

ДОКЛАД

ПО ОТЧЕТА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЗА 2009 ГОДИНА

СЪДЪРЖАНИЕ

Използвани съкращения.....	4
I. АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ И ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ВЪНШНАТА И ВЪТРЕШНАТА ИКОНОМИЧЕСКА СРЕДА ПРЕЗ 2009 г.	6
1. Макроикономическо развитие в България през 2009 г.	7
1.1 Брутен вътрешен продукт.....	7
1.2 Инфлация	8
1.3 Пазар на труда	9
1.4 Платежен баланс	10
2. Финансов сектор	12
3. Влияние на световната финансова и икономическа криза върху макроикономическите показатели и отклоненията им спрямо оценките, заложи в макрорамката по Закона за държавния бюджет на Република България за 2009 г.	13
4. Оценка на въздействието на данъчната и разходната политика върху развитието на националната икономика.	15
II. ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА.....	16
1. Основни акценти на фискалната политика по отношение на бюджетното изпълнение през 2009 г.	16
1.1 Промени в данъчното облагане през 2009 г.	18
1.2 Изпълнение на политиката на доходите в бюджетния сектор.....	19
1.3 Изпълнение на приоритетите в разходните политики за 2009 г.	20
1.4 Инвестиционна политика	24
2. Основни акценти на реформата в бюджетната сфера	27
2.1 Напредък в областта на реформата в системата на държавния вътрешен финансов контрол през 2009 г.	27
2.2 Обзор относно развитието на бюджетната реформа по отношение прилагането на програмното бюджетирание през 2009 г.	29
3. Основни параметри на консолидираната фискална програма за 2009 г.	32
3.1 Изпълнение на приходите по консолидираната фискална програма.....	39
3.1.1. Корпоративни данъци	42
3.1.2. Данък върху доходите на физическите лица	43
3.1.3. Приходи от осигурителни вноски.....	44
3.1.4. Данък върху добавената стойност	44
3.1.5. Акцизи	45
3.1.6. Мита	46
3.1.7. Други данъци	47
3.1.8. Неданъчни приходи	47
3.1.9. Помощи, дарения и други безвъзмездно получени суми	50
3.2 Изпълнение на разходите по икономически елементи по консолидираната фискална програма за 2009 г.	51
3.2.1. Текущи нелихвени разходи	51
3.2.2. Капиталови разходи	58
3.2.3. Лихвени разходи.....	60
3.2.4. Вноска на Република България за общия бюджет на Европейския съюз.....	62
3.2.5. Допълнителни мерки за ограничаване на нелихвените разходи за 2009 г.	63
3.3 Изпълнение на разходите по функции по консолидираната фискална програма за 2009 г.	64
3.3.1. Общи държавни служби	64
3.3.2. Отбрана и сигурност	69

3.3.3.Образование	74
3.3.4.Здравеопазване	75
3.3.5.Социално осигуряване, подпомагане и грижи	78
3.3.6.Жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство и опазване на околната среда	81
3.3.7.Почивно дело, култура, религиозни дейности	85
3.3.8.Икономически дейности и услуги	90
3.3.9.Разходи неklasифицирани в другите функции	97
3.4 Изпълнение на показателите в частта на финансирането по консолидираната фискална програма за 2009 г.	98
3.4.1.Външно финансиране	98
3.4.2.Вътрешно финансиране	100
3.4.3.Финансови операции по прилагане на стълб I от Общата селскостопанска политика	103
3.4.4.Приватизация.....	104
3.4.5.Средства, акумулирани по сметка на Държавния фонд за гарантиране на устойчивостта на държавната пенсионна система.....	105
III. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА ЗА 2009 г. ПО СЪСТАВНИ БЮДЖЕТИ	107
1. Републикански бюджет	107
2. Съдебна власт.....	109
3. Социално-осигурителни фондове.....	110
3.1 Държавно обществено осигуряване	110
3.2 Учителски пенсионен фонд.....	112
3.3 Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”	113
3.4 Национална здравно-осигурителна каса	113
4. Бюджети на общините	114
5. Българско национално радио.....	119
6. Българска национална телевизия	120
7. Държавни висши училища	121
8. Държавни висши военни училища	121
9. Българска академия на науките.....	122
10. Национален фонд към Министерство на финансите.....	122
11. Държавен фонд “Земеделие”	128
12. Фонда за покриване на разходите за приватизация	136
13. Държавно предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда	137
IV. ОТЧЕТ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДЪРЖАВНИЯ И ДЪРЖАВНОГАРАНТИРАНИЯ ДЪЛГ ПРЕЗ 2009 г.....	139
1. Държавен дълг	139
2. Гарантиран от държавата дълг	141
3. Консолидиран държавен дълг.....	142
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	143

Използвани съкращения

АП – Администрация на президентството
АЯР – Агенция за ядрено регулиране
БВП – брутен вътрешен продукт
БДЖ ЕАД – „Български държавни железници” ЕАД
БДС – брутна добавена стойност
БНБ – Българска народна банка
БНД – брутен национален доход
БРСЕ – Банка за развитие на Съвета на Европа
ВОП – вътреобщностни придобивания
ВСС – Висш съдебен съвет
ДАГ – Държавна агенция по горите
ДАИТС – Държавна агенция за информационни технологии и съобщения
ДАМС – Държавна агенция за младежта и спорта
ДАНС – Държавна агенция „Национална сигурност”
ДАТ – Държавна агенция по туризъм
ДВ – Държавен вестник
ДДС – данък върху добавената стойност
ДИЗ – държавни инвестиционни заеми
ДКЕВР – Държавна комисия за енергийно и водно регулиране
ДКСИ – Държавна комисия по сигурността на информацията
ДМА – Дълготрайни материални активи
ДОО – държавно обществено осигуряване
УПФ – Учителски пенсионен фонд
ЕБК – Единна бюджета класификация
ЕЕ – енергийна ефективност
ЕК – Европейска комисия
ЕО – Европейска общност
ЕС – Европейски съюз
ЕЦБ – Европейска централна банка
ЕИП – Европейско икономическо пространство
ЗДБРБ – Закон за държавния бюджет на Република България
ЗДДС – Закон за данъка върху добавената стойност
ЗДДФЛ – Закон за данъците върху доходите на физическите лица
ЗКПО – Закон за корпоративното подоходно облагане
ЗМДТ – Закон за местните данъци и такси
ИПЦ – Индекс на потребителските цени
ИСПА – Инструмент на структурните политики за присъединяване
ИА – Изпълнителна агенция
ИПП – Инструмент за предприсъединителна помощ
КЗД – Комисия за защита от дискриминация
КЗЛД – Комисия за защита на личните данни
КРОДДСРСБНА – Комисия за разсекретяване и обявяване на документите на Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия
КРС – Комисия за регулиране на съобщенията
КС – Конституционен съд
КСО – Кодекс за социално осигуряване
КТ – Кодекс на труда
КУИППД – Комисия за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност
КФН – Комисия за финансов надзор

КФП – Консолидирана фискална програма
МВР – Министерство на вътрешните работи
МВнР – Министерство на външните работи
МВФ – Международен валутен фонд
МДААР – Министерство на държавната администрация и административната реформа
МИС – Министерство на извънредните ситуации
МЗ – Министерство на здравеопазването
МЗХ – Министерство на земеделието и храните
МИЕТ – Министерство на икономиката, енергетиката и туризма
МК – Министерство на културата
МО – Министерство на отбраната
МОМН – Министерство на образованието, младежта и науката
МОСВ – Министерство на околната среда и водите
МП – Министерство на правосъдието
МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС – Министерски съвет
МТИТС – Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МФ – Министерство на финансите
МФВС – Министерство на физическото възпитание и спорта
НАП – Национална агенция за приходите
АПИ – Агенция „Пътна инфраструктура“
НАТО – Организация на Северноатлантическия договор
НЗОК – Национална здравноосигурителна каса
НИВ – Национален иновационен фонд
НК „ЖИ“ – Национална компания „Железопътна инфраструктура“
НОИ – Национален осигурителен институт
НС – Народно събрание
НСИ – Национален статистически институт
НРС – Национална разузнавателна служба
НСО – Национална служба за охрана
НСОРБ – Национално сдружение на общините в Република България
НФ – Национален фонд
ОП – Оперативна програма
ПЗР – преходни и заключителни разпоредби
ПРБК – първостепенни разпоредители с бюджетни кредити
ПУДООС – Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПЧИ – преки чуждестранни инвестиции
ПФИ – Преходен финансов инструмент
ПМС – Постановление на Министерския съвет
СЕМ – Съвет за електронни медии
СП – Сметна палата
СКФ – Структурни фондове и Кохезионен фонд
УО – Управляващ орган
ФГВРС - Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“
ФПРП – Фонд за покриване на разходите за приватизация към Агенцията за приватизация
ФМ на ЕИП – Финансов механизъм на Европейско икономическо пространство
ЦБ – Централен бюджет
ЦЗФД - Централното звено за финансиране и договаряне

I. АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ И ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ВЪНШНАТА И ВЪТРЕШНАТА ИКОНОМИЧЕСКА СРЕДА ПРЕЗ 2009 г.

Изминалата година постави сериозни икономически предизвикателства както пред България, така и пред останалия свят. След регистрираните спадове през първата половина на 2009 г., световната икономика се характеризираше с положителен растеж през второто полугодие на 2009 г. Същевременно световната търговия започна да се стабилизира, като отбеляза растежи след първото тримесечие на 2009 г., макар и от много ниски равнища. Възстановяването беше подпомогнато от значителни по размер монетарни и фискални стимули, от цикъла на стоково-материалните запаси и от подобрене на потребителското доверие и доверието на бизнеса в икономиката.

През 2009 г. американската икономика се сви с 2.4% (при растеж от 0.4 % през 2008 г.) Реалният БВП продължи да отбелязва отрицателни тримесечни темпове на растеж през първото деветмесечие на 2009 г. след резкия спад през втората половина на 2008 г. Значителните фискални и монетарни стимули и цикълът на стоково-материалните запаси допринесоха за възстановяване на икономиката през втората половина на 2009 г. Според последните оценки на Бюрото за икономически анализи на САЩ, реалният БВП е нараснал съответно 0.1% на годишна база през четвъртото тримесечие на 2009 г.

През изминалата година европейската икономика (ЕС27) също отбеляза спад в размер на 4.2 %, въпреки че спадът се забави значително през втората половина на годината, достигайки 1.9 % през четвъртото тримесечие. БВП на еврозоната се сви с 4.1 % след рязкото забавяне на растежа от 2.8 % през 2007 г. на 0.6 % през 2008 г. Свиването се дължеше главно на силния спад на производството, наблюдаван през последното тримесечие на 2008 г. и първото тримесечие на 2009 г. Впоследствие производството се стабилизира през второто тримесечие на 2009 г. Едновременно с това започна подобряване на финансовите условия и нарастването на външната търговия. Производството се сви и в повечето държави на ЕС извън еврозоната, но през втората половина на 2009 г. скоростта на това свиване се забави. В останалите държави от ЕС причините за спада бяха основно срывът на външното търсене и по-строгите условия за външно финансиране. Освен това, намалението на доверие на потребителите, а в някои случаи и отрицателните последици от спадащите цени на активите, предизвикаха значително съкращаване на вътрешното търсене в повечето държави. По-късно през годината влиянието на тези фактори отслабна донякъде поради постепенно засилващото се външно търсене и възстановяването на световните финансови пазари.

Годишната инфлация в ЕС спадна средно до 1 % през 2009 г., след като достигна 3.7 % през 2008 г. Това се дължеше най-вече на въздействието на значително пониските цени на петрола и на други суровини в сравнение с високите им нива, наблюдавани през предходната година. Намалението също беше резултат от отслабващия инфлационен натиск поради рязкото свиване на стопанската активност.

След резкия си спад през втората половина на 2008 г. цените на петрола се стабилизираха през първото тримесечие на 2009 г., а впоследствие започнаха отново да нарастват. Към края на 2009 г. цените на суровия петрол тип „Брент“ се установиха на равнище от 77.8 щ.д. за барел - приблизително на нивото от началото на 2006 г. За годината като цяло средната цена на суровия петрол тип „Брент“ бе с 36.4 % под средното за предходната година. Спадът на цената на суровия петрол имаше положително влияние върху българската икономика, в частност върху платежния и търговския баланс на страната. Поради факта, че в стойностно изражение страната ни

внося два пъти повече суров петрол, отколкото реализира износ в петролни продукти, ефектът от спада на цената върху платежния и търговски баланс бе положителен.

1. Макроикономическо развитие в България през 2009 г.

1.1 Брутен вътрешен продукт

Брутният вътрешен продукт, създаден в българската икономика през 2009 г., бе в размер на 66 256 млн. лева и намаля с 5 % в реално изражение спрямо 2008 г. През годината реалният спад на показателя постепенно се ускори като достигна до 5.9% през четвъртото тримесечие на 2009 г. спрямо същия период на предходната година. Най-значителен е спадът на инвестициите в основен капитал, които бяха с 27 % по-малко спрямо стойността им за 2008 г. в съпоставими цени, а общото потребление спадна с 6.2 % в реално изражение. Националните спестявания нараснаха до 16.5 % от БВП през 2009 г. в сравнение с 12.8 % от БВП през 2008 г. Увеличението на спестяванията и намалението на инвестициите доведе до подобряване на приноса на външния сектор до положителна стойност от 12.6 процентни пункта през 2009 г. в сравнение с отрицателен принос от 2.3 процентни пункта през 2008 г.

От страна на предлагането, всички икономически сектори допринесоха за спада на БВП през 2009 г. С най-голям отрицателен принос бе индустрията, която най-рано от останалите сектори на българската икономика почувства негативното влияние на световната икономическа криза.

Брутната добавена стойност на *индустрията* намаля с 8.1 % в реално изражение през 2009 г. Всички отрасли имаха отрицателно изменение на добавената стойност в реално изражение, като с най-голям отрицателен принос (1 процентен пункт) бе преработващата промишленост. Добавената стойност на последната започна да спада още през четвъртото тримесечие на 2008 г., дъното бе достигнато през второ тримесечие на 2009 г. и през втората половина на годината намалението съществено се забави. През ноември и декември, продажбите за износ започнаха да нарастват на годишна база, а спадът на продажбите на вътрешния пазар намаля. Това се дължи на първите позитивни сигнали от страна на основните търговски партньори и покачването на цените на основни износни стоки на международните пазари. Спадът на добавената стойност в строителството се задълбочи през второто полугодие и за годината достигна 7.2 %. Индексите на производство в строителството показват, че за спада принос има основно сградното строителство, но и гражданското строителство също показва спад за годината.

Брутната добавена стойност в *услугите* спадна с 1.7 %, като най-голям годишен спад в реално изражение регистрира отрасъл „Транспорт, складиране и съобщения”. Все още с положителни растежи са отраслите „Здравеопазване” и „Образование”. Растеж регистрираха и финансовото посредничество и отрасъл „Операции с недвижими имоти и бизнес услуги”, които бяха основни двигатели на растежа през 2008 г. Това обаче се дължи най-вече на положителната динамика на двата отрасъла през първата половина на годината.

Реалният спад в *селското стопанство* достигна 3.3 %, като с отрицателен принос бяха както растениевъдството, така и животновъдството.

Структура на БВП

Реален растеж и принос на отделните компоненти по елементи на крайното използване

ПОКАЗАТЕЛ	2008 г.	2008 г.	2009 г.	2009 г.	2008г.	2009г.
	Реален Растеж (%)	Принос в растежа* (% пункта)	Реален растеж (%)	Принос в растежа* (% пункта)	Процент от БВП* (текущи цени)	
Крайно потребление	3.9	3.3	-6.2	-5.2	84.4	81.6
Инвестиции в основен капитал	20.4	6.1	-26.9	-9.0	33.4	24.8
Износ на стоки и услуги	2.9	1.8	-9.8	-5.9	60.5	50.0
Внос на стоки и услуги	4.9	-4.2	-22.3	18.5	-83.3	-57.7
БВП	6.0	6.0	-5.0	-5.0	100	100

* Не е отразен приносът на измененията в запасите. Източник НСИ, АИАП

От страна на крайното използване с отрицателен принос беше вътрешното търсене, което намаля с 14.4 % за цялата 2009 г. За това допринесе основно спада на инвестиционната активност в страната поради повишаване на риска и преценка на инвестиционните проекти, несигурната икономическа обстановка и спада на печалбите на фирмите. Инвестициите в основен капитал намаляха с 26.9 % за цялата 2009 г., като с основен принос беше частният сектор, където намалението се оценява на около 30 % в реално изражение. Правителствените инвестиции нарастваха през първото деветмесечие, но в следствие на затягането на фискалната дисциплина с цел запазване на макроикономическата стабилност и ограничаване разрастването на бюджетния дефицит, правителството ограничи силно капиталовите разходи през четвъртото тримесечие. В резултат инвестициите на сектор „Държавно управление“ намаляха с 16 % през 2009 г. в реално изражение.

След същественото забавяне на растежа на **частното потребление** през последното тримесечие на 2008 г., то започна да спада от началото на 2009 г., като намалението достигна 6.3 % за цялата година. Ограничаването на кредитната активност от страна на местните финансови институции поради преценка на риска, несигурността относно бъдещите си доходи, пред която са изправени българските домакинства, увеличението на безработицата и ограничаването на растежа на доходите са сред основните причини за влошаването. Това, заедно със спада на **правителственото потребление**, доведе до реално намаление от 10.5 % на крайните потребителски разходи през последното тримесечие на 2009 г. и до 6.2 % през цялата 2009 г.

Националните спестявания нараснаха до 16.5 % от БВП през 2009 г. в сравнение с 12.8 % от БВП през 2008 г. Увеличението на спестяванията и намалението на инвестициите доведе до подобряване на приноса на **външния сектор** до положителна стойност от 12.6 процентни пункта през 2009 г. в сравнение с отрицателен принос от 2.3 процентни пункта през 2008 г. Българският износ отбелязваше спадове през първите девет месеца на 2009 г., като през четвъртото тримесечие отбеляза минимален растеж от 0.8 %, повлиян от известно възстановяване на световното търсене на важни за българския износ стоки. Същевременно вносът намаля с 22.3 % в реално изражение за цялата година, като темпът се запази около и над 20% за всяко едно тримесечие в съответствие със слабото вътрешно търсене.

1.2 Инфлация

През 2009 г. в България се наблюдаваше ясно изразен процес на намаление на инфлацията. Търсенето беше основната причина за отчетената много ниска инфлация в сравнение с прогнозната. Под влияние на отрицателните изменения в международните

цени на енергийните и неенергийните суровини, инфлацията при цените на производител в индустрията беше отрицателна по месеци спрямо съответния месец на предходната година, почти през цялата 2009 г. В резултат на това действително отчетените стойности на изменение в потребителските цени бяха значително по-ниски. Инфлацията при храните в края на годината беше отрицателна (-3.3 %), водена от понижението на международните цени на хранителните стоки.

Намалялата икономическа активност в страната доведе до спад в заетостта и значително намаление на вътрешното търсене. Годишната инфлация при услугите се забави чувствително (3.4 % в края на годината), като отражение на базовия ефект от ускореното поскъпване през предходната година и на вторичните ефекти при цените в сферата на общественото хранене и транспортните услуги, свързани с по-ниските цени на горивата и хранителните стоки. Неенергийните промишлени стоки също регистрираха съществено забавяне в нарастването на цените - до 0.8 % на годишна база, поради силното съкращаване на потреблението на домакинствата на стоки за дълготрайна употреба от началото на годината.

Ясно изразеният процес на намаление на инфлацията, който бе наблюдаван от средата на 2008 г., продължи почти до края на 2009 г. Инфлацията според ХИПЦ достигна 1.6 % в края на годината, а средногодишната ѝ стойност беше 2.5 %.

Месечно изменение на ХИПЦ

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII'09
0.4	0.4	-0.3	0.5	0.0	0.1	-0.1	0.1	-0.2	0.2	0.2	0.3

Източник: НСИ

1.3 Пазар на труда

Намалялата активност на предприятията в страната през изминалата година се отрази неблагоприятно и върху изменението на показателите на пазара на труда. Намалените приходи от продажби и ограничените възможности за финансиране на дейността принудиха работодателите да търсят начини за оптимизиране и намаляване на разходите си за труд. Това се осъществяваше чрез преразпределение на работното време, освобождаване на заетост и ограничаване ръста на заплатите. До средата на 2009 г. предприемачите се стремяха да забавят освобождаването на работна сила, с очакване затрудненията с продажбите да се окажат краткотрайни и икономиката да се възстанови относително бързо до темповете на развитие, наблюдавани през последните години. През тези месеци те използваха мерки като въвеждане на непълно работно време поради производствени затруднения в рамките на 6 месеца, както и схемата за изплащане на компенсация към доходите на работници, преминали към непълн работен ден. Постепенно тези възможности се изчерпаха и през втората половина на 2009 г. процесът на освобождаване на труд се ускори. Средният брой на заетите по данни на НСИ намаля с 0.8 % през първото тримесечие, като спадът се задълбочи до 5.7 % през четвъртото тримесечие на годишна база¹. Най-гъвкави в свиването на заетостта бяха отраслите от преработващата промишленост, където освобождаването на труд се наблюдаваше от началото на годината и намалението на заетите възлезе на 7.2 % средно за 2009 г. В строителството, както и в голяма част от сектора на услугите, отложеното или недостатъчното спрямо понижените приходи намаление на заетостта се прояви ускорено през втората половина на годината, като през четвъртото тримесечие броят на заетите в строителството намаля с 13.3 %, а в услугите - с 2.5 % на годишна база.

¹ По данни на НСИ от Наблюдението на работната сила (НРС).

Безработицата по данни на НСИ постепенно нарасна, като през последното тримесечие достигна ниво от 7.9 %, а средната за годината стойност възлезе на 6.8 %, отбелязвайки прираст от 1.2 процентни пункта спрямо 2008 г. Тъй като част от освободените лица напуснаха работната сила, коефициентът на икономическа активност намалѐ с 0.8 процентни пункта до 53 % през 2009 г.

По-ниското търсене на труд оказа задържащ ефект и върху доходите от труд на населението. През 2009 г. номиналният растеж на средната работна заплата общо за българската икономика възлезе на 8.5 % спрямо 26.5 % през 2008 г. като тенденцията на забавяне в изменението на показателя започна да се наблюдава още от началото на годината. Текущото развитие се обуславяше от факта, че от средата на годината в голяма част от икономическите дейности доходите се задържат на относително постоянно ниво, а през последните месеци на 2009 г. в някои от тях (промишлени отрасли и в строителството) се наблюдаваше дори намаляване на номиналната работна заплата на месечна база.

Ограничаването на растежа на доходите оказа благоприятно влияние върху динамиката разходите на работодателите за труд за единица продукция. През 2009 г. ръстът на показателя се забави до 3.8 % спрямо 4.2 % за 2008 г. През четвъртото тримесечие на 2008 г. производителността на труда възстанови положителната си динамика (отбеляза ръст от 0.5 % в реално изражение спрямо съответния период на 2008 г.), след като намаляваше през първите три тримесечия на 2009 г.

1.4 Платежен баланс

Спадът в потреблението, инвестиционното търсене и производствената активност на българските фирми повлия на величината на всички потоци по платежния баланс, а в някои случаи дори промени посоката им. Значително намалѐ външнотърговският оборот на страната в резултат на спада на общото търсене, както в страната така и в основните търговски партньори на България, а също така се съкратиха потоците по финансовата сметка поради нарасналата несигурност в инвеститорите относно инвестиционния климат и перспективите за доходност в страната. През 2009 г. дефицитът по текущата сметка бе в размер на 3.2 млрд. евро и бе с 61 % по-малък спрямо този за предходната година. Основен фактор за това подобрение бе динамиката на търговския баланс. Въпреки че износът на българските фирми намалѐ, ниското вътрешно търсене в резултат на забавяне на икономическата активност в страната доведе до още по-силно намаление на вноса на стоки. Дефицитът по текущата сметка достигна 9.4 % от БВП през 2009 г. при очаквания за над 22 % в бюджетната прогноза.

Подобрението на салдото по външната търговия се дължи освен на намалелия търговски оборот, но също така и на динамиката на международните цени.

Износът (fob) на стоки през 2009 г. бе в размер на 11.8 млрд. евро, което е с 22.5 % по-малко спрямо 2008 г. Намалението в обемите на българския износ започна още през последното тримесечие на 2008 г., когато търсенето от страна на основните ни търговски партньори се сви в резултат на икономическата криза. Дъното в динамиката на българския износ бе достигнато в началото на 2009 г. Над половината от спада се дължеше на цените на международните пазари. С най-голям отрицателен принос за динамиката на износа е групата на петролните продукти, която има значителен дял във външната търговия. Продажбите на петролни продукти са със силно цикличен характер и зависят в голяма степен от цената на енергийните ресурси на международните пазари и от външното търсене. Общата стойност на износа на петролни продукти за периода намалява с над 40 %, но в реално изражение спадът е значително по-малък и е малко над 10 %. От голямо значение за спада в износа е и групата на благородните и цветни метали, където приходите от продажби също са силно зависими от цикличната позиция

на световната икономика. Спадът на приходите от износ и на изнесените количества са подобни като при петролните продукти.

С първите сигнали за стабилизиране на световната икономика обемите на българския износ започнаха да се възстановяват. От месец ноември 2009 г. започна да се регистрира номинално увеличение на износа на годишна база. Наблюдава се запазване на дела на българския износ в обема на общата световна търговия, като същевременно делът на българския износ в общия внос на ЕС, макар и относително нисък, се покачи от 0.22 % през 2008 г. на 0.23 % през 2009 г. Това свидетелства за запазване на конкурентните позиции на България на външните пазари и дава основания да се очаква възстановяване на износа едновременно с възстановяването на световната икономика и нарастването на международната търговия.

Динамика на износа

Показатели	2008 г.	2009 г.
Ръст на износа на потребителски стоки	5.2%	-3.4%
Дял на износа на потребителски стоки	22.5%	28.0%
Ръст на износа на инвестиционни стоки	16.4%	-23.0%
Дял на износа на инвестиционни стоки	16.5%	16.4%
Ръст на износа за Европейския съюз	10.8%	-16.8%
Дял на износа за Европейския съюз	59.9%	64.3%

Източник: БНБ, АИАП

Тенденцията за намаляване на **вноса (fob)** започна през ноември 2008 г., като основно свиването беше по линията на съкращаване на вноса на инвестиционни стоки и на суровини и материали, които съставляват 60 % от общия внос на България. Тези две групи стоки силно зависят от цикличната позиция на страната и са най-пряко засегнати от променените условия за водене на бизнес. През 2009 г. вносът на стоки в страната беше в размер на 15.9 млрд. евро, което е с 33.3 % по-малко спрямо предходната година. Един от основните засегнати отрасли на българската икономика е строителството, което доведе до спад от над 60 % на вноса на „Чугун, желязо и стомана”, а също и на внесените руди в страната с почти 40 %. Сред останалите групи суровини и материали, чийто внос намалява значително през разглеждания период заради свиването на продукцията в промишлеността, са „Цветни метали” и „Пластмаси и каучук”. Влошаването на перспективите за растеж на българската икономика доведе до забавяне на инвестиционната активност в страната и респективно до вноса на инвестиционни стоки.

Свиването на потреблението в България се отрази най-вече върху вноса на дълготрайни потребителски стоки. Вносът на автомобили намаля със 70 %, а на мебели и домакинско обзавеждане с над 30 %. От друга страна вносът на основни групи стоки като „Храни, напитки и цигари” и „Лекарства и козметика” е много слабо засегнат от общото понижение на потреблението в страната.

Динамика на вноса

Показатели	2008 г.	2009 г.
Ръст на вноса на потребителски стоки	20.8%	-19.5%
Дял на вноса на потребителски стоки	17.3%	20.9%
Ръст на вноса на инвестиционни стоки	13.2%	-39.0%
Дял на вноса на инвестиционни стоки	27.4%	25.0%
Ръст на вноса от Европейския съюз	12.0%	-29.5%
Дял на вноса от Европейския съюз	50.6%	53.5%

Източник: БНБ, АИАП

Останалите компоненти на текущата сметка (нетни услуги, нетен доход и нетни текущи трансфери) също имаха положителен принос за подобряването на дефицита по текущата сметка.

Финансовата сметка през 2009 г. бе положителна в размер на 2.2 млрд. евро, при положително салдо от 11.4 млрд. евро за 2008 г. По-високата предпазливост на инвеститорите в световен мащаб, в това число и към развиващите се пазари, доведе до намаляване на потока на преки чужди инвестиции (ПЧИ) към страната. През 2009 г. те бяха в размер на 3.2 млрд. евро или с 3.5 млрд. евро по-малко спрямо 2008 г. Въпреки това те покриха изцяло реализирания дефицит по текущата сметка. От гледна точка на отрасловата структура на инвестициите през 2009 г. секторите, в които най-силно се усеща забавянето на ПЧИ, са „Операции с недвижимо имущество и бизнес услуги” и „Търговия”. Салдото по статия „Други инвестиции” беше отрицателно в размер на 527 млн. евро през 2009 г. (при положително в размер на 6 млрд. евро през 2008 г.), отразявайки промените на поведението на банките с оглед на променилата се икономическа среда. Намаляването на МЗР в началото на годината от БНБ и ограничаването на кредитната активност на търговските банки се отрази положително на ликвидността на последните. Събраните средства им позволиха да погасят задължения към нерезиденти, чрез които са финансирали част от нарастването на кредита през 2007 и 2008 г.

Общият баланс за 2009 г. бе отрицателен и валутните резерви на страната намаляха с 649.8 млн. евро.

2. Финансов сектор

С промяната на икономическите условия в страната финансовата система също трябваше за кратък период да промени модела си на поведение, следван през предишните години. През 2009 г. банките в страната оперираха в условията на забавен икономически растеж, влошаване на качеството на активите и все още положителни, но спадащи печалби. Капиталовият пазар, чието развитие бе ключово за развитието на небанковия финансов сектор, претърпя два кратки периода на възход – съответно през април-май и август-септември основно под влиянието на позитивните нагласи на световните финансови пазари. През останалата част от годината, обаче, основни негови характеристики бяха ниската ликвидност и застои на цените на търгуваните книжа.

Растежът на годишна база на кредита за частния сектор се забавяше през цялата 2009 г. и в края ѝ достигна 3.8 % при 33 % в края на 2008 г. Основен принос за това имаха кредитите за нефинансовите предприятия, чиито ръст се понижи за разглеждания период от 33.1 % до 2.3 %. Кредитът за нефинансовите предприятия е съсредоточен предимно към секторите търговия, преработваща промишленост, строителство и операции с недвижимо имущество. Кредитите за домакинствата нараснаха с 5.8 % през 2009 г. Сред тях с най-висок годишен растеж останаха жилищните кредити (8.4 %), докато потребителските кредити в края на декември се увеличиха с 6.9 % спрямо края на 2008 г.

Банковата система е добре капитализирана, ликвидна и стабилна. Капиталовата адекватност на банковата система е над изискванията. Ликвидността остава висока, подкрепя се от устойчив приток на финансови ресурси и гарантира достатъчно покритие на привлечените средства. Качеството на кредитните портфейли на банките се влоши в голяма степен през 2009 г., но те съумяха да реализират достатъчно приходи, така че да покрият загубите и да отчетат нетна печалба за календарната година в размер на 752 млн. лв. При допълнително влошаване на кредитните

портфейли, осигурената висока капиталова база ще бъде достатъчен буфер за покриването на евентуални загуби.

България посреща настоящите външни рискове с адекватен по размер валутен резерв. Към края на декември 2009 г. валутните резерви на страната достигнаха 25.3 млрд. лв. (1.6 % нарастване на годишна база), като темповете на нарастване останаха високи през цялата година. Валутните резерви на страната продължават да осигуряват високо покритие на вноса, което на годишна база в края на 2009 г. достигна осем месеца внос при възприет минимум от три месеца. Покритието на краткосрочния външен дълг към същия момент възлиза на 100.2 %. Негативно върху размера на валутните резерви се отрази освобождаването през януари 2009 г. на значително количество от резерва на търговските банки поради понижението от страна на БНБ на изискванията за минималните задължителни резерви.

3. Влияние на световната финансова и икономическа криза върху макроикономическите показатели и отклоненията им спрямо оценките, заложили в макрорамката по Закона за държавния бюджет на Република България за 2009 г.

Таблица: Основни макроикономически показатели на България за 2009 г.

Показатели	мерна единица	Бюджетна прогноза	Отчетни данни
БВП – текущи цени	млн. лв.	73 485	66 256
БВП – реален растеж	процент	4.7	-5.0
Хармонизирана инфлация	процент		
<i>в края на годината</i>		5.4%	1.6%
<i>средна за периода</i>		6.7%	2.5%
Валутен курс	(лева/USD)		
<i>в края на годината</i>		1.4	1.432
<i>средна за периода</i>		1.4	1.395
Платежен баланс			
Текуща сметка	млн.евро	-8 343.9	-3 196.2
	% от БВП	-22.2%	-9.4%
Преки чужд. инвестиции	млн.евро	5 374.4	3 212.2
	% от БВП	14.3%	9.5%

Източник: НСИ, БНБ

През 2009 г. българската икономика бе силно повлияна от световната финансова и икономическа криза, довела до свиване на външното търсене на продукцията на българските износители, намаляла кредитна активност на търговските банки и повишаване на предпазливостта на инвеститорите при вземането на решения. В резултат на това значително намаля инвестиционната активност на предприемачите в страната, а потреблението се сви в резултат на намаляващата заетост, затруднения достъп до потребителски кредити и увеличената несигурност по отношение на бъдещите доходи, което доведе до увеличаване на „предпазните” спестявания на домакинствата.

Отчетните данни за brutния вътрешен продукт (БВП) през 2009 г. съществено се разминават с прогнозата заложила в закона за бюджета по няколко причини. На първо място трябва да се отбележи, че прогнозата за бюджет 2009 г. бе изготвена през октомври 2008 г., когато очакванията бяха доста по-оптимистични и все още нямаше

налични съществени ефекти от световната икономическа криза върху българската икономика. Индустиалните продажби за износ и като цяло износът на стоки започнаха да спадат през октомври 2008 г. като налични данни за това имаше едва през декември. Голямо влияние върху данните за вътрешното търсене оказа и нарастващата несигурност по отношение на доходите, която се изрази в натрупването на предпазни спестявания. Подобен ефект имаше и лихвената политика на търговските банки, която повиши интереса към депозитите с цел компенсирание на същественото намаление на входящите финансови потоци. В допълнение, очакваното развитие на българската икономика се основаваше на очакван растеж на европейската икономика от 0.3% през 2009 г. Всички тези фактори доведоха до много по-голям от очаквания спад на вътрешното търсене, въпреки че доходите продължиха да нарастват макар и със забавящ се темп. Много по-слабото вътрешно търсене бе сред основните причини и за разликите при прогнозните и отчетните стойности на повечето други основни макроикономически показатели.

Прогнозата за инфлацията през 2009 г. се основаваше на допускания за ниски положителни стойности на инфлацията при хранителните и енергийните стоки, съобразени с очакванията за динамиката на международните цени на суровините, продължаване на тенденцията на сравнително висока инфлация при услугите. Тези предположения се основаваха на очаквания за растеж както на вътрешното, така и на външното търсене. Също така в прогнозата бяха заложили повишения в административните цени и въвеждането на по-високи акцизи за цигарите. Разликата в изменението на съвкупното търсене беше основната причина за отчетената много ниска инфлация в сравнение с прогнозната. Под влияние на отрицателните изменения в международните цени на енергийните и неенергийните суровини, инфлацията при цените на производител в индустрията беше отрицателна по месеци спрямо съответния месец на предходната година, почти през цялата 2009 г. В резултат на това действително отчетените стойности на изменение в потребителските цени бяха значително по-ниски.

Допусканията по отношение на развитието на пазара на труда при изготвянето на разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. са значително по-благоприятни от реалните процеси протекли през годината. Това се дължи основно на очакваното запазване на сравнително висок икономически растеж в резултат от подценяване ефектите от кризата върху икономиката и съответно върху пазара на труда. Намалените приходи от продажби и ограничените възможности за финансиране на дейността принудиха работодателите да търсят начини за оптимизиране и намаляване на разходите си за труд. Това се осъществяваше чрез преразпределение на работното време, освобождаване на заетост и ограничаване ръста на заплатите. До средата на 2009 г. предприемачите се стремяха да забавят освобождаването на работна сила, с очакване затрудненията с продажбите да се окажат краткотрайни и относително бързо да се възстанови динамиката на икономиката, наблюдавана през последните години.

Спадът на търсенето при очаквания само за забавяне на растежите към момента на изготвяне на макроикономическите прогнози доведе до значително намаление на вноса. Износът също спадна през 2009 г., но спадът достигна дъното си през първите три месеца на 2009 г. и се забавяше през всяко следващо тримесечие, като дори показва слаб растеж през последното тримесечие. В резултат нетният износ имаше положителен принос за изменението на БВП при очакван отрицателен принос и дефицитът по текущата сметка се сви в много по-голяма степен спрямо очакванията. По-бавното възстановяване на световната икономика доведе до много по-ниски потоци и по финансовата сметка, както от гледна точка на преки инвестиции така и на дългово финансиране.

4. Оценка на въздействието на данъчната и разходната политика върху развитието на националната икономика.

Най-сериозните промени в данъчно-осигурителната политика за 2009 г. включваха влизането на държавата като трети осигурител в пенсионната система, увеличаването на здравно-осигурителната вноска с 2 процентни пункта до 8 %, както и увеличаването на акцизните ставки върху цигарите и някои енергийни стоки. Първите две промени могат да се разглеждат едновременно, тъй като техният ефект върху икономиката в краткосрочен план идва главно по линия на ефекта им върху разполагаемия доход на домакинствата.

Като цяло, реформите в осигурителната система доведоха до намаляване на осигурителната тежест, но само върху бизнеса. Осигурителната тежест за наетите остана непроменена - в размер на 13 % от осигурителния доход, като увеличението на здравно-осигурителната вноска бе напълно компенсирано от намаление на вноската за пенсионно осигуряване. В резултат на това, средната данъчно-осигурителна тежест върху дохода остана равна на 21.7 % и съответно може да се каже, че няма директен ефект от промяната на осигурителните ставки върху потреблението и спестяванията на домакинствата. Директен ефект може да се търси при поведението на фирмите, тъй като осигурителната тежест за тях така бе намалена с 2.4 процентни пункта. Номиналният размер на това намаление се оценява на около 452.2 млн. лв. или 0.6 % от БВП. При нормални обстоятелства може да се очаква, че това ще доведе до увеличение на частните инвестиции със същия размер за следващите две години. На практика, обаче този ефект не се наблюдава поради неблагоприятната външна среда и слабото търсене, които не благоприятстват повишаване на капиталовите разходи. Има вероятност поне част от намалението на осигурителната тежест за бизнеса да е използвано за финансиране на увеличение на средствата за работна заплата, които са нараснали със 7.6 % по текущи цени общо за цялата икономика през 2009 г., въпреки икономическата криза.

Увеличаването на акцизните ставки върху цигарите имаше сериозен принос върху инфлацията през годината. Общото увеличение на цените на цигарите през 2009 г. бе 23.9 % в края на годината и имаше принос от 0.7 процентни пункта върху потребителската инфлация, измерена чрез хармонизирания индекс на потребителските цени. Приносът на увеличените ставки върху електрическата енергия, керосина, въглищата и кокса беше незначителен и възлезе общо на около 0.04 процентни пункта.

Няма данни за това как увеличението на ставките е засегнало потреблението на акцизни стоки. Теоретично, тази мярка би трябвало да доведе до свиване на търсенето и по този начин да има процикличен ефект върху икономиката по времето на кризата. Трябва да се има предвид, че целта на акцизните данъци е не да стимулира икономиката, а да коригира за външни ефекти и да облага потреблението на луксозни стоки. Освен това, акцизните данъци засягат само ограничен кръг от потребители, докато намалението на социално-осигурителната тежест се отнася до цялата икономика. Съответно може да се каже, че данъчно-осигурителната политика за 2009 г. е спомогнала за смекчаване на отрицателния ефект от кризата върху икономиката на страната.

II. ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА

1. Основни акценти на фискалната политика по отношение на бюджетното изпълнение през 2009 г.

Проявилите се още през последното тримесечие на 2008 г. първи сигнали за сериозно забавяне в икономическата активност се задълбочиха през 2009 г. Драстичното свиване във външната търговия, стагнацията при кредитирането, спада в строителството и промишлеността и нарастването на безработицата бяха сред основните причини икономиката на страната да изпадне в рецесия още през първата половина на годината, а за цялата година да се свие в реално изражение с 5 п.п. на годишна база. Неблагоприятните процеси в икономиката поставиха сериозно предизвикателство пред фискалната политика, тъй като основните макроикономически параметри се влошиха сериозно спрямо прогнозираното в макрорамката на Бюджет 2009. Фискалните ефекти от тези неблагоприятни тенденции доведоха до сериозно напрежение в изпълнението на приходната част на бюджета, което започна да се усеща още в първите месеци на годината. Неизпълнението на приходите и помощите по консолидирания бюджет спрямо разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. достигна над 7.5 млрд. лв. (11.3 % от БВП) на годишна база, което значително превишава заложените буфери в бюджета. Тук следва да се отбележи, че без осигурените в края на годината допълнителни източници на приходи (разпределен допълнителен дивидент за държавата, вноски от държавни предприятия и др.), които са извън разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. и са резултат от мерките за осигуряване на допълнителни източници на приходи, неизпълнението на приходите би достигнало близо 7.9 – 8.0 млрд. лв. При такова сериозно забавяне в приходите дори и при прилагане на заложените в ЗДБРБ за 2009 г. буфери бюджетният дефицит за годината би превишил 6 % от БВП.

Изпълнението на бюджета премина през две отчетливи фази – преди и след проведените парламентарни избори през месец юли:

♦ *Недостатъчно добре балансирана фискална политика през първите седем месеца на 2009 г.*

Още през първите месеци на 2009 г. параметрите по изпълнението на основните данъчни постъпления и изготвените прогнози за годината очертах сериозно забавяне в приходите, което налагаше осигуряването на компенсиращи мерки в приходите и разходите. Ако се елиминират еднократните ефекти в приходите през януари, свързани със значителните публични разходи през декември 2008 г., за периода февруари – юли 2009 г. бюджетното салдо се е влошило с около 1.3 млрд. лв. (2 % от БВП), а само за месец юли дефицитът по консолидирания бюджет възлезе на 564.3 млн. лв. (0.9 % от БВП). Сериозното разминаване между прогнозирания с разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. сценарий и драстично влошените макроикономически параметри през годината оказа огромен натиск в хода на изпълнението на бюджета. Оптимистичните допускания по фискалната рамка в разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. бяха съпроводени с по-високи разходи спрямо предходната година. Надценените разходни тавани при прекалено оптимистичния сценарий за приходите в Бюджет 2009, заедно с изпреварващото финансиране по бюджетите на редица разпоредители с бюджетни кредити през първите месеци на 2009 г. доведоха до изпреварващ ръст в разходите, който за януари-юли достигна внушителните 24.3 % спрямо същия период на 2008 г. В същото време приходите отчетоха номинално намаление с 10.3 % за периода януари-юли спрямо седемте месеца на 2008 г. Постоянно увеличаващата се диспропорция между изпреварващия темп на разходите и забавянето в приходите доведе до дефицит по консолидирания бюджет в размер на 386.4 млн. лв. към края на юли 2009 г.

Сериозният натиск върху бюджетната позиция от влошените тенденции в приходите и изпреварващия ръст на разходите изискваше предприемането на незабавни консолидиращи мерки в приходите и разходите с оглед осигуряването на стабилност за фискалната позиция. Одобрено през месец юни ПМС №156/2009 г. за ограничаване на нелихвените разходи за 2009 г. в бюджетните предприятия не бе съпроводено с конкретни разчети. Голямото закъснение с което бяха одобрени предложените мерки за икономии, липсата на разчети за очакваните ефекти от тяхното реализиране и обстоятелството, че много от предложените мерки бяха препоръчителни а не задължителни са основните причини те да не могат да проработят на практика, което наложи ПМС №156/2009 г. да бъде отменено скоро след неговото приемане.

◆ ***Мерки за осигуряване на стабилна бюджета позиция през втората половина на годината***

След проведените парламентарни избори новото правителство бе изправено пред предизвикателството да предприеме решителни действия за стабилизиране на бюджетната позиция и преодоляване на диспропорцията между тенденциите в приходите и разходите в бюджета. През месец август, когато започна мандата на новото правителство, бяха предприети незабавни мерки за осигуряване на стабилност за бюджетната позиция, чрез допълнително ограничаване на разходите и усилия за повишаване събираемостта на приходите. Първата стъпка в тази посока бе одобреният пакет допълнителни мерки за ограничаване на нелихвените разходи по републиканския бюджет за 2009 г. в общ размер на около 1.15 млрд. лв. (1.7 % от БВП). Предвид рестриктивната политика при финансирането на публичните разходи през втората половина на годината много внимателно бяха прецизирани разходите на първостепенните разпоредители с бюджетни кредити в условията на ограничения бюджетен ресурс, за което бяха предприети мерки за засилване на финансовата дисциплина и контрола при управлението и разходването на публични средства.

В подкрепа на фиска, освен по линия на свиване и реализиране на икономии в публичните разходи бяха предприети и действия за повишаване на събираемостта на приходите и осигуряване на допълнителни източници на приходи. Такива са мерките за засилване на митническия контрол по границите и засилен контрол и проверки от страна на приходните администрации с цел пресичане на контрабандния внос в страната и противодействие на схемите за неправомерно възстановяване или невнасяне на ДДС, акцизи, мита и други данъци. Следва обаче да се има предвид, че ефектите от мерките за повишаване на събираемостта на приходите са съпроводени с известен лаг във времето и те оказаха ограничено въздействие върху постъпленията през 2009 г.

Освен неотложните мерки във фискалната политика бе предприета активна политика и в сферата на реформата на държавната администрация. Целта е оптимизиране на управлението и подобряване на ефективността в работата на администрацията. Предложените мерки включват търсене на възможности за отстраняване на дублиращи се функции и звена и за извеждане на дейности извън прякото бюджетно финансиране. С това ще се осигури оптимизация на числеността на персонала и повишаване на ефективността на публичния сектор, което от своя страна ще освободи фискален ресурс в по-дългосрочен план.

На база на консолидираните отчетни данни от годишните отчети за касовото изпълнение на бюджета на първостепенните разпоредители с бюджетни кредити, 2009 г. приключва с дефицит на касова основа в размер на 626.1 млн. лв. (0.9 % от прогнозния БВП).

Положените огромни усилия за стабилизиране на бюджетната позиция в условията на драстично свиване на приходите позволиха бюджетният дефицит на касова основа да остане на относително устойчиво от фискална гледна точка ниво, предвид огромния натиск на кризата върху фискалната позиция. Следва обаче да се отбележи, че недостатъчно ефективния контрол и нарушаването на фискална дисциплина през 2008 г., и най-вече през първите седем месеца на 2009 г., са дали възможност да бъдат подписвани договори и анекси към тях, както и да бъдат поемани ангажименти за разходи, които не са обезпечени с финансиране при свитата фискална рамка за 2009 г. Към края на 2009 г. възникнаха задължения по такива договори, които оказват сериозен натиск върху бюджетната позиция. Това доведе до рязко нарастване на задълженията на правителството по балансите на бюджетните разпоредители. Драстичното нарастване на задълженията и намалелите вземания се отразиха в сериозно нарастване на дефицита, оценен по използваната от ЕВРОСТАТ методология на начислена основа. Според оценките в априлските Нотификационни таблици дефицитът на България за 2009 г. на начислена основа възлиза на 3.9 % от БВП. Следва да се има предвид, че данните за 2009 г. и за предходни години предстои да бъдат ревизирани поради предстоящо прилагане на метода за времево изместване за оценките на данъците. Прилагането на този метод при оценките на данъците е по препоръка на Евростат и вероятно ще бъде реализирано при изготвянето на октомврийските Нотификационни таблици. Прилагането на метода се очаква да влоши допълнително оценката за дефицита на начислена основа за 2009 г.

През май 2010 г. Европейската комисия представи докладите за България, Кипър, Дания, Финландия и Люксембург по чл. 126 (3) от Договора за функциониране на Европейския съюз, съгласно който се прави оценка за изпълнението на фискалните критерии за дефицит и дълг. В доклада ЕК посочва, че стойността на дефицита на България за 2009 г. (3.9 % от БВП) превишава референтната стойност от 3 %, съгласно критериите на Пакта за стабилност и растеж. Комисията отбелязва също така, че държавният дълг на България, който е вторият фискален критерий, е много под референтната стойност от 60 % от БВП.

1.1 Промени в данъчното облагане през 2009 г.

Новите промени в нормативната база при данъчното облагане за 2009 г. по отношение на данъците, постъпващи в републиканския бюджет, са както следва:

- Промени в Закона за акцизите и данъчните складове за 2009 г. - в съответствие с договорения с Европейската комисия график за промените в нивото на акцизните ставки от началото на 2009 г. са увеличени ставките на керосина, въглищата, кокса, електроенергията и цигарите;
- С приетите промени в Закона за местните данъци и такси се увеличава данъчната оценка на недвижимите имоти с 50%, като законово определените граници се коригират така, че при желание от страна на определящите ставки общински съвети може да се запази данъчната тежест, като за данък върху недвижимите имоти се въвежда долна граница от 0.5 ‰ (спрямо 1 ‰ през 2008 г.);
- Направените изменения и допълнения на Закона за данъците върху доходите на физическите лица могат да бъдат обособени в две основни групи. Първата група промени произтичат от установените през изминалата година противоречия между разпоредби в българското данъчно законодателство с правото на Европейския съюз (правото на свободно движение на капитали, свободно движение на хора и на стоки, правото на установяване и правото на свободно предоставяне на услуги, да са

съобразени също така с Решенията на Съда на Европейската общност). Втората група промени са във връзка с възникнали въпроси и трудности при прилагането в практиката на действащите разпоредби и касаят лицата с намалена работоспособност, самоосигуряващите се, въвежда се данъчно облекчение за млади семейства при покупка на жилище, като сумата от годишните данъчни основи по чл. 17 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица се намалява с направените през годината лихвени плащания върху първите 100 000 лв. по ипотечен кредит и др.

Промените в данъчно-осигурителната политика за 2009 г. включваха влизането на държавата като трети осигурител в пенсионната система, увеличаването на здравно-осигурителната вноска с 2 процентни пункта до 8 %. Реформите в осигурителната система доведоха до намаляване на осигурителната тежест, но техният ефект преди всичко облекчава осигурителната тежест за бизнеса. Осигурителната тежест за наетите остана непроменена - в размер на 13 % от осигурителния доход, като увеличението на здравно-осигурителната вноска бе напълно компенсирано от намаление на вноската за пенсионно осигуряване.

1.2 Изпълнение на политиката на доходите в бюджетния сектор²

При изготвянето на разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. бе приложен нов подход за определяне на разполагаемите средства за заплати в бюджетната сфера. В разчетите за годината бе заложена индексация с 10% на средствата за заплати, а не на средните брутни работни заплати, каквато бе практиката в предходни години. За база бе взет размерът на разчетените по Закона за държавния бюджет на Република България за 2008 г. средства за заплати, като бяха взети предвид и новосъздадени и/или закрити структури. Този подход за определяне на средствата за заплати в бюджетната сфера осигурява гъвкавост при определяне размера на индивидуалните работни заплати.

Влошените икономически условия спрямо сценария, залегнал в разчетите по ЗДБРБ за 2009 г. и активните мерки за ограничаване на разходите през втората половина на годината наложиха внимателен преглед и оптимизиране на всички елементи на разходите, включително и на разходите за заплати и възнаграждения за персонала, и социални и здравноосигурителни вноски. В контекста на следваната рестриктивна политика по отношение на разходите през втората половина на годината, усилията бяха насочени към провеждане на политика по доходите, съобразена с реалните възможности на бюджета в условията на забавяне на икономиката и спад на производството.

Неформалната заетост и нерегламентираните доходи в икономиката оказват натиск върху данъчно-осигурителната система, тъй като се укрива част от произведенения брутен вътрешен продукт, върху която не се плащат съответните данъци и осигуровки. Загубите за държавния бюджет и осигурителните фондове ограничават потенциалните възможности на държавата за увеличаване на доходите.

Политиката на заплащане на труда в системата на средното образование за 2009 г. се реализира чрез повишаване размерите на единните разходни стандарти за финансиране обучението на един ученик. Увеличението на възнагражденията е

² При изчисляване на номиналните и реални размери на средната работна заплата са взети предвид предварителните отчетни данни на НСИ, като допълнително са вкл. заетите в специалните дейности, намалени с броя на заетите по програми по Закона за насърчване на заетостта.

обвързано с процеса на оптимизация на училищната мрежа и укрепване на системата на делегираните бюджети. Директорите на училищата вземат решения за равнищата на заплащане на труда на педагогическия и непедагогическия персонал в училищата в рамките на утвърдените им бюджети, като се съобразяват с трудовото законодателство и подзаконовата нормативна уредба на заплащането на труда в системата на народната просвета.

Нарастването на заплатите в сектора на здравеопазването през 2009 г. се подчинява на общите принципи на политиката на доходите в публичния сектор с някои особености. Министерството на здравеопазването финансира болниците с държавно и с общинско участие по договори за реално извършена дейност. Средствата, които болниците търговски дружества отделят за работна заплата, зависят от обема на дейността им и са на база сключените с НЗОК договори за заплащане на дейността по клинични пътеки за болнична помощ и за високоспециализирани медицински дейности.

По предварителни данни на Националния статистически институт³ средната бюджетна заплата през 2009 г. спрямо 2008 г. достигна номинален ръст от 11.11%, а средната работна заплата в извънбюджетния сектор бележи номинален ръст от 13.52%, в който приносът на частния сектор е по-голям. Номиналният ръст на средната работна заплата за страната е 13.02%, а на минималната работна заплата 9.09% – размерът на минималната работна заплата бе увеличен от 220 лв. през 2008 г. на 240 лв. от 1 януари 2009 г.

Доходите от работна заплата в различните сфери на икономиката бележат ръст на покупателната възможност, като за страната реалният ръст на средната работна заплата е 10.29 %, за бюджетната сфера – 8.4 % и за извънбюджетния сектор – 10.8 %, при отчетена средногодишна хармонизирана инфлация от 2.5 %.^{3а}

1.3 Изпълнение на приоритетите в разходните политики за 2009 г.

Влошените икономически условия през 2009 г. и свитата фискална рамка наложиха прилагането на дисциплинирана и стегната политика по отношение на публичните разходи. Заложеният ограничител на нелихвените разходи и трансферите по републиканския бюджет (при спазване на предвидените в закона изключения) до 90 на сто чл. 17 на ЗДБРБ за 2009 г. не бе достатъчно за да компенсира сериозното изоставане в приходите. През втората половина на годината бе приет допълнителен пакет мерки, насочени към стабилизиране на бюджетната позиция, като основната част от тях бе одобрено от правителството допълнително ограничаване на нелихвените разходи и трансфери/субсидии по републиканския бюджет. В тази връзка бе направен внимателен преглед на приоритетите и политиките в разходите.

Основните приоритети в разходните политики през годината бяха свързани преди всичко с осигуряването на социалните ангажменти и отговорности на държавата, като натиска върху разходите на социалните плащания при ограничената фискална рамка измести акцента от инвестиционните политики. Разходите за функция социално осигуряване, подпомагане и грижи формират най-голям относителен дял в

³ При изчисляване на номиналните и реални размери на средната работна заплата са взети предвид предварителните отчетни данни на Националния статистически институт (НСИ), като допълнително са вкл. заетите в специалните дейности, намалени с броя на заетите по програми по Закона за насърчаване на заетостта.

^{3а} Източник на данните за средногодишната хармонизирана инфлация е Агенцията за икономически анализи и прогнози

разходите по КФП⁴ (36.5 %), здравеопазването (10.6 % от разходите), образованието (11.4 % от разходите) и отбраната и сигурност (12.0 % от разходите по КФП). Като относителен дял в БВП нарастване спрямо 2008 г. се отчита основно при разходите за функция социално осигуряване, подпомагане и грижи (с 1.9 п.п. спрямо 2008 г.) и във функциите образование (0.2 п.п.) и жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство и опазване на околната среда (0.2 п.п.). В рамките на ограничения бюджетен ресурс за годината разходите във всички останали функции намаляват като относителен дял в БВП. Капиталовите разходи, свързани с инфраструктурно изграждане, модернизацията на транспортната мрежа, опазването на околната среда, благоустройството, поддържането на публичната инфраструктура, и др., се свиват с около 1 п.п като относителен дял в БВП спрямо предходната година, но продължават да формират значителна част от общите разходи по КФП - 14.1 %.

Социално осигуряване, подпомагане и грижи

Един от основните приоритети в разходните политики традиционно се свързва с изпълнението на отговорностите по провеждането на държавната политика в областта на социалното осигуряване, социалното подпомагане, закрилата при безработица и насърчаване на заетостта, пазара на труда, безопасността и здравето при работа, трудовите отношения, демографското развитие на населението и равните възможности. Разходите за функция **социално осигуряване, подпомагане и грижи** представляват 36.5 % от разходите по консолидираната фискална програма за 2009 г. (без вноската за бюджета на ЕС), като относителният дял в БВП на разходите във функцията нараства с 1.9 п.п. спрямо 2008 година.

Извършеното на няколко стъпки през годината осъвременяване и индексирание на пенсиите, както и увеличаването на тавана на максималната пенсия са основните причина за нарастването на относителния дял на социалните плащания, което ще продължи да оказва натиск върху разходите и в средносрочен план. Ръстът на безработицата, както и по-високите плащания за обезщетения и помощи също доведоха до по-високи разходи за социални обезщетения и помощи през 2009 г. Разходите за пенсии по бюджета на ДОО и УПФ възлизат на около 6 492.5 млн. лв., или 26.1 % от общите разходи по КФП (без вноската за бюджета на ЕС). Ограниченият бюджетен ресурс за 2009 г. не даде възможност в края на годината да се осигури коледна добавка към пенсиите, но правителството взе решение такава добавка да бъде изплатена през месец януари 2010 г., заедно с пенсиите за януари.

Системата на социална защита у нас е изградена от два компонента. Първият компонент (съответно първо ниво в социалната защита) е системата на социалното осигуряване. Държавното обществено осигуряване предоставя обезщетения и помощи на осигурените лица, загубилите доходи при временна неработоспособност – болест, безработица, майчинство, като се съблюдават определени изисквания. Разходите по бюджета на ДОО, свързани с тези отговорности, представляват основно плащания по Кодекса за социално осигуряване и възлизат на 1 049.0 млн. лв. за 2009 г. На второто ниво е системата за социално подпомагане и грижи, която гарантира доходи и/или друг вид закрила за необхванатата от социалното осигуряване част от населението, или неотговаряща изцяло на законовите изисквания за социалноосигурителни обезщетения.

⁴ Относителен дял в разходите по КФП без вноската на България за общия бюджет на ЕС

Предвид влошените тенденции на пазара на труда през 2009 г. основен приоритет за годината беше политиката по заетостта чрез реализиране на основните програми в тази сфера от МТСП. Активната политика на пазара на труда и услугите по заетостта са важен инструмент, с който държавата може да влияе на условията на пазара на труда, с което се цели намаляване на безработните, запазване на заетостта и осигуряване на качествена и производителна работна сила за бизнеса, като един от основните фактори за конкурентоспособност в условията на криза. Усилията са насочени също към съхраняване и повишаване качеството на човешкия капитал. Основна цел на тези програми е интеграцията на рисковите групи на пазара на труда, повишаване на тяхната пригодност за заетост и улесняване на достъпа до пазара на труда. За ефективното пренасочване на освободената работна сила вследствие свиване на производства и услуги бяха предвидени мерки и действия за специализирани услуги по заетостта, преквалификация и субсидирана заетост. Влошената стопанска конюнктура през 2009 г. предопредели сериозното влошаване на тенденции на пазара на труда.

Планираните със ЗДБРБ за 2009 г. средства за активна политика на пазара на труда са 190 млн. лв., които съгласно разпоредбите на чл.17 от ЗДБРБ за 2009 г. бяха намалени до 90 % или 171 млн. лв. В изпълнение на мерките за ограничаване на разходите с ПМС №196 беше направено ново намаление, като техният размер е редуциран до 165.8 млн. лв. Прегледът на изпълнението на програмите в политиката по заетостта през отчетния период показва, че като цяло дейностите по програмите и проектите се изпълняват съгласно заложените параметри в Националния план за действие по заетостта през 2009 г.

Политиките в сферата на социалното подпомагане бяха насочени към гарантиране на социалната защита на уязвимите групи от населението, закрила на децата чрез преход от институционални грижи към алтернативни грижи в семейна среда, интеграция на хора с увреждания, социално включване на други рискови групи от населението, осъществяване на мерките в Националната програма за по-пълно обхващане на учениците в задължителна училищна възраст и др. Тези политики са отговорност на МТСП и ДОО, които реализират държавната политика в областта на социалното подпомагане. Общият размер на извършените разходи за реализирането на политиките и целите в сферата на социалното подпомагане за 2009 г. е 1 785.9 млн. лв., или 7.2% от разходите по КФП. Разходите за финансиране на програмите в сферата на социалното подпомагане по бюджета на МТСП са в размер на 718.3 млн. лв., в т.ч.:

- ◆ Помощи по Закона за семейните помощи за деца – 431.1 млн. лв.;
- ◆ Помощи по Закона за социално подпомагане – 46.2 млн. лв.;
- ◆ Целеви помощи за отопление по Наредба №5 от 30.05.2003 г. – 28.3 млн. лв.;
- ◆ Помощи по Закона за интеграция на хората с увреждания – 205.7 млн. лв.;
- ◆ Реализиране на програми и мерки по Закона за закрила на детето – 6.3 млн. лв. и др.

Образование и здравеопазване

Приоритетите в програмата за 2009 г. в сферата на **образованието** са свързани с изпълнението на следните политики:

- ◆ всеобхватно, достъпно и качествено образование и обучение в областта на средното образование;
- ◆ осигуряване на качество и отвореност на системата на висшето образование.

В основната си част, тези политики са отговорност на МОМН, което реализира държавните приоритети в сферата на образованието, като за изпълнението на целите по някои от тях МОМН работи съвместно с общините, другите министерства, финансиращи училищата, както и висшите училища.

Една от важните промени в сферата на средното образование през 2009 г. бе развитието на делегирани бюджети за всички училища в системата на народната просвета. Това бе съпроводено със запазване на разходните стандарти за издръжка на един ученик на равнището от 2008 г. Това е и причината разходите за заплати да се запазят на равнището на предходната година. Важно е да се отбележи, че поради извършената оптимизация на числеността на персонала в системата на средното образование, индивидуалните възнаграждения на заетите в системата нараснаха независимо от запазването на разходите за заплати.

Основният акцент на политиките в сферата на образованието през 2009 г. беше насочен основно към подобряване на материално-техническата база и оптимизиране на структурите, съобразно икономическите и демографските фактори, повишаване на качеството на образованието и улесняване на равния достъп до държавните средни и висши училища, усъвършенстване на нормативната база в сферата на образованието, разширяване на схемите за мобилност, насърчаване на връзките между висшите училища и бизнеса, обучение и повишаване на квалификацията на служителите в държавната администрация, както и на заети и безработни лица по програми на МТСП.

Разходите за функция образование формират 11.4 % от общите разходи по КФП (без вноската за бюджета на ЕС).

Една от основните социални отговорности на държавата е прилагането на държавната политика в сферата на **здравеопазването** и здравното осигуряване и предоставянето на достъпни, качествени и ефективни здравни услуги за населението. Разходите за функция здравеопазване формират 10.6 % от разходите по консолидираната фискална програма за 2009 г. (без вноската за бюджета на ЕС), като с тях са обезпечени приоритетните политики и програми в сферата на здравеопазването през годината. Относителният дял на разходите за здравеопазване в БВП остава на относително стабилни нива през последните години, като за 2009 г. разходите за здравеопазване представляват 4.0 % от БВП.

Важен приоритет в средносрочен и дългосрочен план ще бъде ускоряването на структурните реформи в сферата на здравеопазването чрез реструктуриране и оптимизиране на системите и финансовите механизми за тяхното функциониране, както и постепенно увеличаване дела на частния сектор.

Отбрана и сигурност

Разходите за функция **отбрана и сигурност** са в размер на 3 000.8 млн. лв., което формира 12.0 % от разходите по КФП (без вноската за бюджета на ЕС) и представлява 4.5 % от БВП. С извършените разходи са обезпечени дейностите по осигуряването на националната сигурност и отбраната, опазването на обществения и правовия ред, поддържането на отбранителния потенциал на страната и издръжката на съдебната власт и администрацията на затворите. През годината приоритетите в областта на отбраната и сигурността са следните:

- Осигуряване реализирането на политиката на страната в областта на отбраната и сигурността в контекста на членството в НАТО и ЕС и запазване на позициите на страната, генерираща сигурност в регионален, европейски и световен мащаб;

- Реализиране на проектите за модернизация, свързани с изпълнението на Цели на въоръжените сили (ЦВС) - 2008 г. с акцент на придобиване на способности за участие в операции, в отговор на кризи извън територията на страната;
- Придобиване на оперативни способности от декларираните сили чрез концентриране на ресурси, с цел осигуряване окомплектоването с личен състав, въоръжение и техника на необходимото ниво и повишаване качеството на подготовка на тези формирования и сертифициране на подразделенията от Българската армия, декларирани по ЦВС-2008 г. за участие в пълния спектър от операции на НАТО и по Европейската стратегия за сигурност;
- Трансформация на въоръжените сили (ВС) за осигуряване на бойна ефективност с цел успешно изпълнение на мисиите и задачите на ВС;
- Участие на българските ВС в операции в отговор на кризи извън зоната за отговорност на НАТО и територията на ЕС, което представлява пряк принос на въоръжените ни сили за защита на националните интереси;
- Набиране и осигуряване на кариерно развитие на високо мотивирани военнослужещи и цивилни специалисти във въоръжените сили.
- Изпълнение на националните приоритети в областта на сигурността, вътрешния ред, вкл. повишаване на ефективността при противодействието на престъпността, защита на националната сигурност, противодействие на организираната престъпност, борба с корупцията, охрана и контрол на държавната граница, осигуряване на държавен противопожарен контрол, пожарогасителна и аварийно-спасителна дейност, ограничаване и пресичане действията на организираните престъпни групировки, недопускане на терористични действия.
- Продължение на реформите и обезпечаване на дейностите на съдебната система, с оглед тя да бъде ефективна и добре действаща, да гарантира ефективно прилагане на законите, чрез повишаване степента на прозрачност на работата на органите на съдебната система, подобряване на квалификацията на магистратите, постигане на равен достъп до правосъдие по европейските стандарти и др.

1.4 Инвестиционна политика

Основната цел на политиката за реализиране на достатъчен размер на публични инвестиции е подкрепа на правителствената политика за постигане на стабилен дългосрочен растеж и за изпълнение на ключовите разходни приоритети на държавата. Засилване качеството на планирането и изпълнението на публичните инвестиционни проекти ще рефлектира в по-високи резултати от тях.

В таблицата са представени тенденциите в развитието на публичните инвестиционни разходи към БВП на България и за някои страни членки на ЕС.

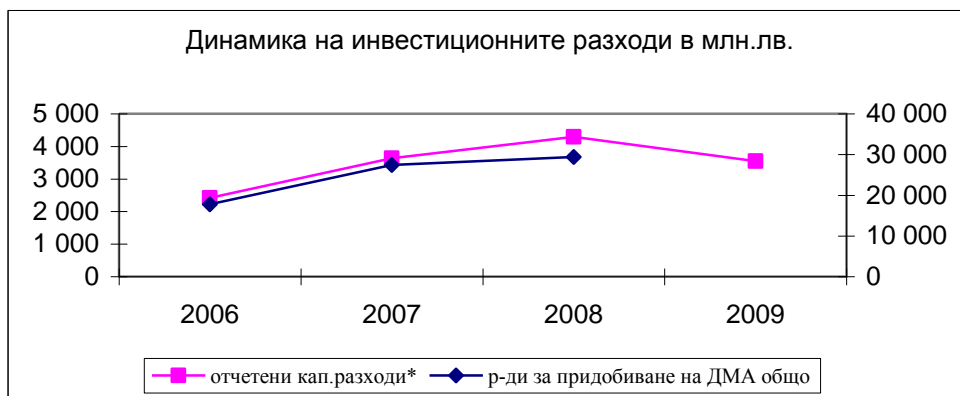
Таблица: **Публични разходи за придобиване на дълготрайни материални активи**

(% от БВП)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Европейски съюз (27 държави-членки)	2,4	2,4	2,2	2,5	2,6	2,7	2,9
Европейски съюз (15 държави-членки)	2,3	2,3	2,2	2,4	2,4	2,5	2,8
България	2,7	2,9	4,2	4,2	4,8	5,7	4,8
Ирландия	3,7	3,5	3,5	3,8	4,6	5,3	4,5
Испания	3,6	3,4	3,6	3,7	4,0	3,8	4,4
Италия	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3	2,2	3,4
Полша	3,3	3,4	3,4	3,9	4,2	4,6	5,3
Румъния	3,5	3,0	3,9	5,1	5,7	5,6	5,4
Словакия	2,6	2,4	2,1	2,2	1,9	2,0	2,3

Източник: Eurostat

*данните за 2009 г. са на база оценки на DG ECFIN - European Economic Forecast - spring 2010

Ясно се откроява тенденцията на увеличение на публичните разходи за инвестиции в България, в периода на икономически растеж - 2003 - 2008 г. През 2009 г. публичните разходи за придобиване на ДМА остават на едно сравнително високи ниво, като намалението с 0.9 п.п. като относителен дял в БВП спрямо 2008 г. е свързано с отражението на кризата върху приходите и необходимостта от ограничаване на разходите с оглед осигуряване на стабилна бюджетна позиция. Изпълнението на инвестиционните политики през 2009 г. е насочено към модернизиране на публичната инфраструктура, като съществен принос има безвъзмездната финансова помощ от ЕС. Капиталовите разходи са разпределени по приоритети в рамките на изпълняваните от първостепенните разпоредители с бюджетни кредити политики и програми, с цел стимулиране на секторите, генериращи високи икономически и социално-обществени ползи.

Забележка:

- Отчетените капиталови разходи включват разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА), нематериални дълготрайни активи, основен ремонт и др.
- Данните за общия размер на ДМА са взети от Националния статистически институт.

Публични капиталови разходи

Разпределението на капиталовите разходи за 2009 г. по функции отразява секторните приоритети при реализацията на инвестиционната политика в публичната сфера. На графиката по-долу е представено функционалното разпределение на отчетените за 2009 г. капиталови разходи.

Анализът на инвестиционните разходи по функционален признак показва, че най-голям относителен дял заемат разходите за „Икономически дейности и услуги” – 29.7 % от общите разходи. Размерът на отчетените средства по функцията е 1 057.3 млн. лв. или намаление със 179.4 млн. лв. спрямо разходите през 2008 г. Основната част от разходите в тази функция са отчетени в група В „Транспорт и съобщения”. Относителното увеличение на дела е в изпълнение на целта за по-високо усвояване на средства от Европейския съюз, основно в изграждането и ремонта на пътната и железопътната инфраструктура, развитие на информационните и комуникационни технологии, и др.

По-значимите инвестиционни проекти в сектор транспорт са свързани с изпълнението на проектите за „Изграждане на втори мост над р. Дунав при Видин-Калафат”, „Реконструкция и електрификация на ж.п. линия Пловдив-Свиленград” и „Интермодален терминал – София”. Разходите по тази функция са свързани с усвоеното финансиране на безвъзмездната помощ по пред-присъединителните инструменти и фондовете на ЕС, както и съответното национално съ-финансиране. Национален фонд към Министерството на финансите е с най-голям дял на разходите във функцията с 406.6 млн. лв. На следващо място е Националната агенция „Пътна инфраструктура” със 119.7 млн. лв.

На второ място по размер са разходите по функция „Жилищното строителство, благоустройство и комунално стопанство”, чийто дял съставлява 28.0 % от капиталовите разходи по КФП. Преобладаващи са разходите по група А „Жилищно строителство, благоустройство и комунално стопанство” – 62.2 %, свързани основно с инвестиционната дейност в общините по териториалното развитие и благоустрояване на населените места, както и за изпълнение програмите на МРРБ за „Изграждане и управление на ВиК инфраструктура” и ”Устойчиво интегрирано регионално и местно развитие”. Делът на отчетените разходи в група Б „Опазване на околната среда” е 37.8 %, който в сравнение с отчета за 2008 г. е нараснал с 24.4 млн. лв. в абсолютно изражение. Разходите в тази група са свързани с дейностите по изпълнението на приоритетните политики по управлението на водите и управлението на отпадъците. Най-високи разходи по функцията са отчетени от Национален фонд към Министерството на финансите – 177.3 млн. лв. и Министерството на регионалното развитие и благоустройството - 97.5 млн. лв.

Инвестициите за функция „Отбрана, сигурност и вътрешен ред” заемат 11.5 % от общата сума на отчетените капиталови разходи. Намалението на този дял е с 4 процентни пункта спрямо 2008 г. и е в резултат на направените през предходните години инвестиции. Министерството на отбраната е с най-висок дял във функцията с 271.5 млн. лв.

Един от стратегическите приоритети на правителството, залегнал и в Оперативните програми на НСРР е реформата и инвестициите в развитието на образованието и науката в краткосрочен и дългосрочен план. Делът на капиталовите разходи по функция „Образование” за 2009 г. е нараснал с 2.4 процентни пункта и отразява приоритетно насочване на ограничените бюджетни средства към реформиращи се сектори от икономиката. За изтеклата година в инвестиционната политика на сектора са включени програми за създаване и модернизация на материално-техническа база, оптимизиране на училищната мрежа и др. От държавните органи, без общините, най-висок е делът на разходите в Министерството на

образованието, младежта и науката – 90.9 млн. лв., следвани от разходите в Държавните висши училища – 88.1 млн. лв.

През 2009 г. за финансиране на инвестиционните дейности по функция „Общи държавни служби” са усвоени средства на обща стойност 352.8 млн. лв., което е дял от 9.9 %. Спадът спрямо предходната година е от 198.7 млн. лв. или с 3 процентни пункта от относителния дял. Намалението на капиталовите разходи е в резултат на предприетите мерки на правителството за намаляване на разходите.

Областите на инвестиране във функция „Общи държавни служби” са: на първо място, изпълнението на дейности от програма „Администрация”, заложен в програмния бюджет на всеки ПРБК, обхващащи поддръжката на сградния фонд на държавната администрация, закупуване на офис оборудване, транспортни средства, стопански инвентар и програмни продукти. За изпълнение на политиките в областта на превенцията и защитата при бедствия и аварии, изпълнявани от Министерството на извънредните ситуации са отчетени разходи от 152.9 млн. лв.

Със ЗДБРБ за 2009 г. бяха формулирани водещите принципи за по-ефективно разходване на публичните разходи, в това число на безвъзмездната финансова помощ от ЕС, на които трябваше да бъде подчинена дейността на ПРБК при подготовката на инвестиционните планове. При планирането капиталовите разходи бяха приоритизирани в рамките на изпълняваните политики и програми, с цел стимулиране на секторите, които генерират по-високи икономически и социални обществени ползи, и с цел компенсирание на свитите чужди инвестиции и подкрепа на икономиката. В процеса на изпълнение на бюджета неколкратно чрез постановления на Министерския съвет се ограничиха планираните бюджетни средства. Намалението основно беше за сметка на планираните капиталови разходи, които са с по-висока еластичност отколкото разходите за издръжка.

Основната част от инвестиционните разходи през годината бяха насочени към реализирането на проекти по рехабилитацията и изграждането на пътна и железопътна инфраструктура, развитие на инфраструктурата за изграждане на водопроводни и канализационни системи, системи за управление на отпадъците и др.

2. Основни акценти на реформата в бюджетната сфера

2.1 Напредък в областта на реформата в системата на държавния вътрешен финансов контрол през 2009 г.

През 2009г. усилията на Министерството на финансите бяха насочени към изпълнението на приоритетите и мерките, заложен в приетата от Министерския съвет през 2008 г. Стратегия за развитие на финансовото управление и контрол и вътрешния одит.

I. По отношение на укрепването на управленската отговорност и подобряването на финансовото управление и контрол в организациите от публичния сектор могат да бъдат отчетени следните резултати:

1. Издадена от министъра на финансите единна методология за осигуряване на ефективно функциониращи системи за финансово управление и контрол (СФУК) в

организациите от публичния сектор и специализирана такава по отношение на разходването на средствата по програми и фондове от ЕС, както следва:

➤ указания по прилагането на чл. 13 ал. 3 т. 2 от Закона за финансово управление и контрол в публичния сектор (ЗФУКПС), относно осъществяването на предварителен контрол в организации с по-малка численост. Тези указания са изпратени до министерствата и общините с писмо №91-00-804/24.08.2009 г.;

➤ годишен въпросник за състоянието на СФУК за 2009 г., изпратен на всички ПРБК с писмо № 91-00-1105 от 03.11.2009 г. Въпросникът изисква ръководителите на организациите да извършват преглед и оценка на адекватността на СФУК и да предприемат действия за тяхното подобряване.

2. От извършения анализ на информацията, съдържаща се в получените от **290** първостепенни разпоредители с бюджетни кредити (ПРБК) въпросници за самооценка на състоянието на СФУК и доклади, може да се направи извод, че голяма част от ПРБК са извършили преглед на съществуващите вътрешни правила за прилагане на ЗФУКПС и оценка на ефективното им прилагане. В резултат на извършените прегледи са актуализирани вътрешните правила в организациите.

3. През 2009 г. е обърнато приоритетно внимание на актуализирането на вътрешните правила, свързани с прилагане на разпоредбите на Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси. От общо докладвалите по този въпрос организации 68 % са отчетели изпълнение по тази задача.

4. Голяма част от ръководителите на организациите, които през 2008 г. са докладвали, че все още нямат утвърдени стратегии за управление на риска, са изпълнили това свое задължение през 2009 г. При представянето на информацията е посочено, че правила, свързани с идентифицирането, оценяването и ограничаването на рисковете, вече се прилагат в 96 % от организациите.

5. В специализирани обучения по управление на риска са се включили 1717 лица на ръководни длъжности от бюджетните организации. Тези обучения ще осигурят необходимата подготовка на ключови лица за прилагането на този нов подход за управление на публичните средства.

II. По отношение на осигуряването на качествен вътрешен одит са изпълнени следните задачи:

1. Утвърден е от министъра на финансите актуализиран към декември 2009 г. тритомен Наръчник за вътрешен одит. Същият отменя Наръчника за вътрешен одит, одобрен през 2006 г. и следва да се прилага от всички вътрешни одитори от публичния сектор.

2. Проведени са две изпитни сесии за придобиване на сертификат „Вътрешен одитор в публичния сектор”. На двата изпита се явиха общо 686 кандидата, като на 357 от тях, успешно издържали изпита, са издадени сертификати „Вътрешен одитор в публичния сектор” от министъра на финансите.

3. За оптимизиране на дейността по вътрешен одит са издадени указания по прилагането на чл. 31 от Закона за вътрешния одит в публичния сектор, свързани с деклариране на наличието на обстоятелства, при които е налице забрана за осъществяване на одитен ангажимент за даване на увереност.

За изпълнението на посочените два приоритета съществена роля имат централните хармонизиращи звена за финансово управление и контрол и за вътрешен

одит в МФ. През 2009 г. усилията им са насочени и към създаване на по-добри контакти с лицата на ръководни длъжности и вътрешните одитори от публичния сектор с цел популяризиране на законодателството и осигуряване на правилното му прилагане. Изпълнени са следните дейности:

- проведени са 2 регионални срещи на вътрешните одитори: в гр. Пловдив на 10 април 2009 г., на която присъстваха одитори от 30 общини и в гр. Благоевград на 19 май 2009 г. с участници от 24 общини;

- проведени са и две специализирани срещи за ръководителите на вътрешния одит в министерствата, управляващи средства по програми и фондове на ЕС. Съвместно с Института на вътрешните одитори в България е организиран дискуссионен форум на тема „Ролята на вътрешния одит за доброто управление в публичния сектор” с участие на над 80 вътрешни одитори от цялата страна;

- в резултат на направен подробен анализ на потребностите от обучение въз основа на резултатите от годишните доклади на организациите от публичния сектор, анкетни карти от проведените обучения през предходни периоди, както и въпросниците за обратна връзка по прилагане на методологията, е изготвена програма за обучение по вътрешен контрол. През отчетния период са проведени три обучения по финансово управление и контрол, на които са взели участие 91 служители от организации от публичния сектор, пет обучения за подготовка за изпита за придобиване на сертификат „Вътрешен одитор в публичния сектор” със 197 участници и 4 обучения по прилагане на Наръчника за вътрешен одит за 141 вътрешни одитори от публичния сектор;

- разширена е дейността по осъществяване на системни наблюдения по прилагането на изискванията на ЗФУКПС, Закона за вътрешния одит в публичния сектор и издадените въз основа на тях актове. Основната цел на системните наблюдения е получаването на обратна връзка за разбирането и прилагането на законодателството и методологията в областта на финансовото управление и контрол и вътрешния одит. Извършени са общо шест системни наблюдения, съответно по финансово управление и контрол и вътрешен одит, в Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията, Министерството на околната среда и водите и Министерството на културата. В резултат на проведените срещи по време на системните наблюдения са актуализирани вътрешните правила, свързани с финансовото управление и контрол и вътрешния одит в посочените организации.

- Министерството на финансите продължава да поддържа информационна система за финансово управление и контрол и вътрешен одит, като част от електронната си страница. Тя съдържа актуална информация за звената за вътрешен одит в публичния сектор, законодателството и издадената до момента методология по финансово управление и контрол и вътрешен одит. През 2009 г. е създаден нов раздел „Добри практики”, в който са публикувани образци на работни документи, свързани с дейността по вътрешен одит, материали от обучения, примерни стратегии за управление на риска и други полезни документи.

2.2 Обзор относно развитието на бюджетната реформа по отношение прилагането на програмното бюджетиране през 2009 г.

Както всяка година за изпълнение на разпоредбите в Закона за устройството на държавния бюджет, свързани със съставянето на бюджетната прогноза, в края на месец март 2009 г. Министерският съвет прие решение за бюджетната процедура за 2010 г. В нея бе запазена практиката за следване на правила и процедури на политическо и техническо ниво при изготвянето на средносрочна фискална рамка и основни

допускания, тригодишна бюджетна прогноза и разходни тавани по ПРБК (без по общини) и проектозакона за държавния бюджет за 2010 г. Това са основните документи, които финализират всеки един от трите етапа на процедурата. В нея няма съществени изменения спрямо процедурата за изготвяне на бюджета за 2009 г.

В резултат на неизпълнението на първия етап от бюджетната процедура за 2010 г., дължащо се основно на липсата на политическа воля за одобряване на средносрочна фискална и бюджетна рамка преди парламентарните избори, се наложи сформираното ново правителство спешно да приеме бюджетна процедура за 2010 г., отменяща одобрената от предходното правителство. Отчитайки динамичната макроикономическа среда и настъпилите промени в състава и структурата на Министерския съвет, министерствата и агенциите след проведените на 5 юли 2009 г. парламентарни избори, правителството актуализира етапите и сроковете за подготовка на бюджетните документи по бюджетната процедура за 2010 г. Елементите на новата бюджетна процедура бяха съобразени с финансово-икономическите характеристики и особености на 2009 г., в т.ч. и в текущото изпълнение на бюджет 2009.

В изпълнение на приетата в началото на месец август нова бюджетна процедура за 2010 г., с решение от 31 август Министерският съвет одобри средносрочна фискална рамка и основни допускания за периода 2010-2013 г., покриващ мандата на правителството.

Икономическите и фискални цели на правителството, както и приоритетите на бюджетната политика намериха отражение в приетата от Министерския съвет тригодишна бюджетна прогноза и разходни тавани по първостепенни разпоредители с бюджетни кредити (ПРБК), без по общини, за периода 2010 – 2012 г. и в Закона за държавния бюджет на Република България за 2010 г. В него са отразени и приетите на 1 октомври 2009 г. с решение на Министерския съвет икономически мерки за възстановяване на българската икономика, насочени към постигане на следните резултати: устойчивост на макроикономическата и финансовата система, подобряване на бизнес средата, активизиране на аграрното производство, изграждане на по-добра инфраструктура, стимулиране на заетостта и социално подпомагане, изграждане на икономика, основана на знанието и ефективно управление на средствата от еврофондовете.

В рамките на процедурата по разглеждане и внасяне в Народното събрание на проектозакона за държавния бюджет за 2010 г. правителството проведе активен социален диалог на всички нива, включително чрез Националния съвет за тристранно сътрудничество (НСТС) и постоянните комисии към него, отрасловите, браншовите и областните съвети за сътрудничество.

Приемането от Народното събрание на Закона за държавния бюджет за 2010 г. в началото на месец декември осигури възможност за първи път постановлението на Министерския съвет за изпълнението на бюджета за следващата година да бъде подготвено и прието преди началото на фискалната 2010 г.

С приетите Средносрочна фискална рамка за периода 2010-2013 г., Тригодишна бюджетна прогноза и разходни тавани по първостепенни разпоредители с бюджетни кредити (ПРБК), без по общини, за периода 2010 – 2012 г. и Закон за държавния бюджет на Република България за 2010 г. новото правителство извърши промени в прилаганите национални фискални правила, които поставяха цели по отношение на бюджетното салдо, размера на консолидираните разходи и размера на консолидирания дълг (в процент от БВП).

С последната Средносрочна фискална рамка Министерският съвет прие правило за балансиран национален бюджет за периода до 2013 г., в чийто обхват са включени и вноската на България за общия бюджет на ЕС и националното съфинансиране, като са изключени средствата от европейските фондове и програми. Тази мярка цели постигане на устойчивост на макроикономическата система и дава свобода на министерствата, управляващи средства от европейския бюджет, независимо от ограниченията на фискалната рамка да изпълняват в максимална степен оперативните програми.

Предприетите от правителството промени в националните фискални правила са в отговор на икономическата криза и целият осигуряване на възможности за бързо възстановяване на икономиката, ефективна защита и подкрепа на уязвимите социални групи при запазване на следваната през последните години политика на строга фискална дисциплина.

Независимо от настъпилите промени в състава и структурата на Министерския съвет, министерствата и агенциите, след проведените парламентарни избори продължи наложилата се практика със Закона за държавния бюджет, Народното събрание да утвърждава разходите на министерствата и държавните агенции (ПРБК) по политики, а Министерският съвет с постановлението за изпълнението му, бюджетите им по програми в рамките на утвърдените им разходи по политики, по други програми, непопадащи в рамките на провежданите политики, и по програма "Администрация".

С оглед повишаване на ефективността и отговорността при разпределението и управлението на публичните ресурси и създаване на условия за по-добра прозрачност се запазват регламентиранияте процедури за отпускане и разходване на планираните в годишния закон средства, извършването на корекции и изготвянето на периодични отчети, включително и по политики и програми, както и публикуването на информацията на интернет страниците на съответните ПРБК.

През 2009 г. Школата по публични финанси (ШПФ) към Министерството на финансите предостави специализирано обучение за 890 служители от държавната администрация - участници в бюджетния процес, управляващи органи и междинни звена по Структурните и Кохезионния фонд на ЕС, както и вътрешни одитори, ръководители и финансови контролори в министерствата и други ведомства от публичния сектор.

Освен редовното участие в обученията на Школата по публични финанси на министерствата и ведомствата, следва да се отбележи засиленият интерес на институции като Сметната палата (в т.ч от териториалните им поделения), която и през 2009 г. заяви желание нейни служители да актуализират знанията си чрез участие в курсовете на ШПФ; администрациите на други страни, за които опитът на България в бюджетните реформи е добър пример, заслужаващ подробно проучване. През 2009 г. по програмата „Бюджет и финансово управление” на Школата са обучени общо 163 служители, в т.ч. 111 - в курсове по „Програмно и ориентирано към резултатите бюджетиране”. Въз основа на анализиранияте въпросници за оценка, попълнени от участниците в обученията през 2009 г., по трите програми на Школата по публични финанси се констатира, че според 91 % от обучените курсовете и семинарите са спомогнали в изключителна степен за по-доброто разбиране на тематиката, а 79 % считат, че обучението категорично е спомогнало за придобиване на нови знания и умения. По отношение на приложението в работата 74 % са на мнение, че наученото по време на курса/семинара е приложимо в много висока степен.

3. Основни параметри на консолидираната фискална програма⁵ за 2009 г.

Променената икономическа среда през 2009 г. постави сериозни предизвикателства пред фискалната политика и фискалните ефекти от забавянето на икономиката и свиването на външната търговия се отразиха силно върху приходната страна на бюджета. Значителното разминаване между заложения в разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. сценарий и реалните параметри на основните макроикономически показатели през годината доведе до сериозно изоставане на приходите от данъци и най-вече в частта на косвените данъци от планираните с разчета за годината, което от своя страна оказва огромен натиск върху бюджетната позиция. Неизпълнението на приходите бе в размери, които предполагат незабавни компенсиращи мерки в приходите и разходите, с което да не се допусне дефицитът по консолидираната фискална програма да достигне фискално-неустойчиви нива. Надценената фискална рамка по приходите и съответно по разходите, както и липсата на решителни действия за стабилизиране на бюджетната позиция през първата половина на годината доведоха до нарастване на диспропорцията между забавящите се приходи (които за седемте месеца на годината се свиват с около 10.3 %) и изпреварващия темп на разходите (разходите по КФП за седемте месеца на 2009 г. нарастват с 24.3 % г. спрямо същия период на 2008 г.).

Натискът върху бюджетната позиция от сериозния спад в приходите и изпреварващия ръст на разходите наложи предприемането на активни консолидиращи мерки. През втората половина на годината бяха одобрени мерки, както по линия на ограничаване на разходите, така и мерки за повишаване на събираемостта на приходите и осигуряването на допълнителни източници на еднократни приходи. С одобреното през месец август ПМС №196/2009 г. допълнително бяха ограничени нелихвените разходи и трансфери/субсидии по републиканския бюджет с 1.15 млрд. лв. В тази връзка бе направен внимателен преглед на приоритетите и политиките в разходите. Положени бяха огромни усилия за обезпечаване на приоритетните политики при оптимално използване на разполагаемия ресурс чрез подобряване на системата за контрол и управление на публичните разходи,

В подкрепа на фиска, освен по линия на свиване и реализиране на икономии в публичните разходи бяха предприети активни действия за повишаване на събираемостта на приходите. Такива са мерките за засилване на митническия контрол по границите и засилен контрол и проверки от страна на приходните администрации с цел пресичане на контрабандния внос в страната и противодействие на схемите за неправомерно възстановяване и/или невнасяне на ДДС, акцизи, мита и други данъци. Ефектите от мерките за повишаване на събираемостта на приходите са съпроводени с известен лаг във времето и те се очаква да започнат да се проявяват през следващите години. Освен реформите в приходните администрации бяха осигурени допълнителни източници на приходи (разпределението на допълнителен дивидент за държавата и допълнителни вноски от държавни дружества) извън разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. Допълнителните еднократни приходи компенсираха частично неизпълнението на приходите.

В резултат на активните действия за стабилизиране на бюджетната позиция дефицитът на касова основа по консолидираната фискална програма за 2009 г. остана на относително устойчиво от фискална гледна точка ниво, предвид огромния натиск на

⁵ Обхваща републиканския бюджет и всички автономни бюджети – на общините, осигурителните фондове, ДВУ, БАН, БНР, БНТ, Висшия съдебен съвет, както и извънбюджетни фондове и сметки на централно и местно ниво.

кризата върху фискалната позиция. Дефицитът на касова основа за 2009 г. е в размер на 626.1 млн. лв. (0.9 % от БВП).

Фискалната позиция на страната представена чрез КФП и изпълнението ѝ за 2009 г., отнесено към предходната година и програмата е, както следва:

(в млн. лв.)

ПОКАЗАТЕЛИ ⁶	Програма ⁷		Отчет 2009 г.	Изпълнение спрямо 2008 г.	Изпълнение спрямо програмата
	Отчет 2008 г.	2009 г.			
Общо приходи и помощи	27 313.2	32 556.3	25 040.8	91.7%	76.9%
-Данъчни	22 166.9	25 728.2	20 171.9	91.0%	78.4%
Преки	4 200.0	4 943.5	3 813.5	90.8%	77.1%
Косвени	11 757.9	13 795.8	10 398.6	88.4%	75.4%
Приходи на соц. осигуряване	5 392.6	6 002.6	5 273.1	97.8%	87.8%
Други данъци	816.4	986.2	686.7	84.1%	69.6%
-Неданъчни	4 004.6	3 817.8	3 542.8	88.5%	92.8%
-Помощи	1 141.7	3 010.3	1 326.2	116.2%	44.1%
Разходи и вноска за общия бюджет на ЕС	25 323.4	30 362.0	25 666.9	101.4%	84.5%
-Нелихвени	24 018.2	28 793.5	24 400.0	101.6%	84.7%
Текущи	19 746.8	23 279.6	20 754.6	105.1%	89.2%
в т.ч. социални и здравно- осигурителни разходи	8 798.1	10 502.5	10 008.6	113.8%	95.3%
Капиталови	4 271.5	5 513.9	3 645.4	85.3%	66.1%
-Лихви	585.0	636.7	520.8	89.0%	81.8%
Външни лихви	420.3	478.4	363.7	86.5%	76.0%
Вътрешни лихви	164.7	158.3	157.1	95.4%	99.2%
-Вноска за общия бюджет на ЕС	720.1	931.8	746.2	103.6%	80.1%
Дефицит/излишък	1 989.8	2 194.3	-626.1		

➤ **Приходите и помощите по консолидираната фискална програма за 2009 г. са в размер на 25 040.8 млн. лв.,** което представлява 37.8 % от прогнозния БВП при 40.9 % от БВП за 2008 г. Спрямо предходната година приходите са намалели с 2 272.4 млн. лв., или с 8.3 %, което се дължи, основно, на забавянето на икономическата активност в страната и на драстичния спад във външната търговия. Съпоставено с годишните разчети към ЗДБРБ за 2009 г. приходите и помощите по КФП представляват 76.9 %.

Общата сума на **данъчните постъпления** (вкл. приходите от осигурителни вноски) за годината възлиза на 20 171.9 млн. лв. (78.4% от годишния разчет), като данъчните приходи формират 80.6 % от общите постъпления по КФП. Приходите в частта на **преките данъци** възлизат 3 813.5 млн. лв., което представлява 77.1 % от планираните за годината. Неблагоприятната икономическа среда в международен план и забавянето на икономическата активност в страната доведоха до редица негативни ефекти за икономиката в т.ч. ръст на безработицата, намаляване на инвестиционната активност, свиване на кредитирането и др. Това от своя страна доведе до намаляване на декларираните печалби на фирмите и по-ниски постъпления от корпоративни данъци, намаляване на броя на заетите и по-ниски постъпления от ДДФЛ и социално и здравноосигурителни вноски и др.

⁶ Поради извършено закръгляне в млн. лв., някои сумарни позиции в таблиците не се изчерпват от съставните им числа.

⁷ С оглед съпоставимост с отчетните данни на показателите по КФП по програмата за 2009 г.: i) разчетите в позицията „Резерв за непредвидени и неотложни разходи“ са отнесени в съответните разходни позиции според основното предназначение на планираните средства ii) нетния прираст на държавния резерв е отнесен в позицията „Капиталови разходи“.

Приходите от косвени данъци са в размер на 10 398.6 млн. лв., което представлява 75.4 % от програмата за годината. В номинална стойност неизпълнението на разчетите за годината е в размер на 3 397.2 млн. лв. Постъпленията от косвени данъци за 2009 г. представляват 15.7 % от прогнозния БВП за годината, при 17.6 % от БВП за 2008 г. Основните фактори за сериозното забавяне при постъпленията в групата е драстичното свиване във външната търговия (спад на вноса с 38 % спрямо 2008 г.), неблагоприятната ценова конюнктура на международните пазари, забавянето във вътрешното потребление и др., които засегнаха най-силно постъпленията от ДДС от внос. Постъпленията от други данъци (включват други данъци по ЗКПО, имуществени данъци и др.) са в размер на 686.7 млн. лв., което представлява 69.6 % от предвидените в годишните разчети. Приходите от социалноосигурителни и здравни вноски за 2009 г. са в размер на 5 273.1 млн. лв., или с 12.2 % под планираните за годината. Отнесени към прогнозния БВП приходите от социално и здравноосигурителни вноски за 2009 г. представляват 8.0 % от БВП при 8.1 % от БВП за 2008 г. Неизпълнението на приходите по бюджета на ДОО наложи от републиканския бюджет да бъде предоставена допълнителна субсидия за покриване на недостиг по бюджета на НОИ в размер на 736.6 млн. лв. Неданъчните приходи са **3 542.8 млн. лв.**, което представлява 92.8 % спрямо годишните разчети, като спрямо 2008 г. е налице спад с 11.5 %. През месец април по републиканския бюджет постъпи годишната вноска от превишението на приходите над разходите на БНБ за 2008 г. в размер на 401.0 млн. лв. Вноската е по-висока от заложената в разчета към ЗДБРБ за 2009 г. със 101.0 млн. лв. Най-сериозно е забавянето при неданъчните постъпления по общинските бюджети, където постъпленията от продажба на земя и имущество намаляват наполовина спрямо 2008 г. Помощите (основно авансови плащания от Структурните и Кохезионния фондове на ЕС по бюджета на Националния фонд и постъпления от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за рибарство по бюджета на Разплащателната агенция към ДФ „Земеделие“) за 2009 г. са в размер **1 326.2 млн. лв.**, което представлява 44.1% от разчета за годината.

Приходи по КФП за 2008 г. и 2009 г., представени като процент от БВП.

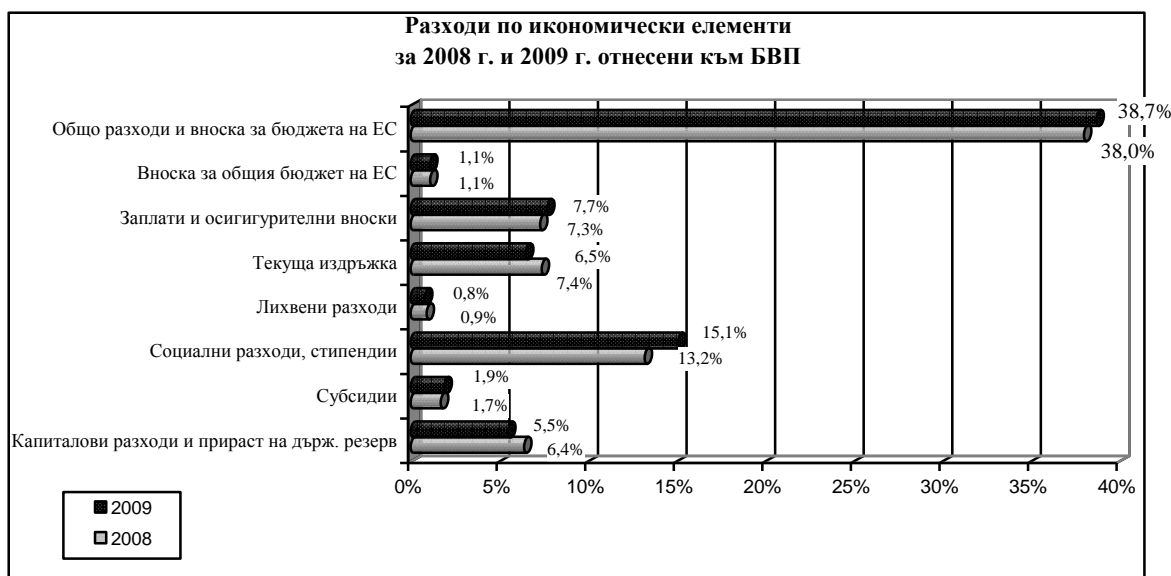
➤ **Общият размер на разходите по консолидирания бюджет** (вкл. и вноската за бюджета на ЕС) за годината възлиза на **25 666.9 млн. лв.**, което представлява 84.5 % от разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. *Лихвените плащания* възлизат на 520.8 млн. лв. (81.8

% от планираните за 2009 г.), *текущите нелихвени разходи* – на 20 754.6 млн. лв. (89.2 % от разчета за годината) и *капиталови разходи* (вкл. прираста на държавния резерв) – 3 645.4 млн. лв. (66.1% от планираните за годината). Разходите по консолидирания бюджет за 2009 г., представени като процент от БВП се увеличават с около 0.7 п.п. спрямо 2008 г. - 38.7 % от БВП за 2009 г. срещу 38.0 % от БВП за 2008 г.

В структурно отношение социалните и здравноосигурителните разходи са с най-висок относителен дял (40.2 %) в общите разходи по КФП (без вноската за бюджета на ЕС). Тези разходи отбелязват и най-висок ръст спрямо предходната година като относителен дял в БВП – с 1.9 п.п. спрямо 2008 г., а само разходите за пенсии са нараснали с 1.4 п.п.

Разходите за лихви намаляват като относителен дял в БВП, като за последните четири години те са се свили от 1.3 % от БВП за 2006 г. до 0.8 % от БВП за 2009 г. Тази положителна тенденция е резултат от последователната политика по управлението на държавния дълг и извършените операции по предсрочно погасяване на дълг, с което се облекчават и разходите по обслужването му в средносрочен план.

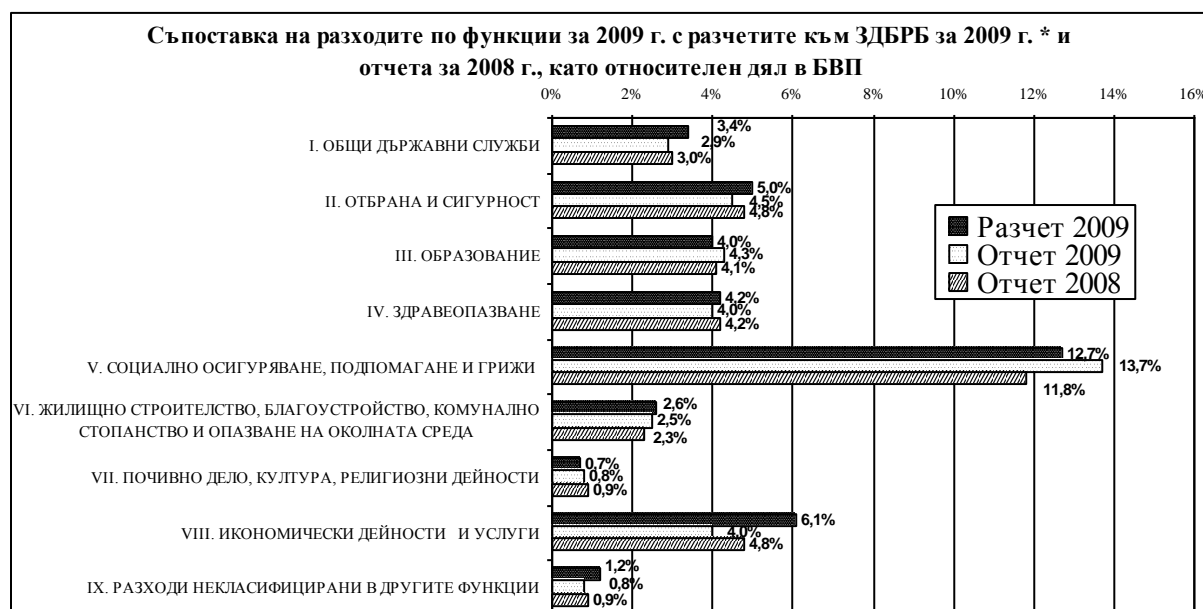
Влошените икономически условия през 2009 г. и свитата фискална рамка наложиха прилагането на дисциплинирана и стегната политика по отношение на публичните разходи. Заложеният фискален буфер в ЗДБРБ за 2009 г. за ограничаване до 90 на сто на нелихвените разходи и трансферите по републиканския бюджет (при спазване на предвидените в закона изключения) бе приложен от началото на годината, но това не бе достатъчно за да компенсира сериозното изоставане в приходите. Изпреварващият ръст на разходите още в първото полугодие на 2009 г. наложи спешни мерки за гарантиране стабилността на бюджетната позиция на страната, като първата стъпка на новото правителство в тази насока бе одобреният пакет допълнителни мерки за ограничаване на нелихвените разходи по републиканския бюджет за 2009 г. в общ размер на около 1.15 млрд. лв. Предвид рестриктивната политика при финансирането на публичните разходи през втората половина на годината много внимателно бяха прецизирани разходите за финансиране на първостепенните разпоредители с бюджетни кредити в условията на ограничания бюджетен ресурс, за което бяха предприети мерки за засилване на финансовата дисциплина и контрола при управлението и разходването на публични средства.

Бюджетните разходи, разгледани по функционален признак отразяват основните направления в политиката по КФП в рамките на бюджетния ресурс за 2009 г. (млн. лв.)

РАЗХОДИ ПО ФУНКЦИИ ⁸	млн. лв.			% от БВП		
	Отчет	Програма ⁹	Отчет	Отчет	Програма	Отчет
	2008	2009	2009	2008	2009	2009
Б В П				66 728	73 485	66 256
I. ОБЩИ ДЪРЖАВНИ СЛУЖБИ	1 996,0	2 501,0	1 951,8	3,0%	3,4%	2,9%
II. ОТБРАНА И СИГУРНОСТ	3 228,4	3 658,7	3 000,8	4,8%	5,0%	4,5%
III. ОБРАЗОВАНИЕ	2 768,4	2 971,6	2 837,8	4,1%	4,0%	4,3%
IV. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ	2 830,8	3 117,3	2 634,4	4,2%	4,2%	4,0%
V. СОЦИАЛНО ОСИГ., ПОДПОМАГАНЕ И ГРИЖИ	7 879,5	9 344,6	9 104,7	11,8%	12,7%	13,7%
VI. ЖИЛИЩНО СТРОИТЕЛСТВО, БЛАГОУСТРОЙСТВО, КОМУНАЛНО СТОПАНСТВО И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	1 509,0	1 909,6	1 687,3	2,3%	2,6%	2,5%
VII. ПОЧИВНО ДЕЛО, КУЛТУРА И РЕЛИГИОЗНИ ДЕЙНОСТИ	602,0	550,3	537,6	0,9%	0,7%	0,8%
VIII. ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ И УСЛУГИ	3 204,2	4 513,0	2 645,5	4,8%	6,1%	4,0%
IX. РАЗХОДИ, НЕКЛАСИФИЦИРАНИ В ДР. ФУНКЦИИ	585,0	864,1	520,8	0,9%	1,2%	0,8%
ОБЩО РАЗХОДИ	24 603,2	29 430,2	24 920,7			

При анализа на разходите по функции и съпоставката им с БВП следва да се има предвид, че за целите на анализа отчетните данни за 2008 г. и 2009 г. са отнесени към БВП (по данни на НСИ – 66 728.1 млн. лв. за 2008 г. и 66 256.2 млн. лв. за 2009 г. /предварителни данни/), докато за разчета към ЗДБРБ за 2009 г. е ползвана оценката на БВП, заложена в макрорамката на ЗДБРБ за 2009 г.

* Използвана е оценката за БВП в макрорамката към Бюджет 2009 г.

⁸ В разходите по функции не е включена Вноската на Република България за общия бюджет на ЕС

⁹ С оглед постигането на съпоставимост на данните, в разчетите към ЗДБРБ за 2009 г., резервът за структурната реформа е прекласифициран от IX-та функция по съответната функция според основното предназначение на планираните средства. Резервът за преодоляване и ликвидиране на последствията от стихийни бедствия и аварии е прекласифициран от IX-та функция във II-ра функция, група Д. "Защита на населението, управление и дейности при кризи, стихийни бедствия и аварии", където са и отчетните данни за 2009 г. Оценката за БВП по разчета към ЗДБРБ за 2009 г. е 73 485 млн. лв. (използвана е прогнозната макрорамка)

Видно от графиката, с най-голям относителен дял в разходите по КФП за 2009 г. **са средствата за сферата на социалното осигуряване, подпомагане и грижи.** В голяма степен това се предопределя от икономически и демографски фактори, доминиращи пенсионната система. Общите разходи за функцията за годината възлизат на **9 104.7 млн. лв.** или **13.7 % от БВП.** Разходите във функцията нарастват с 1.9 п.п. като относителен дял в БВП спрямо предходната година. През годината са реализирани основните политики и приоритети в социалната сфера, залегнали в ЗДБРБ за 2009 г. и ЗБДОО за 2009 г. – реализирани са планираните цели в областта на пенсионната система, в сферата на социално подпомагане, на активните мерки по заетостта, както и на редица мерки за социална защита. На няколко стъпки през годината бяха реализирани мерките в политиката по пенсиите, вкл. увеличение на минималните размери на пенсиите с 10 на сто от 01.01.2009 г., увеличаване на тежестта на една година осигурителен стаж от 1 на 1.1 на сто от 01.04.2009 г. в пенсионната формула, увеличение на максималния размер на изплащаните една или повече пенсии от 490 лв. на 700 лв. от 01.04.2009 г., осъвременяване на пенсиите от 01.07.2009 г. с 9 %. Увеличението на пенсиите през 2009 г. е основната причина за нарастването на относителният дял към БВП на социалноосигурителните плащания спрямо предходната година. Това нарастване оказва сериозен натиск върху разходите през 2009 г., който ще продължи да оказва влияние и в средносрочен план. Извършените разходи през годината за финансиране на сферата на **здравеопазването** са в размер на **2 634.4 млн. лв.**, което представлява **4.0 % от БВП.** Извършените разходи във функцията по бюджета на НЗОК са в размер на 1 702.7 млн. лв., като в основната си част това са здравноосигурителни плащания за болнична помощ, за финансиране на лекарства за домашно лечение, за специализирана извънболнична помощ и др. Разходите по републиканския бюджет за функция „Здравеопазване” са в размер на 700.4 млн. лв. и са основно за обезпечаване на политиките в областта на диагностиката и лечението, в областта на лекарствата и медицинските изделия, в областта на промоцията, превенцията и контрола на общественото здраве и др., които са отговорност на МЗ. Сред основните приоритетите на правителството са и политиките в сферата на **образование**, като общият размер на разходите за функцията за 2009 г. е **2 837.8 млн. лв.** или **4.3 % от БВП**, като спрямо 2008 г. номиналният размер на разходите за образование нараства с 2.5 %. Освен към реализирането на целите и политиките и обезпечаване на нормалното функциониране на системата, усилията бяха насочени към ускорено модернизиране и оптимизиране на структурите и методите на обучение в образователната система, с оглед повишаване на качеството на услугите и достигане на европейските стандарти в образованието. От изключително значение за рационалното, икономичното и ефективното разпределение на ресурсите в приоритетните системи на образованието и здравеопазването е ускоряването и успешното приключване на реформите в двата сектора, с цел повишаване качеството на предоставяните услуги и реализиране на приоритетните политики в двата сектора. Разходите, извършени в сферата на **отбраната и сигурността** през 2009 г. са в размер на **3 000.8 млн. лв.**, което представлява **4.5 % от БВП.** Разходите във функцията са насочени към изпълнението на политиките в сферата на отбраната, въоръжените сили и сигурността. Голяма част от разходите са свързани с ангажименти, произтичащи от членството на страната в НАТО, вкл. за участието в органите и дейностите на Организацията на Северноатлантическия договор, за участие на българската армия в задгранични мисии, както и за дейности, свързани с интегриране в системата на Европейската политика за сигурност и отбрана. Следва да се отбележи, че изпреварващия ръст на разходите по бюджета на Министерството на отбраната през първите месеци на 2009 г., в условията на ограничената фискална рамка и необходимост от ограничаване на разходите за

годината, доведе до сериозно напрежение при изпълнението на бюджета на министерството. Към края на 2009 г. по бюджета на МО възникнаха задължения по договори за доставка на въоръжение и техника за Българската армия, които не бяха обезпечени с финансиране при свитата рамка по разходите и високият размер на извършените разходи през първата половина на годината. Тези задължения оказват натиск и върху бюджета за 2010 г. В рамките на средствата за функция „Отбрана и сигурност” през 2009 г., бяха осигурени и средства за изпълнението на националните приоритети в областта на сигурността и вътрешния ред, вкл. противодействие на т.нар. „нови рискове за сигурността” – организирана престъпност, корупция, тероризъм, наркотрафик и др. Разходите за *отбрана* на консолидирана основа представляват 1.7 % от БВП, а тези за *полиция, вътрешен ред и сигурност* – 1.9 %. Разходите за функция *икономически дейности и услуги* са в размер на **2 645.5 млн. лв.** или **4.0% от БВП**. Те отразяват политиките по отношение на приоритетни икономически отрасли и подпомагане на икономическите дейности, както и ангажмента на правителството по реализиране на структурните реформи. Основен механизъм на тези взаимоотношения са програмите по финансиране и субсидиране на отделните подотрасли - транспорт и съобщения, селско и горско стопанство, минно дело, горива и енергия и др. В тази функция се включват и разходите за текущ и основен ремонт и рехабилитация на републиканската пътна мрежа, пристанищна и железопътна инфраструктура и др. Разходите за дейностите по *жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство и опазване на околната среда* са в размер на **1 687.3 млн. лв. (2.5 % от БВП)** и в номинално изражение нарастват с 11.8% спрямо предходната година. Ръст се отчита главно, при финансиране на проекти по опазване на околната среда за изпълнението на екологични обекти, голяма част от които по бюджетите на общините. В тази функция се отчитат и разходите, свързани с поддържането на чистотата и благоустрояването. Разходите, *некласифицирани в другите функции* включват лихвените плащания по обслужване на държавния и общинския дълг и представляват **0.8 % от БВП**, или намаление с 0.1 п.п. спрямо 2008 г., в следствие на последователната политика по управление на държавния дълг. Размерът на разходите в тази функция за годината е **520.8 млн. лв.**

➤ **Бюджетното салдо по консолидирания бюджет за 2009 г. на касова основа е отрицателно в размер на 626.1 млн. лв.,** което представлява **0.9 %** от БВП. **Различия между предварителните данни за дефицита по консолидираната фискална програма за 2009 г. по месечните отчети и в годишните касови отчети за изпълнението на бюджета**

Данните от предварителните месечни отчети за касовото изпълнение на бюджета към 31.12.2009 г. показваха дефицит по консолидираната фискална програма в размер на 529.5 млн. лв. (0.8% от БВП). С годишните отчети за касовото изпълнение на бюджетите на първостепенните разпоредители с бюджетни кредити дефицитът по консолидирания бюджет бе ревизиран на 626.1 млн. лв. (0.9% от БВП). Разликата между предварителните данни от месечните отчети и годишните отчети за касовото изпълнение се дължи на корекции в отчетите на разпоредителите с бюджетни кредити, като по-основните от тях са:

- Съгласно сключен международен договор, одобрен и ратифициран от Народното събрание, Министерство на отбраната е доставило през 2009 г. фрегата и минен ловец на стойност 54.8 млн. лв. Договорът предвижда разсрочено плащане, което се счита за придобиване на активи по финансов лизинг. При извършен анализ на задълженията в края на 2009 г. е установено, че по време на предишното ръководство на министерството не са взети необходимите операции, съгласно методологическите изисквания и в

последствие сумата е отразена в годишния касов отчет за изпълнението на бюджета на министерството. След получено писмо от МО бе извършена корекция по техния бюджет на основание на § 8 от ЗДБРБ за 2009 г. и в рамките на срока по чл. 39, ал. 3 от ЗУДБ.

- При извършване на одита за заверка на годишният финансов отчет за 2009 г. на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията в началото на месец юни 2010 г. от органите на Сметната палата е анализиран вида на лизинга за доставка на два броя употребявани самолети за нуждите на Авиоотряд 28 и свързаното с това счетоводно отчитане. Договорите за доставка на два броя самолети за нуждите на Авиоотряд 28 са сключени на 12.01.2009 г., след приемане на ЗДБРБ за 2009 г., в който не са осигурени средства за капиталови разходи за доставка на самолети. На 13.11.2009 г. е подписано Споразумение за прекратяване на единия договор. След проведените методологически консултации за счетоводното отчитане на операциите по сключения договор за доставка на самолети е възприето, че договора е за финансов лизинг, а не както е бил отразен по-рано - оперативен лизинг. Това е наложило корекции в няколко приходни, разходни и финансиращи параграфи, като бюджетното салдо също нетно е влошено с 49.6 млн. лв.

Тези операции независимо, че не са съпроводени с касов поток, следва да се отчетат по правилата за отразяване в касовите отчети на придобиването на активи чрез търговски кредит, с което касовия дефицит за годината е в размер на 626.1 млн. лв.

➤ **Фискалният резерв¹⁰ към 31.12.2009 г.**, изчислен по текущи валутни курсове е 7.7 млрд. лв. С § 9 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗДБРБ за 2009 г. е определен минимален размер на фискалния резерв за 2009 г. 6.8 млрд. лв.

3.1 Изпълнение на приходите по консолидираната фискална програма

Разчетите за приходите по КФП за 2009 г. бяха разработени на база прогнозата на АИАП за макрорамката през 2009 г., в която бе предвидено забавяне на американската икономика и възможност от спад на търсенето и инвестициите на пазара на недвижимо имущество, успокояване на инфлацията и рискове от нисък икономически растеж. През 2009 г. българската икономика бе силно повлияна от световната финансова и икономическа криза, довела до свиване на външното търсене на продукцията на българските износители, намаляла кредитна активност на търговските банки и повишаване на предпазливостта на инвеститорите при вземането на решения. В резултат на това значително намаля инвестиционната активност на предприемачите в страната, а потреблението се сви в резултат на намаляващата заетост, затруднения достъп до потребителски кредити и увеличената несигурност по отношение на бъдещите доходи, което доведе до увеличаване на „предпазните“ спестявания на домакинствата. Брутният вътрешен продукт (БВП), създаден в българската икономика през 2009 г., бе в размер на 66.256 млрд. лева и намаля с 5 % в реално изражение спрямо 2008 г. През годината реалният спад на показателя постепенно се ускори като достигна до 5.9 % през четвъртото тримесечие на 2009 г. спрямо същия период на предходната година. Заложената средногодишна инфлация бе 6.7 %, а реализираната стойност е 2.5 %. Прогнозата за инфлацията през 2009 г. се основаваше на допускания за ниски положителни стойности на инфлацията при хранителните и енергийните стоки, съобразени с очакванията за динамиката на международните цени на суровините, продължаване на тенденцията на сравнително висока инфлация при услугите, дължаща се на очакванията за растеж на вътрешното

¹⁰ Фискалният резерв включва наличностите в лева и чуждестранна валута на всички банкови сметки и депозити, в т.ч. държавния бюджет, ВУЗ, БАН, БНТ, БНР, НОИ, НЗОК и извънбюджетните фондове на централно ниво (по Приложение № 9 на ЗДБРБ за 2009 г., без тези на общините) и други високоликвидни активи.

търсене. Също така в прогнозата бяха заложи повишения в административните цени и въвеждането на по-високи акцизи за цигарите. През 2009 г. в България се наблюдаваше ясно изразен процес на намаление на инфлацията. Търсенето беше основната причина за отчетената много ниска инфлация в сравнение с прогнозната. Под влияние на отрицателните изменения в международните цени на енергийните и неенергийните суровини, инфлацията при цените на производител в индустрията беше отрицателна по месеци спрямо съответния месец на предходната година, почти през цялата 2009 г. В резултат на това действително отчетените стойности на изменение в потребителските цени бяха значително по-ниски. Инфлацията при храните в края на годината беше отрицателна (-3.3 %), водена от понижението на международните цени на хранителните стоки. Намалената икономическа активност в страната доведе до спад в заетостта и значително намаление на вътрешното търсене. Годишната инфлация при услугите се забави чувствително (3.4 % в края на годината), като отражение на базовия ефект от ускореното поскъпване през предходната година и на вторичните ефекти при цените в сферата на общественото хранене и транспортните услуги, свързани с по-ниските цени на горивата и хранителните стоки. Неенергийните промишлени стоки също регистрираха съществено забавяне в нарастването на цените - до 0.8% на годишна база, поради силното съкращаване на потреблението на домакинствата на стоки за дълготрайна употреба от началото на годината. През 2009 г. дефицитът по текущата сметка бе в размер на 3.2 млрд. евро и бе с 61 % по-малък спрямо този за предходната година. Основен фактор за това подобрение бе динамиката на търговския баланс. Въпреки че износът на българските фирми намален, ниското вътрешно търсене в резултат на забавяне на икономическата активност в страната доведе до още по-силно намаление на вноса на стоки. Дефицитът по текущата сметка достигна 8.5 % от БВП през 2009 г. при очаквания за над 22 % в бюджетната прогноза като основната причина бе много по-слабото вътрешно търсене спрямо очакваното и съответно по-големият спад на вноса.

Отчетът на приходите по КФП за периода 2006 г. – 2009 г. по основни групи, представени и като процент от БВП, са както следва:

Приходи по консолидирания държавен бюджет за периода 2006 г. – 2009 г.

(млн. лв.)	2006 г.		2007 г.		2008 г.		2009 г.		Изпълнен не спрямо ЗДБРБ
	Отчет	%БВП	Отчет	%БВП	Отчет	%БВП	Отчет	%БВП	
ОБЩО ПРИХОДИ	20 034,0	40,6%	24 063,0	42,6%	27 313,2	40,9%	25 040,8	37,8%	76,9%
Данъчни приходи	16 325,9	33,1%	19 323,8	34,2%	22 166,9	33,2%	20 171,9	30,4%	78,4%
Преки данъци	2 658,7	5,4%	3 641,3	6,4%	4 200,0	6,3%	3 813,5	5,8%	77,1%
Корпоративни данъци	1 334,1	2,7%	1 832,6	3,2%	2 228,5	3,3%	1 762,3	2,7%	67,3%
- от нефин. предприятия *	1 181,4	2,4%	1 658,4	2,9%	2 037,5	3,1%	1 603,3	2,4%	66,4%
- финансов сектор	152,7	0,3%	174,2	0,3%	191,0	0,3%	159,0	0,2%	79,1%
ДДФЛ	1 324,6	2,7%	1 808,7	3,2%	1 971,5	3,0%	2 051,1	3,1%	88,2%
Приходи от осиг. вноски	4 309,1	8,7%	4 890,3	8,7%	5 392,6	8,1%	5 273,1	8,0%	87,8%
Косвени данъци	8 776,7	17,8%	10 106,9	17,9%	11 757,9	17,6%	10 398,6	15,7%	75,4%
ДДС	5 823,8	11,8%	6 598,5	11,7%	7 485,3	11,2%	6 432,5	9,7%	69,0%
Акцизи	2 498,0	5,1%	3 315,4	5,9%	4 051,6	6,1%	3 844,5	5,8%	90,2%
Мита и митнически такси	454,9	0,9%	193,0	0,3%	221,0	0,3%	121,6	0,2%	56,6%
Други данъци	581,5	1,2%	685,3	1,2%	816,4	1,2%	686,7	1,0%	69,6%
Неданъчни приходи	3 072,6	6,2%	3 535,1	6,3%	4 004,6	6,0%	3 542,8	5,3%	92,8%
Трансфери от БНБ	150,2	0,3%	170,6	0,3%	250,6	0,4%	401,0	0,6%	133,7%
Други	2 922,4	5,9%	3 364,5	6,0%	3 753,9	5,6%	3 141,8	4,7%	89,3%
Помощи	635,5	1,3%	1 204,2	2,1%	1 141,7	1,7%	1 326,2	2,0%	44,1%

*вкл. постъпленията от данък върху дивидентите и доходите

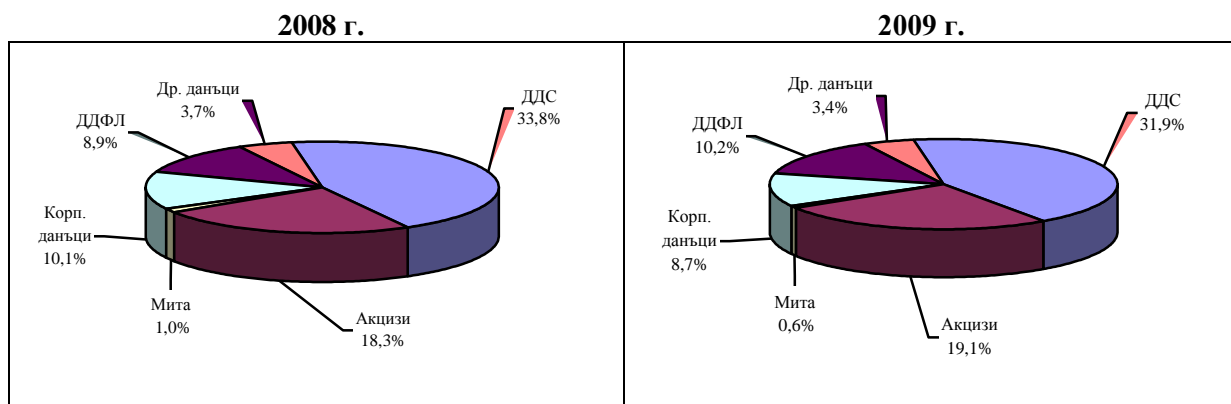
Общият размер на **приходите и помощите** по консолидирания бюджет за 2009 г. е **25 040.8 млн. лв.**, което представлява 37.8 % от БВП при 40.9 % от БВП за 2008 г. Постъпилите приходи по КФП за 2009 г. представляват 76.9 % от годишния разчет. Неизпълнението на приходите и помощите по консолидирания бюджет спрямо разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. достигна над 7.5 млрд. лв. (11.3 % от БВП) на годишна база, което значително превишава заложените буфери в бюджета. Тук следва да се отбележи, че без осигурените в края на годината допълнителни източници на приходи (дивиденди, вноски от държавни предприятия и др.), които са извън разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. и са резултат от мерките за осигуряване на допълнителни източници на приходи, неизпълнението на приходите би достигнало 7.9 - 8 млрд. лв. Постъпилите еднократните приходи през 2009 г. са в размер на 469.1 млн. лв., в т.ч. 264.9 млн. лв. допълнителен дивидент от търговски тружества с държавно участие в капитала; 101.0 млн. лв. от по-високата от разчетената по ЗДБРБ за 2009 г. вноска от превишението на приходите над разходите на БНБ; 41.1 млн. лв. приходи от лихви, получени от закриване на Структурната индексна сметка на централния бюджет, 32.6 млн. лв. получени данъци (ДДФЛ, данък върху доходите на чуждестранни лица, корпоративен данък), наказателни лихви и социални и здравноосигурителни вноски от „Параходство български морски флот” ЕАД по ревизионни актове и 29.5 млн. лв. други неданъчни приходи от постигната договореност между правителствата на Република България и Руската федерация за уреждане на дълг.

Данъчни приходи

Данъчната политика, залегнала в ЗДБРБ за 2009 г., е ориентирана към насърчаване развитието на бизнеса и инвестиционната активност, с цел да се запази стабилността на икономиката в условията на глобална икономическа криза, да се повиши събираемостта на данъците и да се намалят сивият сектор в икономиката и корупционните практики.

Постъпленията от **данъци** по консолидирания бюджет за 2009 г. са в размер на **20 171.9 млн. лв.**, което представлява изпълнение от 78.4 % на разчетите за годината. В номинално изражение неизпълнението на разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. на данъчните постъпления възлиза на 5 556.3 млн. лв. Данъчните постъпления за 2009 г. представляват 30.4% от БВП за годината, при 33.2 % от БВП за 2008 г. Спрямо 2008 г. данъчните приходи са се свили с 9.0 %, като най-осезаемо е това при ДДС. Относителният дял на данъчните приходи в общата сума на приходите по КФП е 80.6 %.

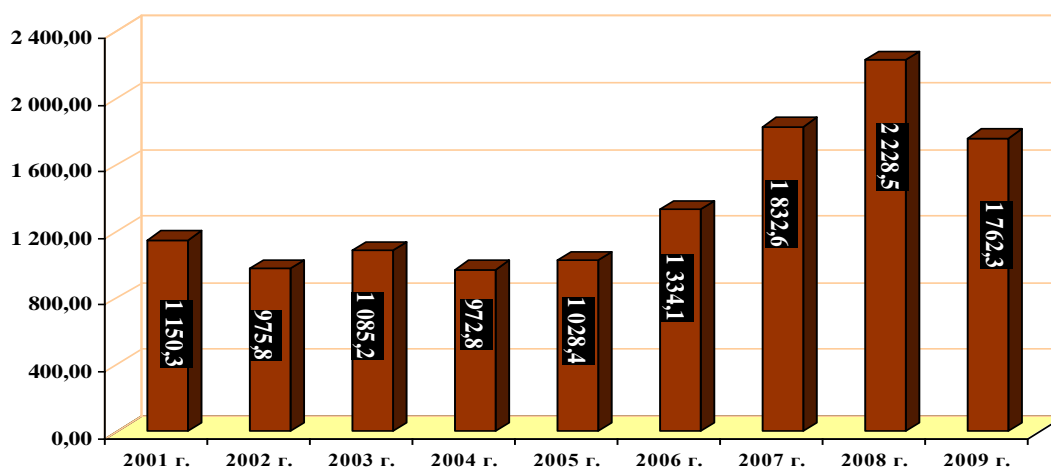
Структура на данъчните приходи по консолидирания бюджет

3.1.1. Корпоративни данъци

През 2009 г. бе запазена 10 процентната ставка при облагането с корпоративен данък и 5 процентната – за данъка върху дивидентите. За периода от 2005 г. до 2007 г. корпоративният данък бе намален последователно от 19.5 % на 10 %, а данъкът върху дивидентите – от 15 % на 7 %. Ставките за облагане по тези данъци са едни от най-ниските в ЕС, което даде своето позитивно отражение върху инвестиционната активност Освободеният и предоставен на разположение на бизнеса значителен ресурс би могъл с висока възвращаемост да бъде инвестиран за подобряване и разширяване на пазарните позиции, повишаване на конкурентноспособността, техническото обновяване и т.н.

Приходи от корпоративни данъци за периода 2001 – 2009 г.

Постъпленията от корпоративни данъци в консолидирания държавен бюджет (вкл. данъците върху дивидентите, доходите и ликвидационните дялове на местни и чуждестранни юридически лица) за 2009 г. са в размер на 1 762.3 млн. лв. (2.7 % от БВП) или 67.3 % от плана за годината. Отнесени към общо постъпилите данъчни приходи по КФП, корпоративните данъци заемат дял от 8.7 %. В сравнение с предходната година, събраните приходи през 2009 г. са с 446.2 млн. лв. по-малко (20.9 %) в резултат на световната финансова и икономическа криза довела до съществено свиване на печалбите на компаниите.

Корпоративен данък

Постъпленията от корпоративен данък за 2009 г. възлизат на 1 617.4 млн. лв., или 65.7 % спрямо годишния разчет и заемат 8.0 % в общия размер на данъчните приходи. Спрямо 2008 г. се отчита забавяне от 21.5 %, което в абсолютна сума представлява 442.3 млн. лв. по-малко, което е следствие от:

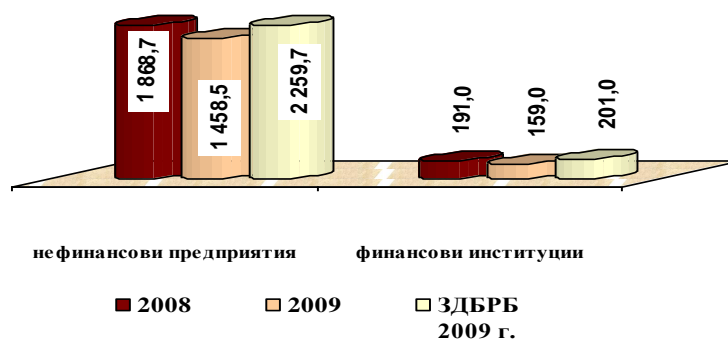
- намаление на годишната изравнителна вноска - намаленото производство, особено изразено от четвъртото тримесечие на 2008 г. в следствие намаление на поръчките, повлия негативно на финансовия резултат на фирмите. През предходната година намаленото производство от „Кремиковци” АД оказва влияние на свързаните с него дружества. Намалено беше производството в „Неохим” АД в следствие на намалени поръчки, а „Агрополихим” АД дори спря производството през последните месеци на 2008 г. Това оказва влияние на нивата на авансовите вноски от предприятията през предходната година и на годишната изравнителна вноска през 2009 г.

- намаление на авансовите вноски - негативната тенденция в развитието на икономиката се запазва и през 2009 г., като е отчетен спад на БВП през първо, второ и трето тримесечие на годината съответно 3.5 %, 4.8 % и 4.5 %, при планиран ръст от 4.7 % за годината. Възникналата криза в началото на годината с доставките на природен газ принуди голяма част от предприятията да намалят дори да спрат производството си, което допълнително влоши финансовото състояние на фирмите.

Приходите от корпоративен данък от нефинансови предприятия (вкл. организации с идеална цел) са в размер на 1 458.5 млн. лв., 64.5 % изпълнение на плана за годината и са с 410.2 млн. лв. (22.0 %) по-малко в сравнение със събраните през 2008г.

Постъпленията от корпоративен данък от финансови институции (вкл. застрахователни дружества) са 159.0 млн. лв., или 79.1 % от планираните за годината. Спрямо 2008 г. е отчетено намаление от 32.1 млн. лв. (16.8%).

Сравнителна диаграма на постъпленията от корпоративен данък през 2008 г. и 2009 г. (в млн. лв.)

Данъци върху дивидентите и ликвидационните дялове на местни и чуждестранни юридически лица (ЧЮЛ) и данък върху доходите на ЧЮЛ

Постъпленията от данъци върху дивидентите, ликвидационните дялове на местни и чуждестранни юридически лица и доходите на ЧЮЛ за 2009 г. са в размер на 144.9 млн. лв. (0.3 % от БВП), или 92.7 % спрямо разчета за годината и с 14.2 % по-малко спрямо 2008 г. С най-голямо относително тегло в тази група са приходите от доходи на чуждестранни лица.

3.1.2. Данък върху доходите на физическите лица

Постъпленията от данъка върху доходите на физическите лица (ДДФЛ) за 2009 г. са в размер на 2 051.1 млн. лв. (3.1 % от БВП) и формират 10.2 % от общия размер на данъчните приходи. Приходите от ДДФЛ реално нараснаха с над 4 % (79.7 млн. лв.) спрямо 2008 г., но поради надценените ефекти при изготвянето на разчетите за годината изпълнението спрямо заложените постъпления в ЗДБРБ за 2009 г. е 88.2 %.

По трудови правоотношения приходите от данъка са 1 687.5 млн. лв., 91.2 % от планираните за годината, при 1 556.2 млн. лв. за 2008 г., или със 131.3 млн. лв. повече. Размерът на постъпленията от данъка са в пряка зависимост от пазара на труда и зависят основно от равнището на работната заплата и заетостта, като за 2009 г. спрямо 2008 г. са отчетени:

- номинален ръст на средната работна заплата от 8.5 %;

- ръст на безработицата от 1.2 процентни пункта¹¹;

По извънтрудови правоотношения (свободни професии, граждански договори и др.) приходите от данъка са в размер на 250.7 млн. лв., което е 72.6 % от годишния разчет. Съпоставени с 2008 г. постъпленията от данъка са намалели с 54.0 млн. лв., което е резултат от постъпилите за периода по-ниски вноски по годишните данъчни декларации за 2008 г. (основната част от данъка е внесена авансово през 2008 г.) и намаления размер на авансовите вноски през 2009 г.

През 2009 г. приходите от *окончателен годишен (патентен) данък*, администриран от общините, са в размер на 21.3 млн. лв., което е 53.3 % от годишния разчет, при 30.2 млн. лв. за предходната година.

Окончателен данък на местните и чуждестранни физически лица, данък върху доходите на чуждестранните физически лица и данък върху дивидентите и ликвидационните дялове на местни и чуждестранни физически лица - постъпленията от тези данъци за 2009 г. са в размер на 91.6 млн. лв. при 80.3 млн. лв. за 2008 г.

3.1.3. Приходи от осигурителни вноски

Постъпленията от социално и здравно осигурителни вноски за 2009 г. са в размер на 5 273.1 млн. лв., което представлява 87.8 % изпълнение на ЗДБРБ и 8.0 % от БВП. Данните показват изоставане на приходите от осигурителни вноски със 119.6 млн. лв. спрямо предходната година, което е резултат от по-ниската събираемост на приходите от социално-осигурителни вноски - с 527.6 млн. лв. спрямо 2008 г. Отчетените приходи от здравно-осигурителни вноски са нараснали с 408.0 млн. лв. спрямо предходната година, което основно е в резултат от увеличения размер на здравноосигурителната вноска от 6 % на 8 % (ръст от 33.3 %). През 2009 г. осигурителната тежест на работодателите бе намалена с 2.4 процентни пункта, а тази на работника бе запазена на нивото от 2008 г. Намалението на осигурителните вноски на работодателите бе компенсирано от участие на държавата при набирането на средства по фонд „Пенсии” чрез трансфер в размер на 12 на сто върху сбора на осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година. Съотношението при разпределението на осигурителните вноски за фонд „Пенсии” между работодател, осигурено лице и държава от началото на 2009 г. е 10:8:12.

Осигурителните вноски по бюджетите на социално-осигурителните фондове (вкл. ДОО, Фонда за гарантиране на вземанията на работници и служители при несъстоятелност на работодателя и Учителския пенсионен фонд) са в размер на 3 757.2 млн. лв. и представляват изпълнение от 87.7 % на годишните разчети. Спрямо предходната година са постъпили с 12.3 % по-малко, което е резултат от намаляване на броя на осигурените лица и на средномесечния осигурителен доход за 2009 г. спрямо 2008 г. Здравно-осигурителните вноски по бюджета на НЗОК възлизат на 1 515.9 млн. лв., което е 91.1 % от заложените в разчета за годината и 2.3 % от БВП, при 1.7 % от БВП за 2008 г.

3.1.4. Данък върху добавената стойност

Приходите от данък ДДС представляват най-голяма част от данъчните постъпления по консолидирания бюджет – 31.9 %. В края на 2009 г. те възлизат на 6 432.5 млн. лв., или 9.7 % от БВП. Сравнени с отчетените постъпления от ДДС към края на 2008 г., се отбелязва намаление от 14.1 % или 1 052.8 млн. лв. Изпълнението на приходите от ДДС е 69.0 % от годишния разчет за 2009 г. Основните фактори за

¹¹ Според данните от НРС.

сериозното изоставане на постъпленията от данъка е драстичното свиване на обема на вноса – вносът (CIF) се е снил с около 33.3 % спрямо 2008 г., неблагоприятната ценова конюнктура на международните пазари, намаленото вътрешното потребление и др., които засегнаха най-силно постъпленията от ДДС от внос.

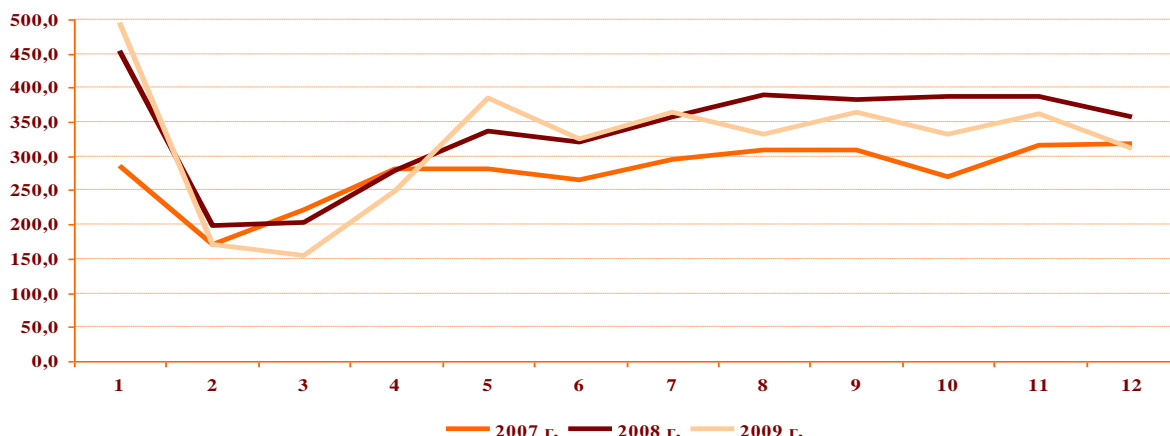
Касовото изпълнение на приходите от *ДДС от внос* за 2009 г. възлиза на 2 383.8 млн. лв., което е 47.5 % от разчета в ЗДБРБ. Относителният дял на приходите от ДДС от внос в общите приходи от ДДС представлява 37.1 % (при 53.9 % за 2008 г.). Забавянето при постъпленията от данъка са следствие на значителното свиване от над 38 % на обема на вноса от страни-членки на ЕС, както и на по-ниските цени на горивата и суровините на международните пазари спрямо същия период на миналата година. Спадът в цените на суровия петрол и цветните метали, както и свитото потребление на горива и руди през 2009 г. (с 45 % по-малко в сравнение с 2008 г.), са главните фактори за понижения обем на вноса за вътрешно потребление за 2009 г. В сравнение с предходната 2008 г. са постъпили с 1 648.8 млн.лв. по-малко, в т.ч. 863.8 млн. лв. в резултат на намаления физически обем на вноса на стоки и 785.0 млн. лв. в резултат на намаление на ценовото равнище на внасяните стоки. Групите стоки по митническата тарифа (МТ) с най-висок относителен дял в приходите от ДДС от внос са „Горива и смазочни материали” (38.7 %) и „Промислени доставки” (34.3 %). През 2009 г. физическият обем на вноса на горива и смазочни материали отчита намаление от 37.1 % на годишна база, което води до спад и на приходите от ДДС при внос от групата с 41.3 % или 650.0 млн. лв. При групата “Промислени доставки”, включваща в своя състав продукти на черната и цветна металургия, руди и др., приходите от ДДС от внос са 817.2 млн. лв., като спадът е 601.4 млн. лв. спрямо 2008 г. Единствените групи стоки, при които обемът на вноса е нараснал спрямо 2008 г. са зеленчуци, торове и по глава 25 от МТ „Сол, сярна и пясък”.

Постъпленията от *ДДС при сделки в страната и ВОП (нето)* възлизат на 4 048.7 млн. лв., което е 94.2 % изпълнение на разчета за годината и с 596.0 млн. лв. повече спрямо 2008 г. . *Ефективно внесените ДДС по сметките на НАП*, който се формира от данъка по справки - декларации от сделки в страната и ВОП и допълнително внесените суми, разкрити с данъчно-ревизионни актове е в размер на 8 369.4 млн.лв., което е с 821.9 млн. лв. (8.9 %) по-малко в сравнение с 2008 г. Регистрираните лица по ДДС упражняват право на *данъчен кредит* чрез приспадане по реда на чл. 92, ал.1 от ЗДДС или чрез ефективно възстановяване от данъчната администрация след определения срок. Приспаднатият данък от данъкоплатците се е свил със 17 %, а възстановеният от данъчните органи за годината е 4 320.7 млн. лв., като намалението спрямо 2008 г. е в размер на 1 417.9 млн. лв. (24.7 %). Отношението на възстановения ДДС през годината към внесените е 51.6%, при 62.4 % за 2008 г.

3.1.5. Акцизи

Касовото нетно изпълнение на приходите от акцизи от внос, производство и въведени в страната от други държави-членки на ЕС акцизни стоки през 2009 г. възлиза на **3 844.5 млн. лв.**, което представлява 90.2 % спрямо предвидените със ЗДБРБ за 2009г. и 5.8 % от БВП. Акцизите формират 19.1 % от данъчните приходи по консолидирания бюджет за годината. Спрямо 2008 г. се наблюдава изоставане на постъпленията от акцизи с 5.1 % или с 207.2 млн. лв.

Приходи от акцизи, сравнени по месеци за 2007 г., 2008 г. и 2009 г. (млн. лв.)

Постъпленията от акцизи за годината са формирани от следните основни стокови групи: горива (48.3 %), тютюневи изделия (46.0 %), високоалкохолни напитки (2.4 %), пиво (2.0 %) и други акцизни стоки (1.3 %).

- *Акцизите от горива* възлизат на 1 855.1 млн. лв. Спрямо 2008 г. са постъпили със 7.6 % (153.5 млн. лв.) по-малко, което се дължи на намаления физическия обем на обложените с акциз горива (с 10 % на дизела и със 7 % на бензините) в резултат от намалената производствена активност в индустрията и транспорта, където се потребяват тези горива. С цел повишаване на контрола върху движението на акцизни стоки е разработена и внедрена система за мобилен акцизен контрол, която дава възможност на мобилните митнически групи да извършват проверки на движението на акцизни стоки, предимно на горива. Горивата се доставят със специализиран транспорт, което ги прави лесни за разпознаване. Подобреният контрол върху движението на горивата, ограничи спада на приходите от акцизи от горива.

- *Акцизите от тютюневи изделия* са в размер на 1 768.0 млн. лв., при 1 715.0 млн. лв. за 2008 г. (увеличение от 3.1 %), което е резултат от увеличената акцизна ставка – ръст с около 29 % на годишна база. През 2009 г. е отчетено намаление на физическия обем на цигарите с 14 % спрямо 2008 г.

- При *високоалкохолните напитки* приходите от акцизи са в размер на 94.2 млн. лв., или с 35.1 млн. лв. (27.1 %) по-малко спрямо предходната година. Спадът се дължи на намаления физически обем на алкохола.

- При *пивото* приходите от акцизи възлизат на 78 млн. лв., което е с 8 % по-малко спрямо 2008 г.

- Приходите от *други акцизни стоки* - са в размер на 49.2 млн. лв.

3.1.6. Мита

Постъпленията от мита за 2009 г. възлизат на 121.6 млн. лв., 0.2 % от БВП и представляват 56.6 % изпълнение на годишните разчети в ЗДБРБ. В сравнение с предходната година събраните мита за 2009 г. са с 99.3 млн. лв. по-малко (45.0 %), което основно е резултат от намаления обем на вноса на захар и захарни изделия, автомобилни превозни средства и машини и апарати. В стоквата структура на приходите от мита четири основни групи – ”Захар и захарни изделия”, „Автомобилни превозни средства”, ”Електрически машини и апарати” и ”Машини и апарати” имат дял от 39.6 %. Водещи са приходите от мита по глава 17 от МТ ”Захар и захарни изделия” – 17.8 млн. лв. и 15.1% относителен дял, като спрямо 2008 г. има намаление с 31.6 млн. лв. На второ място са постъпленията по глава 87 от МТ ”Автомобилни превозни

средства”, които възлизат на 13.5 млн. лв. и имат относителен дял от 11.4 %. При тях се отчита намаление с 24.2 млн. лв. или с 64.1 %. Следващата стокова група, която дава 7 % от всичките мита или 8.3 млн. лв., е глава 85 - “Електрически машини и апарати”. Митата, събрани от внос на стоки с произход от Китай, възлизат на 39.7 млн. лв. и са с 21.3 млн. лв. по-малко в сравнение с 2008 г. и формират 33.6% от общия обем на митата за текущата година. На второ място по приходи от мита е вносът на стоки с произход от Бразилия (17.4 млн. лв.) – 14.7 % дял и намаление на събраните мита с 66.4 % в сравнение с 2008 г. Следват Япония – 6.7 млн. лв., 5.6 % относителен дял и др.

3.1.7. Други данъци

Другите данъци включват основно алтернативните данъци по ЗКПО и имуществените данъци по Закона за местните данъци и такси. Приходите от други данъци по консолидирания бюджет за 2009 г. са в размер на 686.7 млн. лв. (1.0 % от БВП), или 69.6 % изпълнение на ЗДБРБ за 2009 г.

Други данъци по Закона за корпоративното подоходно облагане

През 2009 г. от други данъци по ЗКПО по консолидирания бюджет са постъпили 161.3 млн. лв., което представлява 75.6 % спрямо годишния разчет. Основната част от тези приходи (61.7 %) са формирани от окончателен данък върху залози за хазартни игри и хазартни съоръжения. Спрямо 2008 г. постъпленията от алтернативните данъци по ЗКПО са намалели с 15.8 млн. лв.

Имуществени данъци по Закона за местните данъци и такси (ЗМДТ)

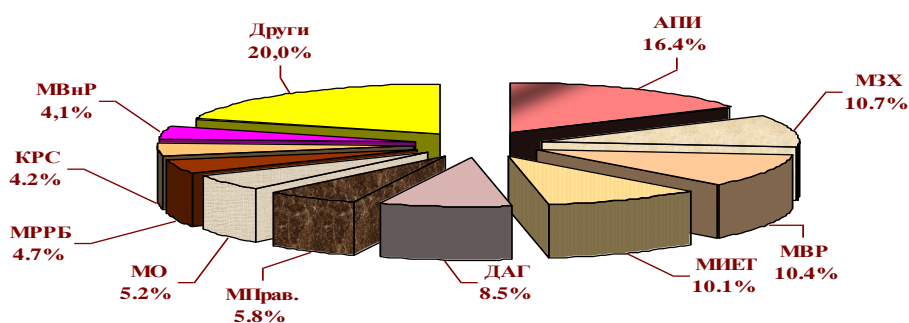
Имуществените данъци включват данък върху недвижимите имоти, данък върху наследствата, данък върху превозните средства и данък върху придобиването на имущество по дарения и възмезден начин и постъпват по бюджетите на общините. От имуществени данъци в местните бюджети през 2009 г. са постъпили общо 517.0 млн. лв., което представлява 67.5 % към годишния разчет, при 625.5 млн. лв. за 2008 г. С най-значителен дял в приходите от имуществени данъци е данъкът върху придобиването на имущество по дарения и възмезден начин – 36.9 %, следват данък върху недвижимите имоти – 33.3 % и данък върху превозните средства – 29.8 %. В структурно отношение, с оглед и на кризата на пазара на недвижими имоти през 2009 г., данък върху превозните средства и данък върху недвижимите имоти се изравниха като тежест с данък при придобиване на имущества по дарения и възмезден начин (за 2008 г. този данък генерира 58 % от всички имуществени данъци). Данъкът върху наследствата, освен че има инцидентен характер, предвид нормативно определения изключително ограничен обхват, е от несъществено значение в общите приходи от имуществени данъци.

3.1.8. Неданъчни приходи

Постъпленията от неданъчни приходи по КФП за 2009 г. възлизат на 3 542.8 млн. лв. (92.8 % изпълнение на предвидените в ЗДБРБ за 2009 г. и 5.3 % от БВП). Съпоставени с 2008 г. приходите са намалели с 11.5 % или 461.8 млн. лв. В тази група приходи по КФП се включват държавни, общински и съдебни такси, приходи и доходи от общинска и държавна собственост, глоби, санкции и наказателни лихви, приходи от концесии, от дивидент и др.

Неданъчните приходи по републиканския бюджет за 2009 г. са в размер на 2 054.2 млн. лв., или 108.1 % спрямо планираните за годината. Спрямо 2008 г. се отчита забавяне на постъпленията с 12.0 % или 279.6 млн. лв. През отчетния период по републиканския бюджет постъпиха еднократни приходи, в т.ч. 41.2 млн. лв. приходи от лихви в резултат на закриването на Структурната индексна сметка на централния бюджет; 29.5 млн. лв. други неданъчни приходи от постигната договореност между правителствата на Република България и Руската федерация по уреждане на дълг и 6.6 млн. лв. наказателни лихви по ревизионни актове на „Параходство български морски флот” ЕАД. Годишната вноска от превишението на приходите над разходите на БНБ за 2008 г. е в размер на 401.0 млн. лв. и е по-висока от заложената в разчета към ЗДБРБ за 2009 г. със 101.0 млн. лв. От друга страна изпълнението на неданъчните приходи по бюджетите на министерствата и ведомствата също е добро, като са постъпили 1 133.9 млн. лв., което е 96.7 % от планираните със ЗДБРБ за 2009 г. средства. Това са главно приходи от държавни такси и приходи и доходи от собственост. С най-висок относителен дял в неданъчните приходи на министерствата и ведомствата (15.9%) са приходите от винетни такси. През 2009 г. те са в размер на 180.0 млн. лв., но следва да се има предвид, че в тази сума не е удържана комисионната за разпространение, която е в размер на 10.75 % от реализираните приходи. По-голямата част от неданъчните приходи по републиканския бюджет са по бюджетите на следните министерства и ведомства:

Структура на неданъчните приходи по бюджетите на министерствата и ведомствата

- МЗХ – постъпилите неданъчните приходи по бюджета на министерството са в размер на 121.6 млн. лв. и представляват приходи и доходи от собственост, държавни такси, в. т.ч. таксите събирани за имунопрофилактика на контролните пунктове за животни и растения, такси събирани от контрол по зърното и фуражите, такси от изпитване на земеделска и горска техника, такси от сортоизпитване, приходи от помощи и дарения от страната и чужбина;

- МВР – постъпилите неданъчни приходи са в размер на 117.4 млн. лв., които основно са приходи и доходи от собственост (приходи от договори за охрана със СОТ, полиция и пожарна и аварийна безопасност, продажба на стоки и продукция) - 81.3 млн. лв. и приходи от държавни такси – 44.2 млн. лв.;

- МИЕТ - неданъчните приходи са в размер на 114.8 млн. лв. и са в пряка зависимост от броя на извършените от министерството услуги, проверки, издадените удостоверения и т.н. Най-високи са приходите от вноските на държавни (общински) предприятия и институции във Фонд „Извеждане от експлоатация на ядрени съоръжения” и Фонд „Радиоактивни отпадъци” – 78.3 млн. лв., като основно вноските са от АЕЦ „Козлодуй” ЕАД, приходите от държавни такси – 14.6 млн. лв. и приходите от лихви – 8.9 млн. лв.;

• ДАГ – към 31.12.2009 г. са отчетени неданъчни приходи в размер на 96.6 млн. лв., като по-голямата част от тях представляват приходи от държавни такси, в т.ч. тарифни такси на корен за изсечена дървесина - 44.3 млн. лв. и приходи и доходи от собственост – 0.5 млн. лв.

Изпълнението на неданъчните приходи по централния бюджет за 2009 г. е в размер на 920.3 млн. лв., или 126.5% спрямо предвиденото за годината. Високото изпълнение за годината се дължи на по-високата от планираната вноска от превишението на приходите над разходите на БНБ – със 101.0 млн. лв. и почти петкратното нарастване на приходите от дивиденди спрямо годишния разчет.

Дивидентите по централния бюджет за 2009 г. са в размер на 320.8 млн. лв., при заложен в разчетите по ЗДБРБ за 2009 г. 65.0 млн. лв. и формират 34.9 % от общия размер на неданъчните приходи. Високото изпълнение се дължи на предприетите от правителството мерки за стабилизиране на бюджетната позиция, в резултат на които в централния бюджет са внесени 264.9 млн. лв. допълнителни дивиденди от търговски дружества с държавно участие в капитала, в т.ч. 74.5 млн. лв. в изпълнение на ПМС № 247/16.10.2009 г. (изменено с ПМС № 281/26.11.2009 г.); 177.8 млн. лв. в изпълнение на ПМС № 301/10.12.2009 г. и 12.6 млн. лв. в изпълнение на ПМС № 318/23.12.2009 г. Основната част от средствата от дивидент, постъпили в централния бюджет са внесени от: Държавно предприятие „Ръководство на въздушното движение” - 177.8 млн. лв., „Булгартабак – холдинг” АД - 53.1 млн. лв., „Български енергиен холдинг” ЕАД - 47.0 млн. лв., „Летище София” ЕАД - 30.2 млн. лв. и други. През м. август 2009 г., в изпълнение на съдебно решение, е възстановена сума от недължимо внесен дивидент на „Параходство български морски флот” ЕАД в размер на 24 173.9 млн. лв.

Постъпилите приходи от предоставянето и осъществяването на концесионна дейност от министерствата-концеденти за 2009 г. са общо в размер на 57.0 млн. лв., от които в приход на централния бюджет – 48.5 млн. лв. и по бюджета на МФ - 8.5 млн. лв. Отчетените постъпления превишават с 22.7 % разчета за годината и са формирани основно от приходите от концесии от МИЕТ, МТИТС, МРРБ и МОСВ. Преизпълнението на приходите от концесии се дължи на цялостното подобряване на осъществяването на концесионната дейност, вследствие на усъвършенстването на съществуващата нормативна уредба по отношение на предоставянето на концесии от държавата, както и на специфични за отделните министерства фактори, които оказват влияние върху формирането и заплащането на концесионното възнаграждение за различните обекти, предоставени на концесия. Приходите от концесионната дейност по министерства-концеденти са както следва: МИЕТ – 22.5 млн. лв., МТИТС – 17.0 млн. лв., МРРБ – 14.8 млн. лв. и МОСВ – 2.8 млн. лв. Освен посочените по-горе приходи от концесии по републиканския бюджет постъпват и приходи от концесии по бюджетите на общините, като за 2009 г. те са в размер на 20.2 млн. лв. Това са постъпления от предоставянето на общински концесии, на основание чл. 47, ал. 4 от Закона за водите, чл. 61, ал. 3 от Закона за подземните богатства и чл. 8, ал. 2 от Закона за устройството на черноморското крайбрежие.

Общият размер на неданъчните приходи по местните бюджети е 962.6 млн. лв. (67.8 % спрямо разчетите към ЗДБРБ за 2009 г.), като най-голям относителен дял заемат приходите от общински такси (654.2 млн. лв.) – 68.0 %. Най-високо е преизпълнението на разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. на приходите от концесии, дивиденди и лихви.

Със ЗДБРБ за 2009 г. по бюджета на съдебната власт бяха одобрени общо неданъчни приходи в размер на 86.2 млн. лв., от които приходи от „Съдебни такси” – 80.2 млн. лв. Отчетените неданъчни приходи за годината превишават с 21.7 % планираните със ЗДБРБ за 2009 г., като постъпленията от съдебни такси възлизат на

87.8 млн. лв. или с 9.6 % над предвидените. Основният източник за формирането на това преизпълнение е търговската регистрация, която се извършва от съдилищата.

3.1.9. Помощи, дарения и други безвъзмездно получени суми

Постъпленията от *помощи* по КФП, формирани основно постъпления от Структурните и Кохезионния фондове на ЕС по бюджета на Националния фонд и постъпления от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за рибарство по бюджета на Разплащателната агенция към ДФ „Земеделие” за 2009 г. са в размер 1 326.2 млн. лв., 44.1 % от планираните. От тях 1 089.0 млн. лв. са постъпленията от европейските фондове и предприєдинителни инструменти на ЕС и 237.1 млн. лв. са помощите по националния бюджет (вкл. средства за подпомагане изпълнението на Шенгенското споразумение и за подобряване/улесняване на бюджетните парични потоци).

Постъпилите по извънбюджетната сметка на Националния фонд средства по предприєдинителните инструменти, средствата от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС, Преходния финансов инструмент, Финансовия инструмент на Европейско икономическо пространство за 2009 г. са 951.0 млн. лв. Важно е да се обърне внимание на факта, че равномерността на постъпване на средствата от Европейския съюз в рамките на одобрените годишни бюджетни ангажименти на ЕС за България зависи единствено от скоростта и ритмичността на усвояване на средствата от Управляващите органи/Изпълнителните агенции/Агенция САПАРД. Следва да се има предвид и спецификата на възстановяване на разходите от Европейската комисия, съгласно която, част от разходите, извършени в дадена година се възстановяват през следващата година (т.е. част от разходите, направени през 2009 г., се възстановяват през 2010 г. и т.н.).

3.2 Изпълнение на разходите по икономически елементи по консолидираната фискална програма за 2009 г.

Разходите по консолидираната фискална програма по икономически елементи за периода 2006 г. - 2009 г. представени и като процент от БВП са, както следва:

Разходи по консолидирания държавен бюджет за периода 2006-2009 г.

млн. лв.	2006		2007		2008		2009	
	ОТЧЕТ	% БВП	ОТЧЕТ	% БВП	ОТЧЕТ	% БВП	ОТЧЕТ	% БВП
ОБЩО РАЗХОДИ	18 286,4	37,0%	22 103,4	39,1%	25 323,4	38,0%	25 666,9	38,7%
Общо нелихвени разходи	17 646,1	35,7%	20 877,4	36,9%	24 018,2	36,0%	24 400,0	36,8%
<i>Текущи нелихвени разходи</i>	15 166,6	30,7%	17 046,7	30,2%	19 746,8	29,6%	20 754,6	31,3%
Заплати и възнаграждения за персонал	2 726,5	5,5%	3 156,3	5,6%	3 782,9	5,7%	4 026,4	6,1%
Осигурителни вноски	867,4	1,8%	959,1	1,7%	1 047,3	1,6%	1 053,2	1,6%
Стипендии	46,6	0,1%	47,7	0,1%	52,6	0,1%	76,7	0,1%
Издържка *	3 869,6	7,8%	4 467,3	7,9%	4 952,1	7,4%	4 319,4	6,5%
Субсидии	727,0	1,5%	781,2	1,4%	1 113,8	1,7%	1 270,3	1,9%
Социално и здравноосигурителни р-ди	6 929,5	14,0%	7 635,0	13,5%	8 798,1	13,2%	10 008,6	15,1%
в т.ч. Пенсии	4 208,6	8,5%	4 681,7	8,3%	5 605,8	8,4%	6 492,5	9,8%
<i>Капиталови р-ди и прираст на държ. резерв</i>	2 479,5	5,0%	3 830,7	6,8%	4 271,5	6,4%	3 645,4	5,5%
Лихвени разходи	640,3	1,3%	630,8	1,1%	585,0	0,9%	520,8	0,8%
Вноска в общия бюджет на ЕС			595,2	1,1%	720,1	1,1%	746,2	1,1%

* вкл. разходите за други възнаграждения и плащания за персонала и разходите за членски внос и участия в нетърговски организации и дейности

3.2.1. Текущи нелихвени разходи

Разглеждайки разходите в групата на текущите нелихвени разходи за последните четири години, като процент от БВП, се забелязва леко увеличение на текущите нелихвени разходи през 2009 г. за сметка на намалението на капиталовите разходи. Основна причина за това е нарастването на социалните разходи с 1.9 процентни пункта спрямо 2008 г. в резултат на влошената макроикономическа среда и провежданата социална политика за повишаване адекватността на пенсиите. Едновременно с това публичните инвестиции продължиха да бъдат един от основните акценти на разходните политики и приоритет в антикризисната програма за годината. Доказателство за това е постигнатия относително висок дял на капиталови разходи към БВП през отчетния период – 5.5 %, за което допринесе и нарастването на финансирането на инвестиционни проекти със средствата по Оперативни програми и предприсъединителните инструменти на ЕС.

Изпълнението на текущите нелихвени разходи спрямо разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. представлява 89.2 %, което се дължи на предприетите спешни мерки от новото правителство за оптимизиране и ефективно ограничаване на нелихвените разходи с оглед стабилизиране на фискалната позиция.

Заплати и възнаграждения за персонала

През 2009 г. за заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови и служебни правоотношения на консолидирано ниво, са изразходвани 4 026.4 млн. лв., което представлява 6.1 % от БВП. Сравнени с годишните разчети разходите за заплати и възнаграждения представляват 94.0 %. Отчитайки неблагоприятното развитие на икономическата ситуация от началото на годината до края на 2009 г. не се реализира предвиденото в разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. ново индексирание на заплатите в бюджетния сектор. Запазването на размера на заплатите в бюджетния сектор бе част от мерките, насочени към компенсиране на изоставането в приходите и осигуряването на стабилна фискална позиция. Доходите от работна заплата за бюджетната сфера бележат ръст на покупателната способност от 8.4 % спрямо 2008 г. В структурно отношение с най-голям относителен дял от съставните бюджети са разходите за заплати по републиканския бюджет и по бюджетите на общините, свързано с обхвата и спецификата на делегираните им функции.

През 2009 г. се приложи нов подход за определяне на разполагаемите средства за заплати в бюджетната сфера чрез индексация с 10 % на средствата за заплати, а не на средните брутни работни заплати, както се подхождаше в предходни години. За база се взема размерът на разчетените по Закона за държавния бюджет на Република България за 2008 г. средства за заплати, като се имат предвид и новосъздадени и/или закрити структури. Този подход за определяне на средствата за заплати в бюджетната сфера осигурява възможност за по-голяма гъвкавост при определяне размера на индивидуалните работни заплати.

Осигурителни вноски

Разходите за пенсионни и здравноосигурителни вноски на заетите в бюджетния сектор за 2009 г. са в размер на 1 052.3 млн. лв., което представлява 1.6 % от БВП, или 95.5 % от разчета за годината. Размерът на разходите за осигурителни вноски намалява като относителен дял в БВП през последните години, което се дължи на намаление на вноската за фонд „Пенсии” с 4 процентни пункта и на вноската за фонда „Гарантирани вземания на работниците и служителите” с 0.4 процентни пункта.

Издръжка

Разходите за издръжка по КФП за 2009 г. са в размер на 4 319.4 млн. лв. Съпоставено с предвидените в ЗДБРБ за 2009 г. изпълнението е 82.1 %. Разходите за издръжка като процент от БВП представляват 6.5 %.

В разходите за издръжка се включват текущата издръжка и разходите за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности. Те обхващат разходите за други възнаграждения и плащания за персонал, храна, медикаменти, научно-изследователски разходи и книги, горива и енергия, външни услуги, текущ ремонт и други разходи. В структурно отношение разходите за издръжка са с висок относителен дял в общите разходи по КФП (16.8 %) и се нареждат на второ място след социалните разходи. На по-ниско ниво на агрегация с най-висок относителен дял (39.0 %) в разходите за издръжка през 2009 г. са разходите за външни услуги (за ползване на външни услуги, разходи за консултантски и транспортни услуги, за поддръжка и ремонт на хардуер и софтуер и др.), следвани от разходите за материали, вода, горива и енергия – 22.0 % и разходите за текущ ремонт – 10.3 % и т.н.

Средствата, необходими за осигуряването на безплатния превоз на учениците до 16-годишна възраст, съгласно чл.26, ал.3 от Закона за народната просвета и компенсациите от държавния бюджет за безплатни и по намалени цени пътувания на определени категории пътници, ползващи обществен железопътен транспорт се отчитат

като разходи за външни услуги в частта на издръжката За 2009 г. утвърдените средства са в размер на 40.5 млн. лв., от които за безплатния превоз на учениците до 16-годишна възраст - 18.0 млн. лв. и за превозите на железопътния транспорт - 22.5 млн. лв. Усвоените средства за отчетната година са 38.0 млн. лв. Основната категория пътници, състояща се от учаци и възрастни граждани има относителен дял от около 80 на сто от превозите, обект на компенсирание. През последните години се очертава тенденция на нарастване дела на превозите с ценови облекчения с железопътния транспорт, като най-евтин и общодостъпен транспорт.

Елемент на издръжката са и ежегодно предоставяните от държавния бюджет средства за покриване на транспортните разходи по снабдяването на населението в планинските и малки селища с население до 500 жители с хляб, хлебни изделия и основни хранителни стоки. Предвидените за тази цел средства от бюджета за 2009 г. са в размер на 4.0 млн. лв., или 3.6 млн. лв., ограничени на 90 на сто. Към 31.12.2009 г. предоставените за тази цел средства са в размер на 2.7 млн. лв., или 74.8 % от ограничения размер.

През 2009 г. продължи изпълнението на програмите за ликвидация на неефективни мощности и саниране на околната среда в отраслите рудодобив, въгледобив и уранодобив, средствата за които се отчитат в частта на издръжката. За тази цел през отчетната година в централния бюджет са предвидени 22.0 млн. лв., или 19.8 млн.лв., съгласно ограничението в чл. 17 от ЗДБРБ за 2009 г. Усвоените средства за годината за ликвидационни мероприятия са в размер на 13.9 млн. лв., или 92.9 %. В сравнение с 2008 г. средствата са намалени с 21.8 %. От Централния бюджет за изпълнение на програми за техническа ликвидация и консервация на обекти от миннодобивния отрасъл за отстраняване на последствията и за саниране на околната среда, се финансират мероприятия свързани с:

- изпълнението на ПМС № 140/1992 г. за реструктуриране на рудодобива и поетапно закриване на неефективните производствени мощности;
- ликвидиране последствията от добива и преработката на уранова суровина, в съответствие с изискванията на ПМС № 74/1998 г.
- изпълнението на ПМС № 195/2000 г. за техническа ликвидация, консервация и преодоляване на вредните последици при прекратяване или ограничаване на производствената дейност във въгледобива.

Финансирането на мероприятията, свързани с реструктурирането на рудодобива и ликвидиране последствията от добива и преработката на уранова суровина и руди се извършва на основание работни проекти за техническа ликвидация или консервация и техническа и биологическа рекултивация на рудници, участъци и хвостохранилища. Работните проекти се приемат от Междуведомствен експертен съвет и Консултативен експертен съвет към Министерството на икономиката, енергетиката и туризма. Същите се възлагат за изпълнение чрез конкурс в съответствие със Закона за обществените поръчки.

На основание чл. 87, ал.1 от ПМС № 27/09.02.2009 г. за отрасъл рудодобив за 2009 г. бяха утвърдени средства в размер на 8.5 млн. лв. на база включените в приложение № 1 на ПМС № 140/1992 г. обекти. Във връзка с изискването на чл. 129 от същото постановление, средствата за изпълнение на мероприятията по ПМС № 140/1992 г. бяха определени на 7.7 млн. лв. През месец октомври, във връзка с необходимостта до края на 2009 г. ограничените средства да бъдат изразходвани най-целесъобразно, Министерство на икономиката, енергетиката и туризма предложи преразпределение, като средствата за отрасъл рудодобив бяха определени на 4.4 млн. лв. От тях са усвоени 3.9 млн. лв., което представлява изпълнение на около 88 % от заложените средства. Основният фактор, който повлия върху усвояването на

средствата е лошата преценка за възможностите на дружествата от отрасъла за усвояване на предоставените средства. Дружествата, които са усвоили най-много средства от разчетените им за 2009 год. са както следва: „Еко Медет” – 1.4 млн. лв., „Горубсо-Рудозем” ЕАД /л/ - 0.7 млн. лв. , „Панагюрски мини” ЕАД – 1.3 млн. лв.

За отрасъл уранодобив за 2009 г. са разчетени средства за финансиране в размер на 4.5 млн. лв. След извършеното преразпределение през месец октомври 2009 г., същите бяха редуцирани до 3.3 млн. лв. От тях са усвоени 2.9 млн. лв., което представлява около 86 % от заложените средства. Основно се изпълняваха непрекъсваемите процеси по ликвидиране на добива и преработката на уранова суровина.

За отрасъл въгледобив, уточнения план съгласно представено от МИЕТ разпределение по дружества и обекти, е 7.3 млн. лв. Изплатени са ликвидационни и други видове работи в размер на 7.2 млн. лв., или 99.1% от уточнения план. С най-голям относителен дял са обектите на „Еко Антрацит” ЕАД – 3.6 млн. лв., или около 49%. В рамките на посочената сума „Еко Антрацит” ЕАД изпълни рекултивационни работи на обекти с нарушени терени от производствената дейност на „Мина Балкан” ЕООД /н/, „ Мина Колош БД” ЕООД /л/, Мина „Иван Русев” ЕАД /л/, Мина „Здравец” ЕАД /л/, Мина „Пирин” ЕООД и Мина „Антра” /л/. Изпълнени бяха и ликвидационни работи от Мини „Пирин” ЕАД /л/, Мина „Здравец” ЕАД /л/, Мина „Перник” ЕАД /л/ и Мина „Иван Русев” ЕАД /л/, на обща стойност 3.7 млн. лв.

Субсидии

Общата сума на средствата, предоставени за субсидии за системата на здравеопазването, за предприятията от реалния сектор (вкл. организациите с нестопанска цел), както и предоставените помощи за чужбина на консолидирана база през 2009 г. е 1 270.3 млн. лв., което представлява 1.9 % от БВП. Съпоставено с планираните средства за субсидии в разчетите по ЗДБРБ за 2009 г. изпълнението е 61.5 %. Следва да се отбележи, че част от планираните социални разходи по линия на програмите за осигуряване на заетост се отчитат като субсидии по пътя на бюджетното изпълнение, тъй като средствата се получават от реалния сектор, а друга част се предоставя като трансфер по бюджетите на общините, което обуславя и по-ниския процент на усвоените средства спрямо планираните за годината.

✓ Субсидии за реалния сектор и организациите с нестопанска цел

През 2009 г. държавата продължи да оказва финансова подкрепа на нефинансовите предприятия от реалния сектор в съответствие с ангажиментите и участието на Правителството, свързани с адаптиране на националната икономика към европейските структури и пазари.

Общата сума на средствата, изразходвани за субсидии за реалния сектор и организации с нестопанска цел на консолидирано равнище е 1 051.1 млн. лв., или 66.3 % от предвидените в ЗДБРБ за 2009 г. разчети. Предоставените средства на реалния сектор през годината бяха насочени към субсидии за текуща дейност, компенсация за безплатни и по намалени цени пътувания, средства за финансиране на програми за реструктуриране и ликвидация на неефективни производствени мощности в добивната промишленост и за отстраняване на минали екологични щети.

През 2009 г. от централния бюджет са предоставени общо субсидии за нефинансови предприятия /за текуща дейност/ в размер на 296.5 млн. лв. В изпълнение на ограниченията по чл. 17 от ЗДБРБ за 2009 г. тези средства са разходвани до 90 % от годишния размер. С ПМС № 196 от 11.08.2009 г. се въведоха допълнителни мерки за ограничаване на нелихвените разходи и трансферите по републиканския бюджет за

2009 г. за субсидиите за вътрешноградски и междуселищни пътнически превози в страната. За НК „ЖИ” и „БДЖ” ЕАД се наложи предприемане на допълнителни мерки за стабилизиране на финансовото им състояние в условията на икономическа криза, чрез отпускане на допълнителни средства с ПМС № 250/19.10.2009 г. – 6.9 млн. лв. и ПМС № 263/05.11.2009 г. – 16.6 млн. лв. допълнителна субсидия на НК „ЖИ” за поддръжка и експлоатация на железопътната инфраструктура. С ПМС № 298/2009 г. са предоставени допълнителни средства на „БДЖ” ЕАД в размер на 9.0 млн. лв. за покриване на загуби от текущата пътническа превозна дейност – обект на задължение за извършване на обществена превозна услуга. Общият размер на предоставените средства е 32.5 млн. лв.

• **Транспорт**

Железопътен транспорт - състоянието и развитието на железопътната система в страната се определя основно от състоянието на НК „Железопътна инфраструктура” и лицензирания основен превозвач (до края на 2009 г.) „Български държавни железници” ЕАД, респективно „БДЖ-пътнически превози” ЕООД (от 01.01.2010 г.), предоставящи възложени им за изпълнение задължителни обществени превозни услуги, в съответствие със Закона за железопътния транспорт. Съгласно чл. 54 от Закона за железопътния транспорт, ежегодно със Закона за държавния бюджет се разчитат средства за компенсиране на намалените приходи от превозна дейност на „БДЖ” ЕАД като търговско дружество, изпълняващо задължения за обществени услуги (ЗОУ) по сключен договор с държавата. Субсидията се предоставя за покриване на загубите от пътническата превозна дейност, която се формира като разлика между приходите по редовна тарифа и разходите за пътнически превози, като обект на задължителни превозни услуги. Субсидията компенсира икономическата неизгодност от прилагането на по-ниски тарифи от тези, които дружеството би установило, изхождайки от търговския си интерес. Обект на ЗОУ са около 90 на сто от пътническите ж.п. превози, което е съществен елемент на социалната политика на държавата. Държавното финансово подпомагане е съгласувано и одобрено от Европейската комисия - Дело за държавна помощ № 109/2007 г. – пряка субсидия от държавния бюджет за пътническа превозна дейност на „Български държавни железници” ЕАД.

За 2009 г. на „Български държавни железници” ЕАД са предоставени субсидии в размер на 171.0 млн. лв., в т.ч. – 9.0 млн. лв., предоставени допълнително с ПМС № 298/10.12.2009 г. за покриване на загуби от текущата пътническа превозна дейност - обект на задължение за извършване на обществена превозна услуга. Увеличението спрямо 2008 г. е с 14 %.

Съгласно действащото законодателство, НК „Железопътна инфраструктура” е единствен управител на железопътната инфраструктура, който стопанисва и управлява предоставено й имущество – публична и частна държавна собственост и на когото е възложено изграждането, поддържането, развитието и експлоатацията на железопътната инфраструктура. Железопътната инфраструктура на страната е все още в незадоволително техническо и технологично състояние, с влошени характеристики и е далеч от целта за достигане – сравнимост с параметрите на инфраструктурата в страните от ЕС. В изпълнение на чл. 25 от Закона за железопътния транспорт държавата участва във финансирането на дейностите по изграждането, поддържането, развитието и експлоатацията на железопътната инфраструктура. По силата на тази разпоредба, размерът на финансирането се определя в рамките на дългосрочен договор между държавата, представлявана от министъра на финансите и министъра на транспорта и НК „Железопътна инфраструктура”. Държавното участие се определя и финансово се осигурява ежегодно чрез закона за държавния бюджет за съответната

година. Със Закона за държавния бюджет за 2009 г. са предоставени средства в размер на 81.0 млн. лв., което е в съответствие с чл.17 от ЗДБРБ за 2009 г. Оценявайки потребностите от допълнителни средства с ПМС 250/19.10.2009 г. и ПМС 263/5.11.2009 г. са предоставени допълнително субсидии в размер на 23.6 млн. лв. за поддръжка и експлоатация на железопътната инфраструктура. Общо усвоените средства за 2009 г. са в размер на 104.6 млн. лв., или с 68.4 % повече спрямо 2008 г.

Вътрешноградски и междуселищни пътнически превози по автомобилния транспорт - В съответствие с § 4, ал.3 от Закона за автомобилните превози, ежегодно в държавния бюджет се предвиждат средства за субсидиране на превоза на пътниците по нерентабилни автобусни линии във вътрешноградския транспорт и транспорта в планински и други райони. По своя характер те са обществени превозни услуги от общ икономически интерес и имат предимно социална насоченост – масови превози до и от работните места в рамките на града, и превози до малки отдалечени селища, осигуряващи връзка с общинския център. Администрирането на предоставените средства се осъществява чрез общините, които разпределят средствата по отделни превозвачи на база договори и при съблюдаване изискванията на Наредба за условията и реда за предоставяне на средства за субсидиране на превоза на пътници по нерентабилни автобусни линии във вътрешноградския транспорт и транспорта в планински и други райони, издадена от министъра на финансите. Субсидията от държавния бюджет е предназначена за покриване на загуби от текуща дейност на автомобилните транспортни дружества, свързани с изпълнение на възложената им с договорите превозна дейност в рамките на утвърдена от възложителя за съответния период транспортна задача. Разпределението на субсидията по превозвачи се извършва на основата на единни, общо приложими критерии и показатели, а именно: подлежащ на субсидиране пробег, реализирана загуба на километър пробег, превозни цени, експлоатационни условия и др. Държавното финансово подпомагане е съгласувано и одобрено от ЕК дело за държавна помощ № 181/2007 г. компенсация от държавния бюджет за превоза на пътници в слабонаселени планински зони и гранични райони.

През 2009 г., предоставените средства под формата на субсидии за покриване на загубите от извършването на вътрешноградските и междуселищните превози в страната, включително Столична община са в размер на 20.9 млн. лв. Изпълнението спрямо утвърдения на 90 % годишен план е 93 %, в т.ч. за Столична община изпълнението е 100 %. В сравнение с 2008 г. година, средствата са намалени с около 11 %, в т.ч. за Столична община намалението е с 4.6 %. За някои региони на страната се наблюдава тенденция на намаляване на обема на транспортните услуги, поради икономическа неизгодност от предоставянето им. До голяма степен това се дължи на ограниченото търсене на тези услуги поради ръст в превозните цени и чувствителното увеличение на цените на дизеловото гориво. Особено тревожно е състоянието в някои слабо населени, планински и гранични райони, където поради обективно сложени обстоятелства, свързани с лоша пътна инфраструктура и слаб пътникопоток, транспортното обслужване е крайно недостатъчно.

▪ *Земеделие*

Планираните през 2009 г. субсидии за земеделски производители по бюджета на ДФ „Земеделие” са в размер на 384.9 млн. лв., от които 30.0 млн. лв. държавна помощ, 149.0 млн. лв. средства за национални доплащания на хектар земеделска земя и за животновъдство, 60.6 млн. лв. - съфинансиране от националния бюджет, 145.0 млн. лв. - средства от Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), 0.3 млн. лв. средства от Европейски фонд за рибарство (ЕФР). Отпуснатите средства за субсидии към 31.12.2009 г. са 374.6 млн. лв., като от тях средствата от ЕЗФРСР са

140.7 млн. лв. и 35.7 млн. лв. - национално съфинансиране към този фонд. Отчетените субсидии от ЕФР към 31.12.2009 г. са в размер на 0.4 млн. лв., в т.ч. национално съфинансиране 0.1 млн. лв. През 2009 година са изплатени национални доплащания за хектар земеделска земя в размер на 92.6 млн. лв., при планирани 95.0 млн. лв. и съответно за национални доплащания за животни - 53.5 млн. лв. при планирани 54.0 млн. лв. Изплатената държавна помощ за 2009 г. е в размер на 27.7 млн. лв., а общият размер на съфинансирането е 59.8 млн. лв. Процентното изпълнение общо на планираните субсидии за 2009 г. е 97.3 %, а по отношение на предвидените субсидии със средства от европейските фондове са както следва: за ЕЗФРСР 97.0 % и за ЕФР 98.4 %.

От заложения ресурс за капиталови трансфери в размер на 14.7 млн. лв., са предоставени капиталови трансфери в размер на 14.7 млн. лв., или 100 % изпълнение.

За изплащане на премиите на тютюнопроизводителите от фонд „Тютюн” към МЗХ през 2009 г. са предоставени 109.6 млн. лв., от които 30 млн. лв. допълнително предоставени през месец май 2009 г. с цел да не се допуска намаление на средния размер за подпомагане от предходни години.

▪ **Програми за заетост**

Предоставените субсидии на нефинансови предприятия по програмите за заетост за 2009 г. от МТСП са в размер на 47.2 млн. лв. Целта на програмите за заетост е да стимулират разкриването на нови работни места в реалния сектор, с което да се постигне по-висок процент на постоянна заетост.

✓ **Субсидии за системата на здравеопазването**

През 2009 г. МЗ продължи да субсидира лечебните заведения за болнична помощ с държавно и общинско участие въз основа на договор за дейностите, които са определени като държавна отговорност по критерии и ред, определени от министъра на здравеопазването в съответствие с чл. 82 от Закона за здравето.

Субсидиите за болнична помощ чрез бюджета на МЗ за 2009 г. по отчет са 123.3 млн. лв. при 160.3 млн. лв. за 2008 г., или с 37.0 млн. лв. по-малко, в резултат на прилаганите през втората половина на годината активни мерки за ограничаване на бюджетните разходи с оглед осигуряване стабилност на бюджетната позиция

Социално и здравноосигурителни разходи

Социално-осигурителните разходи на консолидирана база за 2009 г. възлизат на 10 008.6 млн. лв., което представлява 15.1 % от БВП. В тази група се включват разходите за пенсии, социални помощи и обезщетения и здравноосигурителни плащания. В структурно отношение социалните разходи са с най-висок относителен дял (39.1 %) в общите разходи (вкл. вноската за бюджета на ЕС) по КФП, което се обуславя от провежданата социална политика в условията на неблагоприятна демографска среда.

Разходите за пенсии за 2009 г. възлизат на 6 492.5 млн. лв., или 9.8 % от БВП. В тази сума са включени разходите за пенсии от ДОО и УПФ, включително добавките към пенсиите на участниците във войните, както и пенсиите по международни спогодби. В рамките на тези средства освен своевременно изплащане на пенсиите е извършено още:

- увеличение на минималните размери на пенсиите с 10 на сто от 1 януари 2009 г;

- увеличаване на тежестта на една година осигурителен стаж от 1 на 1,1 на сто от 1 април 2009 г. в пенсионната формула;
- увеличение на максималния размер на изплащаните една или повече пенсии от 490 лв. на 700 лв. от 1 април 2009 г.;
- осъвременяването на пенсиите от 1 юли 2009 г. с 9 на сто.

Извършените разходи за пенсии представляват 98.5 % от годишния разчет.

През 2009 г. продължи да се реализира успешно стратегическата цел в областта на политиката по социално подпомагане, а именно гарантиране социалната защита на уязвимите групи от населението чрез по-добра целенасоченост на социалните помощи, създаване на условия за развитие и усъвършенстване на механизма за предоставяне на социални услуги и създаване на условия и възможности за социална интеграция на уязвимите групи. В тази връзка през годината бяха извършени разходи на консолидирана основа в размер на 1 855.1 млн. лв., което представлява 2.8 % от БВП. В структурно отношение това са разходи, които се извършват по републиканския бюджет (главно по бюджета на МТСП), бюджетите на ДОО и общините. *Разходите за социални помощи и обезщетения* са втората по значимост група разходи в групата на социалните разходи, като от тях 739.5 млн. лв. са усвоени по републиканския бюджет и 1 115.6 млн. лв. за социални помощи и обезщетения по КСО (1 048.7 млн.лв. по бюджета на ДОО и 65.0 млн. лв. по общинските бюджети, от които 51.1 млн. лв. представляват предоставени средства за компенсация на преференциални пътувания на определени категории пътници – ветерани от войни, военноинвалиди, военнопострадали, възрастни граждани, учащи се и др.). В разходите по КСО са включени основно разходите за обезщетения при временна неработоспособност; разходите за бременност, раждане и отглеждане на малко дете, разходите за обезщетения при безработица, обезщетенията и помощите по решение на общинския съвет и др.

Общият размер на *здравноосигурителните плащания* за 2009 г. е 1 661.0 млн. лв., което представлява 93.5 % спрямо предвидените в ЗБНЗОК за 2009 г.

3.2.2. Капиталови разходи

Публичната инвестиционна политика през 2009 г. е съобразена с необходимостта от нарастване на капиталовите разходи на бюджета в условията на свиване на частното потребление в контекста на икономическата криза. Изпълнението на инвестиционните политики през годината е насочено към модернизиране на публичната инфраструктура, като съществен принос има безвъзмездната финансова помощ от ЕС. Капиталовите разходи са разпределени по приоритети в рамките на изпълняваните от първостепенните разпоредители с бюджетни кредити политики и програми, с цел стимулиране на секторите, генериращи високи икономически и социално-обществени ползи.

(млн. лв.)

ПОКАЗАТЕЛИ	Отчет 2006 г.	Отчет 2007 г.	Отчет 2008 г.	Програма 2009 г.	Отчет 2009 г.
БВП	49 361	56 520	66 728	73 485	66 256
Разходи по КФП *	18 287	21 508	24 603	29 430	24 920.7
Разходи по КФП (% от БВП)	37.0%	39.1%	38.0%	40.0%	37.6%
Капиталови разходи**	2 419	3 632	4 289.3	5 433	3 662.6
Капиталови разходи (% от БВП)	4.9%	6.4%	6.4%	7.4%	5.5%
Ръст на капиталовите разходи	15.1%	50.1%	18.1%	26.7%	-32.6%

* Без вноската за общия бюджет на ЕС за 2007 г., 2008 г. и 2009 г.

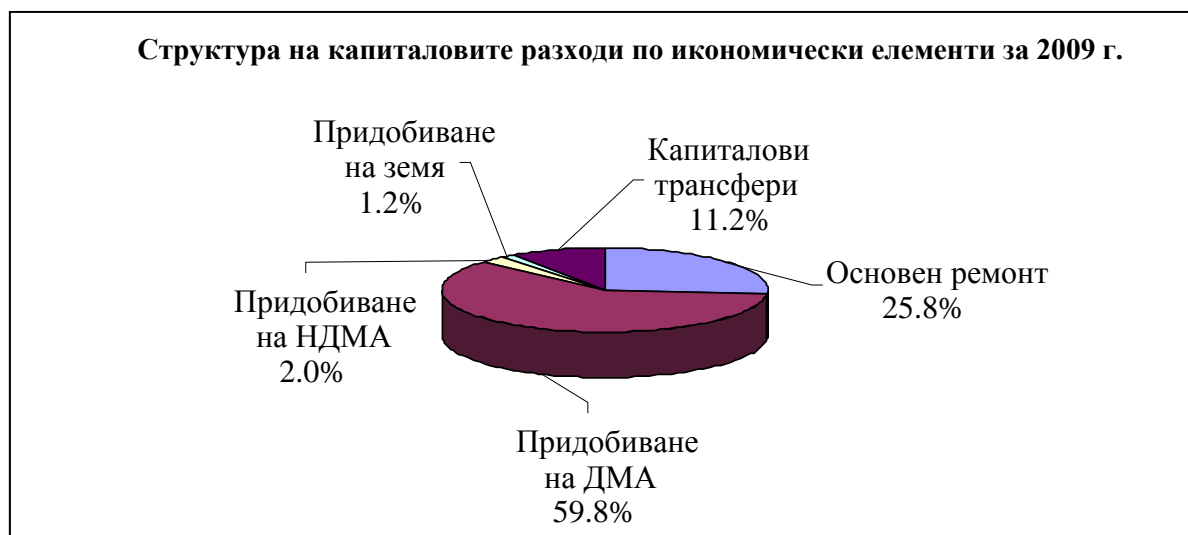
**Включително средствата от резерва за непредвидени и неотложени разходи в съответствие с икономическия характер на извършените за сметка на резерва разходи

При съпоставка на отчетните данни за 2009 г. и 2008 г. е видно, че общата сума на капиталовите разходи е намаляла с 626.7 млн. лв., което представлява 14.6 % по-малко в сравнение с предходната година. Намалението е в резултат на предприето свиване на разходите с цел спазване на заложените параметри в бюджета за 2009 г. По-ниските разходи се дължат и на незадоволителното ниво на усвояване на средствата по фондовете, финансирани от ЕС.

Доминираща роля при финансирането на капиталовите разходи играят държавния и общинските бюджети, чиито средства съставляват общо 69.4 % от финансовия ресурс, вложен в инвестиционна дейност.

Структурата на капиталовите разходи за 2009 г. по икономически елементи отразява икономическия характер на публичните средства, усвоени в процеса на създаване на обществени блага. И през 2009 г. в отчетените консолидирани капиталови разходи най-висок относителен дял – 59.8 % заемат разходите за придобиване на ДМА, в структурата, на които преобладават разходите, свързани с изграждането и реконструкцията на базисната инфраструктура – пътна, железопътна, техническа, социална, както и закупуване на оборудване, машини и съоръжения, компютърна техника, разходи свързани с пре-оборудване на армията в съответствие със стандартите на НАТО, финансиране на политики в областта на превенцията и защитата при бедствия и аварии, закупуване на медицинско оборудване, оборудване в сферата на образованието и науката. Следващи по значение и размер са разходите за основен ремонт на дълготрайни активи – 25.8 % от общата сума на отчетените капиталови разходи, като тяхната насоченост приоритетно е за финансиране изпълнението на цитираните вече области и политики.

На следната графика е представен икономическият характер на капиталовите разходи по консолидираната фискална програма за 2009 г.:

Със ЗДБРБ за 2009 г. бяха предвидени капиталови трансфери за НК ”ЖИ” в размер на 110.0 млн. лв., в т.ч. ПМС 27/09.02.2009 г. – 100.0 млн. лв. и ПМС 11/20.01.2009 г. - 10.0 млн. лв. Усвояването на средствата е съобразено с ограниченията по чл. 17 от ЗДБРБ за 2009 г. С ПМС № 250/19.10.2009 г. бяха намалени с 6.9 млн. лв. капиталовите трансфери на НК „ЖИ” за 2009 г., за сметка на увеличаване на субсидията на дружеството за поддръжка и експлоатация на железопътната инфраструктура. Предоставените средства за годината са в размер на 92.1 млн. лв. и са усвоени на 100 %. В сравнение с 2008 г. средствата за компанията са намалени с 18.5 %.

- Капиталовите трансфери са насочени към изпълнението на следните проекти:
- Ремонт на железопътен път и съоръжения за поддържане на достигнатите скорости - 26.7 млн. лв.;
 - Преустройство на възлови жп гари в съответствие с европейските стандарти – 7.6 млн.лв.
 - Възстановяване на проектни параметри на жп линия София-Карлово – 29.0 млн.лв.;
 - Модернизиране на осигурителни системи и прелезни устройства – 2.1 млн. лв.;
 - Модернизиране на контактна мрежа и тягови подстанции – 4.1 млн. лв.;
 - Удвояване и електрификация на ж.п.линия Карнобат-Синдел – 6.9 млн. лв.;
 - Електрификация на жп линия Волюяк – Димитровград Юг – 15.6 млн. лв.

За ремонт, модернизация и закупуване на нов подвижен състав в съответствие с изискванията на европейските регламенти за повишаване качеството и безопасността на пътническите превози в Закона за държавния бюджет за 2009 г. бяха предвидени средства за капиталови трансфери на „БДЖ” ЕАД в размер на 44.5 млн. лв. С ПМС № 196/ 11.08.2009 г., предвид затрудненията на бюджета, средствата отпаднаха. С ПМС № 300/10.12.2009 г. на дружеството беше одобрен допълнителен капиталов трансфер от централния бюджет в размер на 8.0 млн. лв., от които бяха усвоени 6.9 млн. лв., или 86.3 % от актуализирания размер. Държавното финансово подпомагане е съгласувано и одобрено от Европейската комисия – ЕК Дело за държавна помощ № 175/2009 – средства от републиканския бюджет под формата на капиталов трансфер за модернизиране на подвижен състав за пътнически превози за „БДЖ” ЕАД.

Под формата на капиталови трансфери за изграждане и капиталов ремонт на пристанищна инфраструктура на пристанищата с национално значение бяха предвидени и усвоени 9.0 млн. лв.(90 % от първоначално утвърдения размер от 10 млн. лв.) за ДП „Пристанища инфраструктура”.

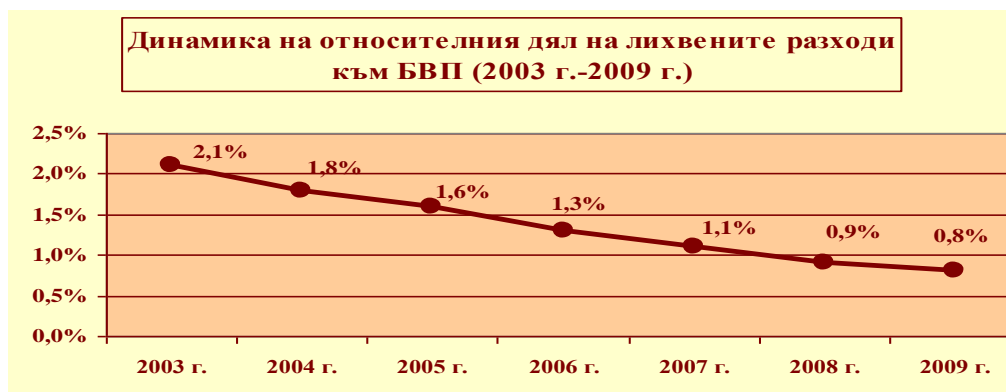
През 2009 г. продължи изпълнението на *Програмите за отстраняване на минали екологични щети на приватизираните предприятия, възникнали до момента на приватизацията*. Предвидените средства за тази цел за годината бяха в размер на 21.0 млн. лв., ограничени съгласно чл.17 от ЗДБРБ за 2009 г. на 18.9 млн. лв. От тях към 31.12.2009 г. са преведени 14.3 млн. лв. за разплащане на извършени дейности по Програмите, в т.ч 5.7 млн. лв. за дружества, които отговарят на условията по заема за подкрепа на околната среда от Световната банка /EPSAL/ и 8.6 млн. лв. за дружества, които не отговарят на условията по този заем. Най-много средства са разходвани за Програмите за отстраняване на минали екологични щети на „Лукойл Нефтохим Бургас” АД – 5.5 млн. лв. и на „Индуриална зона Варна- запад” ЕООД , гр. Девня – 7.0 млн. лв. Останалите средства са насочени към Програмите на ”Елаците мед” АД, „Горубсо Мадан” АД и „Асарел Медет” АД, гр. Панагюрище

Капиталовите разходи **по бюджетите на общините** са в размер на 1 192.6 млн. лв. По-високите от планираните с разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. капиталови разходи се дължат на гласуваните от общинските съвети по-високи от разчетените разходи за сметка на собствени приходи по общинските бюджети, както и на предоставените допълнително през годината средства от републиканския бюджет и получени трансфери от Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда.

3.2.3. Лихвени разходи

Лихвените плащания по КФП през 2009 г. са в размер на 520.8 млн. лв., което представлява 81.8 % от предвидените в ЗДБРБ за 2009 г. Отчетените данни за лихвените плащания за 2009 г. потвърждават тенденцията през последните години на

намаление като процент от БВП. За последните седем години техният размер като относителен дял в БВП е намалял с 1.3 процентни пункта - от 2.1 % от БВП през 2003 г. до 0.8 % от БВП през 2009 г.

В структурно отношение най-висок относителен дял в лихвените плащания заема плащанията за лихви по външни заеми (разходи по външния дълг) – 69.8 %, срещу 30.2% за лихвените плащания по вътрешни заеми (разходи по вътрешния дълг).

Разходи по външния държавен дълг

Лихвените плащания по външни заеми през 2009 г. са в размер на 363.7 млн. лв. (вкл. лихвите по ДИЗ), което представлява 76.0 % от планираните за годината. По отделни съставни бюджети, разходи за лихви по външни заеми са отчетени по централния бюджет - 304.1 млн. лв., лихви по ДИЗ по бюджетите на министерствата и ведомствата и ДОО – 54.3 млн. лв. и по общинските бюджети – 5.3 млн. лв.

С най-голяма тежест в общия обем са плащанията на лихви по облигациите, емитирани на международните капиталови пазари- 249.2 млн. лв. или 81.9 % от размера на външните лихви, което се дължи на факта, че глобалните облигации заемат 47.9 % от общия размер на външния държавен дълг. Изплатените лихви по заеми от международни организации и институции са 44.4 млн. лв. /в т.ч. Световна банка, вкл. ЖВБС и Европейски съюз/, следвани от лихви по заеми от други държави – 9.1 млн. лв. /в т.ч. Парижки клуб и Полска национална банка/. Отчетени са икономии при осъществяването на разходи по почти всички видове външни държавни заеми, като най-големите като процент кореспондират със статията “Други разходи за лихви”, където изпълнението е едва 6.03%, тъй като предвидения по закон резерв за покриване на риска от активиране на държавни гаранции не е използван. Отлагането на старта за усвояване на средства по кредитното споразумение между Р. България и ЕИБ, също допринася за реализиране на допълнителни икономии. Друг важен фактор, изиграл съществена роля в тази посока е значително по-ниските нива на реалните стойности на 6 м. LIBOR за евро и долар и 6 м. EURIBOR в сравнение с планираните. Не на последно място следва да се отчете, че лихвените плащания в долари, които представляват 42.5 % от платените външни лихви през годината, бяха извършени при по-благоприятни от разчетените с бюджета валутни курсове.

Изплатените лихви по всички ДИЗ за 2009 г. са в размер на 54.3 млн. лв. (в т.ч. 39.1 млн. лв. по заемите, администрирани по бюджетите на министерствата, 0.7 млн. лв. по заема от Световна банка на НОИ и 14.4 млн. лв. по ДИЗ с краен бенефициент), което представлява 64.8 % от заложеното по закон (в т.ч. 57.5 % по ДИЗ на министерствата и 99.9 % по ДИЗ КБТД) или отчетена икономия от 29.5 млн. лв. Размерът на необходимите бюджетни средства за покриване на лихвените задължения се обуславя от нивото на усвояване на средства по заемите, лихвените условия по кредитните

споразумения и от валутната деноминация на съответния заем. В тази връзка, най-високо процентно изпълнение на показателя се наблюдава при заемите, които са усвоени напълно или се обслужват при фиксиран лихвен процент. От този тип са кредитите от ЕИБ и в по-голямата си част тези от БРСЕ.

Разходи по вътрешния държавен дълг

Общият размер на платените лихви по вътрешния дълг през 2009 година по емитирани ДЦК е в рамките на 141.0 млн. лв., при 158.2 млн. лв. предвидени в Закона за държавния бюджет за 2009 г. Реализираната икономия от около 11 % се дължи преди всичко на двойно по-малкия обем пласирани ДЦК през годината, в сравнение с предвидения по закон размер. С най-голям относителен дял – 85.9 % или 121.2 млн. лв. са лихвите по ДЦК, емитирани на аукционен принцип, следват лихвите по ДЦК, емитирани за структурната реформа – 9.1 % или 12.8 млн. лв., 4.7 %, или 6.7 млн. лв. заемат отстъпките по ДЦК и по целеви емисии съответно – 0.2 % и 0.3 млн. лв.

3.2.4. Вноска на Република България за общия бюджет на Европейския съюз

В съответствие с регламент 1150/2000 на Съвета на ЕС през 2007 г. страната започна да превежда вноска за общия бюджет на ЕС. Този регламент урежда изпълнението на Решение 94/728/ЕО, Евратом за системата за собствените средства на Общностите. Регламентът отговаря на необходимостта Общността да разполага със собствените средства, посочени в член 2 от Решение 94/728/ЕО, Евратом, при възможно най-добрите условия и определя условията, при които държавите-членки предоставят на разположение на Комисията собствените средства, отпускани за Общностите.

Вноската на България за общия бюджет на ЕС се формира от следните компоненти – вноска на база традиционни собствени ресурси (вноска на база мита върху промишлени и селскостопански стоки и вноска на база такса върху производството на захар), вноска на база приходите от ДДС, вноска на база Брутният национален доход и осигуряването на участието на България във финансирането на корекцията на Великобритания.

По-долу са представени планираните средства в ЗДБРБ за 2009 г. за обезпечаване на вноската на България в общия бюджет на ЕС и извършените касови плащания от централния бюджет за 2009 г.

(млн. лв.)

ВНОСКА ЗА ОБЩИЯ БЮДЖЕТ НА ЕС	ЗДБРБ за 2009 г.	Отчет 2009 г.	Отчет 2009 към ЗДБРБ
Вноска на база Брутен национален доход	560.9	455.1	81.1%
Вноска на база данък добавена стойност	107.4	99.7	92.8%
Вноска за корекцията на Великобритания	57.1	49.2	86.2%
Вноска на традиционни собствени ресурси	167.2	103.4	61.7%
- на база митата върху промишлени и селскостопански стоки	166.4	102.6	61.7%
- на база таксите върху производството на захар и глюкоза	0.8	0.8	100.0%
Участие във финансирането на брутното намаление за Нидерландия и Швеция	6.1	4.7	77.5%
Допълнителни плащания	33.1	34.0	102.7%
ВНОСКА ЗА ОБЩИЯ БЮДЖЕТ НА ЕС ЗА 2009 г.	931.8	746.2	80.1%

3.2.5. Допълнителни мерки за ограничаване на нелихвените разходи за 2009 г.

Проявяващите се от началото на 2009 г. влошени тенденции в приходите и сериозното свиване на данъчните постъпления в размери, които на годишна база превишаваха заложените в закона за 2009 г. буфери, наложи предприемането на допълнителни мерки за стабилизиране на фискалната позиция. В тази връзка първата стъпка на новото правителство бе да обсъди и приеме още на първото си заседание пакет допълнителни мерки за ограничаване на нелихвените разходи по републиканския бюджет за 2009 г. С приетото на 11 август 2009 г. Постановление на Министерския съвет №196 разходите по бюджетите на държавните органи, министерства и ведомства се намалиха общо с 366.6 млн. лв. От тях по-съществени бяха намаленията в следните министерства и ведомства:

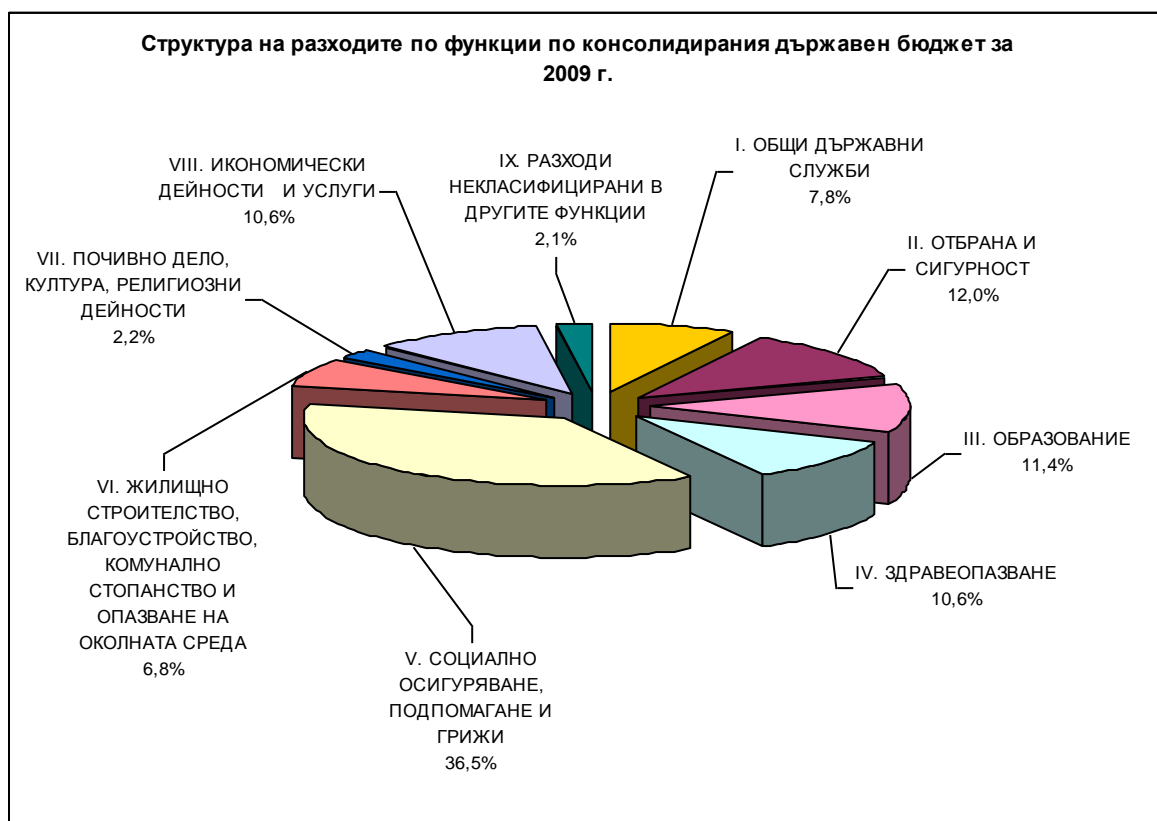
- Министерство на труда и социалната политика – 90.5 млн. лв.
- Министерство на отбраната – 65.2 млн. лв.
- Министерство на здравеопазването – 43.0 млн. лв.
- Министерство на финансите – 24.0 млн. лв.
- Министерство на образованието, младежта и науката – 20.0 млн. лв.
- Министерство на земеделието и храните – 18.8 млн. лв.
- Министерство на извънредните ситуации – 13.6 млн. лв.
- Министерство на външните работи – 13.5 млн. лв.
- Държавна агенция „Национална сигурност” – 13.4 млн. лв.
- Министерство на околната среда и водите – 10.0 млн. лв.

Съгласно ПМС №196/11.08.2009 г. бяха намалени и трансферите от републиканския бюджет за Народното събрание, държавните висши училища, БАН и Националния фонд в общ размер на 42.3 млн. лв., както и капиталовите трансфери на „БДЖ” ЕАД за доставка на нови и за модернизация и реконструкция на стари пътнически вагони в размер на 40.1 млн. лв. Също така субсидията от централния бюджет за вътрешноградски и междуселищни пътнически превози в слабонаселени, планински и гранични райони бе намалена с 1.6 млн. лв.

Освен разходите по бюджетите на министерствата и ведомствата и трансферите/субсидиите от републиканския бюджет бяха ограничени и нелихвените разходи по централния бюджет, с което общия размер на одобрените мерки в разходите с ПМС №196/2009 г. достигна до около 1.15 млрд. лв.

3.3 Изпълнение на разходите¹² по функции по консолидираната фискална програма за 2009 г.

Прегледът на разходите по консолидираната фискална програма за 2009 г. по функционален признак представя политиките в отделните области на публичните услуги. Някои от тях са изцяло отговорност на държавата /централното правителство/ - (функция „Отбрана и сигурност”), докато за други отговорностите са и на общините или социално-осигурителните фондове.

В този раздел на доклада е направен преглед на отчетените разходи за 2009 г. по функции:

3.3.1. Общи държавни служби

Функция „Общи държавни служби” отразява финансирането на публичната администрация – централна и местна. Общата сума на разходите по тази функция на консолидирана основа е 1 951.8 млн. лв. или 2.9 % от БВП.

¹² В разходите по функции не е включена Вноската на република България за общия бюджет на ЕС

(млн. лв.)

ОТЧЕТ 2009 г.	КФП	РБ	ВУЗ	БАН	НС	Общини	ИБСФ	Предприс. програми	Европ. средства ¹³
I. ОБЩИ ДЪРЖАВНИ СЛУЖБИ	1 951,8	1 144,4	13,9	137,3	37,5	507,2	8,2	53,2	50,2
A. ИЗПЪЛНИТЕЛНИ И ЗАКОНОДАТЕЛНИ ОРГАНИ	1 620,3	969,5			36,4	507,2	8,2	52,7	46,3
Текущи нелихвени разходи	1 357,1	781,9			34,1	475,0	3,0	27,7	35,4
Капиталови разходи	263,3	187,7			2,2	32,2	5,2	25,0	11,0
B. ОБЩИ СЛУЖБИ	107,8	106,5			0,7			0,5	
Текущи нелихвени разходи	1,6	0,3			0,7			0,5	
Капиталови разходи	106,3	106,2			0,0				
в т.ч. прираст на държавния резерв	-17,2	-17,2			0,0				
B. НАУКА	223,7	68,3	13,9	137,3	0,5				3,7
Текущи нелихвени разходи	196,8	65,9	7,0	120,5	0,5				2,9
Капиталови разходи	26,8	2,4	6,9	16,8	0,0				0,8

Група А: „Изпълнителни и законодателни органи”

В тази група се включват разходите, извършени за финансовото обезпечаване на основните функции на Администрацията на президентството, Народното събрание, правителството, както и дейностите на централната и местна администрация, държавните комисии, изпълнителните агенции, областните и общинските администрации, търговските служби, посолствата и консулствата в чужбина и други новосъздадени администрации.

Общата сума на разходите на консолидирана основа за тази група е 1 620.3 млн. лв., което представлява изпълнение 87.1 % спрямо предвидените в разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. разходи за група „Изпълнителни и законодателни органи”. В структурно отношение преобладават текущите разходи по бюджетите на министерствата, ведомствата и общините, което се обуславя от спецификата на функцията и групата. Размерът на капиталовите разходи в тази група е 263.3 млн. лв., или 68.6 % спрямо разчета.

Одобрените средства са за реализиране на следните стратегически цели и приоритетни политики на Правителството:

- ◆ Защита и реализация на националните интереси на Република България чрез активно и адекватно участие в международните отношения;
- ◆ Ускорена хармонизация на българското законодателство с това на ЕС, изграждане на професионална и неутрална държавна администрация, която е способна да работи ефективно в рамките на ЕС;
- ◆ Функциониране на устойчива система за събиране на публичните вземания;
- ◆ Осъществяване на стратегията за усъвършенстване на данъчната система, осигуряваща повишаване събираемостта на данъците;
- ◆ Провеждане на държавната митническа политика и координиране на връзките с международни организации по проблемите на митата и митническия контрол;
- ◆ Провеждане на държавната политика при бедствия и аварии.
- ◆ Повишаване на безопасността на полетите със специално предназначение, чрез закупуване на самолети ”Airbus”.

В хода на изпълнението на бюджета, на основание чл. 34, ал.ал. 1 и 2 и чл. 35, ал.ал.2 и 5 от Закона за устройството на държавния бюджет на министерствата и ведомствата по група „Изпълнителни и законодателни органи” са осигурени допълнителни средства в размер на 139.6 млн. лв.

¹³ Разходите по програмите, съфинансирани по Структурните и Кохезионния фондове на ЕС, както и по ЕЗФРСР и ЕФР. Разходите включват националното съфинансиране.

През 2009 г. се осъществи ефективно събиране и превеждане на приходите от данъци и осигурителни вноски към републиканския бюджет, бюджетите на НОИ и НЗОК, както на осигурителните вноски за допълнителното задължително пенсионно осигуряване. Реализирано е и ефективно събиране и превеждане на приходите от акцизи в републиканския бюджет.

Създадоха се благоприятни външнополитически условия за пълноправното членство на Република България в ЕС и НАТО. Постигнати са добри резултати в укрепването на приятелските отношения със съседните на България държави и отстояването на българския национален интерес. През годината е осигурено и поддържане на ефективна Дипломатическа служба като основен инструмент за реализацията на външнополитическите приоритети на държавата.

Продължи работата в митническата администрация за подобряване на митническия контрол, повишаване на ефективността в борбата с митническите и валутни нарушения, контрабандата и незаконния трафик на наркотични вещества и прекурсори, като българската митническа администрация участва и в програмата на Европейската общност - "Митници 2007".

През годината се изпълни Комуникационната стратегия на Република България за Европейския съюз за периода 2007-2009 г.

През годината се извършиха и дейности за: осъществяване на държавната политика в областта на изграждането и развитието на административните структури и административното регулиране и обслужване; прозрачност в дейността на държавната администрация и на лицата, заемщи висши държавни длъжности, засилване ролята на гражданското общество в доброто управление. Бяха осигурени средства за изпълнение на Национална програма за отбелязване на 100 годишнината от независимостта на България /ПМС № 209/27.08.2008 г./.

Извършени са редица дейности по превенция и защита при възникване на бедствия и аварии, като: функциониране на Национална система за спешни повиквания с единен европейски номер 112; създаване на областни оперативно комуникационно-информационни центрове; осъществяване на спасителни и неотложни аварийно-възстановителни дейности; изграждане на Национална система за ранно предупреждение и оповестяване; подмяна и модернизиране на техническото оборудване на спасителните екипи на Главна дирекция „Национална служба „Гражданска защита“ и други.

Реализирани бяха дейности, свързани със създаването на благоприятни условия за устойчиво балансирано регионално развитие и дейности за създаването на условия за ефективен инвестиционен процес в сферата на благоустрояването.

През 2009 г. са осигурени нови електронни и информационни системи, свързани с изграждането на Националната мрежа на държавната администрация /НМДА/, с което се цели единна свързаност на администрациите от всички нива в Р. България.

За нуждите на Авиоотряд 28 бе закупен самолет Airbus 319 на лизинг, с което се повишава сигурността на полетите със специално предназначение.

С разчетите към ЗДБРБ за 2009 година за група "Изпълнителни и законодателни органи" за **общинските бюджети** са предвидени общо средства в размер на 473.5 млн. лв. Отчетените разходи за годината са в размер на 507.2 млн. лв., което превишава със 33.6 млн. лв. разчетите към ЗДБРБ за 2009 г.

И през 2009 г. продължиха усилията за повишаване ефективността на общинските администрации и осигуряване на финансирането, както на делегираните от държавата дейности, така и на местните дейности.

Разходите за заплати, осигурителни вноски и други възнаграждения на персонала, които са делегирана от държавата дейност, са в размер на 288.3 млн. лв. по закон, а изпълнението е 249.6 млн. лв.

В тази група освен издръжката на общинската администрация, която е най-значителното разходно перо, се включват и заплатите на председателите на общинските съвети и възнагражденията на общинските съветници и помощите, предоставяни по решение на общинския съвет.

Утвърдените със ЗДБРБ за 2009 г. разходи за група “Изпълнителни и законодателни органи” по бюджета на НС са в размер на 55.3 млн. лв. Отчетът за разходите към 31.12.2009 г. възлиза на 36.4 млн. лв. С отчетените средства са осигурени необходимите условия за адекватно изпълнение на конституционните функции и правомощия на Парламента на равнище, отговарящо на конституционните норми и обективните изисквания в сферите на народното представителство, парламентарната дейност и международното сътрудничество.

Разходите по **предприсъединителните програми** в групата възлизат на 52.7 млн. лв. и се отнасят основно за укрепване на административния капацитет в структурите на държавната администрация чрез изпълнение на туининг проекти за институционално изграждане.

Европейски средства – в групата изразходваните средства са съответно по следните оперативни програми:

Оперативна програма „Административен капацитет” - програмата финансира дейности за подкрепа на доброто държавно управление, развитието на човешките ресурси в структурите на държавната администрация, съдебната система и гражданското общество, подобряване качеството на административните услуги и развитие на електронно правителство. Бенефициенти на програмата са държавната администрация, съдебна система и гражданското общество.

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” - програмата финансира дейности за развитието на човешките ресурси в структурите на държавната администрация и гражданското общество. Оперативната програма цели да се подобри качеството на живот на хората в България чрез подобряване на човешкия капитал, постигане на високи нива на заетост, повишаване на производителността, достъп до качествено образование и учене през целия живот. Бенефициент на програмата е основно държавната администрация.

Оперативна програма „Техническа помощ” – програмата финансира дейности за укрепване капацитета на структури за управление на средствата от ЕС на национално равнище – Централно координационно звено, Сертифициращ орган и Одитен орган; изграждане на информационна система за управление и наблюдение на структурните фондове в България; популяризиране на европейската кохезионна политика.

Оперативната програма има конкретни бенефициенти - структури на МФ: Сертифициращ орган, Одитен орган, Централно координационно звено, Централен информационен офис, Управляващ орган на Оперативна програма „Техническа помощ”.

Група Б: „Общи служби”

С разчетите към ЗДБРБ за 2009г. за група “Общи служби“ на консолидирано ниво са планирани 267.9 млн. лв., а отчетените разходи за групата са 107.8 млн. лв. (40.2 % спрямо годишния разчет).

С най-голям относителен дял в разходите за група „Общи служби” са разходите по системите на министерствата и ведомства – отчетените разходи за годината са в размер на 106.5 млн. лв., което е 66.2 % от годишните разходи за групата. Направените разходи в групата са за изпълнението на Националната програма за статистически изследвания, за икономическото и социално развитие на гражданското общество, за привличане и подпомагане на чуждестранните инвестиции и приоритетните инвестиционни проекти в Република България и поддържане на Единната информационна система за чуждестранни инвестиции, за изготвяне на краткосрочни, средносрочни и дългосрочни прогнози за икономическото развитие на България, за концесиите за дейностите на централния регистър и дейностите по административното обслужване на граждани и юридически лица, за провеждане на търговската политика на българските износители на руския пазар и за маркетингова и рекламна дейност на българските стоки в Русия, за натрупване, съхраняване и използване на държавните резерви и военно временните запаси на страната в съответствие с изискванията на националната сигурност.

Разходите на Държавната агенция „Държавен резерв и военновременни запаси” за 2009 г. са във връзка с покупка на дизелово гориво, бензин и реактивно гориво, които са в размер на 72.2 млн.лв.

Група В: „Наука”

Група „Наука” включва разходите за финансиране на науката и научните изследвания. С финансирането на тези дейности държавата има за цел развитието на българската наука, в съответствие с националните интереси и общочовешките ценности.

Общата сума на изразходваните средства по тази група за 2009 г. е 223.7 млн. лв., което представлява нарастване с 10.2 % спрямо предходната година. Със ЗДБРБ за 2009 г. по група „Наука” за министерства и ведомства са предвидени средства в размер на 156.3 млн. лв., като отчетените разходи в групата за годината възлизат на 68.3 млн. лв. Намалението се дължи както на предприетите мерки по оптимизиране на разходите с ПМС №196 от 2009 г., така и на предоставените трансфери от фонд „Научни изследвания” (към Министерството на образованието, младежта и науката) към държавните висши училища, научноизследователски институти в системата на Българската академия на науките и други бюджетни организации по проекти за научни изследвания.

С отчетените средства са финансирани научни изследвания, информационно обслужване, приложни и спомагателни дейности в областта на земеделието, животновъдството и хранително-вкусовата промишленост (Селскостопанската академия и Национална служба за съвети в земеделието към МЗХ).

Бяха осигурени средства за конкурсно-проектно финансиране на научните изследвания (фонд „Научни изследвания” към МОМН). По одобрени научни проекти за 2009 г. от фонд „Научни изследвания” са предоставени средства освен на БАН и висшите училища, и на МК, МЗХ, МЗ и др.

През годината се извършиха и следните дейности: колекциониране, консервиране и дълготрайно съхранение на микробиологични образци (Национална банка за промишлени микроорганизми към МОМН); участие на България в Европейската организация за ядрени изследвания (ЦЕРН) и в Международния център за научна и техническа информация; събиране, обработка и съхранение на научно-техническа информация и документация (Национален център за информация и документация към МОМН);

В рамките на средствата за групата бяха осигурени и средства за професионална квалификация и компетентност на дипломатическите служби (Дипломатически институт към МВнР).

Основна част от извършените разходи през 2009 г. по бюджета на БАН са свързани с осигуряването на дейността на поделенията в системата на БАН. Разходите за групата по бюджета на БАН са в размер на 137.3 млн. лв. Получените средства от фонд „Научни изследвания” (към МОМН) са в размер на 26.3 млн. лв., като голяма част от тях са предоставени в последните месеци на година и съответно реализацията на проектите и усвояването на средствата ще се осъществява през 2010 г.

3.3.2. Отбрана и сигурност

Разходите по функция „Отбрана и сигурност” по консолидираната фискална програма са предназначени за обезпечаване на дейностите по осигуряването на националната сигурност и отбрана, опазването на обществения и правовия ред, поддържането на отбранителния потенциал на страната и за издръжка на съдебната власт и администрацията на затворите. Отчетените разходи за 2009 г. за отбрана и сигурност са в размер на 3 000.8 млн. лв., което представлява 4.5 % от БВП.

ОТЧЕТ 2009 г.	(млн. лв.)										
	КФП	РБ	Соц. осигуряване	ВСС	ВУЗ	БАН	БНР	Общини	Предп. п-ми	Европ. ср-ва	ПУДООС и други сметки
II. ОТБРАНА И СИГУРНОСТ	3 000,8	2 396,1	0,0	378,6	0,1	0,1	0,0	117,2	100,8	5,9	1,9
A. ОТБРАНА	1 130,3	1 116,3			0,1			13,9			
Текущи нелихвени разходи	855,7	841,8			0,1			13,9			
Капиталови разходи	274,5	274,5						0,0			
B. ПОЛИЦИЯ, ВЪТРЕШЕН РЕД И СИГУРНОСТ	1 231,4	1 110,8						21,7	97,0		1,9
Текущи нелихвени разходи	1 132,4	1 096,0						21,1	14,0		1,2
Капиталови разходи	99,0	14,8						0,5	83,0		0,7
B. СЪДЕБНА ВЛАСТ	458,3	70,0		378,6					3,8	5,8	
Текущи нелихвени разходи	431,6	45,1		377,0					3,8	5,7	
Капиталови разходи	26,7	24,9		1,6					0,0	0,1	
Г. АДМИНИСТРАЦИЯ НА ЗАТВОРИТЕ	92,2	92,2									
Текущи нелихвени разходи	91,7	91,7									
Капиталови разходи	0,5	0,5									
Д. ЗАЩИТА НА НАСЕЛЕНИЕТО, УПРАВЛЕНИЕ И ДЕЙНОСТИ ПРИ КРИЗИ, СТИХИЙНИ БЕДСТВИЯ И АВАРИИ	88,6	6,8	0,0			0,1	0,0	81,6		0,1	
Текущи нелихвени разходи	3,9	2,9				0,1	0,0	0,9			
Капиталови разходи	0,6	0,6						0,0			
Предотвратяване и ликвидиране на последиците от бедствия и аварии	84,1	3,2	0,0					80,8			

Група А: „Отбрана”

Извършените разходи по консолидираната фискална програма за група „Отбрана” през 2009 г. са в размер на 1 130.3 млн. лв. От тях 1 116.3 млн. лв. са изразходени по бюджетите на **министерства и ведомства** при разчетени със ЗДБРБ за 2009 г. разходи в размер на 1 117.8 млн. лв. Най-голям относителен дял имат разходите, отчетени по бюджета на МО – 1 111.9 млн. лв., от които 271.5 млн. лв. са изразходвани за изпълнение на инвестиционната програма на министерството.

За финансово осигуряване на приоритетни дейности по участието на Република България в НАТО през 2009 г. са отчетени разходи в размер на 65.6 млн. лв., от които най-голям дял имат разходите, отчетени по бюджета на МО – 61.9 млн. лв. Средствата за дейностите на министерствата и ведомствата бяха насочени към изпълнението на поетите от Република България ангажименти, произтичащи от членството ни в НАТО, както и за участието ни в органите и дейностите на Организацията на Северноатлантическия договор.

Извършените разходи за участието на БА в задгранични мисии са в размер на 73.1 млн. лв., от които 6.5 млн. лв. капиталови разходи за доставка на специализирано оборудване, въоръжение и техника в зависимост от спецификата на мисията.

Разходите за отбрана на консолидирана основа (1 130.3 млн. лв.) заедно с разходите за здравеопазване, образование, почивно дело и др., отчетени по бюджетите на МО и на ДВВУ възлизат на 1 291.8 млн. лв., или 1.9 % от БВП. В рамките на тези средства бяха обезпечени дейностите, свързани с развитието на отбранителните способности на страната. Целта е да се изгради среда на сигурност, способстваща за осъществяване на националните ни интереси, в контекста на членството на България в ЕС и НАТО. За постигане на целите на отбранителната политика, усилията бяха съсредоточени основно към усъвършенстване и развитие на способностите за декларираните сили.

Изразходваните средства по общинските бюджети за групата са в размер на 13.9 млн. лв., като основна част от тези средства са за делегирани от държавата дейности.

Група Б: „Полиция, вътрешен ред и сигурност”

Разходите за група „Полиция, вътрешен ред и сигурност” по КФП са в размер на 1 231.4 млн. лв., което представлява 81.9 % спрямо годишните разчети. Със ЗДБРБ за 2009 г. по бюджетите на министерства и ведомства са утвърдени 1 217.4 млн. лв., в т.ч. на МВР – 1 028.5 млн. лв., на Държавната агенция „Национална сигурност” /ДАНС/ – 133.4 млн. лв., на Националната служба за охрана /НСО/ – 32.9 млн.лв. и на Националната разузнавателна служба /НРС/ – 22.6 млн.лв. По отчет разходите на министерствата и ведомствата са 1 110.8 млн. лв., което е 91.3 % спрямо одобрените със закона.

В рамките на предоставените през годината средства бе реализирано като цяло изпълнението на националните приоритети в областта на сигурността и вътрешния ред на страната, а именно – повишаване ефективността в процеса на противодействието на престъпността, защита на националната сигурност, опазване на обществения ред и борба с корупцията, охрана и контрол на държавната граница, осигуряване на държавен противопожарен контрол, пожарогасителна и аварийно-спасителна дейност, намаляване щетите за икономиката на страната от дейността на организираните престъпни групи и недопускане извършването на терористични действия. В рамките на предоставените им през 2009 г. средства, ДАНС, НСО и НРС са реализирали своите цели и задачи, свързани с изпълнението на специфичните им функции.

В заключение, следва да бъде отбелязано, че ограничението на разходите през 2009 г. в размер на 90 на сто спрямо утвърдения бюджет е основната причина за неусвояване на средствата по програмите, както и за наличието на неразплатени задължения на МВР към 31.12.2009 г., в размер на 44.6 млн. лв., които утежняват утвърдения на МВР бюджет за 2010 г. За ефективното изпълнение на основните приоритети в дейността на МВР, службите и дирекциите на министерството се нуждаят от съвременна техника, оборудване и лични предпазни средства. През последните години МВР среща трудности по отношение осигуряването на средства за текуща издръжка и по-

конкретно за униформено и защитно облекло, за материали, консумативи и резервни части за транспорта, въоръжението, свързочна, оперативна, компютърна, медицинска и противопожарна техника, за горива и смазочни материали за автомобилната техника, граничните кораби, горива за отопление и за капиталови разходи - за основен ремонт на по-голямата част от наличния сграден фонд, който не е ремонтиран през последните 15-20 години, за закупуване на сгради, за подмяна на оперативна, свързочна, електронноизчислителна и друга техника, за закупуване на съвременна полицейска техника - камери за видеонаблюдение на възлови места в градовете, на ГКПП и основните магистрали, системи за проследяване, технически средства за дейността на КАТ, за закупуване на нови транспортни средства и противопожарна техника. Във връзка с гореизложеното се налага извода, че е необходимо подобрение в структурата на бюджета на МВР, с оглед осигуряването на достатъчно по обем финансови средства за текуща издръжка и капиталови разходи, които да гарантират изпълнението на основните приоритети на министерството.

Разходите по **общинските бюджети** за група „Полиция, вътрешен ред и сигурност” са в размер на 21.7 млн. лв. Чрез тях се осигурява финансирането на разходите за издръжка на комисиите за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, приемните на районните инспектори, детските педагогически стаи към общините и доброволните формирования за подпомагане органите на НС „Пожарна и аварийна безопасност”.

Във функция „Отбрана и сигурност ” през 2009 г. по общинските бюджети за делегираните от държавата дейности са отчетени средства за заплати, други възнаграждения и плащания на персонала и осигурителни вноски в размер на 14.7 млн.лв., при 90 на сто финансиране по ЗДБРБ за 2009 г. в размер на 18.8 млн. лв. Основно неизразходваните средства са за дължимото материално стимулиране на обществените възпитатели, което не се изплаща ежемесечно.

Разходите по **предприемателните програми** в група „Полиция, вътрешен ред и сигурност” са в размер на 97.0 млн. лв., като това са основно капиталови разходи /83.0 млн. лв./ за придобиване на оборудване, машини и съоръжения и за придобиване на транспортни средства.

Група В: „Съдебна власт”

Средствата в тази група са предназначени за определени дейности по бюджета на МП, както и за осигуряване на дейността на органите на съдебната власт. Със ЗДБРБ за 2009 г. в тази група са включени разходи в размер на 536.3 млн. лв., от които 438.3 млн. лв. по бюджета на съдебната власт и 83.2 млн. лв. по бюджета на Министерството на правосъдието (за издръжката на Главна дирекция „Охрана”, Агенцията по вписванията и Националното бюро за правна помощ, второстепенни разпоредители с бюджетни кредити към министъра на правосъдието). В бюджета на Министерството на правосъдието са включени и средства за капиталови разходи за нуждите на органите на съдебната власт по програма „Инвестиции на органите на съдебната власт”.

Общият размер на отчетените разходи по група „Съдебна власт” за 2009 г. е 458.3 млн. лв., от тях 378.6 млн. лв. по бюджета на съдебната власт и 70.0 млн. лв. по бюджета на МП.

Одобренията със ЗДБРБ за 2009г. средства по бюджета на съдебната власт са предвидени за финансово осигуряване на основните политики, заложили в Стратегията за реформа на българската съдебна система. Финансирането на дейностите при изпълнението на бюджета приоритетно са насочени за продължаващото изграждане на добре функционираща съдебна система, която да гарантира ефективно прилагане на законите, постигането на равен достъп до правосъдие и на европейски стандарти в

областта на правната помощ, съдебното изпълнение и алтернативното решаване на споровете.

С отпуснатите средства по бюджета на съдебната власт са положени усилия за осигуряване на условия за провеждане на реформата в съдебната система и нормалното функциониране на органите на съдебната власт.

Най-голям относителен дял от отчетените разходи по бюджета на Министерството на правосъдието по функция „Съдебна власт” на консолидирано ниво са разходите за Националното бюро за правна помощ - за изплащане на хонорари за адвокатска защита по договори за правна помощ, за защита правата и законите интереси на гражданите, като гарантира равен достъп на лицата до правосъдие чрез осигуряване и предоставяне на ефективна правна помощ (по програма „Равен достъп до правосъдие”). В групата се отчитат и разходите, извършвани от ГД „Охрана” - за осигуряване на сигурност и опазване на обществения ред в съдебните сгради; живота на магистратите и свидетелите; оказване на своевременно съдействие на органите на съдебната власт при призоваване, принудително довеждане и конвоиране (по програма „Охрана на съдебната власт и на лицата, застрашени в наказателното производство”).

Група Г: „Администрация на затворите”

В тази група са включени разходите за финансово осигуряване на основните дейности и задачи, възложени със Закона за изпълнение на наказанията на Главна дирекция “Изпълнение на наказанията” към МП, както и средства за развитие на пробационната дейност в изпълнение на Наказателния кодекс. Утвърдените средства за годината са в размер на 110.8 млн. лв. и са предназначени за реализиране на следните дейности: приоритетно за подобряване на материалните условия на местата за лишаване от свобода; храна, горива и медикаменти за лишените от свобода в затворите и задържаните в следствените арести; осъществяване на дейност по ръководство и контрол на местата за лишаване от свобода и контролиране режима в тях; развитие на мярката пробация.

Общият размер на отчетените разходи по групата за 2009 г. е 92.2 млн. лв., в т.ч.: за текущи разходи – 91.7 млн. лв.

Политиката по изпълнение на наказанията осигурява защитата на обществото от правонарушителите, тяхната ресоциализация и социалната им рехабилитация. Политиката е насочена към превъзпитание на лишените от свобода и към усъвършенстване и демократизиране на институциите на наказателно-изпълнителната система, като необходима предпоставка за хуманно третиране на правонарушителите и гаранция за спазването на правата на човека.

Група Д: „Защита на населението, управление и дейности при кризи, стихийни бедствия и аварии”

С извършените разходи за група „Защита на населението, управление и дейности при кризи, стихийни бедствия и аварии” през 2009 г. е осигурено финансовото обезпечаване на дейностите по управление при кризи и отбранително-мобилизационна подготовка. Разходите през годината са за следните основни направления:

- ◆ Неотложната дейност по защита на населението и националното стопанство - незабавна защита на населението и на националното стопанство при кризисни ситуации, причинени от природните бедствия и от техногенните фактори;
- ◆ Отбранително-мобилизационна подготовка, поддържане на запаси и мощности;
- ◆ Превантивна дейност за намаляване на вредните последици от кризи, бедствия и аварии ;

- ◆ Ликвидиране на последици от стихийни бедствия и аварии, съгласно решения на Междуправителната комисия за възстановяване и подпомагане към МС;
- ◆ Доброволни формирования за защита при бедствия;
- ◆ Международни програми и споразумения, участие в национални и международни учения и тренировка.

В групата, най-голям дял заемат средствата за предотвратяване, овладяване и преодоляване на последици от бедствия и аварии, разчетени със ЗДБРБ за 2009 г. в размер на 90.0 млн. лв. Средствата са предоставяни на министерства, ведомства и общини съгласно решения № СБ-1 и № СБ-2 от 2009 г. на Междуправителната комисия за възстановяване и подпомагане към Министерския съвет и с Постановления № 94, № 208 и № 279 на Министерския съвет от 2009 година.

В хода на изпълнението на бюджета през годината бяха предоставени 84.1 млн. лв., от тях 80.8 млн. лв. по бюджетите на общините и 3.2 млн. лв. по бюджетите на министерствата и ведомствата. Част от тези средства са използвани за превантивна дейност за намаляване на вредните последици от кризи, бедствия и аварии /24.8 млн. лв./.

В рамките на предоставените през годината средства, бяха реализирани и дейностите по осигуряването на готовността на централната и териториалната администрация за работа във военно време. Представените средства по дейността, в размер на 4.6 млн. лв. са разходвани основно за:

- ◆ поддържане в готовност за използване на системата за управление;
- ◆ поддържане на денонощно дежурство за оповестяване и преминаване от мирно във военно положение;
- ◆ поддържане на индивидуалните и колективни средства за защита; подготовка на ръководния състав за работа във военно време.

Разходите по **общинските бюджети** за групата са в размер на 81.6 млн. лв., като от тях 80.8 млн. лв. са изразходвани за предотвратяване и ликвидиране на последиците от бедствия и аварии и 0.9 млн. лв. са текущите разходи.

Общо за **функцията** за 2009 г. по общинските бюджети са отчетени разходи в размер на 117.2 млн. лв., при одобрени със ЗДБРБ за 2009 г. 43.5 млн. лв. Отчетените средства са със 73.7 млн. лв. повече от закона, в резултат на предоставените допълнителни средства по решения на Междуправителната комисия за възстановяване и подпомагане към Министерския съвет за първоначални мерки, предприемани от общините при настъпване на бедствия и аварии, както и по различни ПМС.

Средствата за издръжка на общините за делегираните от държавата дейности във функция „Отбрана и сигурност” по отчет са в размер на 21.5 млн. лв. при план (90 на сто финансиране по ЗДБРБ за 2009 г.) в размер на 5.1 млн. лв. Разходваните в повече средства в размер на 16.4 млн. лв. са във връзка с допълнително предоставените средства от централния бюджет на общините за първоначални мерки, предприемани от общините при настъпване на бедствия и аварии, за доброволни формирования за защита при бедствия (застраховка, предпазно облекло и обучение) и по решения на Междуправителната комисия за възстановяване и подпомагане към МС.

За дофинансиране на функцията през 2009 г. за общините по отчет са разходвани 3.7 млн. лв. В по-голямата част разходите са за отбранително-мобилизационна подготовка и за превантивна дейност за намаляване последиците от кризи.

Изпълнението на текущите разходи във функцията по общинските бюджети - местни дейности е в размер на 17.4 млн. лв., или с 2.5 млн. лв. повече спрямо закона.

Увеличението е свързано с осигуряване и поддържане в готовност на средствата за оповестяване, за колективна и индивидуална защита на населението в общината и за осигуряване и поддържане на необходимата материална база за осъществяване на функциите на гражданската защита, за превенция при кризи и други във връзка със зачестилите природни бедствия, наводнения и др.

3.3.3. Образование

Общата сума на изразходваните средства по функция „Образование” за 2009 г. е 2 837.8 млн. лв., което представлява 4.3 % от БВП.

(млн. лв.)

ОТЧЕТ 2009 г.	КФП	РБ	ВУЗ	Общини	ИБСФ	Европ. ср-ва
III. ОБРАЗОВАНИЕ	2 837,8	513,9	649,2	1 577,8	17,5	79,4
Текущи нелихвени разходи	2 411,0	396,7	560,9	1 425,0	0,1	28,2
Капиталови разходи	426,8	117,1	88,2	152,7	17,4	51,3

Със ЗДБРБ за 2009 г. са предвидени средства за функцията в размер на 2 971.6 млн. лв. През 2009 г. продължи процеса на оптимизация на училищната мрежа и на персонала. Образователната система е в процес на реформа и модернизация, ориентиран към осигуряване на равен достъп до образование и повишаване на качеството на предоставяните услуги в сектора.

През 2009 г. се извършиха корекции по бюджетите на министерствата, финансиращи дейности по образованието във връзка с изпълнението на националните програмите за развитие на средното образование. За тази цел бяха предоставени допълнителни средства в размер на 340.6 млн. лв.

Отчетените разходи на консолидирано ниво за функцията са 95.5 % от планираните за годината.

Разходите по **общинските бюджети** за функцията са 1 577.8 млн. лв., или 105.2 % спрямо разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. Текущите разходи са в размер на 1 425.0 млн. лв. и капиталовите – 152.7 млн. лв. За делегираните от държавата дейности извършените текущи разходи са в размер на 1 249.0 млн. лв., или със 131.8 млн. лв. повече от планираните. Превишението е в резултат на преведените допълнителни средства по различни национални програми, за оценката на внедрените системи на делегирани бюджети в училищата, за подпомагане на защитени училища и финансиране на столовото хранене и целодневната организация на учебния ден на учениците в средишните училища.

За заплати, други възнаграждения и плащания за персонала и за осигурителни вноски при делегираните от държавата дейности са отчетени 1 004.2 млн. лв., като преведени при 90 на сто финансиране по закон са 911.2 млн. лв. Изплатените средства са с 83 млн. лв. повече, във връзка с допълнително преведените средства по програмите за „Диференцирано заплащане на труда на педагогическия персонал” и „Кариерно развитие на учителите”.

Отчетените разходи за издръжка за *делегираните от държавата дейности* са 244.8 млн. лв., при извършено 90 на сто финансиране по закона в размер 239.9 млн. лв. Извършените в повече разходите за издръжка са в резултат на допълнителното финансиране за средства за безплатни учебници на учениците от I до VII клас, за

закуски на учениците от I до IV клас и на децата от подготвителните групи в детските градини, за заплащане транспортните разходи на учители и безплатния превоз на учениците до 16 годишна възраст и др. Текущите разходи за *местни дейности* са в размер на 148.8 млн. лв. и в основната си част са разходи за издръжка (предимно на целодневните детски градини, други дейности за децата и по образованието, сезонни и полудневни детски градини, столове). В сравнение с отчетените към 31.12.2008 г. текущи разходи (местни дейности) по функцията в размер на 170.8 млн. лв., се наблюдава намаление от 22.0 млн. лв., което е свързано с намалението на числеността със 721 бройки, поради преминаването им от извънучилищните дейности към държавните дейности. Изпълнението по отчет към 31.12.2009 г. на текущите разходи (местни дейности) е с 41.7 млн. лв. по-малко спрямо закона – 78.1 %, което се дължи на отчетените по-малко разходи за издръжка на целодневните детски градини, други дейности по образованието, сезонни и полудневни детски градини, столове в сравнение с предвидените по закон.

През 2009 г. общините са *дофинансирани* делегираните от държавата дейности по образование с 51.4 млн. лв. от местни приходи. От тях за *текущите разходи* са изразходвани 21.2 млн.лв.

Европейски средства – в групата изразходваните средства са съответно по следните оперативни програми:

Оперативна програма „Регионално развитие” - основна цел на програмата е да се осигури подходяща и рентабилна образователна, здравна, социална и културна инфраструктура, съобразена с нуждите на населението в градските центрове и прилежащите им територии. Програмата финансира дейности, свързани с реконструкция, ремонт и оборудване на образователни институции – детски ясли и градини, основни и средни училища и университети (учебни зали, библиотеки, лаборатории, спортни съоръжения, учебни корпуси, интернет връзки). Бенефициенти на програмата са: *общини* - за обекти които са общинска собственост (училища, детски градини и ясли, здравни, културни, социални заведения и др.) и *Министерство на образованието, младежта и науката* - за държавни учебни заведения.

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” - чрез тази програма се финансират дейности за осигуряване на достъп до образование и обучение, транснационално сътрудничество и др. Бенефициенти на програмата са образователни институции, консултантски фирми, неправителствени организации и центрове за информация и професионално обучение.

3.3.4. Здравеопазване

С консолидирания бюджет за 2009 г. разчетените разходи за функция „Здравеопазване” (вкл. резерва) са 3 117.3 млн. лв., а изразходваните средства по функцията за годината са в размер на 2 634.4 млн. лв., или 84.5 % спрямо годишния разчет. Средствата за функция „Здравеопазване” представляват 4.0 % от БВП.

(млн. лв.)

ОТЧЕТ 2009 г.	КФП	РБ	НЗОК	Общини	ИБСФ	Европ. ср-ва
IV. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ	2 634,4	700,4	1 702,7	219,2	11,1	1,0
Текущи нелихвени разходи	2 507,0	601,0	1 700,7	204,9	0,0	0,5
Капиталови разходи	127,3	99,4	2,0	14,3	11,1	0,5

Разходите на републиканския бюджет по функция “Здравеопазване” през 2009 г. са насочени към финансиране на следните основни приоритети:

- ◆ Основни системи на общественото здравеопазване – центрове за спешна медицинска помощ, регионални инспекции за опазване и контрол на общественото здраве, центрове за трансфузионна хематология и др.;
- ◆ Национални здравни програми по стратегически здравни приоритети и социално значими заболявания;
- ◆ Осигуряване на животоподдържащи и животоспасяващи лекарства и медицински изделия по централна доставка;
- ◆ Диагностично-консултативна и лечебна дейност в лечебните заведения, в системата на МЗ, МТИТС, МС, МО и МВР;
- ◆ Инвестиции в системата на здравеопазването.

МЗ субсидира лечебните заведения за болнична помощ с държавно и общинско участие въз основа на договор за дейности, които са определени като държавна отговорност, по критерии и ред определени от министъра на здравеопазването, в съответствие с чл.82 от Закона за здравето. Субсидиите за болнична помощ чрез бюджета на МЗ за 2009 г. по отчет са 123.3 млн. лв., което представлява изпълнение от 88 % спрямо предвидените по закон 140.0 млн. лв.

Съществен дял от разходите за здравеопазване по републиканския бюджет, чрез бюджета на МЗ заемат разходите по централна доставка на лекарства, консумативи, диагностика, ваксини, материали за хемодиализа, кардиостимулатори, радиоактивни изотопи, тестове за СПИН и хепатит и др., които се осигуряват чрез бюджета на МЗ и гарантират ангажимента на държавата по отношение на лечението на онкоболни и други, страдащи от тежки хронични и социално значими заболявания. По отчет тези разходи възлизат на 108.6 млн. лв., от които 84.0 млн. лв. са за скъпоструващи лекарства по Наредба 34/2005 г. за реда за заплащане от републиканския бюджет на лечението на българските граждани за заболявания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване.

Чрез бюджета на МЗ се финансират основните системи на общественото здравеопазване - централните за спешната помощ, регионалните инспекции за контрол и опазване на общественото здраве, централните по трансфузионна хематология. Чрез бюджета на МЗ се извършват и разходите по национални програми, приети с решения от МС, свързани с превенция, профилактика и лечение на значими заболявания, определени като национални здравни приоритети. През 2009 г. са финансирани общо 21 национални програми като разходите за тях са в размер на 8.3 млн. лв. Основната част от тези средства са за лекарства и консумативи, свързани с лечение и превенция на социално значими заболявания.

Чрез републиканския бюджет през 2009 г. са усвоени 99.4 млн. лв. капиталови разходи, което представлява 42.7 % спрямо усвоените средства за 2008 г. Средствата са разходвани главно за подмяна и модернизация на медицинското оборудване в лечебните заведения за болнична помощ. Само чрез бюджета на МЗ са усвоени капиталови разходи в размер на 69.5 млн. лв., като основен приоритет е модернизирането и технологично обновление на университетските и областните болници.

Налице е тенденция на увеличаване на просрочените задължения на лечебните заведения – търговски дружества, субсидирани чрез бюджета на МЗ, главно поради забавяне на разплащането на извършени медицински дейности от МЗ и НЗОК вследствие на възприетите мерки за ограничаване на разходите по консолидираната фискална програма. По отчет просрочените задължения са 73.4 млн. лв. при 33.6 млн.

лв. в края на 2008 г. В края на 2009 г. останаха неразплатени извършените и отчетени дейности от лечебните заведения за месец ноември.

През годината лечебните заведения за болнична помощ към МО, МС/МДААР, МТИТС и МФВС/ДАМС са изразходвали 171.5 млн. лв. за своята дейност, включително и заплатените от НЗОК средства за изпълнени клинични пътеки по договори за болнична помощ.

По отчет общите разходи за здравеопазване по министерства и ведомства за 2009 г. са следните:

- ◆ Министерство на здравеопазването - 524.7 млн. лв.
- ◆ Министерство на държавната администрация и административната реформа - 34.7 млн. лв.
- ◆ Министерство на отбраната - 106.5 млн. лв.
- ◆ Министерство на вътрешните работи - 19.8 млн. лв.
- ◆ Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията - 8.0 млн. лв.
- ◆ Министерство на физическото възпитание и спорта (ДАМС) - 0.2 млн. лв.
- ◆ Министерство на регионалното развитие и благоустройството - 2.3 млн. лв. (разходи за финансиране на проекти по Споразумение за петгодишна програма за сътрудничество в развитието между Правителството на Република България и Република Гърция)

По **общинските бюджети** за функция “Здравеопазване” са отчетени разходи в размер на 219.2 млн. лв., или 85.5 % от предвидените по разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. Разчетените в ЗДБРБ за 2009 г. средства за текущи разходи за делегираните от държавата дейности в здравеопазването са в размер на 179.4 млн. лв. Отчетени са 163.0 млн. лв., или с 1.6 млн. лв. над преведените средства (при 90 на сто финансиране по ЗДБРБ за 2009 г. Общините са извършили разходи за *заплати, други възнаграждения и плащания на персонала и осигурителни вноски в размер на 70.5 млн. лв.* Средствата за издръжка за делегираните от държавата дейности по отчета за 2009 г. са в размер на 11.2 млн. лв. при 90 на сто финансиране по ЗДБРБ за 2009 г. в размер на 6.0 млн.лв. Разходваните в повече средства в размер на 5.2 млн. лв. са във връзка с преведените допълнителни средства за лекарства на ветераните от войните, на военнопострадалите и военноинвалидите, за пътни разходи на правоимащи болни и разходи за командировка на органите на медицинската експертиза за работоспособността и на регионалните картотеки на медицинските експертизи.

За субсидии за осъществяване на болнична помощ на диспансерите за онкологични, пневмофтизиатрични, психични и кожно-венерически болести са предоставени 80.8 млн. лв. при 90 на сто финансиране по закона. Общините са извършили разходи в размер на 81.3 млн. лв. за осъществяване на болнична помощ на преминалите болни през различните диспансери.

Във функция “Здравеопазване” изпълнението на текущите разходи за местни дейности по отчет към 31.12.2009 г. е в размер на 37.5 млн. лв., като в сравнение с отчетените за 2008 г. са със 7.6 млн. лв. по-малко. Намалението се дължи на отчетения по-малък размер на разходите за субсидии за осъществяване на болнична помощ в сравнение с отчета за 2008 г.

Средствата за дофинансиране на функцията за 2009 г. по отчет са 5.0 млн. лв., от които 0.4 млн. лв. за субсидии за болнична помощ на диспансерите и 0.5 млн. лв. за капиталови разходи. В изпълнение на Закона за здравето, в някои общини са назначени лекари в здравните кабинети към училищата. В тази връзка са дофинансирани дейността с 2.7 млн. лв. за заплати и осигурителни плащания.

Общият размер на извършените разходи за функцията **по бюджета на НЗОК** е 1 702.7 млн. лв. за 2009 г. или 82.3 % от планираните със ЗБНЗОК за 2009 г., като с най-голям относителен дял са здравноосигурителните плащания, в размер на 1 661.0 млн. лв. Спрямо ЗБНЗОК за 2009 г. здравноосигурителните плащания са 82.4 %.

През 2009 г. е разплатена извършената и отчетена дейност от изпълнителите на медицинска помощ до месец октомври включително. Към края на периода останаха неразплатени 122.4 млн. лв. за извършена дейност през месец ноември. Основна причина за това е сравнително ниската събираемост на приходите през годината и въведените ограничителни мерки по отношение на разходите по консолидираната фискална програма през четвъртото тримесечие.

Разпределението на здравноосигурителните плащания за 2009 г. е както следва:

- първична извънболнична медицинска помощ – 123.5 млн. лв.;
- специализирана извънболнична медицинска помощ – 133.2 млн. лв.;
- дентална помощ – 77.5 млн. лв.;
- медикодиагностична дейност – 57.1 млн. лв.;
- лекарства за домашно лечение – 325.6 млн. лв.;
- болнична помощ – 930.0 млн. лв.;
- други здравноосигурителни плащания - 2.2 млн. лв.

Предвидените със ЗБНЗОК за 2009 г. 1 776.4 млн. лв. за здравноосигурителни плащания са увеличени със средствата от резерва за непредвидени и неотложни разходи в размер на 240.2 млн. лв.

В структурата на разходваните средства за здравноосигурителни плащания през 2009 година (от тях: отчетени като разходи за здравноосигурителни плащания в размер на 1 661.0 млн. лв. и 47.6 млн. лв. като предоставени трансфери към бюджетни предприятия/лечебни заведения по чл.5 от ЗЛЗ), най-голям относителен дял, заемат разходите за болнична помощ - 59.0 %. Разходваните средства са с 29.3 млн. лв. по-малко спрямо отчета за 2008 г.

3.3.5. Социално осигуряване, подпомагане и грижи

Разходите в тази функция за 2009 г. са в размер на 9 104.7 млн. лв., или 13.7 % от БВП. Тук са включени разходите за пенсии, социални помощи и обезщетения и разходите за издръжка на службите за социалното осигуряване. Изпълнението на разходите във функцията спрямо годишните разчети възлиза на 97.4 %. Спрямо предходната година разходите във функцията нарастват с 1.9 п.п., като относителен дял в БВП.

ОТЧЕТ 2009 г.	КФП	РБ	(млн. лв.)							
			Соц. осигуряване	ВУЗ	БАН	НС	Общини	ИБСФ	Предприс. п-ми	Европ. ср-ва
V. СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ГРИЖИ	9 104,7	1 023,2	7 656,0	0,8	0,0	0,0	371,7	1,5	23,9	27,5
A. ПЕНСИИ	6 533,2		6 533,2							
Текущи нелихвени разходи	6 533,2		6 533,2							
Капиталови разходи										
Б. СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	1 785,9	736,9	1 049,0							
Текущи нелихвени разходи	1 785,9	736,9	1 049,0							
Капиталови разходи										
В. ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ЗАЕТОСТТА	785,6	286,3	73,8	0,8	0,0	0,0	371,7	1,5	23,9	27,5
Текущи нелихвени разходи	695,8	241,1	68,9	0,8	0,0	0,0	348,1	0,1	11,1	25,8
Капиталови разходи	89,7	45,2	4,9				23,7	1,4	12,8	1,7

Група А: „Пенсии”

В тази група се включват пенсиите, изплащани от бюджета на ДОО и пенсиите, изплащани от УПФ, както и дължимите за изплащането на пенсиите пощенски такси. Изпълнението на разходите в групата спрямо годишните разчети към ЗДБРБ за 2009 г. е 98.4 %.

◆ Пенсии по бюджета на Държавното обществено осигуряване

За изплащане на пенсиите по бюджета на Държавното обществено осигуряване през 2009 г. са разходвани 6 521.1 млн. лв. (в т.ч. 40.7 млн. лв. за пощенски такси и ДДС във връзка с изплащането на пенсиите), което е със 886.8 млн. лв. повече спрямо 2008 г. и се дължи на следните основни фактори:

- увеличение на минималните размери на пенсиите с 10 на сто от 1 януари 2009 г.;
- увеличаване на тежестта на една година осигурителен стаж от 1 на 1,1 на сто от 1 април 2009 г. в пенсионната формула;
- увеличение на максималния размер на изплащаните една или повече пенсии от 490 лв. на 700 лв. от 1 април 2009 г.;
- осъвременяване на пенсиите от 1 юли 2009 г. с 9 на сто.

◆ Пенсии по бюджета на Учителския пенсионен фонд

Разходите за изплатени пенсии през 2009 г. от УПФ са в размер на 12.2 млн. лв., като 0.055 млн. лв. са изразходвани за пощенски такси и ДДС за изплащане на пенсиите.

Националният осигурителен институт като администриращ Учителският пенсионен фонд провежда следната основна политика: осигуряване на предсрочно пенсиониране на педагогическия персонал от предучилищното, началното, основното и средното образование.

Група Б: „Социални помощи и обезщетения”

Разходите в тази група включват помощите и плащанията към гражданите на основание: Закона за социално подпомагане, Закона за интеграция на хората с увреждания, Кодекса за социално осигуряване, Закона за семейни помощи за деца, Закона за Министерството на вътрешните работи и Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България. Общата сума на разходите по тази група на консолидирано ниво възлиза на 1 785.9 млн. лв., което представлява изпълнение 104.7% спрямо годишните разчети.

Разходите по републиканския бюджет са в размер на 736.9 млн. лв., отчетени както следва:

➤ По бюджета на МТСП за 2009 г. са изразходвани 718.3 млн. лв., които представляват:

- ◆ Изплатени помощи по Закона за семейните помощи за деца – 431.1 млн. лв.;
- ◆ Изплатени помощи по Закона за социално подпомагане – 46.1 млн. лв.;
- ◆ Целеви помощи за отопление по Наредба № РД 07-5 от 16.05.2008 г. – 28.3 млн. лв.;
- ◆ Изплатени помощи по Закона за интеграция на хората с увреждания – 205.7 млн. лв., от които: за целеви помощи за хора с увреждания – 112.7 млн. лв.; за месечни добавки за деца с трайни увреждания до 18 г. и до завършване на средно образование, но не повече от 20 годишна възраст – 45.6 млн. лв.; за медицински изделия, помощни средства, приспособления и съоръжения – 47,4 млн. лв.
- ◆ Реализиране на програми и мерки по Закона за закрила на детето в размер на 6.3 млн. лв.

➤ Отчетените разходи по бюджета на МС в тази група са в размер на 12.8 млн. лв. - за финансово компенсиране на жилищно-спестовните влогове на гражданите на основание на Закона за уреждане правата на граждани с многогодишни жилищно-спестовни влогове.

➤ Отчетените разходи по бюджета на ДАМС са в размер на 0.06 млн. лв.- стимулиране и награждаване на български спортисти за постигане на призови класирания на световни и европейски първенства и аналогични първенства и игри за спортисти с увреждания.

➤ За обезщетения по чл. 233 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и чл. 255 от Закона за Министерството на вътрешните работи са отчетени средства, както следва: по бюджета на МО – 0.89 млн. лв.; по бюджета на МВР–0.288 млн. лв.;

В тази група са отчетени средства по бюджетите и на други ПРБК – МДААР – 3.7 млн. лв.; МФ – 0.942 млн. лв.;

С изразходваните средства в тази група за годината са постигнати следните цели:

- ◆ Осигуряване на целева социална защита за отопление на населението с ниски доходи;
- ◆ Деинституционализация и децентрализация на социалните услуги;
- ◆ Закрила на децата чрез преход от институционални грижи към алтернативни грижи в семейна среда;
- ◆ Интеграция на хора с увреждания;
- ◆ Ресоциализация на други уязвими групи от населението.

Отчетените разходи за социални помощи и обезщетения по бюджета на ДОО са в размер на 1 048.4 млн. лв., като от тях за обезщетения и помощи при безработица са изразходвани 238.5 млн. лв. (със 138.8 млн. лв. повече от отчетените през 2008 г.) Средствата включват и обезщетения за майчинство/бременност и раждане (300.9 млн. лв.), обезщетения за отглеждане на малко дете (127.6 млн. лв.), обезщетения за общо заболяване (287.7 млн. лв.) и други. Обезщетенията при бременност и раждане са със 103.1 млн. лв. повече спрямо 2008 г, поради по-големия брой на жените, ползвали обезщетението и по-високия осигурителен доход, от който се изчислява обезщетението. При обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване се наблюдава увеличение от 59.0 млн. лв. спрямо отчетените за 2008 г, поради по-висок осигурителен доход, от който се изчислява обезщетението.

Група В: „Програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагане и заетостта”

Общият размер на усвоените средства на консолидирана база по тази група за 2009 г. е 785.6 млн. лв., като основните системи, по които са извършени разходите са републиканския бюджет и бюджетите на общините.

Размерът на разходите по **републиканския бюджет** е 286.3 млн. лв. От тях по бюджетите на министерствата и ведомствата са отчетени 259.0 млн. лв. и по централния бюджет 27.3 млн. лв. Планираните разходи със ЗДБРБ за 2009 г. за министерства и ведомства за групата възлизат на 296.6 млн. лв. Основната част от разчетените разходи са по бюджета на МТСП и са за активните мерки на пазара на труда (190.0 млн. лв), с които се осигурява запазването и развитието на политиката по намаляване на безработицата, съхраняване и подържане на работната сила. От тази група разходи се финансира и дейността на агенциите - второстепенни разпоредители към министъра на труда и социалната политика, които са ангажирани с изпълнението на социалната политика като: Агенцията по заетостта, Агенцията за социално

подпомагане, Държавната агенция за закрила на детето и др., както и разходи за издръжка на дейността на Дома на ветераните на културата и изкуствата към МК.

В тази функционална група са предвидени разходите за усвояване на заемите от Световната банка за реализирането на проект “Социални инвестиции и насърчаване на заетостта”.

По бюджета на МТСП за 2009 г. са отчетени разходи за финансиране на проекти за заетост и интеграция на хора с увреждания и средства за активни мерки на пазара на труда.

По **бюджетите на общините** с разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. в тази група са предвидени средства в размер на 243.5 млн. лв. Изпълнението е 371.7 млн. лв. Преизпълнение спрямо разчета се отчита основно за делегираните от държавата дейности. Разходваните средства за заплати, други възнаграждения и плащания на персонала, осигурителни вноски от работодатели за заведенията за социални услуги са в размер на 138.6 млн. лв. Превишението над преведените при 90 на сто финансиране по закона за 2009 г. средства е със 66.5 млн. лв., от които 51.2 млн. лева са предоставени трансфери от Министерството на труда и социалната политика на общините за изплащане на възнагражденията на работещите по програмите за временна заетост.

Предвидените средства за издръжка на заведенията за социални услуги, при 90 на сто финансиране по закона за 2009 г., са в размер на 86.4 млн. лева, при отчетени разходи в размер на 124.4 млн. лева, или с 38.0 млн. лв. повече.

През 2009 г. общините са дофинансирали заведенията за социални услуги със средства от местни приходи в размер на 15.0 млн. лв., от които 7.0 млн. лв. за текущи разходи и 8.0 млн. лв. за капиталови разходи. Отчетените текущи разходи за местни дейности са в размер на 67.2 млн. лв., като в тях преобладават разходите за издръжка на домашния социален патронаж, трапезариите, клубовете на пенсионера, инвалида и други социални услуги, предоставяни по решение на общинския съвет.

Разходите по **предприемствените програми** за групата са в размер на 23.9 млн. лв. и са свързани основно с управляваните от ИА програми по ФАР в областта на социалното подпомагане, трансформирането на пазара на труда, адаптиране на системата на заетостта в посока на изпълнение на Европейската стратегия за заетост, програми за изграждане на центрове за професионална квалификация, интеграция на малцинствените групи и програми за адаптиране и интегриране в обществото на хората с увреждания.

Европейски средства – в групата изразходваните средства (27.5 млн. лв.) са по **Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”**. Програмата финансира дейности за развитие на пазара на труда, увеличаване на производителността и адаптивността на заетите, осигуряване на достъп до образование и обучение, социално включване и развитие на социалната икономика и транснационално сътрудничество. Бенефициенти на програмата са образователни институции, консултантски фирми, работодатели, браншови организации, социално-икономически партньори, неправителствени организации, центрове за информация и професионално обучение.

3.3.6. Жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство и опазване на околната среда

Основната част от разходите във функцията са насочени към осигуряването на разходите по поети ангажименти със заемни споразумения, капиталови разходи и

средства за текуща издръжка по общинските бюджети. Секторът е един от най-перспективните за развитие на публично-частно партньорство.

(млн. лв.)

ОТЧЕТ 2009 г.	КФП	РБ	Общини	ИБСФ	Предприс. програми	Европ. ср-ва	ПУДООС
VI. ЖИЛИЩНО СТРОИТЕЛСТВО, БЛАГОУСТРОЙСТВО, КОМУНАЛНО СТОПАНСТВО И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	1 687,3	161,6	1 211,1	10,8	200,2	99,3	4,2
А. ЖИЛИЩНО СТРОИТЕЛСТВО, БЛАГОУСТРОЙСТВО, КОМУНАЛНО СТОПАНСТВО	854,0	102,7	669,4	8,3		73,5	
Текущи нелихвени разходи	236,5	26,0	201,3	0,1		9,0	
Капиталови разходи	617,5	76,7	468,0	8,3		64,5	
Б. ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	833,3	58,9	541,8	2,4	200,2	25,8	4,2
Текущи нелихвени разходи	457,6	23,0	391,8		23,0	15,6	4,2
Капиталови разходи	375,7	35,9	149,9	2,4	177,2	10,2	

Група А: „Жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство”

Основни цели в областта на жилищното строителство, благоустройството и комуналното стопанство са:

- ◆ Създаването на благоприятни условия за устойчиво развитие на регионите в България чрез, устойчиво интегрирано регионално и местно развитие;
- ◆ Усъвършенстване управлението и разпореждането с недвижимите имоти – държавна собственост на основа на устройствено планиране на територията и създаването и поддържането на кадастъра и имотния регистър;
- ◆ Създаване на условия за ефективен инвестиционен процес в сферата на благоустрояването, доизграждане и поддръжка на водоснабдителните системи и управление на ВиК инфраструктурата, пътна и техническа инфраструктура, подобряване на съществуващия сграден фонд;
- ◆ Управление, контрол и регулиране на дейностите по жилищното строителство и териториалното развитие.

По група „Жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство” за 2009 г. по **бюджетите на министерствата и ведомствата** средствата са усвоени както следва:

Към 31.12.2009 г. по бюджета на МРРБ са отчетени разходи в размер на 102.6 млн. лв. и 0.2 млн. лв. за издръжка на Националния компенсационен жилищен фонд към Министерския съвет.

С отчетените разходи по бюджета на МРРБ през 2009 г. са финансирани дейности по изграждането на приоритетни водоснабдителни обекти и управлението на ВиК инфраструктурата, изработването и поддържането на кадастрални карти и регистри, дейности по регулиране и контрол върху проектирането и строителството, дейности по създаване на условия за подобряване състоянието на съществуващия сграден фонд, проекти на техническата и пътната инфраструктура, както и проекти по Националната програма за подобряване на жилищните условия на ромите в Република България.

От отчетените разходи по бюджета на МРРБ, 3.4 млн. лв. са разходи по държавно инвестиционен заем – проект „Кадастър и имотен регистър”.

През 2009 г. в това функционално направление са отпуснати допълнителни целеви бюджетни кредити за:

- Финансиране на обекти от водния сектор с регионално и национално значение в изпълнение на Водната стратегия;
- Финансиране на обекти по Програмата за изграждането на язовири за питейно водоснабдяване в Република България;
- Финансиране на обекти по програма Друга техническа инфраструктура;
- Финансиране на дейности и проекти по брегоукрепване.

По бюджетите на общините разходите, отчетени в тази група, са в размер на 669.4 млн. лв., като те са с най-голям относителен дял на консолидирано ниво за функцията. В структурата на отчетените текущи разходи за местни дейности по функции с най-голям дял са разходите за функция “Жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство и околна среда” – 593.0 млн. лв., или 42.0 % от текущите разходи за местните дейности. Капиталовите разходи са 468.0 млн. лв., предвид характера на функционалната им принадлежност. За групата са характерни и значителни разходи за материали, горива и енергия, текущ ремонт и външни услуги, тъй като по нея се отчитат разходите, свързани с поддържането на чистотата и благоустрояването, извършвани от фирми или общински предприятия. По извънбюджетните сметки и фондове на общините в тази група са отчетени разходи в размер на 8.3 млн. лв.

Европейски средства – за група „Жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство” изразходваните средства са по **Оперативна програма „Околна среда”**. Програмата финансира дейности свързани с опазване на водните ресурси, развитие на екологичната инфраструктура, подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води, подобряване управлението на отпадъците. Бенефициенти са основно общински администрации и ВиК дружества.

Група Б: „Опазване на околната среда”

Основните цели в областта на опазването на околната среда са:

- ◆ подобряване управлението на водите, отпадъците и качеството на атмосферния въздух; опазване на биологичното разнообразие; предотвратяване на вредното въздействие на химичните вещества и препарати върху околната среда; повишаване обществената култура и съзнание и осигуряване на представителна информация за околната среда; интегриране на политиката по околна среда и на екологични проблеми в секторните политики за постигане на устойчиво развитие; намаляване на неблагоприятното въздействие, предизвикано от изменение на климата, върху човешкото здраве, екосистемите и националното стопанство; осигуряване на геоложка информация, минерално суровинен баланс и опазване на земните недра.
- ◆ укрепване на свлачища и геозащита.

Със ЗДБРБ за 2009 г. за група „Опазване на околната среда” по бюджетите на **министерствата и ведомствата** са утвърдени средства в размер на 35.3 млн. лв. и са отчетени разходи в размер на 44.6 млн. лв. (126.3 % изпълнение спрямо закона).

В това функционално направление МРРБ реализира своята политика, чрез изпълнение на програми „Изграждане и управление на ВиК инфраструктурата” и „Геозащита”, в т.ч. и дейности по три държавни инвестиционни заеми, а именно Проект България „Защита на речните и морските брегове от ерозията и абразията и свързаните с тях свлачищни процеси”, финансирани съвместно с ЕИБ и БРСЕ, и Проект

„Пречистване на отпадните води в басейна на р. Марица”, финансиран съвместно с ЕИБ. Общо усвоените средства от МРРБ в тази функция са в размер на 20.8 млн. лв.

По трите проекта, финансирани с ДИЗ, са усвоени средства в размер на 14.1 млн.лв.

По бюджета на Министерство на околната среда и водите за 2009г. са предвидени средства в размер на 30.9 млн. лв., а са изразходени 23.8 млн. лв.

През 2009 г. са постигнати следните резултати:

- ◆ Увеличен е броя на обхванатите населени места в системата на организирано събиране и извозване на отпадъците. В резултат на това е преустановено нерегламентираното изхвърляне на отпадъци в тези населени места и започна процес на ликвидиране на замърсените терени, което се осъществява съгласно утвърдени графици.
- ◆ С много добър темп продължава работата по прекласификация на отпадъците.
- ◆ В съответствие с изискванията на Закона за управление на отпадъци и подзаконовата нормативна база с издадените Разрешения за дейности с отпадъци, регистрационни документи и удостоверения за търговска дейност с метални отпадъци е постигнато намаляване на въздействието от образуването и третирането на отпадъците върху околната среда и подобряване на ефективността на използваните ресурси.
- ◆ Във връзка с изискванията на Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата и Конвенцията за трансгранично замърсяване на въздуха на далечни разстояния е изготвен и утвърден от министъра на околната среда и водите „План за осигуряване, контрол и оценка на качеството и проверка на достоверността на данните от националните инвентаризации на емисии на вредни вещества във въздуха по Конвенцията за трансгранично замърсяване на въздуха на далечно разстояние и Рамковата конвенция на обединените нации по изменение на климата”.

Съвместно с РИОСВ и Басейнова Дирекция е изготвен Списък на обектите, формиращи отпадъчни води и заустващи във водни обекти, включени в “Контролно-информационната система за състоянието на отпадъчните води” за 2010 г. Списъкът е утвърден от Министъра на околната среда и водите и е изпратен в регионалните лесничества и РИОСВ за изпълнение през 2010 г.

Със заповед на министъра на околната среда и водите са утвърдени схеми за мониторинг на почвите и индикатори за оценка на състоянието на почвите, които обхващат: осъществяване на контрол на водоползването и водностопанските системи; стопанисване на минералните води; съставяне на регистри и информационна система за управление на водите и др.

През 2009 г. продължи изпълнението на програмите за отстраняване на минали екологични щети на приватизираните предприятия, възникнали до момента на приватизацията, които бяха финансирани със средства от **централния бюджет** в размер на 14.27 млн. лв. Най-много средства са разходвани за програмите за отстраняване на минали екологични щети на „Лукойл Нефтохим Бургас” АД – 5.45 млн.лв. и на „Индустриална зона Варна- запад” ЕООД , гр.Девня – 7.04 млн. лв. Оценката на щетите до момента на приватизацията се извършва в съответствие с методика, утвърдена от министъра на околната среда и водите.

Основните разходи по КФП в групата са извършени **по бюджетите на общините**, като за годината те възлизат на 541.8 млн. лв. От тях 391.8 млн. лв. представляват текущи разходи и 149.9 млн. лв. капиталови разходи. В групата с висок относителен дял са разходите за издръжка, и по-конкретно за материали, вода, горива и

енергия, външни услуги и текущ ремонт, тъй като в нея се отчитат разходите, свързани с поддържането на чистотата и благоустрояването, извършвани от фирми или общински предприятия.

Отчетените разходи за група „Опазване на околната среда” по **предприсъединителните програми** за 2009 г. са в размер на 200.2 млн. лв., като в основната си част това са капиталови разходи. Тук са отчетени разходи във връзка с управляваните от ИА мерки по програми ИСПА и ФАР във връзка с управление и подобряване на управлението на инфраструктурата на водния сектор, изграждане на пречиствателни станции, техническа помощ за мониторингови комитети за наблюдение на програма ИСПА, изграждане на депа за битови отпадъци.

Европейски средства – за група „Опазване на околната среда” изразходваните средства са по **Оперативна програма „Околна среда”**. Предмет на програмата са: инфраструктурни проекти за третиране на отпадъци, питейни и отпадни води; проекти за възстановяване на биологичното разнообразие. Бенефициенти са: общини; ВиК дружества; басейнови дирекции; регионални асоциации; регионални структури на МОСВ и Държавна агенция по горите; администрации, управляващи НАТУРА 2000; неправителствени организации.

3.3.7. Почивно дело, култура, религиозни дейности

Основната част от разходите по функция „Почивно дело, култура, религиозни дейности”, са в група В. „Култура” и група Б. „Физическа култура и спорт”. По съставни бюджети разходите са извършени от министерствата и ведомствата, БНТ, БНР, общините и др.

(млн. лв.)

ОТЧЕТ 2009г.	КФП	РБ	БАН	БНР	БНТ	НС	Общини	ИБСФ	Предприс. програми	Европ. ср-ва
VII. ПОЧИВНО ДЕЛО, КУЛТУРА, РЕЛИГИОЗНИ ДЕЙНОСТИ	537,6	154,5	1,3	53,7	80,8	0,9	237,7	4,4	0,1	4,2
А. ПОЧИВНО ДЕЛО	19,8	14,5	0,2	0,7	0,4	0,9	2,9			0,1
Текущи нелихвени разходи	18,4	14,3	0,2	0,1	0,4	0,9	2,4			
Капиталови разходи	1,4	0,2		0,6			0,5			0,1
Б. ФИЗИЧЕСКА КУЛТУРА И СПОРТ	69,6	16,3					52,3	0,8		0,1
Текущи нелихвени разходи	54,1	15,3					38,7			0,1
Капиталови разходи	15,5	1,1					13,6	0,8		
В. КУЛТУРА	440,5	115,9	1,1	53,0	80,4		182,5	3,6	0,1	4,0
Текущи нелихвени разходи	366,0	94,1	1,0	46,5	66,7		157,1		0,1	0,6
Капиталови разходи	74,5	21,8	0,1	6,5	13,7		25,5	3,6		3,4
Г. РЕЛИГИОЗНО ДЕЛО	7,7	7,7								
Текущи нелихвени разходи	7,7	7,7								
Капиталови разходи										

Група А: „Почивно дело”

Основната цел на публичните разходи през 2009 г. за група „Почивно дело” е подобряване условията за отдых на работещите в съответните министерства и ведомства. Предвидените със ЗДБРБ за 2009 г. разходи по републиканския бюджет за тази група са в размер на 11.3 млн. лв., в т.ч. капиталови разходи – 0.8 млн. лв., които са за осигуряване на материално техническата база на почивните станции към отделните

министерства. По отчет разходите за почивно дело по Републиканския бюджет са в размер на 14.5 млн. лв., в т.ч. 14.3 млн. лв. текущи разходи. По **общинските бюджети** за дейностите в групата са усвоени 2.9 млн. лв.

Група Б: „Физическа култура и спорт”

Разходите по републиканския бюджет за група „Физическа култура и спорт” за 2009 г. са в размер на 16.3 млн. лв. Средствата са усвоени за реализиране на спортни дейности, проекти и мероприятия по програми за олимпийска подготовка, за развитие на спорта за високи постижения и детско-юношеския спорт, за осъществяване на спортно-състезателни дейности и спортни проекти по програми за развитие на спорта за учаци и спорта за всички.

Отчетените разходи по републиканския бюджет в групата са по бюджета на Държавната агенция за младежта и спорта (ДАМС), с правоприменник Министерство на физическото възпитание и спорта (МФВС) съгласно ПМС № 195 от 2009 г. През годината разходите за дейности по група „Физическа култура и спорт” са нараснали с 4.2 млн. лв. в сравнение със заложените по бюджета на ДАМС параметри със ЗДБРБ за 2009 г., т.е. ръст от 30.2 %, в резултат от извършени корекции по реда на чл. 34 от Закона за устройството на държавния бюджет.

За отчетния период усвоените средства по бюджета на ДАМС, с правоприменник МФВС за дейности в групата са в размер на 16.3 млн.лв. при уточнен план 18.1 млн.лв., или изпълнение – 90.3%. Отчетените текущи разходи в размер на 15.3 млн.лв. представляват 90.1 % изпълнение от заложените им стойности по план. От усвоените текущи разходи, най-голям дял заемат средствата за подпомагане развитието на физическото възпитание и спорта в страната – 14.7 млн.лв. (субсидии на организации с нестопанска цел) и по отчет са изразходвани за дейности и проекти по утвърдените програми на ДАМС-МФВС, както следва:

- ◆ Програма „Олимпийска подготовка” – 6.1 млн. лв., в т.ч.: 5.9 млн. лв. предоставени средства на Български спортни федерации (БСФ) по договори за олимпийска подготовка, 0.2 млн. лв. за участие в Параолимпийските игри Тайпе 2009 г. и 0.052 млн.лв. на Българския олимпийски комитет за подготовка участието на българската делегация в Олимпийските игри Ванкувър 2010 г.;
- ◆ Програма „Спорт за високи постижения” – 4.9 млн. лв., в т.ч.: 4.5 млн. лв. за подпомагане организирането и провеждането на международни спортни прояви /домакинства/ на територията на Република България, включени в международния спортен календар (световни и европейски състезания и първенства), 0.4 млн. лв. за участие в европейски младежки фестивали по олимпийски спортове, 0.1 млн. лв. за подпомагане и лечение на спортисти;
- ◆ Програма „Детско-юношески спорт” – 0.8 млн. лв., в т.ч.: 0.2 млн. лв. за подпомагане развитието на детско-юношеския футбол и 0.7 млн. лв. на български спортни федерации по програма „Старт” за подпомагане на талантиливи деца и юноши с възможности за спортно развитие;
- ◆ Програма „Спорт за учаци и спорт за всички” – 1.96 млн. лв., в т. ч. 0.9 млн. лв. за реализиране на спортни проекти по целеви програми за спортно-състезателни дейности и постигане на спортни резултати за учаци (програми ”Ученически игри”, „Научи се да плуваш”), 0.8 млн.лв. за дейности по програма „Спорт за децата в свободното време”, 0.2 млн. лв. за спортно-състезателна дейност на деца в Домове за деца лишени от родителска грижа, 0.1 млн.лв. за програми и проекти за развитие на спорта за всички, 0.002 млн.лв. програми и проекти за спорт на хора с увреждания и деца в неравностойно положение;

- ◆ Програма „Спортни обекти и съоръжения” – 0.85 млн.лв. за изграждане, ремонт и поддържане на високопланински обекти (Български туристически съюз).

Изплатените стипендии през годината са в размер на 0.25 млн. лв., в т.ч.: 0.09 млн. лв. по програма „Старт” за спортно развитие на таланти деца и юноши и 0.16 млн. лв. в изпълнение на Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби. Изразходваните средства за издръжка и персонал възлизат на 0.267 млн. лв., а за членски внос към Световната антидопингова агенция WADA и за разширено частично споразумение за спорта на Съвета на Европа – 0.039 млн. лв.

За 2009 г. са отчетени капиталови разходи за групата в размер на 1.17 млн. лв. Средствата са предоставени като капиталови трансфери на организации с нестопанска цел за основен ремонт и изграждане на високопланински туристически обекти на Българския туристически съюз, в т. ч.: 1.0 млн. лв. за доизграждане на планинска хижа “Мусала”, доставка на машини и съоръжения; 0.09 млн. лв. за основен ремонт на Национален пещерен дом “Карлуково”, гр. Луковит; 0.04 млн. лв. за основен ремонт на хижа “Пионерска”, гр. Сепарева баня и 0.04 млн. лв. за основен ремонт на хижа “Здравец”, гр. Пловдив.

С най-голям относителен дял в разходите за група “Физическа култура и спорт” са усвоените средства **по бюджетите на общините** в размер на 52.3 млн. лв., при планирани 37.5 млн. лв. В групата за делегираните от държавата дейности са отчетени разходи в размер на 2.2 млн. лв., които са осигурени от целевите разходи по централния бюджет в изпълнение на ПМС № 129/2000 г. за определяне на минимални диференцирани размери на паричните средства за физическо възпитание и спорт. По отчета за изпълнението на общинските бюджети за 2009 г. са отчетени средства за дофинансиране на групата в размер на 0.5 млн. лв.

Група В: „Култура”

Разходите по група „Култура” по КФП са 440.5 млн. лв., като основните бюджетни системи, в които те са отчетени са републиканския бюджет, бюджетите на БНТ, БНР и бюджетите на общините. Основните цели на публичните разходи в областта на културата са насочени към създаване условия за устойчиво развитие на българската култура и изкуство, опазване на културно-историческото наследство, популяризиране достиженията на българските творци и повишаване конкурентноспособността на българския културен продукт.

Общо предвидените със ЗДБРБ за 2009 г. разходи по група “Култура” по бюджетите на министерствата и ведомствата са в размер на 105.5 млн. лв., в т.ч. капиталови разходи – 12.5 млн. лв. Отчетените разходи са 104.1 млн. лв., в т.ч. капиталови разходи – 14.9 млн. лв. и включват публичните разходи по отделни първостепенни разпоредители с бюджетни кредити.

За група „Култура” в хода на изпълнението на бюджета са предоставени средства по реда на чл. 34, ал. 1 и 2 и чл. 35, ал. 5 от Закона за устройството на държавния бюджет, от които по-съществени са:

целеве средства от централния бюджет:

- ◆ за подпомагане опазването и съхраняването на недвижимото културно-историческо наследство с национално и световно значение – 3.6 млн. лв.;
- ◆ за национални чествания на значими културни събития и личности, наградни фондове, фестивали – 1.5 млн. лв.;

- ◆ за подготовката и провеждането на културните събития и инициативи в рамките на Годината на България в Русия – 1.4 млн. лв.;
- ◆ за подготовката и провеждането на културните събития и инициативи в рамките на Годината на България в Армения – 0.15 млн. лв.;
- ◆ в изпълнение на §36 от преходните и заключителни разпоредби на ЗДБРБ за 2009 г. от сключени договори за смесено финансиране от събраните местни приходи на общините са предоставени на културните институти за дейност допълнително 3.4 млн. лв.
- ◆ за консервация и реставрация на Софийската централна синагога – архитектурно – художествен паметник на културата с категория, „национално значение” – 0.3 млн. лв.;
- ◆ в изпълнение на ПМС № 209 и № 300/2008 г. за приемане на Национална програма за отбелязване на 100 – годишнината от независимостта на България – 4.7 млн. лв.;

увеличение на разходите от дарения и програми:

- ◆ получени дарения – 2.8 млн. лв., в т.ч. 1.9 млн. лв. в изпълнение на Решение № 520 от 2007 г. за одобряване на проект на Споразумение между правителството на Република България и правителството на Япония за приемане на безвъзмездна помощ за култура.

Чрез бюджета на Министерството на културата се финансират основните системи в областта на културата, като отчетените разходи са в размер на 94,1 млн. лв. и включват управление, контрол и регулиране на дейностите по културата, които обхващат дейността на Национален институт за недвижимо културно наследство и ИА ”Национален филмов център”, дейности в областта на развитие на културата - „Национален фонд Култура”, дейности в областта на международно културно сътрудничество, осъществявани от българските културни институти в чужбина, дейности в областта на театрално изкуство, осъществявани от драматичните и куклени театри, дейности в областта на музикалното и танцовото изкуство, осъществявани от оперно-филхармонични дружества, опери и оркестри и ансамбли, дейности в областта на музейното дело, осъществявани от музеи и галерии, дейности в областта на българския книжен сектор, дейности в областта на популяризиране на българската култура и участия в международни фестивали и конкурси.

Отчетените разходи за дейностите по съхраняване и обработка на архивни документи, осъществявани от Държавна агенция „Архиви” (второстепенен разпоредител с бюджетни кредити към Министерския съвет) са в размер на 6.6 млн. лв.

За разходи по популяризиране на българската култура, осъществявана от културния институт към Министерство на външните работи са реализирани 0.4 млн. лв.

За реализиране на дейностите към Министерство на образованието, младежта и науката по съхраняване историята на образованието са реализирани 0.1 млн. лв.

За реализиране на дейностите към Министерството на отбраната, необходими за издръжка и разпространение на културни продукти са разходвани – 2.9 млн. лв.

Отговорното министерство, което е ангажирано за изпълнението на държавната политика в областта на културата през 2009 г. е МК.

Отчетените разходи по **бюджета на БНТ** за група „Култура” са в размер на 80.4 млн. лв. и са за подготовка, създаване и разпространение на телевизионна програма. Излъчената телевизионна програма през 2009 г. е с общ обем от 29 192 часа.

Отчетените капиталови разходи са в размер на 13.7 млн. лв., от които:

- ◆ за основен ремонт на ДМА – 3.35 млн. лв. Извършена е подмяна на дограма на административната сграда на телевизията, строително-ремонтни дейности на

Нюзрум, подмяна на асансьорните уредби, акустична обработка и климатизация на Студио 1, както и други дейности.

- ◆ За придобиване на дълготрайни материални активи – 3.98 млн. лв. Извършени са разходи за закупуване на машини и съоръжения, закупени 5 комплекта цифрови станции за новини и 3 комплекта цифрови модули за изграждане на сателитни станции за новини, 7 комплекта цифрови телевизионни камери за Студио 1, цифрови периферни устройства за цялостно цифровизиране на видео трасета, ТВ-оборудване за отразяване на Зимните олимпийски игри във Ванкувър и др.
- ◆ Значителна част от отчетените разходите за нематериални дълготрайни активи са свързани с подготовката и реализирането на програмите на БНТ. По отчет тези разходи са в размер на 7.9 млн. лв., от които за придобиване на програмни продукти и патенти – 0.6 млн. лв.; придобиване на други нематериални дълготрайни материални активи - филмопроизводство по Закона за радиото и телевизията – 2.1 млн. лв.; платени лицензионни права за излъчване на европейски и световни първенства - 2.0 млн. лв.; отстъпени права за излъчване на чужди и български програми – 2.6 млн. лв. Тези разходи са с лицензионен срок повече от една календарна година.

Изпълнението на разходите **по бюджета на БНР** за дейности по група „Култура” за 2009 г. е в размер на 53.0 млн. лв., което представлява 88.2 % спрямо разчета за годината. Средствата са усвоени за реализирането на основните цели и дейности на БНР по подготовката, създаването и разпространението на национални и регионални радиопрограми в изпълнение на разпоредбите на Закона за радиото и телевизията. Общият обем на излъчената от БНР програма е 93 637 часа (в т.ч.: 628 часа реклама), при план – 91 250 часа, или 102.6 % изпълнение за годината. Обемът радиопрограма е излъчен по националните програми – „Хоризонт”, „Христо Ботев”, програма за чужбина „Радио България” и регионалните програми – „Радио София”, Варна, Пловдив, Стара Загора, Шумен, Благоевград и Видин. Изпълнението на текущите разходи за осъществяването на основната дейност на националното радио е в размер на 46.5 млн.лв. Отчетените капиталови разходи са в размер на 6.5 млн. лв. или 79.1 % от планираните. Средствата са усвоени за основен ремонт и придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи, като най-голям дял заемат разходите за технологично преустройство на материално-техническата база на БНР с цел осигуряване на съвременна техника и специализирана апаратура за подготовката и излъчването на радиопрограмите и за изграждане на предавателна мрежа с цел осъществяване на качествено разпространение на радиопрограмите на територията на цялата страна.

В група „Култура” по **бюджетите на общините** са отчетени разходи в размер на 182.5 млн. лв., от които текущи 157.1 млн. лв. и капиталови 25.5 млн. лв. Изпълнението спрямо предвидените разчети към ЗДБРБ за 2009 г. е 115.6 %, като разходите от тази група за общините са с най-голям дял по КФП. Отчетените текущи разходи за делегираните от държавата дейности за годината са в общ размер на 74.7 млн. лв., което е с 4.5 млн. лв. над разчета за годината. По отчет средствата за издръжка са в размер на 9.6 млн. лв. при финансиране 90 на сто по закона в размер на 7.7 млн. лв. или с 1.9 млн.лв. повече спрямо преведените средства. Увеличението е във връзка с предоставените на общините целеви средства от централния бюджет за съфинансиране на културни прояви, опазване на паметници на културата и други целеви средства по одобрени проекти.

Предоставената субсидия за читалищата при 90 на сто финансиране по ЗДБРБ за 2009 г. е в размер на 43.5 млн. лв., като са отчетени средства в размер на 46.5 млн. лв. Спрямо закона отчетената субсидия е с 3.0 млн. лв. повече, във връзка с преведените

целеве средства от централния бюджет за подпомагане дейността на народните читалища, в т.ч. 1.4 млн. лв. за текущ ремонт, 0.1 млн. лв. за компютърна техника и софтуер и 1.5 млн. лв. за художествено-творческа дейност.

По отчета за изпълнението на общинските бюджети за 2009 г. са отчетени средства за дофинансиране на групата в размер на 10.6 млн. лв., в т.ч. 6.4 млн. лв. за текущи разходи и 4.2 млн. лв. за капиталови разходи.

Група Г: „Религиозно дело”

Дирекция "Вероизповедания" към МС е специализираната администрация, която координира отношенията на изпълнителната власт с вероизповеданията. Дирекцията прави предложения пред МС по проекта на държавния бюджет за разпределението на държавната субсидия, предназначена за регистрираните вероизповедания и осигурява отчетността. Съгласно чл. 28 от Закона за вероизповеданията разпределението на държавната субсидия за регистрираните вероизповедания се извършва с годишния закон за държавния бюджет. В тази връзка със закона за 2009 г. беше определена субсидия в размер на 3.5 млн. лв., която в същия закон беше разпределена по дейности. През годината като субсидия за вероизповеданията бяха предоставени допълнително 4.0 млн. лв. за извършването на неотложни ремонтни и възстановителни дейности на манастири и религиозни паметници на културата. Усвоени са 7.1 млн. лв.

3.3.8. Икономически дейности и услуги

Тази функция отразява поетите ангажименти на правителството по извършване на структурните реформи и взаимоотношенията на бюджета с реалния сектор. Основен механизъм на тези взаимоотношения са програмите по финансиране и субсидиране на отделните подотрасли, както и издръжката на администрациите, ангажирани в този процес.

(млн. лв.)

ОТЧЕТ 2009 г.	КФП	РБ	НС	БАН	Общини	ИБСФ	Предприс. п-ми	Европ. ср-ва
VIII. ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ И УСЛУГИ	2 645,5	1 188,0	2,2	1,1	500,6	157,8	342,5	453,3
A. МИННО ДЕЛО, ГОРИВА И ЕНЕРГИЯ	31,5	24,1					7,3	0,1
Текущи нелихвени разходи	25,8	18,8					6,9	0,1
Капиталови разходи	5,7	5,3					0,4	
Б. СЕЛСКО С-ВО, ГОРСКО С-ВО, ЛОВ И РИБОЛОВ	853,7	290,9			13,9	146,3	105,3	297,3
Текущи нелихвени разходи	710,7	273,9			12,4	126,3	1,4	296,6
Капиталови разходи	143,0	17,0			1,5	20,0	103,9	0,6
В. ТРАНСПОРТ И СЪОБЩЕНИЯ	1 501,6	804,2			389,0	2,9	174,6	130,9
Текущи нелихвени разходи	662,1	505,1			153,4	0,1	0,7	2,9
Капиталови разходи	839,5	299,2			235,7	2,8	173,9	128,0
Г. ПРОМИШЛЕНОСТ И СТРОИТЕЛСТВО	4,4	3,0						1,4
Текущи нелихвени разходи	4,4	3,0						1,4
Капиталови разходи	0,0							
Д. ТУРИЗЪМ	12,6	9,3			2,2			1,0
Текущи нелихвени разходи	11,4	9,3			1,1			1,0
Капиталови разходи	1,2				1,1			0,1
Е. ДРУГИ ДЕЙНОСТИ ПО ИКОНОМИКАТА	241,7	56,4	2,2	1,1	95,5	8,6	55,3	22,7
Текущи нелихвени разходи	173,9	55,9	2,1	1,1	81,7	4,1	12,2	16,6
Капиталови разходи	67,8	0,4	0,0		13,7	4,5	43,1	6,1

Група А: „Минно дело, горива и енергия”

Целта на публичните разходи в областта на минното дело, горивата и енергията е развитието им като важен икономически отрасъл. Усилията през 2009 г. са насочени към постигане на единна цел – гарантиране на доставките на енергия и енергийните ресурси при спазване на обществения интерес за развитие на енергетиката, енергийно развитие, насочено към постигане на устойчив икономически растеж и подобряване на макроикономическите показатели, обезпечаване провеждането на държавната политика в областта на създаване на условия за конкурентен енергиен пазар при защита на интересите на потребителите, контрол и регулиране на енергетиката и ядрената безопасност, осъществяване на международно сътрудничество в областта на ядреното регулиране, енергийно ефективни иновации и опазване на околната среда, както и нормалното функциониране на държавните органи, провеждащи енергийната политика в Република България.

Извършените през 2009 г. разходи в група „Минно дело, горива и енергия” за министерствата и ведомствата са в размер на 20.6 млн. лв., от които:

- С 20.55 млн. лв. финансово са обезпечени дейностите, осъществявани от МИЕТ в тази област, а именно:
 - насърчаване въвеждането на енергоефективни и екологосъобразни технологии и подобряване на енергийния и екологичен мениджмънт и производството и потреблението на възобновяема енергия и биогорива;
 - подобряване конкурентноспособността на българските предприятия, чрез енергоспестяване;
 - насърчаване на местното устойчиво развитие чрез подкрепа на енергоспестяването;
 - качествено и сигурно задоволяване потребностите на обществото от енергия и енергийни ресурси, съобразено с изискванията за надеждност, безопасност и опазване на околната среда;
 - дългосрочна енергийна сигурност на страната при ефективно използване на енергията и енергийните ресурси и устойчивост на енергийния сектор;
 - осигуряване на непрекъснат процес на снабдяването на стопанския сектор и населението с електрическа, топлинна енергия и природен газ;
 - осигуряване на надеждно и безопасно електропроизводство на АЕЦ „Козлодуй”;
 - изпълнение на мерките и дейностите включени в Стратегията за управление на отработено и ядрено гориво и радиоактивните отпадъци и Стратегията за извеждане от експлоатация на 1 и 2 блок на АЕЦ „Козлодуй” и др.;
- С 0.06 млн. лв. финансово са обезпечени и осигурени осъществяваните от МОСВ дейности по тази група, при планирани 2.0 млн. лв.

Отражение върху намаляването на извършените разходи по тази група оказват ограниченията на чл. 1 на ПМС № 27 от 2009 г. за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2009 г., както и разпоредбите на ПМС № 196 от 2009 г. за ограничаване на нелихвените разходи и трансфери по Републиканския бюджет за 2009 г.

Отговорните министерства и ведомства, които са ангажирани с изпълнението на държавната политика в областта на минното дело, горивата и енергията през 2009 г. са МИЕТ, в т.ч. Агенцията по енергийна ефективност, фондовете “Извеждане от експлоатация на ядрени съоръжения” и “Радиоактивни отпадъци” към МИЕТ и МОСВ.

Разходите по **предприемствените програми на ЕС** за групата са в размер на 7.3 млн. лв. и са основно разходи за външни услуги, свързани с хармонизирането на

българското законодателство в областта на енергетиката и енергийния пазар и безопасното използване на ядрената енергия.

Група Б: „Селско стопанство, горско стопанство, лов и риболов”

Със ЗДБРБ за 2009 г. в група “Селско стопанство, горско стопанство, лов и риболов” по бюджетите на министерствата и ведомствата са утвърдени разходи в размер на 294.70 млн. лв. С ПМС № 98/23.04.2009 г. са одобрени средства от резерва за непредвидени и неотложни разходи в частта за допълнителните фискални мерки в областта на земеделието, в размер на 30.0 млн. лв. Тези средства са предоставени чрез бюджета на МЗХ /съответно по бюджета на фонд “Тютюн”/ за изплащане на парични премии за произведения и изкупен тютюн – реколта 2008 г. По отчет за 2009 г. по бюджетите на министерствата и ведомствата за групата са разходвани 290.9 млн. лв., от които за капиталови разходи 17.0 млн. лв.

В тази група се включват разходите на МЗХ и ДАГ, свързани с борбата със заразни и паразитни болести; за събиране и унищожаване на високо рискови отпадъци; за закупуване на ваксини и диагностикуми; за покупка на противорадови ракети за борба с градушките за 8-те полигона и 200-те ракетни площадки в системата на земеделието; за охрана и възпроизводство на горите; за издръжка на горската и ловна стража с оглед опазване на горите и дивеча; за опазване, възстановяване и подобряване на почвеното плодородие и екологичните функции на почвената покривка; за развитието на лозаровинарския сектор в страната, съгласно изискванията на ЕС; за опазване селекцията в животновъдството с оглед подобряване породата им; за контрол на зърното и фуража; за опазване и възпроизводство на рибата и аквакултурите, опазване и обогатяване на рибните ресурси в страната; за изпитване, изследване и сертифициране на земеделската и горска техника; за сортоизпитване, сертифициране и контрол на посевния и посадъчен материал; опазване на страната от проникването и разпространяването на вредители по растенията и растителните продукти; за субсидиране цената на водата за поливни нужди.

За премии на тютюнопроизводителите за 2009 г. са предвидени 80.0 млн. лв., от които са разходвани 109.6 млн. лв. Капиталовите разходи по отчет са в размер на 17.0 млн. лв. и са изразходвани за строеж на горски пътища за дърводобив, за ремонт на дивечовъдните станции, оборудване на лаборатории за изследване на растителни продукти, животински продукти и лаборатории по лозата и виното, за строеж и оборудване на КПП по границата и други.

По **извънбюджетните сметки и фондове** са усвоени 146.3 млн. лв., от които текущи разходи - 126.3 млн. лв. и капиталови разходи – 20.0 млн. лв.

Разходите в група “Селско стопанство, горско стопанство, лов и риболов” по **предприсъединителните инструменти на ЕС** са в размер на 105.3 млн. лв. (основно капиталови разходи). Средствата в групата са насочени за разходи във връзка с одобрените проекти от агенция САПАРД в областта на земеделието и развитието на селските райони, насочени към модернизиране на земеделските стопанства и хранително-вкусовата промишленост, устойчиво развитие в селските райони с цел достигане на европейските стандарти, както и към подобряване на административния капацитет на МЗХ по отношение на програмите за развитие на селските райони.

Европейски средства - изразходваните средства в група “Селско стопанство, горско стопанство, лов и риболов” са 297.3 млн. лв., вкл. националните доплащания към директните плащания на земеделските производители и са в структурата на ДФ ”Земеделие”.

Група В: „Транспорт и съобщения”

Основните цели на разходите през 2009 г. за група „Транспорт и съобщения” бяха насочени към финансово осигуряване на изграждането, реконструкцията и модернизацията на транспортната инфраструктура и развитието на информационното общество и електронните съобщения в съответствие със стандартите на ЕС.

Извършените разходи през 2009 г. са свързани с изпълнението на проекти и финансирането на дейности свързани с:

- ◆ изграждане и модернизиране на транспортната инфраструктура;
- ◆ изграждането и текущото поддържане на републиканската пътна мрежа;
- ◆ безопасността във водния транспорт;
- ◆ безопасността във въздушния транспорт;
- ◆ безопасността във автомобилния транспорт;
- ◆ високо ниво на контрол на превозвачите във всички видове транспорт.

През 2009 г. изпълняваните приоритетни политики в областта на транспорта са: „Модернизация на транспортната инфраструктура”; „Подобряване на организацията и управлението на транспорта” и „Безопасност, сигурност и екологосъобразност в транспорта”.

Разходването на ресурсите в това функционално направление през 2009 г. беше насочено към извършването на текущ и основен ремонт и рехабилитация на I, II, III клас Републиканска пътна мрежа, за текущ ремонт на аварийни пътни обекти и зимно поддържане, обекти на летищна, пристанищната и железопътната инфраструктура, което е съобразено с предписанията на контролните органи и цели създаването на условия за нормална и безаварийна работа на летищата и пристанищата за обществен транспорт.

Изпълнението на разходите в това функционално направление възлиза на 71.5 % от уточнения план на разходите. Размерът на изразходените средства се обуславя най-вече с влошените стопански условия през годината, вследствие отражението на финансовата и икономическа криза, като това доведе и до ограничаването на публичните разходи в група „Транспорт и съобщения”.

Към 31.12.2009 г. по бюджета на МТИТС са усвоени средства в размер на 94.6 млн. лв., в т.ч. разходи по Държавни инвестиционни заеми, изпълнявани от министерството – 44.4 млн. лв.

С реализирането на дейности и проекти в рамките на тези средства беше осъществен напредък в изпълнението на следните мащабни проекти:

- Реконструкция и електрификация на железопътната линия Пловдив-Свиленград-турска/гръцка граница;
- Изграждане на втори мост на р. Дунав при Видин-Калафат;
- Зимовник при км. 491 на р. Дунав;
- Реконструкция, разширение и модернизация на Летище Пловдив;
- Строителство на интермодален терминал в гр. София.

Към 31.12.2009 г. по бюджета на Агенция „Пътна инфраструктура”, правопреемник на Национална агенция „Пътна инфраструктура” в това функционално направление са усвоени средства в размер на 301.7 млн. лв., в т.ч. 85.1 млн. лв. разходи по Държавни инвестиционни заеми, изпълнявани от агенцията. Изпълнението на разходите в това функционално направление възлиза на 66.7 % от уточнения план на разходите (452.1 млн. лв.). Размерът на усвоените средства се обуславя най-вече с влошените стопански условия през годината вследствие отражението на финансовата и

икономическа криза, като тези условия доведоха до ограничаване на публичните разходи, в това число и на разходите за републиканската пътна инфраструктура.

Дейностите, изпълнявани от Агенция „Пътна инфраструктура” през 2009 г. бяха насочени към постигането на следните цели:

- ◆ Осигуряване на необходимото ниво на транспортна достъпност и мобилност чрез съхраняване и развитие на републиканската пътна транспортна инфраструктура в съответствие със съвременните изисквания на автомобилния транспорт;
- ◆ Подобряване развитието на съществуващата пътна мрежа, изпълнявайки поетите ангажменти по действащи проекти за привеждането ѝ към европейските норми и стандарти и интегрирането ѝ към тази на страните от Европейския съюз;

През отчетната 2009 г., вследствие на приключили през годината дейности, финансирани със средствата в това функционално направление са постигнати следните цели:

- ◆ въведени са в експлоатация нови републикански пътища с дължина 6 км.;
- ◆ завършено е изграждането и е въведен в експлоатация пътен възел на СОП „Южна дъга – Симеоново”;
- ◆ въведени са в експлоатация 141.7 км. рехабилитирани републикански пътища.

От изпълняваните инвестиционни проекти с държавни инвестиционни заеми основно място заемат: *програма “Транзитни пътища – IV (ЕИБ)”* – рехабилитация на 335 км. републикански пътища, групирани в 9 лота; *„Транзитни пътища – V (ЕИБ)”* – рехабилитация на пътни участъци от пътища I, II и III клас и проекти частична реконструкция и ново строителство, като същите са обособени в 27 лота и *програма „Рехабилитация и реконструкция на пътища от републиканската пътна мрежа II и III клас (IBRD)”*. Финансирането на проектите по тези програми продължава и през 2010 година.

Към 10.10.2009 г. в областта на информационните технологии и съобщения, чрез бюджета на закритата с ПМС № 232 от 28.09.2009 г. Държавната агенция за информационни технологии и съобщения са усвоени средства в размер на 18.9 млн.лв. за изпълнението на дейности и програми в областта на: развитието на електронните съобщения; развитието на информационното общество; развитието на пощенския сектор и в създаването на национална инфраструктура и надеждни комуникации чрез изграждане на интегрирани мрежи.

Чрез бюджета на КРС са усвоени през 2009 г. средства в размер на 8.7 млн. лв. за изпълнение на секторната политика в областта на далекосъобщенията чрез финансиране на дейности, свързани с регулирането и контролирането на далекосъобщителния, радиочестотния спектър и услуги на информационното общество.

През 2009 г. за Специалната куриерска служба чрез бюджета на Министерство на държавната администрация и административната реформа до неговото закриване и чрез бюджета на Министерството на вътрешните работи в това функционално направление са усвоени средства в размер на 3.7 млн. лв.

Отчетените разходи **по общинските бюджети** за група “Транспорт и съобщения” възлизат на 389.0 млн. лв., от които 153.4 млн. лв. текущи и 235.7 млн. лв. капиталови разходи. За текущи разходи при делегираните от държавата дейности са предвидени (при 90 на сто финансиране) 1.3 млн. лв. за издръжка на фериботен комплекс – Белослав. Отчетените средства са в размер на 24.1 млн. лв., от които 1.7 млн. лв. за издръжка на фериботния комплекс и 22.1 млн. лв. предоставени субсидии от централния бюджет на общините за вътрешноградски и междуселищни превози. По

отчета за изпълнението на общинските бюджети за 2009 г. са отчетени средства за дофинансиране на групата в размер на 0.01 млн. лв.

За **общините**, текущите разходи за местни дейности за функция “Икономически дейности и услуги” са в размер на 216.4 млн. лв. Спрямо отчетените за 2008 г. – 336.7 млн. лв., разходите в тази функция са намалели със 120.3 млн. лв., което е в резултат на намалението на собствените приходи. Утвърдените текущи разходи за функцията за местни дейности по закон са в размер на 162.2 млн. лв., а по приетите на сесия общински бюджети – 252.6 млн. лв. Изпълнението по отчет към 31.12.2009 г. е с 36.2 млн. лв. по-малко спрямо сесията и с 54.2 млн. лв. повече спрямо закона. Неизпълнението спрямо сесията се дължи на по-малката численост със 191.5 бройки и отчетените по-малко разходи за издръжка. Към тази функция се отнасят присъщи на общината дейности като вътрешен транспорт, поддържане на пътната мрежа, селско стопанство и др.

Разходите за група „Транспорт и съобщения” по **предприсъединителни инструменти на ЕС** са 174.6 млн. лв. Това са предимно капиталови разходи и са свързани основно с управляваните от ИА мерки по програма ИСПА във връзка с реконструкция и модернизация на участъци от републиканската железопътна мрежа част от Европейските транспортни коридори, и за изграждане и рехабилитация на пътна инфраструктура по програми ФАР трансгранично сътрудничество.

Европейски средства – в група “Транспорт и съобщения” изразходваните средства са в размер на 130.9 млн. лв., съответно по следните оперативни програми:

Оперативна програма „Транспорт” - програмата финансира мащабни инфраструктурни проекти с общ бюджет в седемгодишната рамка 2007 – 2013 г.

Бенефициенти на тази програма са: Национална компания “Железопътна инфраструктура”, Агенция “Пътна инфраструктура”, Изпълнителна агенция за проучване и поддържане на р. Дунав; Държавно предприятие „Пристанищна инфраструктура”, „Метрополитен” ЕАД.

Оперативна програма „Регионално развитие” – програмата финансира инфраструктурни проекти за интегрирано развитие на градовете, регионална и местна инфраструктура, устойчиво развитие на туризма, регионални и местни мрежи за сътрудничество. Бенефициенти на програмата са общини, общински фирми, сдружения на общини, неправителствени организации с местно представителство.

Група Г: „Промисленост и строителство”

Основната цел на публичните разходи през 2009 г. за група „Промисленост и строителство” е насърчаване създаването и развитието на малки и средни предприятия .

За бюджетите на министерствата и ведомствата, при планирани със ЗДБРБ за 2009 г. средства в размер на 77.7 млн. лв. (в т.ч. и предвидените средства с ПМС № 11/2009 г. за разходване на средства от резерва за непредвидени и неотложни разходи в частта за допълнителни фискални мерки) са отчетени 3.03 млн. лв.

Влияние върху по-малкото изпълнение на разходите по тази група оказват възстановените средства в резултат на редуцията от извършен контрол и от възстановени суми по банкови гаранции с изтекъл срок на валидност на договори с Националния иновационен фонд (- 6.79 млн. лв.) при платените субсидии в размер на 4.26 млн. лв., както и платени суми по схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ за трансфер на знания – Ваучерната схема (0.74 млн. лв.).

Отражение върху намаляването на извършените разходи по тази група оказват и ограниченията на чл. 1 на ПМС № 27 от 2009 г. за изпълнението на държавния бюджет

на Република България за 2009 г., както и разпоредбите на ПМС № 196 от 2009 г. за ограничаване на нелихвените разходи и трансфери по Републиканския бюджет за 2009 г. През 2009 г. не са предоставени средства от предвидените в централния бюджет разходи за Националния иновационен фонд.

Ангажирани за изпълнението на държавната политика в областта на промишлеността и строителството през 2009 г. са МИЕТ (МИЕ) и Изпълнителната агенция за насърчаване на малките и средните предприятия, която е в структурата на министерството.

Група Д: „Туризм”

Основната цел на публичните разходи в група „Туризм” повишаване на конкурентоспособността на българския туризъм.

Извършените през 2009 г. разходи по тази група за министерствата и ведомствата са в размер на 9.3 млн. лв., или изпълнение от 157.1 % спрямо закона.

С тези средства финансово е обезпечено:

- ◆ изпълнение на маркетинговата стратегия за реклама на българския туризъм на международния туристически пазар;
- ◆ популяризиране и въвеждане на нови туристически продукти;
- ◆ организиране участието на международни туристически борси, панаири и изложения;
- ◆ подготовка и разпространение на рекламни материали и мултимедийни продукти и PR мероприятия;
- ◆ реклама в чуждестранни медии, вкл. чрез организиране на журналистически турове в страната и в българските медии и др.

Отговорните ведомство и министерство, които са ангажирани с изпълнението на държавната политика в областта на туризма през 2009 г. са ДАТ, а след нейното закриване със Закона за изменение и допълнение на Закона за туризма (ДВ, бр. 82 от 2009 г.) и Министерството на икономиката, енергетиката и туризма.

Група Е: „Други дейности по икономиката”

Средствата в тази група са предназначени основно за изграждане на инфраструктурни обекти, дейностите в областта на метрологията и техническия надзор, на стандартизацията, на приватизацията и следприватизационния контрол, на патентната дейност, на дейностите, насочени към насърчаване на търговията и др.

Разходите за групата по републиканския бюджет са в размер на 56.4 млн. лв., от които по централния бюджет 29.4 млн. лв. и по бюджетите на министерствата – 27.0 млн. лв. Разходите по централния бюджет представляват разходи за издръжка.

Със ЗДБРБ за 2009 г. за група ”Други дейности по икономиката” за министерства и ведомства са утвърдени нелихвени разходи в размер на 96.0 млн. лв., от които 85.6 млн. лв. текущи и 10.4 млн. лв. капиталови разходи. Вследствие на разпределението на бюджета съгласно ПМС №27/2009 г. и в резултат на текущи корекции през годината утвърдените разходи по група Е ”Други дейности по икономиката” са в размер на 32.0 млн. лв., от които 31.4 млн. лв. текущи и 0.6 млн. лв. капиталови разходи.

През 2009 г. по бюджетите на министерства и ведомства в групата са изразходвани 27.0 млн. лв., от които 26.6 млн. лв. текущи и 0.4 млн. лв. капиталови разходи, разпределени за финансиране на следните дейности:

- ◆ Редакция „Нормативни актове”, Ловни стопанства „Воден” и „Искър” към МС – 2.4 млн. лв.
- ◆ Център за преводи и редакции, издръжка на дворци, резиденции и стопанства към МДААР – 3.2 млн. лв.

- ◆ Дейност по отпечатване на ценни книжа и издаване на списание „Бюджет” в МФ – 0.2 млн. лв.
- ◆ Разходи по бюджета на МИЕТ за подобряване на бизнесклимата чрез ефективен контрол на регулативните режими, чрез ускоряване на демонополизацията и приключване на приватизацията, осигуряване закрила на индустриалната собственост, осигуряване достъпа на български стоки и услуги до други пазари, осъществявани чрез Държавна агенция за метрологичен и технически надзор, Агенция за приватизация, Агенция за следприватизационен контрол, Патентно ведомство, Изпълнителна агенция “Българска служба за акредитация”, Агенция по обществени поръчки и Български институт по метрология – 20.4 млн. лв.
- ◆ Главна редакция „Педагогически издания”, вестник „Аз-буки” към МОМН – 0.4 млн. лв.

Разходите за тази група, отчетени **по общинските бюджети**, са в размер на 95.5 млн. лв., от които текущи разходи 81.7 млн. лв. и капиталови – 13.7 млн. лв. От тях по-голям дял заемат разходите за местни дейности. В тази група са отчетени основно разходите за функциониране и поддържане на общинските пазари, наблюдение и контрол над тяхната дейност, поддържане на различни помощни средства, столове и др.

Разходите по **предприсъединителните програми** в група „Други дейности по икономиката” са в размер на 55.3 млн. лв. Разходването е във връзка с администрирането на средствата по предприсъединителните фондове, като капиталовите разходи са 43.1 млн. лв.

Европейски средства – в групата изразходваните средства са основно по *оперативна програма „Административен капацитет”*. Програмата финансира дейности за развитието на човешките ресурси в структурите на гражданското общество, подобряване качеството на административните услуги и др. Има одобрени проекти по подприоритет “Администрацията – партньор на бизнеса” .

3.3.9. Разходи неklasифицирани в другите функции

(млн. лв.)

ОТЧЕТ 2009 г.	КФП	РБ	Соц. осигуряване	ВУЗ	Общини	ИБСФ
IX. РАЗХОДИ НЕКЛАСИФИЦИРАНИ В ДРУГИТЕ ФУНКЦИИ	520,8	501,8	0,7	0,1	18,2	0,0
Лихвени разходи	520,8	501,8	0,7	0,1	18,2	0,0

В тази функция се отчитат лихвените плащания по вътрешния и външния дълг. Предвидените разходи за лихви през 2009 г. на консолидирано ниво са в размер на 636.7 млн. лв. Реално отчетените в края на годината лихвени плащания са в размер на 520.8 млн. лв., или 81.8 % от предвидените в разчетите към ЗДБРБ за 2009 г.

3.4 Изпълнение на показателите в частта на финансирането по консолидираната фискална програма за 2009 г.

3.4.1. Външно финансиране

Нетният размер на външното финансиране по КФП за 2009 г. е положително и възлиза на 618.7 млн. лв., при предвидено в разчета по ЗДБРБ за 2009 г. положително нетно външно финансиране в размер на 721.3 млн. лв. Основна причина за постигнатото ниво на финансиране са получените заеми от Световна банка в размер на 251 млн. евро и не усвояването на предвидените 200 млн. евро по Кредитното споразумение за 700 млн. евро между Република България и Европейската инвестиционна банка.

Външни заеми

Размерът на усвоените външни заеми на консолидирана база за 2009 г. е 788.6 млн. лв., което представлява изпълнение от 72.3 % спрямо планираното в ЗДБРБ за 2009 г. Заемите са усвоени както следва:

- През първите шест месеца на 2009 г. по сметките на централния бюджет постъпиха два заема от Световна банка на обща стойност 490.9 млн. лв. През месец април бе усвоен Втория заем за развитие на политиките в размер на 198.9 млн. лв. и през месец юни – Третия заем за развитие на политиките в размер на 292.0 млн. лв.

- По бюджетите на министерствата и ведомствата - в ЗДБРБ за 2009 г. новото външно финансиране по ДИЗ е в размер на 445.8 млн. лв., а в края на годината се отчитат 144.9 млн. лв., или 32.5 % изпълнение. Поради изтичане на крайния срок за усвояване на средства по заема от Световна банка по проекта за социални инвестиции и насърчаване на заетостта на Министерство на труда и социалната политика е отчетен най – висок процент усвояване на заложените в ЗДБРБ за 2009 г. средства – 116.5 %. Останалите активни заеми отчитат неизпълнение. Данните за усвояванията по министерства показват най-високо изпълнение на заложеното външно финансиране по ДИЗ от Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията /МТИТС/ – 66.0 %, следвано от Министерството на труда и социалната политика /МТСП/ с 40.3 %, Министерството на финансите /МФ/ – 38.9 % и Министерството на регионалното развитие и благоустройството /МРРБ/ – 16.1 %. Незадоволителното общо изпълнение на параметрите за външно финансиране се дължи на: прекратяване проекта на МВР за изграждане на телекомуникационната му инфраструктура; забавяне на проекта за „Развитие на общинската инфраструктура” от Световна банка; не стартиране на заемите на МОСВ от ЕИБ за „Подкрепа на водния цикъл” и на МТСП от СБ „Социално включване”; слабо усвояване от 5.5 % по заемите за големите инфраструктурни проекти, управлявани от Агенция „Пътна инфраструктура”.

- През 2009 г. няма извършени усвоявания на средства по ДИЗ с краен бенефициент търговско дружество, поради забавяне стартирането на заема на МТИТС за изграждане на нови контейнерни терминали в пристанищата Варна и Бургас от Японската банка за международно сътрудничество.

- По бюджетите на общините – усвоените външни заеми са в размер на 152.9 млн. лв., при предвидени 42.0 млн. лв. с разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. От тях 151.1 млн. лв. са заеми, постъпили по сметки на Столична община за изграждане на Метро София, съответно 57.2 млн. лв. от ЯБМС и 93.9 млн. лв. от ЕИБ.

Най-голям брой инвестиционни проекти - 8, управлява Агенция „Пътна инфраструктура”, като по два от тях се усвояват средства, а 6 само се обслужват. Следва МРРБ като от предвидените усвоявания по 6 заема, са отчетени такива по два. МТИТС управлява 5 заема, Министерство на здравеопазването /МЗ/ и МТСП управляват по 4, а МФ - 3 заема.

Погашения по външни заеми

Размерът на извършените през годината погашения по външни заеми на консолидирана основа е 287.9 млн. лв., при планирани с разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. 329.9 млн. лв. Извършените погашения са както следва:

По централния бюджет - общият размер на изплатените погашения по външните държавни заеми от централния бюджет през 2009 г. е 166.1 млн. лв., като плащанията са в съответствие с погасителните планове. От тях с най-съществен дял – 32.5% са бюджетните средства, изразходвани за погашения по дълга към Световна банка - 53.9 млн. лв., следват плащанията по заеми от други държави 29.7 %, или 49.3 млн. лв., (в т.ч. плащанията към Германия и Полската национална банка), заемите от Европейския съюз – 29.4 %, или 48.9 млн. лв. и погашенията по активирани гаранции и Япония – съответно 5 % /8.3 млн. лв./ и 3.4 % /5.7 млн. лв./. От предвидените средства за покриване на риска от активиране на държавни гаранции през годината са изразходвани 0.2 млн. лв. за покриване на просрочие по държавногарантирания заем на Топлофикация Перник от Световна банка, голяма част от които по-късно бяха възстановени от кредитополучателя.

По бюджетите на министерствата и ведомствата - в ЗДБРБ за 2009 г. са заложили погашения по ДИЗ на обща стойност 83.0 млн. лв. съгласно договорените амортизационни схеми. Изплатените средства са в размер на 77.4 млн. лв. Изпълнението от 93.2 % се дължи главно на разликите от курса на щатския долар, при който са извършени съответните плащания, в сравнение с бюджетните разчети предвид обстоятелството, че около 25.1 % от всички плащания по главници са в щатски долари.

Предвидените погашения по ДИЗ с краен бенефициент търговско дружество в ЗДБРБ за 2009 г. са в размер на 28.3 млн. лв. при отчетени 28.5 млн. лв., или 100.6 % изпълнение. Плащанията са извършвани регулярно, в съответствие с предвидените погасителни схеми с изключение на обслужването на заема за Разширение на пристанище Бургас от ЯБМС. Поради недоброто финансово състояние на Пристанище Бургас плащанията са извършвани със закъснения, водещи до наказателни лихви.

По бюджета на ДОО са отчетени погашения в размер на 2.6 млн. лв., или 101.2 % от предвиденото в ЗБДОО за 2009 г.

По бюджетите на общините са изплатени погашения по външни заеми в размер на 15.9 млн. лв.

Операции на външния пазар

През 2009 г. са извършени две операции по канцелиране на обратно изкупените през 2008 г. глобални облигации с номинална стойност 17 млн. евро и 184.2 млн. щ. д. и са осъществени усвоявания на два държавни заема от Световна банка за развитие на политиките, възлизаци общо на 251 млн. евро

Вземания от чужбина (+)

Погашенията по предоставени правителствени кредити на други държави през изтеклата година са в размер на 0.8 млн. лв. и представляват валутни постъпления от погашения на главници на предоставени правителствени кредити на Никарагуа.

При планирано през 2009 г. пасивно салдо по ред „Клирингови разчети”, нетният резултат, отчетен във финансирането на бюджета е положителен и е 19.3 млн. лв. Същият се формира от превод във валута в полза на бюджета, извършен в изпълнение на междуправителствено споразумение за уреждане на задълженията на Русия към Република България.

Наличности (нето) в легова равностойност на валутни сметки в чужбина

Нетното изменение на наличностите в легова равностойност по валутни сметки в чужбина е намаление на наличностите с 97.8 млн. лв., основно поради намаление на гаранционния депозит на МО за осигуряване на финансирането на 60 % от стойността на приоритетен инвестиционен проект за доставка на вертолети за въоръжените сили на Република България (остатъка по гаранционния депозит на МО в края на периода е 157.2 млн. лв.).

3.4.2. Вътрешно финансиране

Нетният размер на вътрешното финансиране за годината е отрицателен – 53.1 млн. лв. и включва заеми от други банки (нето), операции с ДЦК (нето), покупко-продажба на ДОБЦК, нетно изменение на депозитите, друго финансиране, възмездно финансиране (нето) и придобиване на дялове, акции и съучастия (нето).

Заеми от други банки и финансови институти – нето

Изпълнението на показателя за годината е 19.0 млн. лв. и отразява получените краткосрочни и дългосрочни заеми по общинските бюджети, както и извършените погашения по тези заеми.

Операции с държавни ценни книжа (нето)

На консолидирана база отчетеното изпълнение за показателя е отрицателно и е в размер на 71.5 млн. лв., при планирано в ЗДБРБ за 2009 г. положително в размер на 400.1 млн. лв. Изпълнението е както следва:

- По централния бюджет – нетното вътрешно финансиране към 31.12.2009 г. от операции с държавни ценни книжа през годината е отрицателно и възлиза на 87.4 млн. лв. Фактическите постъпления в бюджета от емисии ДЦК през периода възлизат на 456.2 млн. лв., а осъществените погашения по ДЦК, съответно 543.5 млн. лв. Общата номинална стойност на емитираните през годината ДЦК на вътрешния пазар е 488.7 млн. лв., като изпълнението спрямо ЗДБРБ за 2009 г. е 48.3 %. По-малкият обем ДЦК, пласирани през годината е за сметка на предвидените емисии, позиционирани в дългосрочния и средносрочния матуриретен сегмент. Съкращаването на брутната вътрешна емисия се дължи основно на влошените пазарни тенденции, които се наблюдаваха на вътрешния и на международните капиталови пазари. Предпочитанията на инвеститорите бяха насочени към инструменти с по-висок клас инвестиционен рейтинг и по-висока рискова премия, което наложи намаляване на предвидените обеми ДЦК. Въпреки това, на осреднена база, търсенето на ДЦК през

годината превишаваше предлагането. Средните коефициенти на покритие по видове емисии – 3-месечни съкровищни бонове, 5-годишни и 10-годишни съкровищни облигации, бяха съответно 1.25, 1.95, 1.99, а за преотворените емисии от 2006 и 2007 г. с приблизителни остатъчни матуритети към датите на отваряне 2 и 3 години – съответно 2.99 и 2.01. Най-голямо количество бе предложено от 10-годишните ДЦК, което е в синхрон от една страна с правителствената стратегия, за увеличаване на относителния дял на вътрешния дълг в общата структура на държавния дълг и от друга, с използването им като бенчмаркова облигация за изчисляването на дългосрочния лихвен процент за оценка степента на сближаване със страните-членки на ЕС.

През годината бяха емитирани в пълен обем планираните 45 млн. лв. емисии на съкровищни бонове. Емитираните съкровищни облигации са в размер на 445.5 млн. лв., което представлява 45.9 % изпълнение, в сравнение с планираните такива. През годината са емитирани 5- и 10-годишни ДЦК, деноминирани в лева и са преотворени облигации с 5-годишен оригинален матуритет (но с приблизителни остатъчни матуритети към датите на отваряне 2 и 3 години) от 2006 и 2007 г. Средният матуритет на ДЦК, емитирани на аукционен принцип е 8.05 години при 7.81 години към края на 2008 г.

Като цяло действията при заемането на държавен дълг под формата на ДЦК на вътрешния пазар през разглеждания период бяха съобразени с поставените цели за провеждане на антициклична и рестриктивна фискална политика, насочена към финансова стабилност и осигуряване на надеждно финансиране на бюджета. Емитирането на ДЦК беше съобразено с нивото на ликвидност в банковата система, тенденциите за развитие на основните лихвени нива в страната, както и условията и последващото развитие на финансовите пазари и лихвените нива в глобален мащаб.

- По бюджетите на общините – нетната стойност на операциите с ценни книжа, отчетени по общинските бюджети за 2009 г. е положителна и е в размер на 15.9 млн. лв. В разчетите по КФП за 2009 г. за този показател не са планирани стойности.

Покупко-продажба на държавни и общински ценни книжа

Размерът на средствата по консолидираната фискална програма за 2009 г., отчетени в резултат на покупко-продажбата на държавни и общински ценни книжа, е 56.5 млн. лв. По-голяма част от тези средства представляват закупени ДЦК главно от ФГВРС (31.3 млн. лв.) и УПФ (28.0 млн. лв.).

Възмездно финансиране (нето)

Нетният размер на възмездното финансиране е положителен – 6.8 млн. лв.

Нетното изпълнение на операциите по ДИЗ с краен бенефициент търговско дружество за 2009 г. е положително в размер на 33.0 млн. лв., което представлява погашения по ДИЗ с краен бенефициент.

В ЗДБРБ за 2009 г. бе заложено ново външно финансиране по 2 заема с краен бенефициент търговско дружество (Насърчаване на малки и средни предприятия в градските и земеделските райони – KfW и Изграждане на нови контейнерни терминали в пристанищата Варна и Бургас от ЯБМС) на обща стойност 16.3 млн. лв. През годината няма извършени усвоявания на средства, поради приключване на първия заем през 2008 г. и забавяне стартирането на втория заем.

Погашенията по ДИЗ с краен бенефициент се извършваха регулярно, в съответствие с предвидените погасителни схеми. Общо за годината бяха изплатени

средства на обща стойност 33.0 млн. лв., вкл. погашения по заема „Проект за реструктуриране и модернизация на ВиК дружествата” от Световна банка.

Нетният размер на планираните инвестиционни кредити през 2009 г., предоставяни от фонд „Земеделие” пряко и чрез рефинансиране на търговски банки, с които фонда има сключени договори, е 27.0 млн. лв. От тях през годината са отпуснати кредити по инвестиционни програми „Растениевъдство”, „Животновъдство” и „Селско стопанство” в размер на 31.9 млн. лв. и са възстановени средства в размер на 50.7 млн. лв. Нетният размер на усвоените средства през годината е 18.8 млн. лв. За краткосрочни кредити са планирани 19.0 млн. лв., от които предоставени - 34.0 млн. лв. и възстановени – 15.0 млн. лв. Нетният размер на усвоените средства през годината е 22.1 млн. лв.

Размерът на възмездното финансиране (нето), извършено от ПУДООС е 5.7 млн. лв., използвани за финансиране на инвестиционни екологични проекти.

Придобиване на дялове, акции и съучастия (нето)

Нетният размер на средствата, изразходвани за придобиване на дялове, акции и съучастия през отчетната година е 731.2 млн. лв. От тях 749.1 млн. лв. са предоставени за увеличаване на дяловото участие на държавата в следните направления:

- Увеличение капитала на „Български енергиен холдинг” ЕАД

С протокол № РД-21-35/09.01.2009 г. на министъра на икономиката, енергетиката и туризма, в изпълнение на ПМС №299/08.12.2008 г. е взето решение за увеличаване на капитала на „Български енергиен холдинг” ЕАД с 400.0 млн. лв. През 2009 г. за закупуване на акции от държавата във връзка с увеличаването на капитала на „Български енергиен холдинг” ЕАД чрез бюджета на Министерство на икономиката, енергетиката и туризма бяха предоставени средства в размер на 200.0 млн. лв. за осъществяване на инвестиционни намерения на търговското дружество, включително в топлоснабдяването.

- Увеличение капитала на „Българска банка за развитие” (ББР) АД

С цел осигуряване на достъп до кредитен ресурс за малкия и среден бизнес е взето решение за увеличаване капитала на „Българска банка за развитие” АД с 500.0 млн. лв. чрез издаване на 5 000 000 броя поименни безналични акции с право на глас, с номинална стойност на една акция 100 лева. В края на 2008 г. са предоставени 125.0 млн. лв., а през отчетната година предоставените средства за увеличение капитала на „Българска банка за развитие” АД са в размер на 375 млн. лв. Във връзка с увеличението на капитала и нормативно регламентираната дейност на банката са създадени две програми за индиректно финансирани на малки и средни предприятия. Първата програма за целево рефинансиране на търговските банки стартира още през месец декември 2008 г., а втората програма за предоставяне на целеви кредитни линии на търговските банки, предназначени за финансиране на селскостопанските производители – през месец март 2009 г.

- Увеличение капитала на „Национална компания Индустиални зони” ЕАД

През 2009 г. за закупуване на акции от държавата във връзка с увеличаването на капитала на „Национална компания Индустиални зони” ЕАД чрез бюджета на Министерство на икономиката, енергетиката и туризма бяха предоставени средства в размер на 100.0 млн. лв. за осъществяване на инвестиционни намерения на търговското дружество. Решението е взето с протокол № РД-21-58/12.03.2009 г. на министъра на икономиката, енергетиката и туризма (бивше МИЕ), в изпълнение на ПМС №31/13.02.2009 г.

- Създаване на „Български нанотехнологичен център” ЕАД

За създаване на „Български нанотехнологичен център” през годината бяха предоставени 12.5 млн. лв. с цел развитие на изследователския и индустриалния национален потенциал в областта на нанотехнологиите, наноматериалите, нанопродуктите и микромашините, от които са изразходвани 6.0 млн. лв. за уреждане на взаимоотношения в хода на ликвидация на дружеството.

- Увеличение на капитала на „Фонд за органите на местното самоуправление в България - ФЛАГ” ЕАД

През 2009 г. първоначалният акционерен капитал на „Фонд за органите на местното самоуправление в България - ФЛАГ” бе увеличен с 30.0 млн. лв. Средствата се изразходват за подкрепа усилията на българските общини в процеса на подготовка и успешното изпълнение на проекти по Оперативните програми (ОП), които са насочени към модернизиране и разширяване на общинската инфраструктура и към създаване на устойчиви и модерни местни общности.

- Дялово участие на Република България в капитала и в резервите и провизиите на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ)

В съответствие с договора по присъединяването на България и Румъния към ЕС, ратифициран от 39-то Народно събрание на 12.05.2005 г. и Статута на ЕИБ, България е акционер на банката, считано от 01.01.2007 г. Във връзка с това през месец май 2009 г. беше извършено плащане на третата, а през месец ноември - на четвъртата дялови вноски на Република България в капитала и в резервите и провизиите на ЕИБ, дължими през 2009 г. Платените вноски в капитала са в размер на 7.1 млн. лв., а вноските в резервите и провизиите - 21.3 млн. лв., или общо 28.4 млн. лв.

- Дялово участие на Република България в Уставния капитал на Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР)

Плащането по дялова вноска на Република България в уставния капитал на Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) през 2009 г. беше извършено в съответствие със заложените в държавния бюджет цифри чрез инкасиране на издадена запис на заповед в размер на EUR 266 700 съответно 0.5 млн. лв. С тази вноска дяловото участие на България в ЕБВР беше окончателно изплатено.

3.4.3. Финансови операции по прилагане на стълб I от Общата селскостопанска политика

Финансовото подпомагане на селското стопанство със средства от ЕС се осъществява в следните направления: директни плащания и пазарна подкрепа.

Схемите за директни плащания са основната форма за субсидиране на аграрното производство със средства от ЕС, като у нас се прилага схемата за единно плащане на площ (СЕПП). Средствата за тези схеми се предоставят от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ). През 2009 г. средствата, заделени за директни плащания на земеделските производители, са в размер на 640.0 млн. лв. Изплатените средства за отчетния период възлизат на 638.8 млн. лв., като цялата сума е за сметка на ЕФГЗ. Сумата на възстановените от ЕС средства по това направление за 2009 г. е 331.1 млн. лв.

За периода 2007-2009 г. на страната ни е предоставена и допълнителна възможност за пряко финансиране на земеделските производители чрез пренасочване към преките плащания на част от средствата, предназначени за развитие на селските райони и предоставяни от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР). През 2009 г. бе предвидено да бъдат прехвърлени по този начин средства в

размер на 84.0 млн. лв. Целта на това пренасочване е да се компенсира частично разликата във финансирането на българските земеделски производители и на производителите в старите страни-членки на ЕС. През изминалата година средствата от ЕЗФРСР, които бяха насочени към преките плащания е в размер на 83.7 млн. лв., а размерът на възстановените от ЕС е 193.3 млн. лв.

Предвидените средства за пазарна подкрепа през 2009 г. са в размер на 36.5 млн. лв. и включват средства, които биха се получавали при интервенция в сектори като зърнени култури, ориз, месо, мляко, плодове и зеленчуци; експортни субсидии в повечето сектори; помощи за повишаване консумацията на някои продукти; и подкрепа на организации на производители на плодове и зеленчуци. В тези сектори средствата за пазарна подкрепа се отпускат в зависимост от пазарната ситуация и след решение от страна на ЕК. Размерът на усвоените средства в края на годината е 36.1 млн. лв. при възстановени от ЕС 32.6 млн. лв.

3.4.4. Приватизация

Съгласно плана за работа на Агенция за приватизация за 2009 г., заложеният брой приватизационни продажби е 60, в т.ч. 10 броя сделки за мажоритарни пакети от акции/дялове от капитала на търговски дружества и 50 пакета от акции/дялове от капитала на търговски дружества с под 50 на сто държавно участие (миноритарни пакети). Към 31.12.2009 г. общият брой на реализираните приватизационни продажби е 44, от тях 43 са за продажба на миноритарни пакети, посредством осъществени три централизиращи публични търга на Българска фондова борса, а единствената сделка за мажоритарен пакет е приватизационната продажба на 100 % от капитала на „Център за нови стоки и мода“ ЕООД.

Разчетените със ЗДБРБ за 2009 г. приходи от приватизация са в размер на 250 млн. лв., в т.ч. 225 млн. лв. по централния бюджет и 25 млн. лв. за попълване на Фонда за покриване на разходите за приватизация (ФПРП) към Агенцията за приватизация. Отчетените приходи от приватизация за 2009 г. на консолидирана база възлизат на 60.5 млн. лв., в т.ч. средствата от приватизация на общински предприятия в размер на 21.0 млн. лв.

Значителен дял от приходите се формира от постъпления от вече реализирани приватизационните сделки в предходни години, а именно: ТЕЦ „Бобов дол“ ЕАД, „ЕРП-Пловдив“ ЕАД и „ЕРП - Стара Загора“ ЕАД, „Хотел Витоша“ ЕАД, „Параходство Български морски флот“ ЕАД и „Рига хотелс“ АД. Постъпленията от тях са под формата на освободени средства от депозити и доверителни сметки, платени неустойки за неизпълнение на приватизационни задължения по договорите и други.

Основният фактор, довел до ниското изпълнение на заложените приходи е световната финансово-икономическа криза, която се отрази негативно по отношение инвестиционния интерес към приватизацията на държавните активи. През 2009 г. не се реализираха планираните продажби на държавното участие в капитала на „Булгартабак холдинг“ АД, „ВМЗ - Сопот“ ЕАД, „Кинтекс“ ЕАД и „Монтажи“ ЕАД, от които се очакваха основните постъпления от приватизация за бюджетната година. Също така, фактор за неизпълнението на заложената програма е и обстоятелството, че наличният приватизационен ресурс е значително ограничен, като при не малка част от дружествата съществуват различни по характер проблеми, възпрепятстващи стартирането на приватизационни процедури през 2009 г.

Най-голям дял в отчетените от общините средства от приватизация заема Столична община с 5.1 млн. лв., като основната част от тези средства са постъпления от приватизация от Специализирания общински приватизационен фонд.

3.4.5. Средства, акумулирани по сметка на Държавния фонд за гарантиране на устойчивостта на държавната пенсионна система

Общият паричен ресурс към 31.12.2009 г. по сметка на Държавния фонд за гарантиране на устойчивостта на държавната пенсионна система в БНБ е в размер на **1 623.3 млн. лв.** В тази сума са включени:

- наличност на 01.01.2009 г. – **1 074.3 млн. лв.**
- трансфер от централния бюджет – **540.0 млн. лв.**, от тях:

418.4 млн. лв. - по § 17, ал.3 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2009 г., чл.11, ал.1, т. 1 от Закона за Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система и чл. 44 от Постановление на Министерския съвет № 27/2009 г. за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2009 г., от които 410.3 млн. лв. представляват 25 на сто от отчетения по републиканския бюджет излишък за 2008 г., 3.6 млн. лв. - 90 на сто от отчетените по републиканския бюджет за 2008 г. постъпления от приватизация, намалени със сумата на отчисленията за фонда, в съответствие с чл. 8, ал. 1, т. 1 от Закона за приватизация и следприватизационен контрол (ЗПСК) и 4.6 млн. лв. - приходи от концесии, отчетени по републиканския бюджет, включващи отчетените приходи в централния бюджет и по бюджета на Министерството на финансите за периода от 18 ноември до 31 декември 2008 г.;

114.6 млн. лв. – трансфер, представляващ 90 на сто от паричните постъпления от приватизация на държавното участие в капитала на търговски дружества, както и на обособени части от имуществото на еднолични търговски дружества с държавно участие в капитала, освен в случаите по ал. 2 и по чл. 10а от ЗПСК (в изпълнение на чл. 8, ал. 1, т. 1 от ЗПСК);

7.0 млн. лв. - трансфер, представляващ 90 на сто от паричните постъпления от начислени неустойки по поети, но неизпълнени задължения, включени в приватизационните договори (в изпълнение чл.8, ал. 5, т. 2 от ЗПСК);

- приходи от лихви по депозити – **9.0 млн. лв.**

За сумата от 1 586.0 млн. лв. са открити депозитни сметки в БНБ.

Отчетът за касовото изпълнение на фонда за периода 01.01.2009 г. – 31.12.2009 г. е представен в следната таблица

Показатели	Сума (хил. лв.)
	Отчет
1	2
I. ПРИХОДИ	9 001,7
1. Неданъчни приходи	9 001,7
1.1. Приходи и доходи от собственост (от лихви по срочни депозити)	9 001,7
II. РАЗХОДИ	0,0
III. ТРАНСФЕРИ (СУБСИДИИ) - НЕТО	540 044,6
1. Получен трансфер от централния бюджет	540 044,6
1.1. По § 17, ал. 3 от ПЗР на ЗДБРБ за 2009 г., чл.11, ал. 1, т. 1, т. 2 и т. 3 от ЗДФГУДПС и чл. 44 от ПМС №27/2009 г.	418 433,7
от тях:	
- 25 на сто от отчетените по републиканския бюджет за 2008 г.	410 291,8
- 90 на сто от отчетените по републиканския бюджет за 2008 г. постъпления от приватизация, намалени със сумата на отчисленията за фонда в съответствие с чл. 8, ал. 1, т. 1 от Закона за приватизация и следприватизационен контрол (ЗПСК)	3 570,9
- приходи от концесии, отчетени по републиканския бюджет, включващи отчетените приходи в централния бюджет и по бюджета на Министерството на финансите за периода от 18 ноември до 31 декември 2008 г.	4 571,0
1.2. По чл. 8, ал. 1, т. 1 и чл. 8, ал. 5, т. 2 от ЗПСК	121 610,9
от тях:	
- 90 на сто от паричните постъпления от приватизация на държавното участие в капитала на търговски дружества, както и на обособени части от имуществото на еднолични търговски дружества с държавно участие в капитала, освен в случаите по ал. 2 и по чл. 10а от ЗПСК (чл. 8, ал. 1, т. 1 от ЗПСК)	114 639,6
- 90 на сто от паричните постъпления от начислени неустойки по поети, но неизпълнени задължения, включени в приватизационните договори (чл.8, ал. 5, т. 2 от ЗПСК)	6 971,4
IV. БЮДЖЕТНО САЛДО (ИЗЛИШЪК) (+)	549 046,2
V. ФИНАНСИРАНЕ	-549 046,2
1. Вътрешно финансиране (нетно увеличение (-) / нетно намаление (+))	-549 046,2
1.1. Наличност в началото на годината в БНБ (+)	1 074 247,4
1.2. Наличност в края на годината в БНБ (-)	-1 623 293,6

III. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА ЗА 2009 г. ПО СЪСТАВНИ БЮДЖЕТИ

1. Републикански бюджет

✓ Основни параметри на изпълнението на републиканския бюджет за 2009 г.

Изпълнението на основните показатели на републиканския бюджет, на база на отчета за касовото изпълнение към 31.12.2009 г., съпоставено със същия период на предходната година и програмата е както следва:

Изпълнение на републиканския бюджет за периода 2008 г. - 2009 г. и изпълнение на параметрите по ЗДБРБ за 2009 г.

(млн. лв.)

РЕПУБЛИКАНСКИ БЮДЖЕТ	ОТЧЕТ 2008 г.	ЗДБРБ 2009 г.	ОТЧЕТ 2009 г.	Отчет 2009 към 2008 (к.4:к.2)	Отчет 2009 към ЗДБРБ (к.4:к.3)
К. 1	К. 2	К. 3	К. 4	К. 5	К. 6
ПРИХОДИ	18 646.0	20 955.0	16 613.7	89.1%	79.3%
Данъчни приходи	16 124.8	18 916.0	14 358.0	89.0%	75.9%
Неданъчни приходи	2 333.8	1 899.6	2 054.2	88.0%	108.1%
Помощи	187.4	139.4	201.5	107.5%	144.5%
РАЗХОДИ, ТРАНСФЕРИ И ВНОСКА ЗА ОБЩИЯ БЮДЖЕТ НА ЕС	17 004.8	20 466.1	17 558.8	103.3%	85.8%
Разходи	9 159.7	11 275.8	7 784.0	85.0%	69.0%
Текущи нелихвени разходи	6 398.0	7 689.8	5 948.9	93.0%	77.4%
Капиталови разходи	2 194.4	2 953.6	1 333.3	60.8%	45.1%
Лихвени разходи	567.3	632.4	501.8	88.5%	79.4%
Трансфери	7 125.0	8 258.5	9 028.6	126.7%	109.3%
Вноска в общия бюджет на ЕС	720.1	931.8	746.2	103.6%	80.1%
ДЕФИЦИТ (-)/ИЗЛИШЪК (+)	1 641.2	488.9	-945.1		

Планираните в ЗДБРБ за 2009 г. **приходи** по републиканския бюджет са в размер на 20 955.0 млн. лв., като отчетените касови постъпления към 31.12.2009 г. са 16 613.7 млн. лв., или изпълнението на приходната част на републиканския бюджет е 79.3 на сто спрямо разчета. Спрямо 2008 г. са събрани с 2 032.4 млн. лв. по-малко.

Постъпленията от **данъци** по републиканския бюджет за 2009 г. са в размер на 14 358.0 млн. лв., което представлява изпълнение от 75.9 % на планираните нива за 2009 г. и намаление от 11.0 %, или 1 766.8 млн. лв. спрямо 2008 г. Постъпленията от **косвени данъци** за 2009 г. възлизат на 10 398.6 млн. лв., или 75.4 % спрямо предвидените в ЗДБРБ за 2009 г., като заемат значителен дял от 72.4 % в общия размер на данъчните приходи. Съпоставени с 2008 г. постъпленията от косвени данъци са намалели с 1 359.3 млн. лв. (11.6 %), което се дължи основно на по-ниските постъпления от ДДС от внос. Приходите от **преки данъци** за 2009 г. са в размер на 3 792.1 млн. лв., или 77.3 % от разчета за годината. Спрямо 2008 г. се отчита забавяне на приходите от преки данъци с 9.3 % или 387.0 млн. лв. Постъпленията от **други данъци** за отчетния период са в размер на 167.2 млн. лв., или 77.2 % от разчета за годината, като основната част (59.5 %) са формирани от данък върху залози за хазартни игри и хазартни съоръжения.

Отчетените **неданъчни приходи** по републиканския бюджет за 2009 г. са в размер на 2 054.2 млн. лв. (108.1 % спрямо годишния разчет), като се наблюдава забавяне на постъпленията спрямо предходната година с 279.6 млн. лв., поради постъпили еднократни приходи през 2008 г. Постъпленията за отчетния период представляват 108.1 % от разчета за годината, като основната част от неданъчните приходи по републиканския бюджет се формира по бюджетите на министерствата и ведомствата - 1 129.9 млн. лв. През отчетния период по централния бюджет постъпи годишната вноска от превишението на приходите над разходите на БНБ за 2008 г. в размер на 401.0 млн. лв. Вноската е по-висока от заложената в разчета към ЗДБРБ за 2009 г. със 101.0 млн. лв.

Постъпилите **помощи** по републиканския бюджет през 2009 г. са в размер на 201.5 млн. лв., от които средствата за подпомагане изпълнението на Шенгенското споразумение и за подобряване (улесняване) бюджетните парични потоци, съгласно чл. 32 от Договора за присъединяване на Република България към ЕС са в размер на 126.5 млн. лв.

Разходите по републиканския бюджет (вкл. трансферите за др. бюджети и вноската за бюджета на ЕС) за 2009 г. са в размер на 17 558.8 млн. лв., което представлява 85.8 % изпълнение на разчетите в ЗДБРБ за 2009 г.

Нелихвените разходи по републиканския бюджет (без трансферите за др. бюджети) извършени през 2009 г. са в размер 7 282.1 млн. лв., което представлява 68.4 % спрямо предвидените в ЗДБРБ за 2009 г. средства. Съпоставено с данните за 2008 г. нелихвените разходи са намалели с 15.2 % (1 310.2 млн. лв.), което е резултат от предприетите мерки за ограничаване на разходите. Текущите нелихвени разходи представляват 77.4 % от планираните с разчета за годината. Капиталовите разходи и нетният прираст на държавния резерв са в размер на 1 333.3 млн. лв., или 45.1 % от разчета за годината.

Лихвените плащания по републиканския бюджет за 2009 г. са в общ размер на 501.8 млн. лв., или 79.4 % от предвидените в разчета за годината. В основната си част това са разходи за лихви по външни заеми, които за отчетния период са в размер на 357.7 млн. лв. От тях 304.1 млн. лв. са разходите, направени по централния бюджет и 53.6 млн. лв. тези по държавни инвестиционни заеми, в т.ч. 39.2 млн. лв. са по заемите, управлявани от министерства и ведомства и 14.4 млн. лв. по заемите с краен бенефициент търговско дружество. През 2009 г. не са използвани средствата за лихви, предвидени за покриване на риска от активиране на държавни гаранции. Лихвите по вътрешни заеми по републиканския бюджет за отчетния период са в размер на 144.1 млн. лв. (91.1 % от ЗДБРБ за 2009 г.) и представляват лихви по ДЦК.

Предоставените **трансфери/субсидии** от републиканския бюджет за други бюджети (нето) са в размер на 9 028.6 млн. лв., или 109.3 % спрямо одобрените в ЗДБРБ за 2009 г.

От общата сума на трансферите са предоставени средства, основно както следва:

- **Нетните трансфери/субсидии, предоставени на общините** са в размер на 3 013.7 млн. лв.

Бюджетните взаимоотношения на общините с централния бюджет по отчет към 31.12.2009 г. възлизат на 2 767.5 млн. лв., в т.ч. обща субсидия за делегирани от държавата дейности 1 964.1 млн. лв., общо трансфери за местни дейности 232.2 млн. лв., целева субсидия за капиталови разходи в размер на 391.5 млн. лв., получени от общини целеви трансфери (субвенции) от ЦБ - 183.6 млн. лв. и възстановени трансфери (субсидии) за ЦБ в размер на 3.3 млн. лв.

Спрямо предоставените в 90%-тов размер по Закон за 2009 г. бюджетни взаимоотношения в размер на 2 207.2 млн. лв., в т.ч. обща субсидия за делегирани от

държавата дейности в размер на 1 792.1 млн. лв., трансфери за местни дейности в размер на 230.2 млн. лв., от които обща изравнителна субсидия в размер на 217.6 млн. лв. и трансфер за зимно поддържане и снегочистване – 12.6 млн. лв., и целева субсидия за капиталови разходи в размер на 184.9 млн. лв., от която 73.8 млн. лв. за екологични обекти и 45.0 млн. лв. за изграждане и основен ремонт на общински пътища, **увеличението** на отчета към закона общо е в размер на 560.3 млн.лв. (25.4 %), от които увеличение на общата субсидия за делегирани от държавата дейности – 172.0 млн. лв., на трансферите за местни дейности– 2.0 млн. лв. и на целевата субсидия за капиталови разходи – 206.6 млн. лв.

Тези увеличения се дължат основно на направените корекции на бюджетните взаимоотношения на общините с ЦБ през 2009 г., с които са им предоставени допълнително средства над предвидените по чл. 10, ал. 1 от ЗДБРБ за 2009 г. По-значителна част от средствата са за бюджетни кредити по Инвестиционната програма за 2009 г. по ПМС № 72/30.03.2009 г., за стихийни бедствия и аварии, за компенсации на безплатни и по намалени цени пътувания, за Национална програма “Диференцирано заплащане”, за метрополитена - за изграждане продължението на метрото към ж.к. „Младост”; за изработване и доставка на 3 броя метровлакове; за изграждане разширението на метрото и обслужващото го метродепо кв. „Обеля”, за закуски на децата в подготвителните групи и учениците до IV клас, за учебници на учениците от I до VII клас, по Национална програма „Оптимизация на училищната мрежа и др.

През 2009 г. общините са получили трансфери от министерствата, ведомствата и държавните органи в размер на 282.4 млн. лв., с които са финансирани целеви програми за временна заетост, образователни, физкултурни, екологични и други дейности, а са предоставили трансфери на същите в размер на 36.2 млн.лв.

- За **държавното обществено осигуряване и НЗОК** – 4 549.3 млн. лв., което е с 542.9 млн. лв. повече от предвидената по закон субсидия от републиканския бюджет в размер на 4 006.4 млн. лв..

- За **съдебната власт** – 317.9 млн. лв., или 90.3 % от годишния разчет.

Бюджетното салдо по републиканския бюджет за 2009 г. е отрицателно в размер на 945.1 млн. лв.

2. Съдебна власт

Със ЗДБРБ за 2009 г. по бюджета на съдебната власт бяха одобрени общо неданъчни приходи в размер на 86.2 млн. лв., в т.ч. приходи от съдебни такси – 80.2 млн. лв. През годината по бюджета на съдебната власт са постъпили неданъчни приходи в размер на 104.9 млн. лв., от които 87.8 млн. лв. са приходите от "Съдебни такси" (109.6 % спрямо одобрените със ЗДБРБ за 2009 г. параметри). От другите неданъчни приходи най-голям относителен дял заемат постъпленията в полза на органите на съдебната власт, събирани от Агенцията за държавни вземания.

Одобрените със ЗДБРБ за 2009 г. средства по бюджета на съдебната власт са предвидени за финансово осигуряване на основните политики, заложиени в Стратегията за реформа на българската съдебна система. Финансирането на дейностите при изпълнението на бюджета приоритетно е насочено за продължаване изграждането на добре функционираща съдебна система, която да гарантира ефективно прилагане на законите, постигането на равен достъп до правосъдие и достигане на европейските стандарти в областта на правната помощ, съдебното изпълнение и алтернативното решаване на спорове.

В хода на изпълнението на бюджета бяха отпуснати допълнителни средства по бюджета на съдебната власт, както следва:

В хода на изпълнението на бюджета бяха отпуснати допълнителни средства по бюджета на съдебната власт, както следва:

- ◆ 0.1 млн. лв. - на основание чл. 34, ал. 1 и ал. 2 от Закона за устройството на държавния бюджет, в изпълнение на ПМС № 58/14.03.2009 г. за целево предоставяне на средства от централния бюджет за 2009г. по бюджета на съдебната власт за нуждите на Прокуратурата на Република България;
- ◆ 0.036 млн. лв. - на основание чл. 34, ал. 1 и ал. 2 от Закона за устройството на държавния бюджет, в изпълнение на ПМС № 36/2001 г. за изграждане на Комплексна автоматизирана система (КАС).

Общо извършените разходи по бюджета на съдебната власт за 2009 г. са в размер на 378.6 млн. лв., което представлява 86.4 % изпълнение на закона, а спрямо разходите 2008 г. намалението с 9.6 %

В отчета е посочена наличност по депозити и сметки в края на периода в размер на 62.9 млн. лв.

С отпуснатите средства по бюджета на съдебната власт са положени усилия за осигуряване на условия за провеждане на реформата в съдебната система и нормалното функциониране на органите на съдебната власт.

3. Социално-осигурителни фондове

3.1 Държавно обществено осигуряване

Общата сума на приходите по бюджета на Държавното обществено осигуряване (ДОО) за 2009 г. възлиза на 3 734.2 млн. лв., което представлява 86.5 % спрямо заложените в Закона за бюджета на Държавното обществено осигуряване за 2009 г. (ЗБДОО) 4 316.2 млн. лв. Най-голям е дялът на приходите от осигурителни вноски, които за отчетния период са в размер на 3 708.0 млн. лв. и представляват 99.3 % от общите приходи. От тях: осигурителните вноски за работници и служители от работодатели са в размер на 2 184.1 млн. лв.; личните вноски от работници и служители - 1 310.4 млн. лв.; вноски от самоосигуряващи се – 165.1 млн. лв., главници по ревизионни актове за начет и приходи от професионални пенсионни фондове - в размер на 48.4 млн. лв. Основните фактори, оказващи влияние върху размера на постъпленията от осигурителни вноски през 2009 г. са следните:

- договорените по-високи осигурителни прагове по икономически дейности и основни квалификационни групи професии - средното нарастване на минималните осигурителни прагове през 2009 г. в сравнение с 2008 г. е с 26.6 %, в резултат на повишаването на минималната работна заплата за страната от 220 лв. на 240 лв. и намаляване на осигурителната тежест на работодателя с 2.4 % (намаляване на осигурителната вноска за фонд „Пенсии” за тяхна сметка и включване на държавата като трета страна в разпределението на осигурителната тежест);
- нарастването на минималната работна заплата за страната от 220 лв. на 240 лв. от 01.01.2009 г.;
- повишаване на минималния осигурителен доход за самоосигуряващи се от 240 лв. на 260 лв. от 01.01.2009 г.;
- намаляване на броя на осигурените лица спрямо планираните с 2 % (57 306 бр.), поради по-ниската заетост;
- намаляване на средномесечния осигурителен доход за 2009 г. с 32.63 лв. (по план е заложен 587.41 лв., а отчетеният е 554.78 лв.), и други.

Анализът показва наличие на по-ниска събираемост на приходите от осигурителни вноски спрямо предходната година (489.9 млн. лв. по-малко). Основните причини са намаляване на броя на осигурените лица и на средномесечния осигурителен доход за 2009 г. спрямо разчетите по Закона за бюджета на ДОО. Намалението на броя на осигурените лица през 2009 г., поради по-ниската заетост е с 57 306 бр. - по ЗБДОО - 2 887 125, а отчетените са 2 829 819. Намалението на средния осигурителен доход, поради задържане на доходите на осигурените лица е с 32.63 лв. - по ЗБДОО за 2009 г. – 587.41 лв., а по отчет 554.78 лв. Тенденцията към намаляване броя на осигурените лица и задържане на осигурителния доход за 2009 г. е резултат от икономическата криза, съпроводена с намаляване на заетостта, по-нисък ръст на доходите и замразяване или намаляване на инвестиционните програми.

Отчетените неданъчни приходи по бюджета на ДОО възлизат на 26.2 млн. лв. или 115.9 % спрямо планираните 22.6 млн. лв., като преобладават приходите от глоби, санкции и наказателни лихви в размер на 22.4 млн. лв.

Отчетените разходи по бюджета на ДОО за 2009 г. възлизат на 7 643.9 млн. лв., което представлява **101.0 % спрямо предвидените в ЗБДОО за 2009 г. средства**. От структурна гледна точка, най-голям относителен дял в общите разходи заемат разходите за пенсии, обезщетенията и помощите, изплащани на основание Кодекса за социално осигуряване – общо 7 528.8 млн. лв. (без ДДС и пощенска такса) или 98.5 % от общия размер на разходите за годината. Отчетените разходи за пенсии за 2009 г. са 6 480.4 млн. лв. (99.4 % спрямо заложените в ЗБДОО). За пощенска такса и ДДС са изразходвани общо 40.7 млн. лв., което е с 4.9 млн. лв. по-малко от планираните. Спрямо 2008 г. разходите за пенсии са се увеличили с 886.8 млн.лв. (15.7 %), в следствие на предприетите политики от страна на правителството за повишаване адекватността на пенсиите, а именно:

- увеличението с 10 на сто от 1 януари 2009 г. на минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст (от 113.49 лв. на 124.84 лв.) и социалната пенсия за старост (от 84.12 лв. на 92.53 лв.);
- увеличението на минималните размери на останалите видове пенсии за трудова дейност, които са обвързани с новия минимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст;
- увеличаването на тежестта на една година осигурителен стаж от 1 на 1,1 на сто от 1 април 2009 г. в пенсионната формула;
- увеличението на максималния размер на изплащаните една или повече пенсии от 490 лв. на 700 лв. от 1 април 2009 г.;
- осъвременяването на пенсиите от 1 юли 2009 г. с 9 %.

В резултат на горните мерки средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2009 г. е 244.46 лв., или със 17.0 % повече спрямо 2008 г.

Отчетените разходи за социални помощи и обезщетения по бюджета на ДОО са в размер общо на 1 048.4 млн. лв., което представлява **123.1 % спрямо предвидените в ЗБДОО за 2009 г. средства**. От структурна гледна точка, най-голям е относителния дял на обезщетенията за бременност и раждане (28.7%); обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване (27.4%) и обезщетенията и помощите за безработица (22.7%). Спрямо 2008 г. социалните помощи и обезщетенията са нараснали с 313.3 млн. лв. (42.6 %), което основно се дължи на:

- увеличаване на разходите за обезщетения при безработица със 138.8 млн. лв. спрямо 2008 г., поради почти двукратно нарастване на броя на безработните лица с право на парично обезщетение; увеличаване на максималния и минималния размер на обезщетението, съответно от 200 на 220 лв. и от 100 на 120 лв. и на по-високия размер на обезщетението за безработица, което се

изплаща на лицата през първата половина на периода, за който се дължи обезщетението - 130 % от определения размер;

- увеличаване на разходите на обезщетението за майчинство (бременност, раждане и отглеждане на малко дете) със 101.7 млн. лв. спрямо 2008 г., поради увеличаване на размера на обезщетението при отглеждане на малко дете от 220 на 240 лв. и увеличаване на броя на изплатените работни дни за обезщетението за майчинство;
- по-високите разходи за обезщетението за временна неработоспособност поради общо заболяване - нараснали с 59.0 млн. лв. спрямо 2008 г.

Разходите на службите за социално осигуряване през 2009 г. са с 20.2 млн. лв. (21.7%) по-ниски от планираните, което се дължи на направените икономии в:

- заплати и други възнаграждения и плащания на персонала и осигурителни вноски върху тях – 5.0 млн. лв.;
- издръжка – 7.3 млн. лв.;
- капиталови разходи – 7.9 млн. лв.

Формираният се недостиг от средства по бюджета на ДОО към края на месец декември 2009 г. (в резултат на неизпълнението на приходите и превишението на разходите) в размер на 736.6 млн. лв. бе покрит с допълнителен трансфер от централния бюджет по реда на ПМС №300/2009 г. за одобряване на допълнителни разходи и трансфери по републиканския бюджет за 2009 г.

Отчетените от Националния осигурителен институт (НОИ) субсидии от Републиканския бюджет към края на 2009 г. са 3 884.7 млн.лв., от които:

- ❖ за изплащане на социални пенсии, пенсии за особени заслуги към държавата и нацията, пенсии и добавки към пенсиите на участниците и пострадалите от войните, както и наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война, персонални пенсии, добавки към пенсиите на репресираните лица и др. – 292.0 млн. лв.;
- ❖ за обезщетения по чл. 233 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Р България – 0.3 млн. лв.;
- ❖ допълнителна субсидия за покриване на недостига от средства по ЗБДОО за 2009г. - 786.1 млн. лв.;
- ❖ трансфер за фонд „Пенсии” в размер на 12% върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година – 2 069.6 млн. лв.;
- ❖ допълнителен трансфер съгласно ПМС №300/10.12.2009 г. – 736.6 млн. лв.

От бюджета на ДОО през 2009 г. са предоставени трансфери за фонд “Условия на труд” и за Агенцията за хората с увреждания към МТСП в общ размер на 7.6 млн. лв. и 2.9 млн. лв. трансфер към МТСП по програма „В подкрепа на майчинството”.

3.2 Учителски пенсионен фонд

Отчетените приходи по бюджета на Учителския пенсионен фонд (УПФ) за 2009 г. са в размер на 41.1 млн. лв. или 104.5 % спрямо разчетените. Приходите от осигурителни вноски възлизат на 33.7 млн. лв. и формират 82.1 % от общите приходи. Приходите от лихви са в общ размер на 7.4 млн. лв., в т.ч. от държавни ценни книжа (ДЦК) 5.5 млн. лв. и от лихви по срочни депозити за сметка на централния бюджет 1.9 млн. лв.

Общите разходи по бюджета на УПФ за 2009 г. са в размер на 12.2 млн. лв., или 102.7 % спрямо планираните. От тях са изплатени пенсии и добавки от УчПФ в размер на 12.1 млн. лв. и 0.075 млн. лв. са изразходвани за пощенски такси и ДДС за изплащане на пенсиите и други финансови услуги.

През 2009 г. със временно свободните средства на фонда са закупени ДЦК в размер на 37.6 млн.лв. Направените погашения по ДЦК са на стойност 9.7 млн. лв. Съотношението на направените покупко-продажби на ДЦК (27.9 млн. лв.) към годишните приходи на УПФ през 2009 г. е 68.1 %.

3.3 Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”

Приходите по бюджета на фонд ”Гарантирани вземания на работниците и служителите” (ФГВРС) за 2009 г. са в размер на 21.8 млн. лв. или 113.0 % спрямо предвидените в план-сметката на фонда за 2009 г. Това са основно (71.0 %) приходи от осигурителни вноски, които са изцяло за сметка на работодателя (от 1 януари 2009 г. размерът на вноската е намален от 0.5 % на 0.1 %). Приходите от лихви от ДЦК са в размер на 4.7 млн. лв., а получените лихви по срочни депозити за сметка на централния бюджет са 1.4 млн. лв.

Общите разходи по бюджета на ФГВРС за 2009 г. са в размер на 0.7 млн. лв., което представлява 39.6 % от предвидените за 2009 г. средства. Изплатените от ФГВРС вземания на работниците и служителите от предприятия в несъстоятелност през 2009 г. са 0.4 млн. лв., като 0.061 млн. лв. са възстановени от работодателите.

В края на 2009 г. (с натрупване от 2007 г. и 2008 г.) ФГВРС има закупени ДЦК на първичния пазар за три, пет и десет години на стойност 136.5 млн. лв., като само за 2009 г. са закупени ДЦК на стойност 31.3 млн. лв.

3.4 Национална здравно-осигурителна каса

Приходите по бюджета на НЗОК за 2009 г. възлизат на 1 526.0 млн. лв., или 89.8 % от предвидените в Закона за бюджета на НЗОК (ЗБНЗОК) за 2009 г. 1 699.5 млн. лв. Най-съществен дял (99.3%) в приходите заемат постъпленията от здравноосигурителни вноски, които са в размер на 1 515.9 млн. лв. През 2009 г. отчетените приходи от здравноосигурителни вноски са нараснали с 36.8 % спрямо 2008 г., което основно е в резултат от увеличения размер на здравноосигурителната вноска от 6% на 8% (ръст от 33.3%). В структурата на тези приходи най-голям относителен дял заемат вноските за работници и служители от работодатели (892.4 млн. лв.) и личните вноски от работници и служители (479.9 млн. лв.). През 2009 г. по бюджета на НЗОК са отчетени неданъчни приходи в размер на 10.2 млн. лв., или 28.7 % от предвидените със ЗБНЗОК за 2009 г. 35.5 млн. лв. От тях постъпленията от глоби, санкции и наказателни лихви възлизат на 9.1 млн. лв. и от лихви по срочни депозити за сметка на централния бюджет са постъпили 1.1 млн. лв.

През 2009 г. НЗОК е получила трансфери за здравно осигуряване от централния бюджет за пенсионери, безработни, социално слаби, лица до 18-годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат редовно и други лица, осигурени по чл. 40, ал. 3 от ЗЗО, които се осигуряват за сметка на републиканския бюджет 664.6 млн. лв. В структурата на трансферите за здравно осигуряване най-голям относителен дял заемат тези за пенсионерите – 64.4 %.

През 2009 г. от бюджета на НЗОК са разходвани 1 702.7 млн. лв., или 82.3 % спрямо предвидените със ЗБНЗОК 2 068.2 млн. лв., увеличени със средствата от резерва за непредвидени и неотложни разходи в размер на 240.3 млн. лв. Най-голям относителен дял (97.6 %) заемат здравноосигурителните плащания, които са в размер на 1 661.0 млн. лв., в т.ч. 11.9 млн. лв. разходи за заплащане на сумите по чл. 37, ал.5 от Закона за здравето осигуряване. През 2009 г. е разплатена извършената и отчетена дейност от изпълнителите на медицинска помощ за месец октомври включително. Към края на периода останаха неразплатени 122.4 млн. лв. за извършена дейност праз

месец ноември. Основна причина за това е сравнително ниската събираемост на приходите през годината и въведените ограничителни мерки по отношение на разходите по консолидираната фискална програма през четвъртото тримесечие.

Разпределението на здравноосигурителните плащания по отчет е както следва:

- ◆ първична извънболнична медицинска помощ – 123.5 млн. лв.;
- ◆ специализирана извънболнична медицинска помощ – 133.2 млн. лв.;
- ◆ дентална помощ – 77.5 млн. лв.;
- ◆ медикодиагностична дейност – 57.1 млн. лв.;
- ◆ лекарства за домашно лечение – 325.6 млн. лв.;
- ◆ болнична помощ – 941.9 млн. лв.;
- ◆ други здравноосигурителни плащания - 2.2 млн. лв.

В структурата най-голям относителен дял, заемат здравноосигурителните плащания за болнична медицинска помощ - 56.7 % и за лекарства за домашно лечение, медицински изделия и диетични храни за специални медицински цели – 19.6 %. През 2009 г. от бюджета на НЗОК са предоставени 47.6 млн. лв. трансфери към бюджетни предприятия (за сключени договори за болнична помощ с лечебни заведения по чл.5 от Закона за лечебните заведения).

От предоставения трансфер за заплащане на сумите по чл.37, ал.5 от Закона за здравето осигуряване в размер на 30 млн. лв. за 2009 година са усвоени 11.9 млн. лв.

Общият размер на административните разходи (заплати, осигурителни вноски и издръжка) по отчета за 2009 г. възлизат на 39.6 млн. лв., което представлява 83.5 % спрямо предвидените в ЗБНЗОК за 2009 г.

Общият размер на разходите за придобиване на нефинансови активи по отчет за 2009 г. възлизат на 2.0 млн. лв., което представлява 50 % спрямо предвидените в ЗБНЗОК за 2009 г. средства.

4. Бюджети на общините

През 2009 г. по бюджетите на общините са постъпили приходи и помощи в размер на 1 517.3 млн. лв., което е с 264.0 млн. лв. или 14.8 % по-малко спрямо отчета за 2008 г. и представлява 67.2 % изпълнение на годишния разчет към ЗДБРБ за 2009 г.

Данъчните приходи възлизат на 539.7 млн. лв. и формират 35.6 % от общия размер на приходите и помощите. В сравнение с 2008 г. тези постъпления са намалели със 108.7 млн. лв. или със 16.8 %. Тези приходи включват постъпления от патентен данък (21.3 млн. лв.), данък върху недвижимите имоти (172.3 млн. лв.), данък върху наследствата (0.1 млн. лв.), данък върху превозните средства (153.9 млн. лв.), данък при придобиване на имущество по дарения и възмезден начин (190.8 млн. лв.) и други данъци (1.4 млн. лв.). От имуществените данъци единствено по отношение на данъка при придобиване на имущество по дарения и възмезден начин се наблюдава голям спад в постъпленията, което поради относително високия дял на този приходоизточник в общите данъчни приходи обуславя чувствителното им намаление.

Приетите през 2009 г. изменения в Закона за местните данъци и такси бяха свързани основно с увеличаване на данъчните оценки на недвижимите имоти, предвид покачането на пазарните им цени. За целта бяха повишени коефициентите за местоположение с 50 на сто, което доведе до съответно увеличение на данъчната оценка на недвижимите имоти със същия процент. Увеличени бяха и данъчните оценки на земеделските земи и гори с 50 на сто. Във връзка с това повишение на данъчните оценки се даде възможност на общинските съвети да запазят съществуващата през 2008 г. данъчна тежест, като по отношение на данъка върху недвижимите имоти, данъка при придобиване на имущества по дарение и възмезден начин и данъка върху наследствата минималните и максималните размери на данъчните ставки се намалиха

съответно по такъв начин, че да може да се компенсира увеличението на данъчните оценки.

Въпреки предприетото увеличение на данъчните оценки на недвижимите имоти, данните от отчета за касовото изпълнение на бюджетите на общините към 31.12.2009 г. показват, че данъчните приходи на общините се изпълняват със занижени темпове в сравнение с предходната 2008 г.

Глобалната икономическа и финансова криза се отрази особено неблагоприятно по отношение на постъпленията, свързани с реализираните сделки на пазара на недвижими имоти и с продажбите на общинско имущество.

Преобладаваща част (63.4 %) от приходите и помощите на общините заемат неданъчните постъпления, които за 2009 г. са 962.6 млн. лв. (или 67.8 на сто спрямо предвидените за годината разчети и 86.2 на сто спрямо отчета за 2008 г.). От тях с най-голям относителен дял са общинските такси – 68.0 % или 654.2 млн. лв. Изпълнението им е 100.1 % спрямо предходната година, но само 88.01 % от разчета към ЗДБРБ за 2009 г.

Приходите и доходите от собственост са с относителен дял 18.2 % от неданъчните приходи и възлизат на 174.7 млн. лв. към 31.12.2009 г., което представлява 95.8 % от събраните за същия период на предходната 2008 г. и 90.6 % от предварителния разчет.

Изключително ниско е изпълнението на постъпленията от продажба на нефинансови активи към 31.12.2009 г. – 137.9 млн. лв., като се наблюдава значителен спад от 174.2 млн. лв. в постъпленията на този приход спрямо миналата 2008 г. - те възлизат на едва 44.2 % от събраните тогава. Същевременно постъпилата сума е само 25.8 % от разчетите към ЗДБРБ за 2009 г., което е показателно за непостоянния характер на този вид приход, особено в условията на финансово-икономическа криза и залагане на структурен дефицит още при планирането и приемането на бюджетите на общините от общинските съвети.

Единствено приходите от концесии и събраните глоби, санкции и други неданъчни приходи бележат по-голям ръст спрямо миналата година, но като абсолютни суми увеличението от тях е незначително поради твърде ниския им относителен дял в общия обем на неданъчните приходи.

През 2009 г. общините са получили помощи в размер на 15.1 млн. лв., което е 1.0 % от всички приходоизточници. Тази сума е с 8 % по-малко спрямо 2008 г. и едва 49 % от разчета към ЗДБРБ за 2009 г.

С оглед неблагоприятните последици от глобалната финансова криза и влошената икономическа среда през 2009 г. и в изпълнение на чл. 4, ал. 2 от ПМС №196/11.08.2009 г. за допълнителни мерки за ограничаване на нелихвените разходи и трансферите по републиканския бюджет за 2009 г., общините приеха антикризисни програми с превантивни мерки за финансова стабилизация през бюджетната 2009 г., като част от тях бяха насочени към повишаване на събираемостта на местните приходи, в т. ч.:

1. Осигуряване на своевременно плащане и други мерки към длъжниците
2. Засилване на контролната дейност
3. Актуализация на размера на плащанията

Изпълнението на собствените приходи на общините към 31.12.2009 г. е показателно за това, че част от предприетите от тях мерки относно повишаване на събираемостта на приходите им са дали резултат. Това е видно от изпълнението на данъка върху недвижимите имоти, данъка върху превозните средства и донякъде на таксата за битови отпадъци, които нарастват чувствително спрямо предходната 2008 г. Аналогична тенденция се наблюдава и в завишените постъпления от събрани глоби,

наказателни лихви и санкции, както и в приходите от концесии, което сочи нарастване на усилията от страна на общинските администрации по отношение на предприемането на ефективни действия към задължените лица с оглед повишаване събираемостта на общинските приходи.

Бюджетните взаимоотношения на общините с ЦБ за годината възлизат на 2 767.5 млн. лв., в т. ч.:

- обща субсидия за делегирани от държавата дейности – 1 964.1 млн. лв.
- общо трансфери за местни дейности – 232.2 млн. лв.
- целева субсидия за капиталови разходи – 391.5 млн. лв.
- други целеви трансфери от ЦБ – 183.0 млн. лв.
- възстановени трансфери (субсидии) в ЦБ – 3.3 млн. лв.

Спрямо предвидения в ЗДБРБ за 2009 г. 90%-тов размер на бюджетните взаимоотношения на общините с ЦБ – 2 207.2 млн. лв., отчетът към 31.12.2009 г. показва увеличение от 560.3 млн. лв. или 25.4 %, от които: увеличение на общата субсидия за делегирани от държавата дейности – 172.0 млн. лв., на трансферите за местни дейности – 2.0 млн. лв. и на целевата субсидия за капиталови разходи – 206.6 млн. лв. Тези увеличения се дължат основно на направените корекции на бюджетните взаимоотношения на общините с ЦБ през 2009 г., с които са им предоставени допълнително средства над предвидените по чл. 10, ал. 1 от ЗДБРБ за 2009 г.

В края на годината общините отчитат отрицателен нетен размер на временните безлихвени заеми в размер на 96.8 млн. лв., от които:

- „Получени/предоставени временни безлихвени заеми от/за ЦБ (нето)” (по програма САПАРД) – (-21.8) млн. лв. От тях получени са 28.4 млн. лв. и погасени – 50.2 млн. лв.

- „Временни безлихвени заеми между бюджетни и извънбюджетни сметки/фондове (нето)” - (-76.2) млн. лв., като получените са 43.6 млн. лв., а погасените – 119.8 млн. лв.

- „Временни безлихвени заеми от/за ПУДООС (нето)” - 1.3 млн. лв., от които получени са 4.0 млн. лева, а погасени – 2.7 млн. лева.

За 2009 г. общините са получили трансфери от МТСП, МРРБ, МОМН, ПУДООС и др. в размер на 281.9 млн. лв., с които са финансирани целеви програми за временна заетост, образователни, физкултурни, екологични и други дейности, а са предоставили трансфери на същите в размер на 35.9 млн. лв.

Извършените разходи по местните бюджети през 2009 г. са в размер на 4 760.8 млн. лв. или 119.8 % спрямо разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. От тях текущите разходи са в размер на 3 568.2 млн. лв., като спрямо разчета по закон изпълнението им е 111.3 %.

В структурата на текущите разходи с най-голям относителен дял са тези за издръжка – 43.0 % (1 532.9 млн. лв.), следвани от разходите за заплати и други възнаграждения и плащания – 40.7 % (1 451.0 млн. лв.), осигурителни вноски – 8.0 % (286.8 млн. лв.) и разходи за субсидии – 5.7 % (203.0 млн. лв.). От тези видове разходи само осигурителните вноски са близки до разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. – 99.1 % изпълнение, докато останалите ги надвишават: издръжката – с 10.6 %, заплатите и другите възнаграждения и плащания – с 6.3 % и субсидиите – с 34.2 %.

В разходите за издръжка най-много са средствата платени за външни услуги – 609.8 млн. лв. (39.8 %), следват средствата за материали, горива и енергия – 387.2 млн. лв. (25.3 %), за текущ ремонт – 173.1 млн. лв. (11.3 %) и др.

Високо е изпълнението и на капиталовите разходи към 31.12.2009 г. - 1 192.6 млн. лв., което се явява 155.4 на сто спрямо разчетите по ЗДБРБ за 2009 г. Ръстът произтича главно от допълнителни капиталови разходи, финансирани с целева

субсидия (223.0 млн. лв.) и други получени целеви трансфери (93.4 млн. лв.) от централния бюджет, в резултат на извършени промени в бюджетните взаимоотношения на общините с централния бюджет, получени трансфери от бюджети на секторни министерства (120.4 млн. лв.), трансфери от ПУДООС (78.3 млн. лв.), поет общински дълг, в т.ч. безлихвени заеми от централния бюджет за реализация на общински проекти по програма САПАРД, както и капиталови разходи, финансирани от собствени бюджетни приходи на общините. Близо две трети от капиталовите разходи (66.3%) са насочени към придобиване на МДА, следвани от разходите за основен ремонт – 28.9 % и придобиването на земя – 3.1 %.

По отчета за 2009 г. общините са извършили капиталови разходи за делегираните от държавата дейности в размер на 158.9 млн. лв. или 13.32 % от общия им сума - 1 192.6 млн. лв. От извършените капиталови разходи за делегираните от държавата дейности общините са финансирани 33.5 млн. лв. със собствени бюджетни приходи. Капиталовите разходи за местни дейности към 31.12.2009 г. възлизат на 1 033.7 млн. лв., които съставляват 86.68 % от общия размер на капиталовите разходи на общините, включени в отчета на консолидираната фискална програма.

Общините приключиха 2009 г. с бюджетни наличности в размер на 413.9 млн. лв. За сравнение в края на 2008 г. те са били 518.1 млн. лв. или със 104.2 млн. лв. повече.

Бюджетните наличности (банкова и касова наличност) в края на 2009 г. са отчетени от почти всички общини – 262 (изключение правят общините Дулово и Ботевград). Голяма част от тези средства обаче представляват остатъци от постъпили по бюджетите на общините, но неизразходвани средства с целеви характер в размер на 184.8 млн. лева (44.7 %), които ще се изразходват през 2010 г. съответно по предназначение.

Останалите бюджетни средства в размер на 229.1 млн. лева са нецелеви. От тях 125.7 млн. лева са в делегираните от държавата дейности. Една част от тази голяма наличност се дължи на преведената в последния ден на годината обща субсидия на общините (41.8 млн. лв.). Средствата ще бъдат използвани през 2010 г. по решение на общинския съвет за допълнително финансиране на тези дейности или за разплащане на просрочени задължения и неразплатени разходи.

Нецелевите наличности в местните дейности са 103.4 млн. лева и са отчетени от 173 общини. Част от тези общини (79) нямат просрочени задължения, а размерът на остатъците им е 49.8 млн. лева (48 % от нецелевите в местните дейности). Очакванията са наличностите в тези общини да бъдат насочени за подобряване на инфраструктурата (в повечето случаи тя е в много лошо състояние), за съфинансиране на програми и конкретни обекти и за подобряване на предоставяните услуги на населението, което е и една от целите на реформата към финансова децентрализация.

По отчетни данни към 31.12.2009 г. просрочените задължения на общините са в размер на 196.8 млн. лева и са формирани от 163 общини (62 % от общия брой).

В делегираните от държавата дейности задълженията са 6.8 млн. лв. и са отчетени от 80 общини. Най-много са задълженията, направени в дейностите по образованието – 4.9 млн. лв., следвани от социалните дейности (1.0 млн. лв.). Според характера на разходите, отчетените задължения са най-вече за горива, ел. енергия и топлоенергия – 2.4 млн. лева. В сравнение със същия период на 2008 г., задълженията в тези дейности са се увеличили с 2.6 млн. лв.

В местните дейности просрочените задължения към края на 2009 г. са в размер на 189.6 млн. лева. В сравнение със същия период на 2008 г., просрочените задължения в тези дейности са се увеличили със 121.3 млн. лв., като 126 общини са отчетели увеличение със 130.1 млн. лв., а 41 общини намаление с 8.8 млн. лв. Най-много

задължения са отчетени в дейностите по благоустройство и комунално стопанство – 131.6 млн.лева и в дейностите по образованието – 13.8 млн.лв. Според характера на разходите, най-много просрочия са отчетени за капиталови разходи – 100.3 млн. лв. и за външни услуги – 48.1 млн. лева. Поради свиването на пазара на недвижимите имоти вследствие на финансовата криза, много от общините не успяха да изпълнят собствените си приходи спрямо уточнения си план към края на годината. Техният брой е 199, като 70 от тях не са допуснали просрочени задължения.

Основните причини за отчетените просрочени задължения по общинските бюджети и тяхното увеличение са: ниския размер на изпълняваните собствени приходи, което се дължи както на последствията от икономическата криза, така също и на все още ниския приходен капацитет в някои общини; наличие и обслужване на просрочени задължения от предходни години, които утежняват изпълнението на бюджета през текущата година; финансирането на държавните дейности с 90% от субсидията по закон; извършени големи, понякога и непланувани, но неотложни разходи по поддържане и ремонт на остарялата материално-техническа база, пътна, техническа и ВиК инфраструктура; заведени съдебни дела за част от просрочените задължения (2.7 млн. лв.).

Независимо от успешното протичане на процесите на финансова децентрализация, все още някои обективни различия в социалното и икономическото развитие на общините влияят негативно върху финансовото им състояние. С цел укрепване на финансовата стабилност на общините, през 2009 г. продължи да действа разработения през 2006 г. механизъм за подпомагане на общини с обективен структурен дефицит. От централния бюджет се предоставиха средства за погасяване на натрупани през предходни години задължения и за извършване на енергоспестяващи мерки, които да доведат до бъдещи икономии на разходи. Едновременно с това, подпомаганите общини са разработили програми за ограничаване на дефицита с конкретни мерки, които да спомогнат за укрепване на финансовото им състояние.

Просрочените вземания на общините към 31.12.2009 г. са в размер на 87.5 млн. лева и са отчетени от 248 общини, като 5.4 млн. лв. от тях са от приватизация. В сравнение със същия период на 2008 г., просрочените вземания са се увеличили с 26.0 млн. лв. С най-голям относителен дял са вземанията от наеми на общинско имущество и концесии – 25.3 млн. лева (29%), от местни такси – 24.0 млн. лв. (27%) и данъци – 20.6 млн. лв. (24%). Голяма част от вземанията са свързани с наемите на общински жилища, като трудностите при събирането им произтичат от факта, че в голямата си част наемателите са социално слаби или безработни, лица от ромски произход и други с по-ниски доходи.

В много общини са предприети мерки за събиране на дължимите вземания – разпращат се предупредителни писма и покани за доброволно плащане, сключват се допълнителни споразумения за разсрочени плащания и др. Голям брой от общините (100), отчитащи просрочени вземания, са завели съдебни дела за 10.4 млн. лева.

От 2008 г. насам в отделно обособени извънбюджетни сметки и фондове общините отчитат и европейските средства по различните оперативни програми. Приходите по тези сметки през 2009 г. са 0.4 млн. лв., а извършените от тях разходи - 222.1 млн. лева., по видове както следва:

- ОП „Регионално развитие” – 112.2 млн. лв.;
- ОП „Околна среда” – 91.4 млн. лв.;
- ОП „Човешки ресурси” – 11.4 млн. лв.;
- ОП „Административен капацитет” – 5.3 млн. лв.;
- Разплащателна Агенция към Държавен фонд „Земеделие” – 1.8 млн. лева.

С европейските средства на общините са извършвани главно капиталови

разходи – 180.2 млн.лв., а за текущи разходи са отчетени само 41.9 млн. лева. През годината по извънбюджетните сметки са получени трансфери от европейските фондове в размер на 163.4 млн.лв. и временни безлихвени зами за 83.5 млн. лв.

Извън тези по европейските програми за 2009 г. общините отчетат по извънбюджетните си сметки приходи в размер на 4.0 млн. лв., а извършените от тях разходи са 62.0 млн. лв., от които най-голям дял имат направените капиталови разходи в размер на 57.5 млн. лв. Към края на отчетния период са предоставени трансфери от извънбюджетните към бюджетните сметки на общините в размер на 24.4 млн. лв., а са получени обратно 0.1 млн. лв. Погасените временни безлихвени заеми от тези извънбюджетни сметки са 7.2 млн. лева.

5. Българско национално радио

Изпълнението на приходите по бюджета на БНР за 2009 г. е в размер 2.13 млн. лв. или 101.9 % спрямо разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. Те почти изцяло представляват неданъчни постъпления, като спрямо 2008 г. са намалели с 11.5 %.

Отчетените приходи и доходи от собственост са в размер на 2.45 млн. лв., в т.ч. 2.39 млн. лв. приходи от продажби на услуги, стоки и продукция (реклама, спонсорски съобщения, технически услуги, продуцентски и изпълнителски права, концерти, съвместни проекти и други услуги) и 0.06 млн. лв. от наеми на имущество. В структурата на отчетените приходи и доходи от собственост най-голям дял имат приходите от реклама – 42.5 %, следвани от приходите от съвместни проекти – 21.7 %, технически услуги – 8.3 %, спонсорски съобщения – 3.3 %, приходи от концертна дейност – 3.1 %, издателска и лицензионна дейност – 2.7 %. За 2009 г. са отчетени дарения от страната в размер на 2.7 хил. лв.

Изпълнението на разходите по бюджета на БНР за 2009г. е в размер на 53.72 млн. лв., което представлява 89.4 % спрямо заложените в ЗДБРБ за 2009 г. Средствата са усвоени за реализирането на основните цели и дейности на БНР по подготовката, създаването и разпространението на национални и регионални радиопрограми в изпълнение на разпоредбите на Закона за радиото и телевизията.

Изпълнението на текущите разходи за осъществяването на основната дейност на националното радио е в размер на 46.62 млн. лв. Отчетените разходи за издръжка на БНР са в размер на 25.40 млн. лв. или 54.5 % от текущите разходи за годината. От разходите за външни услуги най-голям дял имат разходите за такси за излъчване на програмите на БНР по тарифа на БТК – АД в размер на 15.98 млн. лв. или 81.0 %. За финансиране създаването и използването на правнозащитен репертоар по Закона за авторското право и сродните му права са отчетени 0,80 млн. лв. За 2009г. са отчетени просрочени задължения за радио такси към БТК – АД в размер на 2.68 млн. лв. Почти цялата останалата част от текущите разходи представляват заплати и други възнаграждения и плащания за персонала – 18.25 млн. лв. (39.2 %) и осигурителни вноски – 2.92 млн. лв. (6.3 %).

Отчетените капиталови разходи са в размер на 7.09 млн. лв. или 80.6 % от ЗДБРБ за 2009 г. Средствата са усвоени за основен ремонт и придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи, като най-голям дял заемат разходите за технологично преустройство на материално-техническата база на БНР (65.0 % от всички капиталови разходи) с цел осигуряване на съвременна техника и специализирана апаратура за подготовката и излъчването на радиопрограмите и за изграждане на предавателна мрежа с цел осъществяване на качествено разпространение на радиопрограмите на територията на цялата страна.

6. Българска национална телевизия

Отчетените приходи на БНТ за 2009 г. са в размер на 6.65 млн. лв., при планирани в ЗДБРБ за 2009 г. – 15.5 млн. лв. или има неизпълнение от 57.1 %. Реализираните приходи са от продажба на услуги, стоки и продукция - реклама, технически услуги, спонсорски, продажба на програми и от услуги от почивните бази. Спрямо отчетените общо приходи за 2008 г. в размер на 8.63 млн.лв., приходите за 2009 г. са намалели с 1.98 млн. лв. Тенденцията на намалението на приходите от основна дейност, започнала през 2007 г., продължи и през бюджетната 2009 г. Неизпълнението основно се дължи на по-малките приходите от реклама.

В изпълнение на чл. 62, т. 6 от Закона за радиото и телевизията Управителният съвет на БНТ приема бюджета на Българска национална телевизия, като включва в него и определената със ЗДБРБ за 2009 г. субсидия от 76.80 млн. лв., която в изпълнение на чл. 17, ал.1 е ограничена до 90 % от утвърдения ѝ със закона размер или ограничение в размер на 7.68 млн. лв. В процеса на изпълнението на бюджета с няколко нормативни акта на БНТ е предоставена допълнителна субсидия в размер на 5.08 млн. лв. в т.ч.:

-в изпълнение на Постановление № 105 на Министерския съвет от 07.05.2009 г. за утвърждаване на разходите по подготовката и произвеждането на изборите за членове на Европейския парламент от Република България на 7 юни 2009 г. по реда на чл. 34, ал. 1 и 2 от ЗУДБ – 0.32 млн. лв.

-в изпълнение на Постановление № 142 на Министерския съвет от 05.06.2009 г. за утвърждаване на разходите по подготовката и произвеждането на изборите за народни представители на 5 юли 2009 г. по реда на чл. 34, ал. 1 и 2 от ЗУДБ – 0.36 млн. лв.

-за своевременно стартиране на процедури, във връзка с разпространението програмите на БНТ чрез електронна съобщителна мрежа за наземно цифрово радиоразпръскване с национален обхват по реда на чл. 34, ал. 2 от ЗУДБ – 3.80 млн. лв.

-за закупуване на телевизионни права за излъчването на кръг от Световния шампионат по мотоциклетизъм на писта Мото GP по реда на чл. 34, ал. 2 от ЗУДБ - 0.6 млн. лв.

Отчетената субсидия е в размер на 74.30 млн. лв., в т.ч. 8.10 млн. лв. за дълготрайни материални активи по чл. 70, ал. 4, т. 2 от Закона за радиото и телевизията.

Отчетените общо разходи на БНТ за 2009 г. са в размер на 80.79 млн. лв., като това е с 14.54 млн. лв. по-малко спрямо 2008 г. и с 11.51 млн. лв. по-малко от разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. Най-значителен дял от тях (50.3 %) заемат разходите за издръжка - 40.63 млн. лв., следвани от разходите за заплати и други възнаграждения и плащания на персонала – 22.61 млн. лв. или 28 % и капиталовите разходи - 13.72 млн. лв. или 17 %. Направените капиталови разходи са насочени в следните направления:

- за основен ремонт на дълготрайни материални активи – 3.13 млн. лв.

- за придобиване на дълготрайни материални активи – 3.10 млн. лв. Извършени са разходи за закупуване на машини и съоръжения, закупени 5 комплекта цифрови станции за новини и 3 комплекта цифрови модули за изграждане на сателитни станции за новини, 7 комплекта цифрови телевизионни камери за Студио 1, цифрови периферни устройства за цялостно цифровизиране на видео трасета ТВ-оборудване за отразяване на Зимните олимпийски игри във Ванкувър и др.

- за придобиване на нематериални дълготрайни активи – 7.49 млн. лв. Значителна част от тях са свързани с подготовката, създаването и реализирането на програмите на БНТ, в т.ч.: за придобиване на програмни продукти и патенти – 0.64 млн. лв.; придобиване на други нематериални дълготрайни активи - филмопроизводство по Закона за радиото и телевизията – 2.14 млн. лв.; платени лицензионни права за излъчване на европейски и световни първенства – 1.95 млн. лв.; отстъпени права за

излъчване на чужди и български програми – 2.55 млн. лв. Тези разходи са с лицензионен срок повече от една календарна година.

Неизпълнението на разчетените приходи по бюджета на БНТ затрудни изключително дейността ѝ. В резултат на това просрочените задължения на организацията в края на 2009 г. са в размер на 6.58 млн. лв., от които към БТК АД за излъчена телевизионна програма в размер на 6.15 млн. лв.

7. Държавни висши училища

Приходите и помощите на ДВУ за 2009 г. възлизат на 243.8 млн. лв., което е с 28.1 млн. лв. повече спрямо 2008 г. или ръст от 13.0 %. Много голяма част от тях – 223.9 млн. лв. (91.8 %) представлява неданъчни приходи, докато остатъка – 20.0 млн. лв. са получени помощи. Преобладаващата част от приходите (212.0 млн. лв.) са постъпления от продажба на услуги, част от които са и приходите от семестриални такси, които през 2009 г. бележат ръстът от около 12.4 %. Това нарастване е малко по-ниско от средното през предходните години и за 2009 г. се дължи както на увеличението на таксите, така и на ръста на обучаваните студенти. Като второ по значение перо в приходите се очертават наемите на имущество – 15.5 млн. лв. Сред помощите, получени от ДВУ, преобладават тези с източник чужбина – 70.8 %.

Със ЗДБРБ за 2009 г. 90 % от определения трансфер от републиканския бюджет за ДВУ възлизат на 350.4 млн. лв. Отчетът за изпълнение на субсидията е за 395.3 млн. лв. или с 12.8 % повече. Превишението се дължи на допълнително предоставени средства от държавния бюджет във връзка с ПМС №11/2009 г. и чл. 126 от ПМС №27/2009 г.

Разходите по бюджетите на ДВУ за 2009 г. възлизат на 632.5 млн. лв., което е с 10.6 % повече от 2008 г. От тази сума 307.3 млн. лв. (48.6 %) са изразходвани за заплати и други възнаграждения и плащания на персонала, като средствата са нараснали с 12.4 % спрямо 2008 г. Това показва продължаваща тенденцията за изпреварващ ръст на заплатите във висшите училища. Възможности за това дадоха значителното увеличение на субсидията за издръжка на обучението през предходните години и повишените приходи на висшите училища в резултат на частичната либерализация на приема и на таксите за обучение. Втори по големина дял заемат разходите за издръжка – 144.4 млн. лв. (22.8 %), което е с 4.2 % повече от предходната година. Капиталовите разходи са в размер на 94.9 млн. лв. (15.0 % от всички разходи) и нарастват с 19.1 % спрямо 2008 г. Това е в резултат на плащания по договори, стартирали в началото на тази и края на миналата година и финансирани основно за сметка на преходни остатъци. Допълнителен източник за нарастване на капиталовите разходи са предоставените от ЦБ средства за подобряване на материалната база на висшите училища и за ремонт на общежитията, стопанисвани от тях. Структурата на разходите се допълва от средствата платени за осигурителни вноски – 46.6 млн. лв. (7.4 %) и за стипендии – 36.9 млн. лв. (5.8 %).

8. Държавни висши военни училища

Приходите на ДВВУ за 2009 г. са в размер на 3.4 млн. лв. или с 18.7 % повече спрямо отчетените за 2008 г. Преизпълнението е реализирано предимно от такси за обучение, вследствие на увеличен прием на студенти, актуализиране на цените на наеми на общежития и от договори за образователни услуги. Основна част от приходите са именно от продажба на услуги – 2.9 млн. лв.

Взаимоотношението на бюджетите на ДВВУ с държавния бюджет е под формата на трансфери, които се предоставят чрез бюджета на Министерството на отбраната. За

2009 г. по отчет на ДВВУ са предоставени трансфери за 27.5 млн. лв., което е 98.5 % от предвидения в ЗДБРБ за 2009 г. 90-% размер на тези трансфери.

Годишният отчет на разходите по бюджетите на ДВВУ възлиза на 31.5 млн. лв. От тях 64.6 % са средства за заплати и други възнаграждения и плащания на персонала, 15.0 % за осигурителни вноски, 17.1 % - за издръжка, 2.5 % - за стипендии и 1.0 % за капиталови разходи.

В рамките на предоставените през годината средства ДВВУ реализират изпълнението на следните основни цели:

- ◆ да подготвят офицери за националната сигурност и отбрана на страната, в съответствие със съвременните световни тенденции и стандартите на НАТО;
- ◆ да провеждат научни и приложни изследвания, да бъдат основен фактор за трансфера на знания и “ноу-хау” във военния аспект на сигурността, колективната отбрана и многонационалните операции;
- ◆ да разпространяват научни и теоретични знания до войските и да допринасят за водене на информационен дебат по въпросите на националната сигурност, отбраната на страната и въоръжените сили.

9. Българска академия на науките

Отчетените приходи и помощи в системата на БАН към 31.12.2009 г. са в размер на 38.3 млн.лв. и представляват 141.7 % спрямо заложените в разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. Основна част от реализираните приходи представляват постъпления от продажба на услуги, стоки и продукция (91.3 %) и се получават главно по линия на международни програми, проекти и по договори за научни разработки. Голяма част от тези приходи са свързани с конкретни договорни задължения и не могат да се използват за общоакадемични нужди. БАН активно участва в редица проекти по линия на ЕС, НАТО, ЮНЕСКО, Световната метеорологична организация, Международния съюз по чиста и приложна химия и др.

Извършените разходи по бюджета на БАН за 2009 г. са в размер на 139.8 млн. лв., като превишават с 14.7 % предвидените в разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. и с 4.0 % отчетените за 2008 г. Това се дължи преди всичко на разрешените разходи за сметка на преходни остатъци от 2008 г., които са в размер на 11.3 млн. лв. Най-голям дял заемат средствата за заплати, други възнаграждения и плащания за персонала и осигурителни вноски – 59.9 %, следвани от средствата за издръжка – 26.6 % и сумите за капиталови разходи- 12.1 %.

Получената субсидия от ЦБ възлиза на 84.7 млн. лв. и представлява 88.5 % от предвидената в ЗДБРБ за 2009 г. Средства от фонд „Научни изследвания” (получени като трансфер) са в размер на 26.3 млн. лв., като голяма част от тях са предоставени в последните месеци на година и съответно реализацията на проектите и усвояването на средствата ще се осъществява през 2010 г.

Към края на 2009 г. БАН няма просрочени задължения. Наличностите от средства към края на месец декември 2009 г. са в размер на 35.5 млн. лв. (преходни остатъци).

10. Национален фонд към Министерство на финансите

Националният фонд (НФ) към Министерство на финансите е Сертифициращ орган и орган, отговорен за получаване на средствата от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС през програмния период 2007 – 2013 г. съгласно Решение на Министерския съвет № 988/27.12.2005 г., както и по двустранните програми за трансгранично сътрудничество по външните граници на ЕС, финансирани от Инструмента за

предприсъединителна помощ (ИПП), съгласно Решение на Министерския съвет № 523 от 31.07.2007 г.

Националният фонд е централен съкровищен орган, който управлява финансовата помощ, предоставена на Република България от Европейската общност по предприсъединителните програми ФАР, ИСПА/ Кохезионен фонд, Регламент 1164/94 и САПАРД и изпълнява функциите на Компетентен орган по програма САПАРД. Тези функции се изпълняват по силата на подписаните между правителството на Република България и Европейската комисия (ЕК) Меморандум за разбирателство между Р България и Европейската комисия за създаване на „Национален фонд”, Меморандум за разбирателство за използването на „Национален фонд” за целите на програма ИСПА и Многогодишното финансово споразумение по САПАРД.

От 2007 г. Дирекция „Национален фонд” към МФ е отговорна за сертифицирането на разходите по частта за Шенген от Временния Инструмент за улесняване на бюджетните парични потоци и за подпомагане изпълнението на Шенгенското споразумение (Инструмента Шенген), определена е за централен съкровищен орган за средствата, отпуснати по Преходния финансов инструмент, изпълнява функциите на централен съкровищен орган за средствата и сертифицира разходите по Финансовия инструмент на Европейско икономическо пространство пред Офиса на Финансовия механизъм.

Във връзка с гореописаните функции на дирекцията са издадени указания на министъра на финансите за Управляващите органи/Междинни звена. Същите са задължителни за прилагане от тях по Оперативните програми / Програмите за Трансгранично сътрудничество по външните граници на ЕС, Инструмента Шенген, с което се постига прозрачност и предвидимост на процеса на разплащане, счетоводно отчитане и сертифициране на извършените разходи по съответните програми.

В резултат на натрупания опит и настъпили промени в нормативната база през 2009 г. бяха актуализирани указанията на министъра на финансите по оперативните програми, съфинансирани от Структурните и Кохезионния фонд на ЕС – ДНФ №№ 1-4 от 10.03.2009 г. и бяха издадени допълващи и указания към тях, както и отменящи и актуализиращи ги.

Изпълнението на проектите по програмите, съфинансирани със средства от ЕС се извършва от Изпълнителните агенции / Управляващите органи / Агенция САПАРД. За целите на отчетността и касовото изпълнение всички активи, пасиви, приходи, разходи и операции на извънбюджетната сметка на Националния фонд към министъра на финансите се третира като отделна консолидационна единица, независимо че Изпълнителните агенции / Управляващите органи / Агенция САПАРД организационно и юридически са в състава на други министерства и ведомства.

В съответствие с годишните закони за държавния бюджет средствата от помощта и съответното национално съфинансиране по Структурните и Кохезионния фондове на ЕС, предприсъединителните инструменти, ПФИ, ЕИП, Инструмента Шенген се осигуряват чрез извънбюджетната сметка на Национален фонд към министъра на финансите.

Постъпилите по извънбюджетната сметка на Националния фонд средства по предприсъединителните инструменти, средствата от Структурните фондове и Кохезионния фонд на Европейския съюз, Преходния финансов инструмент, Финансовия инструмент на Европейско икономическо пространство за 2009 г. са 951.0 млн. лв. Важно е да се обърне внимание на факта, че равномерността на постъпване на средствата от

Европейския съюз в рамките на одобрените годишни бюджетни ангажименти на ЕС за България зависи единствено от скоростта и ритмичността на усвояване на средствата от Управляващите органи/Изпълнителните агенции/Агенция САПАРД. Следва да се има предвид и спецификата на възстановяване на разходите от Европейската комисия, съгласно която, част от разходите, извършени през предходната година се възстановяват през следващата година (т.е. част от разходите, направени през 2009 г., се възстановяват през 2010 г. и т.н.).

Приходите от лихви в резултат на управлението на свободните средства възлизат на 12.6 млн. лв. за 2009 г. Следва да се отбележи, че негативно влияние върху техния размер оказва низходящия тренд на стойностите на EURIBOR и EONIA през цялата година.

През 2009 г. са постъпили трансфери от държавния бюджет в размер на 389.8 млн. лв., което е с 1.0 % повече спрямо първоначално заложените в Закона на държавния бюджет на Р България за 2009 г. Увеличението е в резултат на изпълнението на ПМС №27/2009 г. за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2009 г., ПМС №196/2009 г. за допълнителни мерки за ограничаване на нелихвените разходи и трансферите по републиканския бюджет за 2009 г. и ПМС № 300/2009 г. за одобряване на допълнителни разходи и трансфери по републиканския бюджет за 2009 г., с които първоначалният размер е коригиран.

Общите разходи, извършени през 2009 г. чрез извънбюджетната сметка на Национален фонд към министъра на финансите са в размер на 833.3 млн. лв., от които 84.5 % са капиталови разходи, 11.0 % са текущи разходи, а 4.5 % са субсидии. В тази цифра не са включени изходящите трансфери към бюджетни организации – министерства, ведомства, общини и др., които възлизат на 312.2 млн. лв.

Предприсъединителни инструменти, Инструмент Шенген и Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство

Размерът на приходите (нето) по предприсъединителните инструменти и ЕИП възлиза на 428.9 млн. лв. Размерът на натрупаните лихви по програми ФАР, САПАРД, Кохезионен фонд (Регламент 1164/94) програма ИСПА е 12.6 млн. лв.

Сумата на общите разходи (нето) по предприсъединителните инструменти, Инструмента Шенген и Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство с *включени изходящи трансфери* възлиза на 781.0 млн. лв.

Програма ФАР и Преходен финансов инструмент

През 2009 г. получените средства от Европейската комисия са на обща стойност 21.7 млн. лв., от които 16.7 млн. лв. по Преходния финансов инструмент (ПФИ). По-ниският размер на приходите е резултат от продължилите до месец септември 2009 г. преговори между българските власти и службите на Европейската комисия относно приложимия подход и размера на финансовите корекции по програма ФАР. Поради тази причина, исканията за средства, представени на Европейската комисия в периода до юли 2009 г. не бяха разгледани от службите на ЕК. През месец октомври българските власти бяха уведомени, че всички искания за средства към Европейската комисия следва да бъдат представени повторно, като се актуализира финансовата информация и се отчетат постигнатите договорености по отношение на корекциите по договорите, сключени в условията на Разширена децентрализация от Изпълнителните агенции по програма ФАР към МРРБ и МФ.

Натрупаните лихви през 2009 г. в резултат на управлението на свободните средства в обслужващата търговска банка възлизат на 3.9 млн. лв.

Общият размер на направените разходи (нето) от четирите Изпълнителни агенции по Програма ФАР и ПФИ през 2009 г. (включително по ПМС № 76 и ПМС № 89) възлизат на 252.8 млн. лв. (18.7 млн. лв. по ПФИ) и представлява 32.4 % от общите извършени разходи по пред-присъединителните програми.

В резултат на отнемането на акредитацията на Централното звено за финансиране и договаряне и на Изпълнителната агенция към Министерството на регионалното развитие и благоустройството през 2008 г. се стигна до невъзможност да се ползват средствата по част от Финансовите споразумения за 2005 г. и 2006 г. С цел изпълнението на проекти, съфинансирани чрез тези споразумения, Министерският съвет прие ПМС № 76/2009 г. за утвърждаване списък на договорите, сключени по чл. 1 от ПМС №243/2008 г. за предоставяне на средства от Републиканския бюджет за 2008 г. за плащания по проекти по програма ФАР в Министерството на финансите и Министерството на регионалното развитие и благоустройството и за даване на съгласие ръководителите на Програма ФАР в двете министерства да сключват договори по тях, както и реда за плащане на средствата по тях. В резултат на неговото изпълнение през 2009 г. са разплатени 72.8 млн. лв. Тази сума е разпределена между двете Изпълнителните агенции по следния начин: 9.0 млн. лв. (Изпълнителната агенция в МРРБ) и 63.8 млн. лв. (Централното звено за финансиране и договаряне към МФ).

През 2009 г. Министерският съвет прие и ПМС № 89/2009 г. за заемообразно осигуряване на средства за плащания по договори по Програма ФАР, управлявани от изпълнителните агенции по Програма ФАР към Министерството на финансите и Министерството на регионалното развитие и благоустройството. С него се целеше осигуряване на ресурс за покриване на дължими плащания, включително дължими лихви и неустойки по договори, сключени от горните Изпълнителни агенции. В изпълнение на разпоредбите на постановлението през 2009 г. са извършени плащания в размер на 13.3 млн. лева по проекти, управлявани от ЦЗФД и 51.4 млн. лв. по проекти, управлявани от ИА към МРРБ.

В резултат на постигнатите договорености с ЕК относно размера на финансовите корекции по програма ФАР, всички разходи, извършени в изпълнение на ПМС № 89/2009 г. бяха включени в исканията за средства към ЕК и се очаква да бъдат възстановени през 2010 г.

Изключение от гореописаното правят плащанията по оттеглените от финансиране със средства по програма ФАР проекти съгласно приетото ПМС № 259/2009 г. за оттегляне от финансиране по Програма ФАР на проекти с бенефициент Агенция „Пътна инфраструктура” и за целево предоставяне на средства по бюджета на Министерство на регионалното развитие и благоустройството. До приключването на тези договори, финансирането ще бъде осъществявано със средства от държавния бюджет.

Програма САПАРД

През 2009 г. получените средства от Европейската комисия по програмата са в размер на 122.1 млн. лв.

Натрупаните лихви в резултат на управлението на свободните средства в обслужващата търговска банка възлизат на 1.8 млн. лв.

Извършените разходи (нето) по програма САПАРД през 2009 г., вкл. изходящи трансфери към бюджетни организации, възлизат на 137.2 млн. лв. или 17.6 % от общите разходи по пред-присъединителните програми.

В края на месец юни 2008 г. Европейската комисия наложи временно спиране на плащанията към бенефициентите по четири (мерки 1.1, 1.2, 2.1 и 1.2.1) от общо единадесет прилагани мерки по програма САПАРД в България. С цел адресиране на посочените управленски и административни слабости по отношение изпълнението на програмата и изпълнение на поставеното изискване за възобновяване на плащанията по тези четири мерки, българските власти изготвиха съответен План за действие, съгласно който през 2008 и 2009 г. бяха предприети редица мерки за подобряване на съществуващите системи за управление и контрол в Агенция САПАРД. Дирекция «Национален фонд», като звено подпомагащо Националния ръководител и като Компетентен орган по програма САПАРД участва активно в осъществяването на официалната кореспонденция и преговорите с Европейската комисия за премахване на санкциите наложени на България по програма САПАРД.

В резултат на декларираното изпълнение на Плана за действие по програмата от Агенция САПАРД и на дадената оценка на изпълнението от наетата от Министерство на финансите за целта одиторска компания – „Ърнст и Янг Одит” ООД плащанията на национално ниво бяха възстановени през месец октомври 2008 г. като през месец декември 2008 г. Националният ръководител поиска възобновяване на плащанията от ЕК към Р. България по спрените мерки по програмата. Европейската комисия обаче възобнови тези плащания едва през месец септември 2009 г.

Късното възобновяване на временно спрените плащания от ЕК наложи ангажирането на национални средства за извършване на плащания към крайни бенефициенти.

Въведените допълнителни контроли преди плащане на проектите по програмата и промените в процедурите по отношение на регистрирането на нередности и дългове, както и корекциите и актуализациите на книгата на длъжниците по програма САПАРД доведоха и до сериозно разлики между размера и времето разпределение на прогнозите за разходите от една страна и тяхното реално изпълнение от друга.

На 31.12.2009 г. изтече валидността на Годишното финансово споразумение 2006, с което приключи и изплащането на субсидии към крайни бенефициенти по програма САПАРД. С оглед максималното усвояване на средства по програмата, през тримесечието октомври-декември 2009 г. дирекция „Национален фонд” разгледа и процедира към Европейската комисия четири Извънредни Декларации за разходи и Заявки за плащане съответно към 15.10.2009 г., 13.11.2009 г., 11.12.2009 г. и 21.12.2009 г.

Кохезионен фонд (Регламент (ЕО) 1164/94) / програма ИСПА

През 2009 г. получените средства по програмата са в размер на 284.5 млн. лв.

Натрупаните лихви в резултат на управлението на свободните средства в обслужващата търговска банка възлизат на 6.8 млн. лв.

Нето платените средства (от Управляващите органи към Изпълнители) от КФ (Регламент 1164/94) и националния бюджет по проекти по програмата за 2009 г. са 345.6 млн. лв., което представлява 44.3 % от общите разходи по пред-присъединителните програми.

Предвид изтичането на 31.12.2008 г. на сроковете за плащане по част от финансовите меморандуми по програма ИСПА/Кохезионен фонд (Регламент (ЕО) 1164/94), българската страна още през 2008 г. предприе необходимите действия за тяхното изменение (удължаване на продължителността). Забавянето от страна на ЕК на одобрението за исканите изменения (Одобренията бяха получени в периода май-септември 2009 г.) доведе до неспазване на прогнозите за разходите за 2009 г., тъй като по време на този период Разплащателният орган също не е одобрявал лимити за извършване на плащания от Управляващите органи по тези проекти. В края на 2009 г. започна обсъждане на варианти за подготовка на искане към Европейската комисия за удължаване периода на допустимост на разходите по финансовите меморандуми по Кохезионен фонд (Регламент 1164/94) след 31.12.2010 г.

С цел компенсиране на ниското ниво на усвояване на лимитите за извършване на плащания по проектите, съфинансирани от Кохезионен фонд (Регламент (ЕО) 1164/94), Национален фонд неколккратно удължи периода на тяхната валидност.

Инструмент Шенген

Разходите, които са направени през 2009 г. за Инструмента Шенген по одобрените искания от дирекция ЦЗФД, като Изпълнителната агенция по този инструмент са в размер на 45.1 млн.лв. и са за сметка на трансфер от централния бюджет.

Предвид факта, че плащанията от Европейската комисия по частта за Шенген от Временния Инструмент за улесняване на бюджетните парични потоци и за подпомагане изпълнението на Шенгенското споразумение (Инструмента Шенген) приключиха в края на 2009 г. и във връзка с индикативните разчети на плащанията през 2010 г. за договори, финансирани от инструмента Шенген, по сметка на Национален фонд в БНБ беше извършен трансфер от държавния бюджет в размер на 101.0 млн.лв. в края на годината.

Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство (ФМ на ЕИП)

В края на 2009 г. са получени първите авансови плащания от Офиса на Финансовия механизъм по проекти, съфинансирани от ФМ на ЕИП на обща стойност 0.6 млн. лв.

Изплатените чрез изпълнителната агенция към Министерство на образованието, младежта и науката средства към бенефициенти по четири проекта са в размер на 0.3 млн. лв.

Негативно влияние върху усвояването на средствата по ФМ на ЕИП през 2009 г. оказаха късното одобряване на началната дата за допустимост на разходите (10.06.2009 г.), както и преместването на Националното координационно звено от Министерство на финансите в Министерски съвет.

Кохезионна политика на Европейския съюз

Структурни и Кохезионен фондове (СКФ)

През 2009 г. по сметките на Национален фонд в БНБ за СКФ са получени 522.1 млн. лв. Средствата са получени от Европейската комисия и представляват трети авансови плащания по Оперативните програми, съфинансирани от СКФ, както и техните увеличения за 2009 г.

Направените разходи по Оперативни програми, включително изходящите трансфери от Националния фонд към бюджетни организации през 2009 г. са в размер на 363.4 млн. лв., като разпределението по отделни програми е както следва:

(млн. лв.)

2009 г.	Разходи и отпуснати трансфери
ОП "Транспорт"	81,1
ОП "Регионално развитие"	56,7
ОП "Конкурентноспособност"	8,9
ОП "Околна среда"	96,4
ОП "Техническа помощ"	3,2
ОП "Човешки ресурси"	69,9
ОП "Административен капацитет"	47,2
Общо ОП:	363,4

Размерът на общо усвоените средства от бенефициентите е 323.1 млн. лв., като най-значителен дял (68.2 %) средства са усвоени от общините (220.3 млн. лв.). През 2009 г. отчетените по извънбюджетните сметки и фондове на общините европейски средства по различните оперативни програми са както следва:

- ✓ ОП «Регионално развитие» - 112.2 млн. лв. (97.2 % от усвоените по тази програма средства;
- ✓ ОП «Околна среда» - 91.4 млн. лв.;
- ✓ ОП «Човешки ресурси» - 11.4 млн. лв.;
- ✓ ОП «Административен капацитет» - 5.3 млн. лв.

През 2009 г. към Европейската комисия бяха изпратени и първите сертификати, отчети за разходите и заявления за междинни плащания по Оперативните програми. На база на сертифицираните от Национален фонд, в качеството му на Сертифициращ орган, разходи, бяха поискани от Европейската комисия средства на обща стойност 154.6 млн. лв. Българската държава беше уведомена от службите на ЕК за приемливостта на депозирани от Сертифициращия орган документи и за това, че междинните разходи ще бъдат възстановени след получаване на одобрението от ЕК на докладите за оценка на съответствието по оперативните програми.

Предпоставка за първото възстановяване от ЕК на сертифицираните от българска страна разходи е одобрението от ЕК на докладите за оценка на съответствието по оперативните програми. Тъй като окончателните доклади за оценка на съответствието на системите за управление и контрол по седемте Оперативни програми бяха изпратени до Европейската комисия в самия край на 2009 г., тези средства не бяха получени от ЕК през 2009 г.

11. Държавен фонд "Земеделие"

В утвърдената план-сметка на Държавен фонд „Земеделие“ за 2009 г. размерът на планираните собствени приходи е 145.6 млн. лв. По отчетни данни постъпленията към 31.12.2009 г. са в размер на 145.4 млн. лв. или общата събираемост на приходите през отчетния период е 99.9 %.

Основна част от приходите на ДФ „Земеделие“ за 2009 г. са средствата, постъпили по параграф „Помощи, дарения и други безвъзмездно получени суми от чужбина“ в размер на 134.5 млн. лв. Авансовите плащания по Оперативната програма за развитие на сектор „Рибарство“, финансирана от Европейския фонд за рибарство

/ЕФР/ - второ предварително финансиране са в размер на 11.0 млн. лв. или 7 % от предвидените средства за Оперативната програма за целия Програмен период. Молбата за второто авансово плащане е изпратена от Управляващия орган на 30.10.2008 г. през Информационната система на ЕК SFC 2007, в съответствие с чл. 20, ал. 3 от Регламент на Съвета на ЕС № 744/2008 г. В същия параграф са заложиени средства за възстановяване от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони /ЕЗФРСР/ в размер на 124.0 млн. лв. и от ЕФР в размер на 11.0 млн. лв. Към 31 декември 2009 г. са отчетени възстановени средства от ЕЗФРСР в размер на 123.6 млн. лв. От ЕФР няма възстановени средства. Причините, довели до неизпълнение на заложените показатели по Оперативната програма за развитие на сектор „Рибарство” /2007-2013/ са свързани със забавяне на усвояването на средства по програмата.

Приходите от налози върху захарта за 2009 г. са в размер на 1.05 млн. лв. и изпълняват 100 % планираните.

Източниците за финансиране на Фонда са в съответствие с разпоредбата на чл. 14, ал. 1 от Закона за подпомагане на земеделските производители /ЗПЗП/. Отчетените приходи в края на 2009 г. от национални източници са в размер на 10.8 млн. лв., което представлява изпълнение на 102.5 % спрямо планираните за 2009 г. средства.

Планираните приходи и доходи от собственост за 2009 г. са 9.5 млн. лв., а отчетените постъпления 9.2 млн. лв., които са основно приходи от лихви по предоставени инвестиционни и краткосрочни заеми в страната. Приходите от лихви по срочни депозити и банкови сметки към 31.12.2009 г. са 1.09 млн. лв. За сравнение през 2008 г. са отчетени 0.002 млн. лв., като увеличението се дължи на открития в БНБ депозит в размер на 350.0 млн. лв., представляващ авансово получени средства от ЕФР и ЕЗФРСР през 2007 г., 2008 г. и 2009 г.

Отчетените приходи от други данъци са в размер на 0.12 млн. лв., при планирани за 2009 г. 0.13 млн. лв., което представлява изпълнение на 98.0 % от заложеното. Приходите по този параграф се формират от 4%-ната премия върху застраховките на земеделските култури, платими от застрахователните дружества по силата на чл. 14, ал. 1, т. 3 от ЗПЗП.

Към 31.12.2009 г. по план-сметката на ДФ „Земеделие” са отчетени също така и приходи от глоби, санкции и наказателни лихви в размер на 0.76 млн. лв. и други неданъчни приходи в размер на 0.04 млн. лв.

Разплащателната агенция към Държавен фонд „Земеделие” гарантира възможността да се изплащат финансови средства на заетите в земеделието и да се прилага Общата селскостопанска политика /ОСП/ и Общата рибарска политика /ОРП/ на Европейския съюз. Агенцията изплаща средствата по договорената с Европейската комисия финансова рамка за селско стопанство за: директни плащания, пазарна подкрепа и развитие на селските райони и за рибарство: за развитие на сектор „Рибарство”.

През 2009 г. усвояването на средствата по разходните параграфи на план-сметката е в рамките на лимитите и е съобразено с разпоредбите на действащото национално законодателство, регламентите на Европейския съюз, вътрешните актове на Фонда и решенията на Управителния съвет.

Отчетните разходи към 31.12.2009 г. са в размер на 439.7 млн. лв. и представляват 96.8 % от планираните.

За 2009 г. като субсидии за нефинансови предприятия са планирани 384.9 млн. лв. Отпуснатите средства за субсидии към 31.12.2009 г. са 374.6 млн. лв., като от тях средства от Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) 140.7 млн. лв. и 35.7 млн. лв. национално съфинансиране, при планирани 145.0 млн. лв. европейски средства плюс 36.0 млн. лв. национално съфинансиране.

Програмата за развитие на селските райони (2007-2013 г.) /ПРСР/ отразява националната стратегия за развитие на селските райони чрез пакет от мерки, групирани в съответствие с осите, определени в съответните регламенти на Общността, постигането, на които се осъществява с финансовата помощ от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР).

Определени са следните стратегически цели за периода 2007 г. — 2013 г.:

- развитие на конкурентоспособни и основани на иновации земеделие, горско стопанство и хранително-вкусова промишленост;
- опазване на природните ресурси и околната среда в селските райони;
- подобряване на качеството на живот и разнообразяване на възможностите за заетост в селските райони.

Към постигането на тези цели са насочени и специфичните мерки по четирите оси на Програмата за развитие на селските райони.

Мерките по ос 1 са насочени към повишаване на конкурентоспособността на земеделието, хранително-вкусова промишленост и горското стопанство. Мерките отразяват основните нужди на тези сектори:

- модернизация на материалните активи и производствените фактори;
- инвестиции за постигане на съответствие със стандартите на Общността;
- адаптиране на структурата на стопанствата;
- подобряване на човешкия потенциал.

Целите на ПРСР ще бъдат постигнати чрез 30 мерки. Изпълнението на програмата стартира с 23 мерки. Тези мерки ще се изпълняват през целия програмен период 2007 - 2013 г., с изключение на Мерки 143 и 611, които приключиха в края на 2009 г.

Съгласно обобщените данни през 2009 г. по ПРСР 2007 – 2013 г. са приети 6 868 бр. заявления за подпомагане (без мерки 211, 212 и 214). Сключени са 3 987 бр. договори на обща стойност 1 207.1 млн. лв., субсидията за които е в размер на 877.7 млн. лв.

Данните по отделните мерки от ПРСР 2007-2013 г. за 2009 г. са както следва:

➤ Мярка 111 „Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания” - не са приемани заявления за подпомагане;

➤ Мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери” – приети са 3 476 заявления за подпомагане на стойност 170 млн. лв. Подписани са договори за 2 144 проекта на млади фермери, като общият размер на субсидията по сключените договори е в размер на 104.8 млн. лв.

➤ Мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства” – приети са 1 061 заявления за подпомагане на стойност 587.2 млн. лв. Сключени са договори по 1 496 проекта на стойност 681.8 млн. лв., като общият размер на субсидията по сключените договори е в размер на 352.6 млн. лв.

➤ Мярка 122 „Подобряване на икономическата стойност на горите” - няма постъпили заявления за подпомагане;

➤ Мярка 123 „Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти” – приети са 109 бр. заявления за подпомагане на стойност 226.1 млн. лв.;

➤ Мярка 141 „Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране” – приети са 541 бр. заявления за подпомагане на стойност 7.9 млн. лв.;

➤ Мярка 142 „Създаване на организации на производители” – не са подадени заявления за подпомагане;

➤ Мярка 223 „Първоначално залесяване на не земеделски земи” – приети са 20 бр. заявления за подпомагане на стойност 6.5 млн. лв. Сключени са договори по 20

проекта на стойност 1.4 млн. лв., като общият размер на субсидията по сключените договори е в размер на 1.2 млн. лв.

➤ Мярка 226 „Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности” – приети и сключени договори по 18 проекта на стойност 1.7 млн. лв., като общият размер на субсидията по сключените договори е в размер на 1.7 млн. лв.

➤ Мярка 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности” – приети са 52 бр. заявления за подпомагане на стойност 26.4 млн. лв.;

➤ Мярка 312 „Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия” – приети са 787 бр. заявления за подпомагане на стойност 371.2 млн. лв.;

➤ Мярка 313 „Насърчаване на туристическите дейности” – приети са 45 бр. заявления за подпомагане на стойност 15.2 млн. лв.;

➤ Мярка 321 „Основни услуги за икономиката и населението на селските райони” – приети са 421 бр. заявления за подпомагане на стойност 1 581.6 млн. лв. Сключени са договори по 72 проекта на стойност 241.3 млн. лв., като общият размер на субсидията по сключените договори е в размер на 241.3 млн. лв.

➤ Мярка 322 „Обновяване и развитие на населените места” - приети са 231 бр. заявления за подпомагане на стойност 338.72 млн. лв. Сключени са договори по 143 проекта на стойност 158.7 млн. лв., като общият размер на субсидията по сключените договори е в размер на 158.7 млн. лв.

➤ Мярка 431.2 „Придобиване на умения и постигане на обществена активност за територията на потенциалните местни инициативни групи” - подадени са 45 бр. заявления за подпомагане, от тях са одобрени 32 бр., а отхвърлените проекти са 13 бр. Сключени са договори по 32 проекта на стойност 4.9 млн. лв., като общият размер на субсидията по сключените договори е в размер на 4.9 млн. лв.

➤ Техническа помощ от ПРСР – регистрирани и одобрени 62 бр. заявления за подпомагане, от които 55 бр. на МЗХ и 7 бр. на ДФ „Земеделие”. Стойността на одобрените проекти през 2009 г. е 12.5 млн. лв. Дейностите, финансирани по линия на техническата помощ през 2009 г. са използвани, за да се създадат предпоставки за ефективно управление и прилагане на Програмата.

През 2009 г. 66.0 % от всички приети проекти по ПРСР са по мярка 112 и 121 – 51 % по 112 и 15 % по 121.

В съответствие с акредитираните процедури проектите се обработват по реда на постъпването им в РА. Към момента се отчита забавяне на обработката на проектите в съответствие с тримесечния срок за обработка заложен в наредбите по мерките от ПРСР. Причините за това са натрупване на голям брой проекти за обработка.

Планираните средства за субсидии от Европейския фонд за рибарство (ЕФР) са в размер на 0.3 млн. лв. и 0.1 млн. лв. национално съфинансиране, като към 31.12.2009 г. са отчетени общо 0.4 млн. лв., от които 0.3 млн. лв. средства от ЕФР.

Оперативната програма за развитие на сектор „Рибарство” (ОПРСР) 2007 - 2013 г. е одобрена на 14.12.2007 г. от Европейската комисия. Програмата стартира на 11 ноември 2008 г., а от 6 декември 2008 г. потенциалните бенефициенти могат да подават проекти в Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури /ИАРА/. На 10.07.2008 г. е подписано споразумение между ИАРА и РА за делегиране на функции по прилагане на ОПРСР.

През 2009 г. са регистрирани и обработени 12 заявки за плащане, от които четири заявки са одобрени и изплатени, с общ размер на безвъзмездната финансова помощ 0.4 млн. лв.

През 2009 г. са изплатени: национални доплащания за хектар земеделска земя в размер на 92.6 млн. лв., при планирани 95.0 млн. лв. и съответно за национални

доплащания за животни са изплатени до края на 2009 г. 53.5 млн. лв., при планирани 54.0 млн. лв.; изплатена държавна помощ – 27.7 млн. лв., при планирани 30.0 млн. лв.; общият размер на съфинансирането по параграф 43-00 „Субсидии за нефинансови предприятия” е в размер на 59.8 млн. лв., при планирани 60.6 млн. лв. Процентното изпълнение общо на планираните субсидии за 2009 г. е 97.3 %, а по отношение на предвидените субсидии със средства от европейските фондове са както следва: за ЕЗФРСР 97.0 % и за ЕФР 98.4 %.

От заложения ресурс за капиталови трансфери в размер на 14.7 млн. лв., са предоставени капиталови трансфери в размер на 14.7 млн. лв. или 100 % изпълнение. Към 31.12.2009 г. платените от ДФ „Земеделие” и невъзстановени суми по договори с крайни бенефициенти по Програма САПАРД са в размер на 2.7 млн. лв. и са отчетени по подпараграф 55-01 „Капиталови трансфери за нефинансови предприятия”.

Направените през 2009 г. разходи за придобиване на дълготрайни материални активи са в размер на 3.4 млн. лв. или 95.7 % от планираните. През 2009 г. са придобити нематериални дълготрайни активи – програмни продукти в размер на 0.5 млн. лв., което представлява 99.8 % от планираните.

За инвестиционни кредити, отпускани от ДФ „Земеделие” пряко и чрез рефинансиране на търговските банки, с които Фондът има сключени договори, са планирани за предоставяне 33.0 млн. лв. и съответно за възстановяване 60.0 млн. лв. За 2009 г. отпуснатите средства за кредити по инвестиционни програми „Растениевъдство”, „Животновъдство” и „Селско стопанство” са в размер на 31.9 млн. лв., като са възстановени 50.7 млн. лв. За краткосрочни кредити са планирани 19.0 млн. лв. (нето) и съответно са отчетени 22.1 млн. лв.

Към 31 декември 2009 г., постъпленията за ЕС – суми за реструктуриране са в размер на 9.9 млн. лв. Временната сума за реструктуриране се отчита като приход, възложен на Фонда за реструктуриране, който е част от ЕФГЗ. Временната сума за реструктуриране се установява еднократно за дадена стопанска година от всяко предприятие, на което е била определена квота за производство на захар и изоглюкоза. Временната сума се заплаща за тон определена квота за производство. Размерът на временната сума за реструктуриране е определен в регламент (ЕО) 320/2006 на Съвета като сума в евро на тон определена квота.

Временната сума за реструктуриране на изоглюкоза съгласно чл. 11 от Регламент 320/2006 г. е 56.65 евро на тон за 2008/09 стопанска година и се плаща на две вноски – 60 % до края на февруари през съответната стопанска година и 40 % до 31 октомври през следващата стопанска година.

Платена е вноска захар към Европейския съюз в размер на 0.8 млн. лв., представляващи 0.75 на сто от приходите по параграф 18-00 „Налози върху захарта”.

Директни плащания

Обработката на приетите заявления за кандидатстване се извършва основно чрез Интегрираната система за администриране и контрол (ИСАК), специално разработена за нуждите на ДФ „Земеделие” - Разплащателна агенция.

Процедури за отпускане на финансово подпомагане по схемите за директни плащания на площ и схемите за национални доплащания:

От началото на 2009 г. се застъпват дейности по кампании 2008 г. и 2009 г. През този период са оторизирани субсидиите по допустимите заявления от кампания 2008 г. по схемите и мерките за директни плащания, а именно: Схемата за единно плащане на площ (СЕПП), Схемата за национални доплащания (СНД), Плащания за необлагодетелствани райони от планински тип (НР1), Плащания за необлагодетелствани райони с ограничения, различни от планинските (НР2), Схемата за енергийни култури (СЕК), Схема за ягоди и малини, предназначени за преработка

(ЯМ), мярка 214 – Агроекологични плащания (АЕП) от ПРСР, като оторизираните суми са в размер на над 708.0 млн. лв.

От 1 март 2009 г. започна подаването на заявления за подпомагане по схемите и мерките за директни плащания на площ за кампания 2009 г. и приемът на заявления завърши на 9 юни 2009 г. Кандидатстването за отпускане на субсидия за кампания 2009 г. се осъществяваше с активното съдействие на общинските служби по земеделие към МЗХ. Там кандидатите за субсидиране подават Заявление за регистрация/редакция, данните от което се въвеждат в ИСАК и се разпечатва Общо заявление за плащане на площ. В общинските служби земеделските стопани получават помощ при попълване на заявленията, идентифициране и регистриране на ползваните от тях площи, отговори на въпроси, свързани със схемите за плащане и друга полезна информация. Условието за кандидатстване са максимално опростени, с цел улесняване на кандидатите при спазване на изискванията на НАРЕДБА № 5 от 27.02.2009 г. за условията и реда за подаване на заявления по схеми и мерки за подпомагане на площ, издадена от министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 22 от 24.03.2009 г., в сила от 1.03.2009 г., изм. и доп., бр. 37 от 19.05.2009 г., в сила от 19.05.2009 г.

През кампания 2009, с цел още по-засилена подкрепа на селското стопанство стартираха и три схеми за национални доплащания за животни:

- схема за национални доплащания за говеда, необвързана с производството (НДЖ1);

- схема за национални доплащания за овце майки и кози майки, необвързана с производството (НДЖ2);

- схема за национални доплащания за овце майки и кози майки, обвързана с производството (НДЖ3).

Размерът на подпомагането на единица животно е определен в размер на:

- НДЖ1 – 132.60 лв.

- НДЖ2 – 15.14 лв.

- НДЖ3 – 14.59 лв.

По схемата за национални доплащания на площ се подпомагат площи, допустими по СЕПП, с изключение на постоянно затревените площи, винените лозя, площите заети с тютюн и площите обект на схемата за подпомагане на производителите на ягоди и малини предназначени за преработка. Тази площ възлиза на 2 931 242 ха. Размерът на подпомагането за единица площ възлиза на 38.60 евро/ха (75.49 лв/ха).

В приложение 4 на Регламент (ЕО) 889/2009, беше актуализиран и бюджетният таван за подпомагане на държавите-членки, като за България беше определен на 289.8 млн. евро (556.8 млн. лв.), което позволи определяне на размера на помощта по СЕПП на 162.29 лв./ха.

Промените в НАРЕДБА № 11 за условията и реда за прилагане на мярка 211 "Плащания на земеделски стопани за природни ограничения в планинските райони" и мярка 212 "Плащания на земеделски стопани в райони с ограничения, различни от планинските райони" (ДВ, брой 97/2009 г.) позволиха увеличаване на размера на финансовата помощ по мярка 211 – НР1 на:

- за частта до 50 ха – левовата равностойност на 110 евро/ха;

- за частта над 50 до 100 ха - левовата равностойност на 50 евро/ха,

докато размерът на финансовата помощ по мярка 212 – НР2 остана непроменен, а именно:

- за частта до 50 ха – левовата равностойност на 50 евро/ха;

- за частта над 50 до 100 ха - левовата равностойност на 20 евро/ха.

За кампания 2009 г. бяха подадени общо 95 333 броя заявления, с които бе заявена площ в размер на 3 526 985 ха. В сравнение с приетите за кампания 2008 г. - 84 203 броя заявления, това представлява ръст от 13.2 %.

След извършването на кръстосани проверки от Интегрираната система за администриране и контрол (ИСАК) беше установено, че в 10 170 броя заявления са открити несъответствия, свързани с деклариране на една и съща земеделска земя от повече от един земеделски стопанин. Размерът ѝ възлиза на 23 182.354 ха.

Наличието на застъпени площи е показател за наличие на пропуски при очертаването на обработваните парцели в ОСЗ и откритите застъпвания следва да бъдат изчистени. С прилагане на съответните акредитирани процедури за работа, предвидени в правилника за работа, всички засегнати земеделски стопани са получили уведомителни писма за откритите в заявленията им застъпвания и са имали възможност в рамките на 10 дни от получаване на уведомителните писма да посетят Областните разплащателни дирекции за изясняване на тези случаи. Нов момент в прилагането на схемите и мерките за директни плащания е изискването за наличие към 31.07.2009 г. на документ, удостоверяващ правното основание за ползване на заявените за подпомагане земи. По този начин се предполага по-облекченото прилагане на съответната процедура.

Съществен фактор за гарантиране на коректността на плащанията са извършваните на базата на анализ на риска проверки. Следва да се отбележи, че в релевантното европейско законодателство е заложено 5 % от всички заявления да бъдат проверени. За кампания 2009 г. чрез метода на риск анализа са избрани и проверени 14.6 % от общо 95 333 подадени заявления. Това обхваща 13 960 земеделски стопани, проверени за достоверност на декларираните в заявленията им данни. С извършването на тези проверки целият процес от подаването на заявлението за подпомагане, въвеждането му в ИСАК и удостоверяване на верността на декларираните данни е проведен в съответствие с изискванията на приложената нормативна база.

Преди стартирането на плащанията за кампания 2009 г. беше зареден новият слой в ИСАК „Допустими площи за подпомагане по СЕПП 2009”. Изработен е чрез съпоставка на данните от декларираните площи през кампаниите 2007 г., 2008 г. и 2009 г. Площите, които не са били декларирани в рамките на някоя от кампаниите, са изключени от допустимата площ. Отразени са резултатите за недопустими площи от ПнМ на ТИ за трите кампании, както и актуализацията на физическите блокове в СИЗП. По този начин, се гарантира точно определяне на допустимата за подпомагане площ, без използването на проценти допустимост от площта на физическия блок. Слойт покрива цялата територия на страната и ще бъде използван за извършване на кръстосана проверка преди плащане на 100 % от заявленията за подпомагане през 2009 г. Чрез използването му се осигурява автоматизирана географска проверка на всички заявени парцели.

Процесът на кръстосани проверки включва множество проверки за съответствие между данните, заявени от кандидатите в техните заявления и реалното състояние по отношение на застъпвания. Кръстосаните проверки за текущата кампания удостовериха и заявена площ от 17 238.084 ха, която попада извън допустимите за подпомагане по СЕПП физически блокове.

В първия транш за кампания 2009 г. през месец декември бяха оторизирани субсидии в размер на 616.6 млн. лв. по схемите и мерките за подпомагане.

Приоритетна ос схема/мярка	Брой подадени заявления	Брой заявления с оторизирани плащания	Оторизирани плащания (млн. лв.)
СЕПП	86 999	80 059	396.38
СНДП	72 523	66 648	162.06
НДЖ1	19 987	13 708	43.98
НДЖ2		7 655	9.66
НДЖ3	6 209	6 085	3.96
СЕК	50	33	0.25
ЯМ	221	192	0.27

Оторизираните суми по СЕПП, СНДП, СЕК и ЯМ през първия транш за кампания 2009 г. обхващат всички заявления, преминали всички кръстосани проверки. Оторизираните суми по схемите за национални доплащания за животни, обхващат всички заявления, допустими за подпомагане.

Проблеми при процеса на кандидатстване

Наред с постигнатите резултати по време на двете кампании бяха констатирани и някои затруднения. Сред основните проблеми са:

- закъсняло съгласуване и приемане на Правилника за приемане на ЗСПЗЗ, в който бяха въведени критерии за допустимостта на заявяваните за подпомагане площи и последващото от това незнание от страна на земеделските стопани;

- закъсняло решение за конкретна (референтна) дата, към която земеделските стопани трябва да разполагат и ползват площите, с които кандидатстват за подпомагане, което затрудни процеса на удостоверяване на легитимния ползвател при конфликт с двойно заявени площи;

- като проблем може да се посочи извършването на множество корекции в заявленията от страна на земеделските стопани, което се дължи от една страна на закъсняло обнародване на нормативната база, от друга на предварителното уведомяване на земеделските стопани от страна на Общинските служби по земеделие за констатирани застъпени площи;

- декларирането на площи от лица, които не се занимават със селскостопанска дейност или чиято селскостопанска дейност представлява само незначителна част от цялостната им дейност;

- за кампания 2009 г. се регистрира голям процент на неподходящи за подпомагане на площи (основно „пасища, мери и ливади”), установени при проверка на място;

- липсата на достатъчен административен капацитет в Областните дирекции на Разплащателна агенция.

Предвидените с държавния бюджет за 2009 г. финансови средства за директни плащания, възлизат на 640.0 млн. лв., за пазарна подкрепа – 36.5 млн. лв. и средства от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, прехвърлени към директни плащания в размер на 84.0 млн. лв.

Към 31 декември 2009 г. ДФ „Земеделие” отчита извършени плащания за сметка на Европейския съюз – директни плащания на земеделски производители – 638.8 млн. лв.; плащания за сметка на Европейския съюз – средства от ЕЗФРСР, прехвърлени към директните плащания – 83.8 млн. лв.; плащания за сметка на Европейския съюз – пазарни мерки – 36.1 млн. лв. Възстановените към 31.12.2009 г. средства от Европейските земеделски фондове са съответно за: директни плащания на земеделски производители – 331.1 млн. лв.; плащания за сметка на Европейския съюз – средства от ЕЗФРСР, прехвърлени към директните плащания – 193.3 млн. лв.; плащания за сметка на Европейския съюз – пазарни мерки – 32.8 млн. лв.

По план-сметката на ДФ „Земеделие” за 2009 г. е предвиден трансфер от държавния бюджет в размер на 291.6 млн. лв. Към 31.12.2009 г. по извънбюджетната сметка на Фонда е преведен трансфер от централния бюджет в размер на 290.0 млн. лв.

12. Фонда за покриване на разходите за приватизация

През 2009 г. собствените приходи на Фонда за покриване на разходите за приватизация (ФПРП) към Агенцията за приватизация възлизат на 0.02 млн. лв., което представлява изпълнение на около 60 на сто от заложените приходи за 2009 г. в размер на 0.035 млн. лв. Основната част от приходите е от продажби на информационни меморандуми и документация за участие в конкурси или търгове.

За изпълнение на плана за приватизация за 2009 г. е утвърдена разходна част на План-сметката на ФПРП в размер на 11.1 млн. лв., в т.ч. 0.4 млн. лв. трансфер за разходи, свързани с дейността на Агенция за следприватизационен контрол. В изпълнение на разпоредбата на чл. 17 от ЗДБРБ за 2009 г., разходите са ограничени до 90 % от планираните. Отчетените към 31.12.2009 г. разходите на ФПРП са в размер на 3.1 млн. лв., вкл. осъществен през месец ноември трансфер на средства в размер на 0.2 млн. лв. към Агенцията за следприватизационен контрол, и представляват 28.3 % от разчетените по Фонда. Основната част от разходите са разходи за външни услуги – 1.3 млн. лв., които са свързани предимно с ползваните консултантски услуги, заплащане на посредници, изготвяне на правни анализи, публикации и реклама. Разходите за възнаграждения на персонала са в размер на 0.7 млн. лв.

По-ниският размер на извършените разходи спрямо заложените параметри е следствие и на действия от страна на Агенцията за приватизация по допълнително ограничаване на разходите от средата на 2009 г., което доведе до рестрикции по разходване на средствата по определени направления – намаляване на разходи за други възнаграждения и плащания за персонала с 90 на сто, ограничаване на материали, текущ ремонт, командировки в страната и чужбина, както и за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи.

До 31.12.2009 г. постъпленията от приватизация се разпределяха съгласно чл. 8 от Закона за приватизация и следприватизационен контрол, съответно – 10 на сто за попълване на Фонда за покриване на разходите за приватизация и по бюджета на Агенцията за следприватизационен контрол, а останалите 90 на сто се насочваха към Държавния фонд за гарантиране на устойчивостта на държавната пенсионна система („Сребърния фонд”). Считано от 01.01.2010 г. постъпленията от приватизация се разпределят изцяло в полза на „Сребърния фонд”.

13. Държавно предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда

Основните цели поставени пред Министерството на околната среда и водите (МОСВ) за 2009 г. бяха подобряване управлението на водите, отпадъците и качеството на атмосферния въздух, опазване на биологичното разнообразие, предотвратяване на вредното въздействие на химичните вещества и препарати върху околната среда, повишаване обществената култура и съзнание, и осигуряване на представителна информация за околната среда, интегриране на политиката по околна среда и на екологични проблеми в секторните политики за постигане на устойчиво развитие, намаляване на неблагоприятното въздействие, предизвикано от изменение на климата, върху човешкото здраве, екосистемите и националното стопанство, осигуряване на геоложка информация, минерално суровинен баланс и опазване на земните недра. Изпълнението на тези цели се осъществява предимно от Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС).

Със ЗДБРБ за 2009 г. са одобрени приходи на ПУДООС в размер на 88.0 млн. лв., а по отчет в края на годината те възлизат на 52.2 млн. лв. Отчита се неизпълнение на годишните разчети в размер на 35.8 млн. лв. (40.7 %), което се дължи на:

- по-ниският процент постъпления по Закона за водите, в резултат на неизплатени такси за водоползване и ползване на водни обекти на база издадени разрешителни от ВиК дружества – 17.2 млн. лв.

- намаление на приходите от такси по специалните закони по опазване на околната среда, поради отлагане създаването на нормативен акт за събиране на такса за замърсяване на атмосферния въздух от моторни превозни средства – 12.0 млн. лв.;

- създаване на нови организации, пускащи на пазара продукти, след употребата на които се образуват масово разпространени отпадъци не заплащат продуктови такси, когато докажат пред министъра на околната среда и водите, че изпълняват задълженията си за разделно събиране и оползотворяване на отпадъците, съгласно чл. 36, ал. 2 от Закона за управление на отпадъците – 9.9 млн. лв.

Със ЗДБРБ за 2009 г. на ПУДООС са утвърдени разходи в размер на 81.9 млн. лв., в т.ч. текущи разходи 6.7 млн. лв. и капиталови разходи 75.3 млн. лв. – това са трансферите към общините и бюджетните структури, които следва да им се предоставят след представяне на проекти и Решение на Управителния съвет на ПУДООС. За 2009 г. са утвърдени трансфери за Министерството на околната среда и водите в размер на 6.0 млн. лв. - за финансиране на екологични проекти и дейности, възложени от министерството. С ПМС №72/2009 г. за одобряване на бюджетните кредитите по инвестиционната програма за 2009 г. се увеличи бюджета на МОСВ с 5.0 млн. лв., от които МОСВ предостави като трансфер на ПУДООС – 4.5 млн. лв.

От средствата от постъпилите приходи (52.2 млн. лв.), получения трансфер от МОСВ (4.5 млн. лв.), получения трансфер от общините (0.1 млн. лв.), възстановени суми по временна финансова помощ (8.6 млн. лв.), получените погасителни вноски по временни безлихвени заеми от/за ПУДООС (3.0 млн. лв.) и остатъка по левови текущи сметки от предходния период (32.4 млн. лв.), или всичко 100.8 млн. лв. през 2009 г. са изразходвани 93.7 млн. лв. за:

- ◆ изграждането на малки водоснабдителни обекти - 15.3 млн. лв.;
- ◆ изграждането на Пречиствателни станции за отпадни води – 1.0 млн. лв.;
- ◆ изграждането на канализационни мрежи и довеждащи колектори – 47.1 млн. лв.;

- ◆ корекции на речни корита и дерета - 5.8 млн. лв.;
- ◆ за изграждането на депа за твърди битови отпадъци – 2.4 млн. лв.;
- ◆ за изграждането на сепариращи съоръжения за разделяне на отпадъци и системи за рециклирането им – 3.4 млн. лв.;
- ◆ опазване чистотата на атмосферния въздух, чрез изграждане на алтернативни източници на енергия – 0.2 млн. лв.;
- ◆ за финансиране на екологични мероприятия на общините - рекултивации, залесяване, проекти за чиста околна среда, екотуризм и др. – 3.5 млн. лв.;
- ◆ за ремонтни работи по обезопасяването на складове за негодни за употреба пестициди - 0.2 млн. лв.;
- ◆ за екологични проекти, мероприятия и дейности на структури на министерства, ведомства и нефинансови предприятия – 3.5 млн. лв.;
- ◆ за текущи и капиталови разходи на ПУДООС – 1.9 млн. лв.;
- ◆ субсидии за нефинансови предприятия – 2.3 млн. лв.;
- ◆ „Предоставена временна финансова помощ” – 2.9 млн. лв. и „Временни безлихвени заеми” от/ за ПУДООС – 4.4 млн. лв.

През 2009 г. са отчетени наличности по левови текущи сметки в края на периода в размер на 4.1 млн. лв.

С изразходваните средства са изпълнени поставените цели, което води до следните ползи за обществото:

- ◆ Оптимална осигуреност на населението и икономиката с природна вода в необходимото количество и с необходимото качество, както и природна вода за възпроизводството и развитието на водните екосистеми;
- ◆ Предотвратяване, намаляване или ограничаване вредното въздействие на отпадъците върху човешкото здраве и околната среда;
- ◆ Намаляване вредното въздействие и предотвратяване настъпването на опасности и щети върху здравето на хората, животните, растенията, природните и културни ценности от негативното изменение в качеството на атмосферния въздух в резултат на различни дейности с източници емисии;
- ◆ Съхранени, опазени и възстановени диви растителни и животински видове и генетичните им ресурси, местообитания и забележителни обекти на неживата природа и пейзажи;
- ◆ Предотвратяване на вредното въздействие от опасни химични вещества и препарати върху околната среда;
- ◆ Информационно обезпечаване на политиките и повишаване на общественото съзнание;
- ◆ Предотвратено и ограничено замърсяване;
- ◆ Предотвратяване и смекчаване на негативните въздействия от изменението на климата върху екосистемите, социално-икономическите системи, здравето и благополучието на човека;
- ◆ Геоложка изученост на страната, рационално ползване на подземните богатства и опазване на земните недра и почвите.

IV. ОТЧЕТ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДЪРЖАВНИЯ И ДЪРЖАВНОГАРАНТИРАНИЯ ДЪЛГ ПРЕЗ 2009 г.

1. Държавен дълг

Осъществяваната през 2009 г. политика по управление на държавния дълг беше съобразена с набелязаните в Стратегията за управление на държавния дълг за периода 2009 г. – 2011 г. цели и предвидения за тяхното реализиране инструментариум като беше насочена изцяло към поддържане равнището на държавния дълг в количествено и качествено изражение, гарантиращо фискална устойчивост и изпълнение на критериите от Маастрихт. Размерът на дълга следваше устойчива тенденция на намаление. Трайно подобрене отбелязаха и останалите наблюдавани и анализирани индикативни параметри, свързани със структурата на дълга.

В края на 2009 г. номиналният размер на държавния дълг възлиза на 9 443.7 млн. лв., от който вътрешен – 3 009.5 млн. лв. и външен – 6 434.2 млн. лв. В номинално изражение дългът бележи намаление приблизително с 25.6 млн. лв. в сравнение с нивото, регистрирано в края на предходната година.

Съотношението на държавния дълг към БВП към края на декември 2009 г. е 14.3 % и остава близко до нивото от 2008 г. (14.2 %), като стабилизирането му се дължи на функционалната зависимост от отчетеното намаление на размера на държавния дълг и реалния спад на БВП през 2009 г. Стойностите за вътрешния дълг/БВП и външния дълг/БВП са съответно 4.5 % и 9.7 %.

Размер на държавния дълг

Структура	31.12.2007 г.		31.12.2008 г.		31.12.2009 г.	
	млн. лв.	% от ДД*	млн. лв.	% от ДД*	млн. лв.	% от ДД*
Вътрешен държавен дълг	3 199.9	31.7%	3 073.3	32.5%	3 009.5	31.9%
I. ДЦК	3 199.9	31.7%	3 073.3	32.5%	3 009.5	31.9%
II. МВФ	0.0	0.0%	0.0	0.0%	0.0	0.0%
Външен държавен дълг	6 897.7	68.3%	6 396.0	67.5%	6 434.2	68.1%
I. Облигации	3 325.4	32.9%	3 396.7	35.9%	3 082.7	32.6%
II. Кредити	3 572.3	35.4%	2 999.3	31.7%	3 351.6	35.5%
Общо държавен дълг	10 097.6	100.0%	9 469.3	100.0%	9 443.7	100%
Вътрешен държавен дълг / БВП	5.7%		4.6%		4.5%	
Външен държавен дълг / БВП	12.2%		9.6%		9.7%	
Държавен дълг / БВП	17.9%		14.2%		14.3%	
БВП, (млн. лв.)	56 519.8		66 728.1		66 256.2	

*ДД - държавен дълг

Към края на 2009 г. в структурно отношение, относителният дял на вътрешния дълг е 31.9 %, а на външния държавен дълг – 68.1 %.

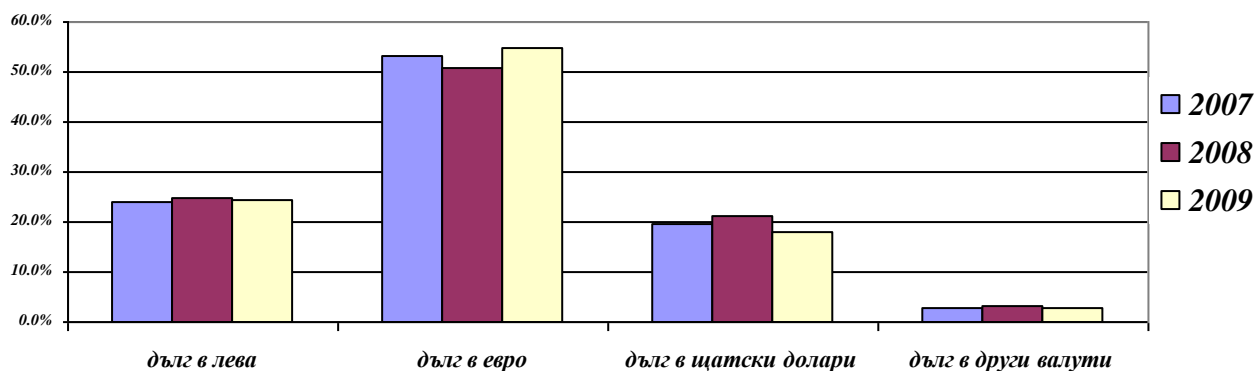
Извършените през 2009 г. плащания по държавния дълг (в т.ч. погашения и лихви) са в размер на 1 314.8 млн. лв. или с 909.9 млн. лв. по-малко от плащанията през предходната година. Платените главници са в размер на 815.5 млн. лв., или с 840.6 млн. лв. по-малко, а платените лихви са в размер на 499.3 млн. лв. или с 69.3 млн. лв. по-малко в сравнение с изплатените през 2008 г.

Във валутната структура на държавния дълг се наблюдава промяна в посока увеличаване на относителния дял на дълговите инструменти, деноминирани в евро и

лева за сметка намаляване дела на тези, деноминирани в щатски долари и други валути. Спрямо края на 2008 г. дългът в евро се увеличава от 50.9 % на 54.7 %, а делът на дълга в лева се стабилизира на ниво около 24.5 %. Частта на дълга в щатски долари намалява с около 3.3 процентни пункта до 18.0 %, а тази в други валути намалява от 3.1 % до 2.8 %. Констатираните промени се дължат на следните обстоятелства:

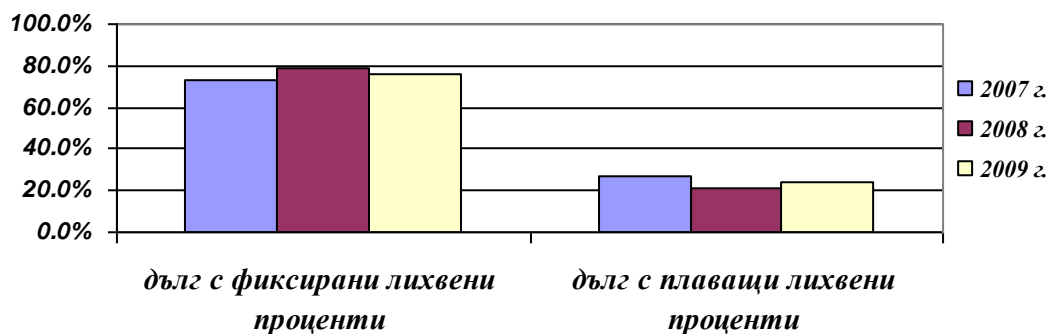
- доминиращия обем на канцелираните през годината глобални облигации, деноминирани в щатски долари, в сравнение с тези в евро;
- утвърждаването на политика на управление на дълга, насочена към приоритизиране на новото външно финансиране в евро и дела на новото вътрешно финансиране в лева;
- извършените редовни погашения на дълг в евро и щатски долари.

Валутна структура на държавния дълг

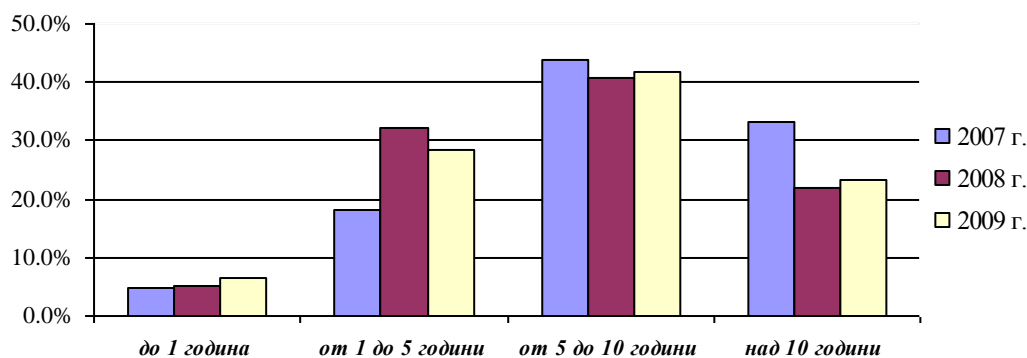
По отношение на лихвената структура през 2009 г. се отбелязват несъществени промени, като значителния превес на дълга с фиксиран лихвен процент (съответно 75.8 % към 24.2 % през 2009 г. при 78.9 % към 21.1 % за 2008 г.) се запазва, което позволява добра прогнозируемост на бюджетните средства, необходими за обслужване на държавния дълг. Изменението в посока на намаление с 3.1 процентни пункта на дълга с фиксирани лихви, се дължи на усвояването на два външни заема от Световна банка в размер на 251.0 млн. евро с плаващи лихвени проценти и канцелиране на дълг (обратно изкупени глобални облигации) с фиксирани такива.

Лихвена структура на държавния дълг

Матуритетната структура на дълга за 2009 г. се характеризира с намалението на дълг с остатъчен матуритет от 1 до 5 години с 3.5 % за сметка на останалите матуритетни групи, формирани от инструменти с остатъчен матуритет до 1 година, от 5 до 10 години и над 10 години. Промяната е резултат преди всичко от канцелирането на глобалните облигации, със средносрочен остатъчен матуритет и провежданата емисионна политика за увеличаване дела на дългосрочните ДЦК.

Матуритетна структура на държавния дълг

В структурата на държавния дълг към 31.12.2009 г. по видове инструменти 64.5 % принадлежат на ДЦК (от тях 50.6 % са облигации, емитирани на международните капиталови пазари и 49.4 % - облигации, емитирани на вътрешния пазар). Регистрираното намаление от 3.8 процентни пункта в сравнение с края на 2008 г. е в резултат на осъществените през годината операции по канцелиране на дълг под формата на глобални облигации, емитирани на международните капиталови пазари. Делът на държавните заеми е 35.5 %.

В структурата на държавните заеми по видове кредитори към края на 2009 г. най-голям относителен дял заема дългът към Световна банка – 59.4 %, следван от Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) – 23.7 %, други кредитори – 9.4 %, Парижки клуб – 6.6 % и от Европейския съюз – 0.9 %. По-съществени изменения през 2009 г. се отчитат при дълга към Световна банка, който нараства със 7.2 процентни пункта, докато към други кредитори се отчита намаление с 2.6 процентни пункта.

Отнесени към размера на общия държавен дълг, най-голям относителен дял (32.6 %) заемат външните облигации заемат, следвани от ДЦК, емитирани на вътрешния пазар – 31.9 %, дълга към Световна банка – 21.1 %, към ЕИБ – 8.4 %, към други кредитори и Европейската банка за възстановяване и развитие – 3.3 %, към Парижки клуб – 2.3 % и към Европейски съюз – 0.3 %.

2. Гарантиран от държавата дълг

Гарантираният от държавата дълг в края на 2009 г. е изцяло външен и възлиза на 1 197.2 млн. лв. или с 43.4 млн. лв. по-малко от дълга в края на 2008 г. От него 46.8 % е деноминиран в евро, 46.7 % - в японски йени и 6.5 % - в щатски долари. Спрямо 2008 г. най-значително е нарастването на дела, деноминиран в японски йени, което се дължи основно на факта, че от всички усвоени средства по държавно гарантирания дълг през 2009 г. 99.9 % са в японски йени. Съотношението на държавногарантирания дълг към БВП в края на 2009 г. възлиза на 1.8 %.

Размер на държавногарантирания дълг

Структура	31.12.2007 г.		31.12.2008 г.		31.12.2009 г.	
	млн. лв.	% от БВП	млн. лв.	% от БВП	млн. лв.	% от БВП
Вътрешни държавни гаранции	0,0		0,0		0,0	
Външни държавни гаранции	1 069,8	1,9%	1 240,6	1,9%	1 197,2	1,8%
Общо държавно гарантиран дълг	1 069,8	1,9%	1 240,6	1,9%	1 197,2	1,8%
БВП (млн. лв.)		56 519,8		66 728,1		66 256,2

Забележки:

1. Държавногарантирания дълг се отчита по номинална стойност.
2. Преизчисляването на дълга е по централния курс на БНБ за съответните валути към българския лев за последния работен ден на периода.

Кредитополучателите на държавногарантирани заеми са усвоили 98.7 млн. лв. или с 92.7 млн. лв. по-малко спрямо 2008 г. Плащанията през годината са на стойност 164.1 млн. лв. (в т.ч. главници – 124.2 млн. лв. и лихви – 39.9 млн. лв.). В сравнение с 2008 г. са изплатени 31.8 млн. лв. по-малко.

В края на 2009 г. частично беше активирана държавната гаранция по външно кредитно споразумение между Топлофикация Перник и Световна банка, като просроченото плащане в размер на 185.0 хил. щатски долара (244.7 хил. лв.) беше извършено със средствата, предвидени в Централния бюджет за покриване на риска от активиране на държавни гаранции. До края на годината дружеството възстанови част от изразходваните средства в размер на 239.8 хил. лв. Останалите държавногарантирани заеми през годината са обслужвани в съответствие със сроковете, регламентирани в кредитните споразумения, въпреки финансовите затруднения при някои от кредитополучателите като Топлофикация София и БДЖ.

3. Консолидиран държавен дълг

Консолидираният държавен дълг в края на 2009 г. е в размер на 10 075.3 млн. лв., при 9 915.2 млн. лв., отчетени в края на 2008 г. В състава на консолидирания държавен дълг изменение от 25.6 млн. лв. в посока на намаление отбелязва държавния дълг, докато дългът на общините нараства със 185.7 млн. лв. (от 445.9 млн. лв. на 631.6 млн. лв.). Съотношението консолидиран държавен дълг/БВП се увеличава от 14.9 % до 15.2 %.

Размер на консолидирания държавен дълг

(млн. лв.)

Структура	към 31.12. 2007 г.	към 31.12. 2008 г.	към 31.12. 2009 г.
Консолидиран държавен дълг	10 441.7	9 915.2	10 075.3
1. Държавен дълг	10 097.6	9 469.3	9 443.7
2. Дълг на социалноосигурителните фондове	0.0	0.0	0.0
3. Дълг на общините	344.1	445.9	631.6
Консолидиран държавен дълг/БВП в (%)	18.5 %	14.9%	15.2%

Забележки:

1. Държавният дълг се отчита по номинална стойност.
2. За изчисляване е използвано БВП за 2009 г. – 66 256.2 млн. лв., 2008 г. – 66 728.1 млн. лв. и БВП за 2007 г. – 56 519.8 млн. лв.
3. Преизчислението на дълга в лева е по централния курс на БНБ за съответните валути към българския лев за последния работен ден на периода.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изминалата 2009 г. премина под знака на навлизането на икономиката на България в рецесия и сериозно напрежение в хода на изпълнението на бюджета. Развитието на значително по-песимистичен икономически сценарий от залегналия при изготвянето на разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. доведе до осезаемо изоставане в изпълнението на разчетите по приходите. Оптимистичните допускания по фискалната рамка в разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. бяха съпроводени с по-високи разходи спрямо предходната година. Неизпълнението на приходите и високият темп на усвояване на разходите през първата половина на годината оказаха натиск върху бюджетната позиция, което предполагаше незабавни мерки за стабилизиране на бюджетната позиция. Липсата на решителни действия за ограничаване на разходите през първите месеци на годината допълнително ограничиха възможностите за прилагане на мерки в разходите с навлизането на бюджетното изпълнение във втората половина на годината. Едва през месец август бяха предприети решителни действия за стабилизиране на бюджетната позиция чрез допълнително ограничаване на разходите и мерки за повишаване на събираемостта на приходите и осигуряване на допълнителни източници на приходи.

Първата стъпка в тази посока бе одобреният пакет допълнителни мерки за ограничаване на нелихвените разходи по републиканския бюджет за 2009 г. в общ размер на около 1.15 млрд. лв. (1.7 % от БВП). В подкрепа на фиска, освен по линия на свиване и реализиране на икономии в публичните разходи, бяха предприети и действия за повишаване на събираемостта на приходите и осигуряване на допълнителни източници на постъпления. Такива са мерките за засилване на митническия контрол по границите, засилен контрол и проверки от страна на приходните администрации с цел пресичане на контрабандния внос в страната и противодействие на схемите за неправомерно възстановяване и невнасяне на ДДС, акцизи, мита и други данъци. Следва обаче да се има предвид, че ефектите от мерките за повишаване на събираемостта на приходите са съпроводени с известен лаг във времето и те оказаха ограничено въздействие върху постъпленията през 2009 г.

Положените огромни усилия за стабилизиране на бюджетната позиция в условията на драстично свиване на приходите позволиха бюджетният дефицит на касова основа да остане на относително устойчиво от фискална гледна точка ниво, предвид огромния натиск на кризата върху фискалната позиция.

Основните бюджетни показатели и най-важните макроикономическите параметри, които обуславят отчетените фискални резултати за 2009 г. са:

- ◆ Икономиката на България навлезе в рецесия през 2009 г., като на годишна база БВП се сви в реално изражение с 5 % спрямо 2008 г. В разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. бе заложен ръст на икономиката с 4.3 % от БВП спрямо предходната година.
- ◆ Заложеният оптимистичен сценарий при изготвянето на разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. не се реализира, като драстичното влошаване на основните макроикономически параметри и произтичащите от тях фискални ефекти оказаха значителен натиск върху бюджетната позиция.
- ◆ Тенденциите на пазара на труда се влошиха и средногодишната безработицата отбеляза ръст с 1.2 п.п.
- ◆ Преките чуждестранни инвестиции се свиха до едва половината от отчетените за 2008 г. Размерът на ПЧИ за 2009 г. е 3.2 млрд. евро при 6.7 млрд. евро за 2008 г.

- ◆ Свиването на вътрешното потребление доведе до спад на вноса с 33.3 % спрямо 2008 г. Износът също отбеляза значителен спад, но тенденцията при износа бе по-умерена и дори през последните месеци на 2009 г. се отчете минимален ръст на износа. Износът на стоки намаля с 22.5 % спрямо 2008 г. на годишна база.
- ◆ Влошената икономическа среда, забавянето на икономиката и драстичното свиване на външната търговия са сред основните фактори за сериозното забавяне в приходите. Неизпълнението на разчетите в частта на приходите на годишна база достигна над 7.5 млрд. лв., а без мерките за осигуряване на допълнителни източници на приходи в края на годината неизпълнението на разчетите би достигнало 7.9-8.0 млрд. лв.
- ◆ Изпълнението на приходите и помощите по консолидирания бюджет спрямо разчетите към ЗДБРБ за 2009 г. е 76.9 %.
- ◆ Липсата на решителни действия за стабилизиране на бюджетната позиция през първата половина на годината допълнително намалиха възможностите за ограничаване на разходите през втората половина на годината. Натискът на разходите върху бюджетната позиция при очерталото се неизпълнение на приходите доведе до влошаване на бюджетното салдо по консолидираната фискална програма с 1.3 млрд. лв. за периода февруари-юли 2009 г.
- ◆ В началото на месец август 2009 г. бе одобрен пакет консолидиращи мерки, който включваше ограничаване на нелихвените разходи и трансфери/субсидии по републиканския бюджет и мерки за повишаване на събираемостта на приходите и осигуряване на допълнителни източници на приходи. Тези мерки позволиха бюджетната позиция да остане относително устойчиво от фискална гледна точка ниво.
- ◆ Общите разходи по КФП за годината представляват 84.5 % от годишния разчет към ЗДБРБ за 2009 г.
- ◆ Дефицитът на касова основа по консолидираната фискална програма за 2009 г. е в размер на 0.9 % от БВП. Следва обаче да се отбележи, че недостатъчно ефективния контрол и нарушаването на фискална дисциплина през 2008 г. и най-вече през първите седем месеца на 2009 г. са дали възможност да бъдат подписвани договори и анекси към тях, както и да бъдат поемани ангажменти за разходи, които не са обезпечени с финансиране при свитата фискална рамка за 2009 г. Към края на 2009 г. възникнаха задължения по такива договори, които оказват сериозен натиск върху бюджетната позиция. Това доведе до рязко нарастване на задълженията на правителството по балансите на бюджетните разпоредители. Драстичното нарастване на задълженията и намалелите вземания се отразиха в сериозно нарастване на дефицита, оценен по използваната от ЕВРОСТАТ методология на начислена основа. Според оценките в априлските Нотификационни таблици дефицитът на България за 2009 г. на начислена основа възлиза на 3.9 % от БВП, което надвишава референтната стойност от 3 % за страните от ЕС.
- ◆ Фискалният резерв към 31.12.2009 г. е в размер на 7.7 млрд. лв.
- ◆ Съотношението консолидиран държавен дълг/БВП остава на относително ниско ниво - 15.2 % за 2009 г. при 14.9 % за 2008 г.

В обобщение изпълнението на Бюджет 2009 премина под знака на много сериозен натиск върху бюджетната позиция поради неизпълнението на приходите и необходимост от активни действия за осигуряване на компенсиращи мерки в приходите и разходите. Заложените фискални буфери в ЗДБРБ за 2009 г. не бяха в състояние да компенсират сериозното забавяне в приходите спрямо разчетите за годината. Липсата на решителни действия за икономии в разходите, изпреварващия ръст на разходите

през първата половина на годината и поетите ангажименти за разходи, несъобразени със светата фискална рамка, допълнително ограничиха възможностите за осигуряване на мерки в разходите. През втората половина на годината бяха положени огромни усилия за стабилизиране на бюджетната позиция чрез мерки, както по линия на ограничаване на разходите, така и по линия на увеличаване на събираемостта на приходите и осигуряване на допълнителни източници на приходи. Вследствие на тези активни действия ръста на разходите бе овладян и бюджетната година приключи с касов дефицит в размер на 0.9 % от БВП.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

1. Отчет за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2009 г.
2. Отчет на консолидирания държавен бюджет за 2009 г.
3. Кратък анализ на изпълнението на политиките и програмите по бюджетите на министерствата и агенциите за 2009 г.